DET KONGELIGE
KULTUR- OG KIRKEDEPARTEMENT

St.meld. nr. 32

(2007–2008)

Bak kulissene

DET KONGELIGE
KULTUR- OG KIRKEDEPARTEMENT

St.meld. nr. 32

(2007–2008)

Bak kulissene

Tilråding fra Kultur- og kirkedepartementet av 20. juni 2008,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)

Innhold

Del I Hovedmål ... 7

1 Om scenekunst i Norge ... 9
1.1 Bakgrunn for og hovedspørsmål som behandles i meldingen ... 9
1.2 Om Løkenutvalget ... 10
1.3 Sammendrag ... 11

2 Scenekunstpolitiske mål ... 15
2.1 Scenekunstpolitiske mål fram til i dag ... 15
2.2 Norsk kulturråds mål for tilskudd til fri scenekunst ... 15
2.3 Departementets forslag til mål for tilskudd til scenekunst ... 16

Del II Dagens scenekunst ... 17

3 Scenekunsttilbudet i Norge i dag ... 19
3.1 Innledning ... 19
3.2 Landet rundt ... 19
3.2.1 Den kulturelle skolesekken ... 40
3.3 Publikum ... 41
3.3.1 Teater/musikal/revy ... 41
3.3.2 Opera/operetteforestilling ... 42
3.3.3 Ballett/dans ... 42
3.4 Scenekunstpolitikk i noen andre land ... 42
3.4.1 Danmark ... 43
3.4.2 Sverige ... 43
3.4.3 Frankrike ... 44
3.4.4 Storbritannia ... 44

4 Teatertilbudet ... 47
4.1 Innledning ... 47
4.2 Teater ... 47
4.2.1 Riksteatret ... 49
4.2.2 Den Nationale Scene ... 49
4.2.3 Det Norske Teatret ... 49
4.2.4 Nationaltheatret ... 49
4.2.5 Agder Teater ... 50
4.2.6 Haugesund Teater ... 50
4.2.7 Hedmark Teater ... 50
4.2.8 Hordaland Teater ... 50
4.2.9 Hålogaland Teater ... 51
4.2.10 Nordland Teater ... 51
4.2.11 Nord-Trøndelag Teater ... 51
4.2.12 Rogaland Teater ... 51
4.2.13 Sogn og Fjordane Teater ... 51
4.2.14 Teater Ibsen ... 52
4.2.15 Regionteatret i Møre og Romsdal – Teatret Vårt ... 52
4.2.16 Trøndelag Teater ... 52
4.2.17 Peer Gynt-stemnet ... 52
4.2.18 Andre teatre og grupper med fast tilskudd ... 53
4.2.19 Andre scenekunsttiltak ... 56
4.2.20 Oslo Nye Teater ... 62
4.2.21 Faste scener og produksjonsselskaper uten offentlig driftstilskudd ... 62
4.2.22 Festivaler ... 64
4.2.23 Amatørteater herunder Frifond ... 64
4.2.24 Friluftsspill/historiske spill ... 66

5 Operatilbudet ... 69
5.1 Innledning ... 69
5.2 Den Norske Opera & Ballett ... 70
5.3 Region- og distriktsopera ... 71
5.3.1 Innledning ... 71
5.3.2 Musikkteatret i Trondheim ... 71
5.3.3 Opera Nord ... 72
5.3.4 Opera Sør ... 72
5.3.5 Den Nye Opera ... 72
5.3.6 Musikkteater i Bodø ... 72
5.3.7 Operaen i Kristiansund ... 72
5.3.8 Opera Nordfjord ... 73
5.3.9 Ringsakeroperaen ... 73
5.3.10 Steinvikholm Musikkteater ... 73

6 Dansetilbudet ... 75
6.1 Innledning ... 75
6.2 Nasjonalballetten ... 76
6.3 Carte Blanche ... 76
6.4 Dansens Hus ... 77
6.5 Andre faste dansetiltak ... 77
6.5.1 Oslo Danse Ensemble ... 77
6.5.2 Stellaris DansTeater/Nordnorsk landsdelsscene for dans ... 77
6.5.3 Danseinformasjonen ... 78
6.5.4 Gratis Daglig Trening ... 78
6.5.5 Bårdar Danseteater – tilskudd til turné for avgangsklassen ... 78
6.5.6 CODA Oslo International Dance Festival ... 78
6.5.7 Damini House of Culture ... 78
6.5.8 Oktoberdans ... 78
6.6 Amatørdans i Norge ... 79

7 Statlige finansieringsordninger 81
7.1 Innledning 81
7.2 Statstilskudd til teater, dans og opera 81
7.3 Om funksjonsdelingssystemet 82
7.4 Finansiering av faste institusjoner og tiltak 82
7.4.1 Riksteatret og de nasjonale institusjonene 82
7.4.2 Region-/landsdelsinstitusjonene 83
7.4.3 Knutepunkt 84
7.4.4 Region- og distriktsoperatiltakene 84
7.4.5 Dans 84
7.4.6 Faste tiltak 85
7.5 Finansiering av fri scenekunst 85
7.5.1 Norsk kulturfond 85
7.5.2 Fond for lyd og bilde 88
7.6 Stipend og garantiinntekter 89
7.7 Fond for utøvende kunstnere 89
7.8 Utenriksdepartementets støtte til kulturformål herunder scenekunst 90
7.9 Samiske kulturformål 90
7.10 Den kulturelle skolesekken 91
7.11 Frifond 91

8 Scenekunstinstitusjonenes inntekter 93
8.1 Innledning 93
8.2 Sammensetning av inntektene 93
8.2.1 De nasjonale institusjonene 93
8.2.2 Region-/landsdelsinstitusjonene 94
8.2.3 Region- og distriktsoperatiltakene 95
8.2.4 Andre scenekunsttiltak 95
8.2.5 Oppsummering 99
8.3 Kulturmomsutvalget 100
8.4 Sponsorinntekter/gaver 101
8.4.1 Sponsorinntekter 101
8.4.2 Om kultursponsing 102
8.4.3 Departementets vurdering 104

Del III Framtidens scenekunst 105

9 Et profesjonelt teatertilbud over hele landet 107
9.1 Innledning 107
9.2 Styrket produksjon og formidling av teater, departementets vurdering 107
9.2.1 Utvidet budsjettmessig fleksibilitet for Riksteatret 110
9.2.2 Figurteater 111
9.2.3 Tiltak 111
9.3 Kvalitet, utvikling og fornyelse 111
9.3.1 Innledning 111
9.3.2 Ny norsk dramatikk 112
9.3.3 Tiltak: 116
9.4 Scenekunsttilbudet til barn og unge 116
9.4.1 Innledning 116
9.4.2 Scenekunstinstitusjonenes arbeid med teater for barn og unge 116
9.4.3 Tilbudet til barn og unge – innhold 118
9.4.4 Teater med barn og unge 118
9.4.5 Frie sceniske grupper og andre tilbud 119
9.4.6 Den kulturelle skolesekken 119
9.4.7 Departementets vurdering 120
9.4.8 Tiltak 124
9.5 Scenekunstens spillesteder – vedlikehold og fornyelse 124
9.5.1 Innledning 124
9.5.2 Departementets vurdering 135
9.6 Samisk scenekunst 137
9.6.1 Innledning 137
9.6.2 Beaivváš Sámi Teáhter 137
9.6.3 Sydsamisk Teater – Åarjelhsaemien Teatere 137
9.6.4 Sametinget 138
9.6.5 Tilskudd fra Norsk kulturfond til samisk scenekunst 138
9.6.6 Departementets vurdering 138
9.7 Styrket produksjon og formidling av teater utenfor institusjonene 139
9.7.1 Tiltak 140

10 Styrket produksjon og formidling av opera 143
10.1 Innledning 143
10.2 Den Norske Opera & Ballett 144
10.3 Region- og distriktsopera 144
10.3.1 Spillesteder for opera 145
10.4 Høy kvalitet gjennom utvikling og fornyelse 146
10.5 Barn og unge 146
10.6 Departementets vurdering 147
10.6.1 Tiltak 147

11 Styrket produksjon og formidling av dans 149
11.1 Innledning 149
11.1.1 Dansekunst i institusjonene 151
11.2 Produksjon og formidling av dans utenfor institusjonene 152
11.2.1 Innledning 152
11.3 Høy kvalitet gjennom utvikling og fornyelse 153
11.4 Barn og unge 154

11.5 Visningssteder for dans 155
11.6 Departementets vurdering 155
11.6.1 Tiltak 156

Del IV Spesielle tema 157

12 Kulturelt mangfold 159
12.1 Innledning 159
12.1.1 Mosaikk og Open Scene 160
12.1.2 Kulturelt mangfold i institusjonene .. 161
12.1.3 Organisering av Mangfoldsåret 2008 163
12.2 Departementets vurdering 163
12.2.1 Tiltak 165

13 Likestilling 167
13.1 Innledning 167
13.2 Likestillingsloven 167
13.3 Kjønnsfordeling 167
13.3.1 Innledning 167
13.3.2 Mentor-/rekrutteringsprogram 170
13.4 Departementets vurdering 171
13.4.1 Tiltak 171

14 Transmisjoner og formidling gjennom ny teknologi 173
14.1 Innledning 173
14.1.1 Bakgrunn 173
14.1.2 Transmisjonsavtale mellom NRK og Den Norske Opera & Ballett 174
14.1.3 Transmisjon av scenekunst i perioden 2003-2006 174
14.2 Departementets vurdering 174
14.2.1 Formidling gjennom ny teknologi 175
14.2.2 NRK-plakaten 175
14.2.3 Tiltak: 175

15 Utdanning, etterutdanning og rekruttering 177
15.1 Innledning 177
15.1.1 Høyere utdanning i scenekunst i Norge 178
15.1.2 Høyere utdanning i scenekunst i utlandet 179
15.1.3 Fagskoleutdanning 180
15.1.4 Utdanning ved andre institusjoner 180
15.1.5 Oppsummering for profesjonell utdanning av scenekunstnere 180
15.1.6 Rekrutteringsutdanninger 181
15.1.7 Videre- og etterutdanning 181
15.1.8 Kandidatundersøkelser 182
15.2 Departementets vurdering 182
15.2.1 Tiltak 183

16 Styring og regelverk 185
16.1 Statlig styrerepresentasjon 185
16.1.1 Departementets vurdering 186
16.1.2 Tiltak: 187
16.2 Styringssystemet 187
16.2.1 Tiltak: 187
16.3 Fortolkning av arbeidsmiljøloven om midlertidige ansettelser 188
16.4 Forholdet til EØS-avtalen 188

17 Økonomiske og administrative konsekvenser 191

Del I
Hovedmål

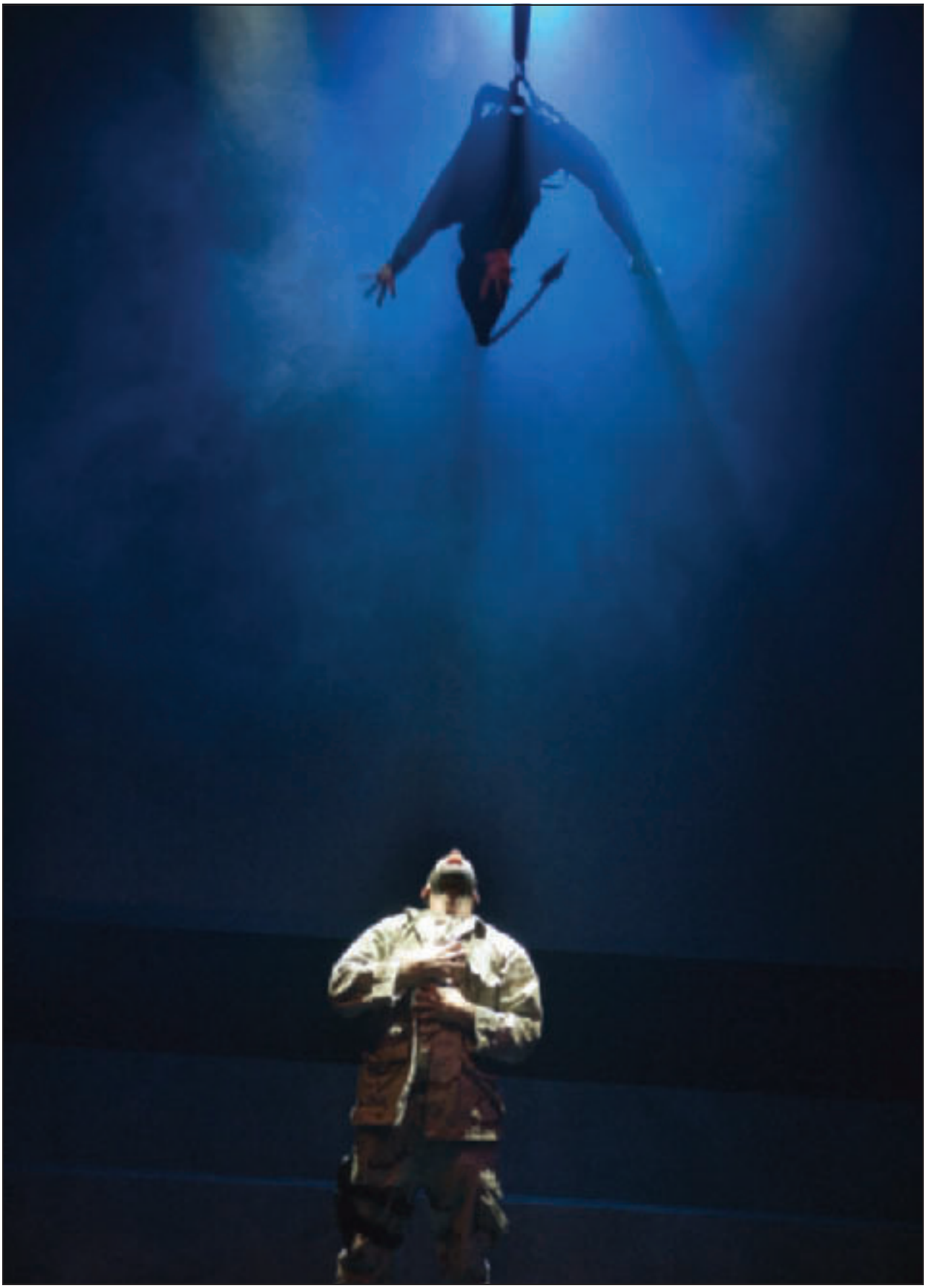

Figur 1.1 «Odysseen», Teater Manu

Foto: Urban Jörén

1 Om scenekunst i Norge

1.1 Bakgrunn for og hovedspørsmål som behandles i meldingen

Teater og dans er kunstformer som har stått sentralt i ulike samfunn og kulturer i uminnelige tider. I det gamle Hellas oppsto dramaet som kunstform blant annet på bakgrunn av makthavernes ønske om å skape forståelse og respekt for lovene i samfunnet. Også dans er et av menneskets eldste kunstformer og finnes i alle kulturer. Gjennom sin ordløse dialog kan dans gi økt mellommenneskelig forståelse, på tvers av alle språklige og kulturelle skillelinjer.

Henrik Ibsen er regnet som det moderne dramaets far. I hans verker møter vi enkeltskjebner i kamp – ikke mellom guder, men med «trolde», i og utenfor seg selv, og mot «den kompakte majoritet». Teatret er viktig, historisk, politisk og eksistensielt både for oss som enkeltmennesker og for samfunnet. Henrik Ibsens store påvirkningsevne og sprengkraften i Jon Fosses minimalisme er noen av de mest kjente norske eksemplene på dette.

Scenekunsten, enten det er opera, teater eller dans, gir unike muligheter for opplevelse og innlevelse. Levende scenekunst er beskrevet som øyeblikkets kunst – en direkte kommunikasjon mellom utøvere og publikum. Gjennom sine reaksjoner deltar tilskueren som medskaper og er sammen med resten av publikum med på å prege forestillingen.

Teater, opera og dans kan være formidling av tradisjoner og felles kultur gjennom oppsetninger av norske og europeiske klassikere. Men scenekunsten kan også formidle ny og ukjent kultur og formidle kjente verk på måter som åpner for nye perspektiver. Scenekunsten samler publikum i en felles arena og kan bidra til å skape og ta vare på lokal identitet, tilhørighet og fellesskap. I den direkte kommunikasjonen mellom utøverne og publikum ligger også scenekunstens unike mulighet til å skape forståelse for og innlevelse i historier og tema som er nye for publikum, og dermed skape fellesskap og gi grunnlag for mangfold langt utover det hjemlige og nære.

Regjeringen legger med dette fram en stortingsmelding om scenekunst. Hovedfokus for stortingsmeldingen er tilgjengelighet til og finansiering av scenekunsten i Norge. Målet er et profesjonelt scenekunsttilbud i alle fylker.

Scenekunst er en fellesbetegnelse for flere kunstarter. Med bakgrunn i eksisterende infrastruktur og finansieringsordninger er framstillingen i hovedsak bygget opp omkring *teater, opera og dans*. Dette gjelder både for den institusjonsbaserte og den frie scenekunsten. Viktige tema for meldingen er blant annet fornyelse, mangfold og likestilling.

Regjeringen har som mål at Norge skal være en ledende kulturnasjon som legger vekt på kunst og kultur i alle deler av samfunnslivet. Dette er bakgrunn for at regjeringen gjennomfører Kulturløftet. Kulturløftet er en omfattende satsing for kulturen og frivilig sektor gjennom målrettede tiltak og generell budsjettmessig styrking. Kunst og kultur har stor verdi i seg selv. Samtidig har satsing på kultur stor betydning for andre samfunnsmål som næringsutvikling og arbeidsplasser, integrering og inkludering, helse, læring og kreativitet. Gjennom Kulturløftet skal kulturpolitikken fremme kulturelt og estetisk mangfold, stimulere kunstnerisk kvalitet og nyskaping, bevare og sikre kulturarven og legge til rette for at hele folket har tilgang til et rikt og mangfoldig kulturtilbud. Målet er at én prosent av statsbudsjettet skal gå til kulturformål innen 2014.

Kulturløftet omfatter flere satsinger som berører scenekunsten. Regjeringen har allerede startet arbeidet med å styrke avsetningene til den frie scenekunsten, herunder dans, for å sikre mer forutsigbare rammer og økt støtte. Dette arbeidet vil fortsette. Det er videre et mål at dansen skal få økt anerkjennelse, og at alle skal få oppleve profesjonell dansekunst gjennom flere produksjoner og økt formidling. Dette krever økte ressurser.

Scenekunstfeltet er en viktig arbeidsplass for ulike kunstnere og frilansere. Økt satsing på scenekunst har dermed betydning for flere kunstnergruppers levekår. Scenekunsten er en sentral og viktig del av innholdet i Den kulturelle skolesek-

ken. Også satsingen på kulturelt mangfold berører i stor grad scenekunsten.

Scenekunst består av forskjellige kombinasjoner av scenekunstartene. Innenfor de etablerte institusjonene, men mest i frie sceniske grupper, kan en oppleve interessante eksempler på nye tverrkunstneriske uttrykk med elementer fra ulike scenekunstarter og andre kunstformer, f. eks. billedkunst.

Betegnelsen teater samler en rekke sjangre, fra det tradisjonelle taleteatret til figurteater og nyere tverrkunstneriske former som performance. Det nye operahuset i Oslo vil gi kunstarten opera et nasjonalt løft. Meldingen omfatter gjennomgang av og satsing på opera herunder region- og distriktsoperavirksomheten. Dans som begrep spenner fra klassisk ballett til samtidsdans. Rekrutteringen til og publikums interesse for dans er økende.

Det talte ordet er kjernen i det klassiske teatret. Oppbyggingen av egne teatre med norsk som scenespråk var viktige elementer i Norges nasjonsbygging på 1800-tallet. Riksmål tok etter hvert over for dansk som dominerende scenespråk og nynorsk fikk sitt eget teater med Det Norske Teatret i 1913. Teatrene er fortsatt svært viktige for det norske språk og bidrar til å sikre norsk som levende språk. I dag har scenespråket nærmet seg dagligtale, og dialektbruk er vanlig.

Den institusjonaliserte scenekunstens historie i Norge er relativt kort. Inntil landets første profesjonelle scene, Christiania offentlige Theater, ble åpnet i 1827, var det bare sporadisk framført offentlige forestillinger og da oftest av utenlandske turnéselskaper, men det er kjent at elever fra latinskoler har hatt forestillinger fra 1500-tallet.

Den Nationale Scene har en sammenhengende historie siden 1876. Nationaltheatret ble grunnlagt i 1899. Det Norske Teatret har fra starten i 1913 som program å oppføre dramatikk på nynorsk. Trøndelag Teater åpnet i 1936 og har landets eldste teaterbygning, oppført i 1816. I Stavanger kom Rogaland Teater i gang i 1947. I 1949 åpnet det nasjonale turnéteatret Riksteatret. Oslo Nye Teater ble opprettet 1959. Fast, offentlig støttet teatervirksomhet utenfor de fire største byene kom i gang fra 1970-årene, og det første var Hålogaland Teater i Tromsø i 1971.

Den Norske Opera & Ballett ble stiftet i 1957, og den første regionoperavirksomheten, Operaen i Kristiansund, ble etablert i 1971. Nasjonalballetten, som ble stiftet i 1958 som den Norske Operas Ballett og skiftet navn til Nasjonalballetten i 1993, er landets eneste klassiske ballettensemble. Carte Blanche i Bergen, en rekke frie dansegrupper over hele landet og Dansens Hus i Oslo er viktige eksponenter for samtidsdansen i Norge.

Frie sceniske grupper har vært og er et betydelig innslag i norsk scenekunst siden 1970-tallet både når det gjelder kunstnerisk uttrykk og formidlingsformer. Den utenominstitusjonelle scenekunsten som frie grupper produserer og viser, har gjennom mange år vokst seg sterk og mangeartet, og er utviklet til en etablert del av norsk scenekunst. Sjangrene er mange, blant annet samtidsorientert dans, teater eller performance, figurteater, dukketeater og tradisjonelle forestillinger for barn. Arbeidsprosesser som inkluderer sjangeroverskridelse og tverrfaglighet i kunstprosessene har etablert seg i feltet. Dette har resultert i nye scenekunstuttrykk som blant annet utforsker kommunikasjonen med publikum.

Andre sceniske uttrykk som historiske spill/friluftsspill har fått en stor vekst fra *Spelet om Heilag Olav* på Stiklestad. Friluftsspillene gjennomføres med et betydelig innslag av amatører. Det er stor rekruttering til og bredde i amatørteater for barn, ungdom og voksne landet rundt. Amatørteater er viktig for rekruttering av skuespillere og publikum til profesjonelt teater. Private teatre, først og fremst i Oslo og andre større byer, gir også et viktig tilbud til publikum.

Det er i dag langt flere utdannede dansere, skuespillere og musikere enn noen gang. Flertallet av scenekunstnere og musikere er frilansere. Mellom oppdrag vil en del være henvist til å søke arbeidsledighetstrygd og til å ta tilfeldige arbeidsoppdrag. Både musikere, dansere og skuespillere er avhengige av å øve daglig for å ivareta sine kunstneriske ferdigheter. På oppdrag fra Kultur- og kirkedepartementet har Telemarksforsking nylig avsluttet en bredt anlagt undersøkelse om kunstnernes leve- og arbeidsvilkår. Undersøkelsen vil bli sendt på høring hos berørte instanser, og departementet vil vurdere oppfølgingen, herunder særskilte tiltak på bakgrunn av undersøkelsen og høringsuttalelsene. Særskilte spørsmål som omhandler kunstnerpolitiske tiltak vil derfor ikke bli behandlet i denne stortingsmeldingen.

1.2 Om Løkenutvalget

I St.prp. nr. 1 (2007-2008) heter det om fordelingen av midlene til kulturformål under Kultur- og kirkedepartementets budsjett:

> «Det er viktig å sørge for at midlene forvaltes og beslutninger fattes på en effektiv og ubyrå-

kratisk måte slik at mest mulig av kulturmidlene kommer kulturlivet til gode. Dessuten må ordningene på feltet være innrettet i henhold til sektorens behov, og statlige tilskudd til samme formål bør i største mulig grad komme fra én statlig kilde. Utøvelse av kunstnerisk skjønn og beslutning om anvendelse av midler skal skje så nær mottaker som mulig. Prinsippet om likebehandling av likeartede søknader/tiltak/prosjekter/institusjoner må ivaretas. Krav til søknader og rapporter om bruk av bevilgede midler skal ikke gjøre søknads- og oppfølgingsarbeidet mer omfattende enn det som følger av økonomiregelverket for staten.»

På denne bakgrunn ble det nedsatt et eget utvalg – Løkenutvalget – for å gjennomgå fordelingsmekanismene ved tildeling av tilskudd fra departementet, underliggende instanser og dels fra ikkestatlige virksomheter og organisasjoner. Utvalget skulle fremme forslag som blant annet tar sikte på å bidra til nyskaping og utvikling, redusere kostnadskrevende byråkrati, frigjøre ressurser til kunstnerisk virksomhet, gi større ansvar og frihet for institusjonene, desentralisere og spre beslutninger, gi armlengdes avstand med videre. Videre skulle utvalget vurdere ansvars- og arbeidsdelingen mellom departementet og underliggende virksomheter, organisering og arbeidsmåter, krav til søknader og rapporter, omfanget av administrative kostnader med mer. Departementet har mottatt utvalgets rapport 5. juni 2008.

Det er særlig tildelinger gjennom ordninger for fri scenekunst under Norsk kulturråd og fast støtte til ulike scenekunstformål på statsbudsjettet som kan bli berørt av Løkenutvalgets innstilling. Rapporten vil bli gjort til gjenstand for alminnelig høring og forslagene er ikke behandlet her. Som et ledd i oppfølgingen av rapporten og høringen av denne vil departementet vurdere postplassering av ulike tiltak. Departementet vil komme tilbake til Stortinget med dette på egnet måte.

1.3 Sammendrag

Kapittel 2 *Scenekunstpolitiske mål* gir en presentasjon av dagens mål for tilskudd til scenekunst og det blir foreslått nye mål.

I kapittel 3 *Scenekunsttilbudet i Norge i dag* gis det en samlet oversikt over scenekunsttilbudet i 2006 i form av produksjoner, forestillinger og publikumsoppslutning for landet som helhet, og for det enkelte fylke fordelt på teater, opera og dans basert på opplysninger innhentet av Norsk teater- og orkesterforening i samarbeid med Danse- og teatersentrum. Oversikten skiller mellom faste institusjoner og tiltak, frie scenekunstgrupper og festivaler. Andelen av det samlede scenekunsttilbudet som er formidlet gjennom Den kulturelle skolesekken, framgår også. Det blir også gitt en presentasjon av scenekunstpolitikken i noen sammenlignbare EU-land.

I kapittel 4 *Teatertilbudet* presenteres institusjoner og tiltak på teaterfeltet. Det blir videre gitt en beskrivelse av amatørteaterfeltet og friluftsspill/historiske spill. Det gis også en beskrivelse av faste scener og produksjonsselskap uten offentlige driftstilskudd.

I kapittel 5 *Operatilbudet* og i kapittel 6 *Dansetilbudet* presenteres institusjoner og tiltak for henholdsvis opera og dans.

Kapittel 7 *Statlige finansieringsordninger* redegjør for den statlige finansieringen av scenekunsten i Norge, herunder tilskudd til faste institusjoner, tilskudd til scenekunstformål under Norsk kulturråd/Norsk kulturfond, Fond for lyd og bilde, stipend og garantinntekter, Fond for utøvende kunstnere, Utenriksdepartementets støtte til scenekunst, Samiske kulturformål, Den kulturelle skolesekken og Frifond teater.

I kapittel 8 *Scenekunstinstitusjonenes inntekter* gjøres det nærmere rede for de faste institusjonenes og tiltakenes inntekter fordelt på statlige tilskudd, andre tilskudd og egeninntekter, herunder sponsorinntekter og gaver. Det gjøres også rede for sponsing av scenekunstfeltet og omfanget av kultursponsing mer generelt.

I kapittel 9 *Et profesjonelt teatertilbud over hele landet* redegjøres det for prioriteringer og tiltak for å sikre et godt, profesjonelt tilbud av teater over hele Norge. Departementet vil ta initiativ til å vurdere hvordan teatertilbudet i Buskerud, Østfold, Akershus kan bli styrket i tillegg til det arbeid som alt er satt i gang i Hedmark og Oppland. Departementet vil også invitere til en prosess for å vurdere oppdraget for enkelte av region-/landsdelsteatrene, herunder kunstnerisk profil og muligheter for samarbeid. Det blir lagt opp til å styrke produksjon og formidling av teater utenfor institusjonene. Det vil bli vurdert å foreslå å gi Riksteatret større økonomisk handlefrihet i form av utvidet budsjettmessig fleksibilitet.

Departementet støtter utviklingen av et Dramatikkens Hus. Det er behov for å gå gjennom kostnadsmessige og organisatoriske konsekvenser.

Det er et mål at barn og unge skal ha tilgang til et kunst- og kulturtilbud som er likeverdig med det

de voksne får. Det redegjøres for teatertilbudet for og med barn og unge og det gis blant annet en omtale av scenekunst i Den kulturelle skolesekken.

Det redegjøres videre for teatrenes spillesteder, om vedlikehold og fornyelse. Det foreslås tiltak for å bedre den framtidige forvaltningen av teaterhusene. Det gis en presentasjon av Samisk scenekunst, og det foreslås at statens aksjer i Beaivváš Sámi Teáhter blir overdratt vederlagsfritt til Sametinget.

I kapittel 10 *Styrket produksjon og formidling av opera* og kapittel 11 *Styrket produksjon og formidling av dans* redegjøres det for prioriteringer og tiltak for opera og dans.

2008 er markeringsår for kulturelt mangfold. I kapittel 12 *Kulturelt mangfold* redegjøres det for tidligere forsøksprosjekt for å fremme kulturelt mangfold. Det refereres også fra Norsk teater- og orkesterforenings kartlegging av hvordan kulturelt mangfold ivaretas av deres medlemmer, og det foreslås at institusjonene skal utvikle planer for å rekruttere og kvalifisere skuespillere og annet kunstnerisk personale med minoritetsbakgrunn.

I kapittel 13 *Likestilling* gjøres det rede for likestillingssituasjonen innenfor de norske scenekunstinstitusjonene, både om fordelingen av kvinner og menn i styreverv og administrative og kunstneriske stillinger ved de faste scenekunstinstitusjonene. Det redegjøres også for et mentor- og rekrutteringsprogram som departementet har tatt initiativ til. Og det foreslås at institusjonene skal utarbeide strategier for å sikre at kvinner og menn gis like muligheter til interessante oppgaver.

Kultur- og kirkedepartementet legger vekt på at scenekunstinstitusjonenes kunstneriske virksomhet når et størst mulig publikum. I kapittel 14 *Transmisjoner og formidling gjennom ny teknologi* redegjøres det for utfordringer knyttet til transmisjon fra scenekunstinstitusjonene og for status. Det ses også på hvilke muligheter ny teknologi gir for framtidig formidling.

I kapittel 15 *Utdanning, etterutdanning og rekruttering* gis det en beskrivelse av utdanningen av profesjonelle scenekunstnere på universitets- og høgskolenivå og fagskolenivå. Det gis videre en redegjørelse for høyere utdanning av scenekunstnere i utlandet, og en beskrivelse av rekrutteringsutdanninger og eksisterende videre- og etterutdanning.

I kapittel 16 *Styring og regelverk* blir det redegjort for forslag til ny statlig styrerepresentasjon for funksjonsdelingsinstitusjonene. Det blir også redegjort for styringssystemet, fortolkning av arbeidsmiljølovens bestemmelse om midlertidige ansettelser samt finansiering av scenekunst og forholdet til EØS-avtalen.

Figur 2.1 Det tusende hjertet, Rogaland Teater

2 Scenekunstpolitiske mål

2.1 Scenekunstpolitiske mål fram til i dag

En av kulturpolitikkens viktigste oppgaver er å legge til rette for at alle kan oppleve et mangfold av ulike kulturtilbud og kunstneriske uttrykk og delta i et aktivt kulturliv. Den skapende kunsten bidrar til fornyelse og utvikling for samfunnet og enkeltmennesker ved formidling av et mangfold av kunstopplevelser. Tilgang til kunst- og kulturopplevelser og muligheten til å uttrykke seg gjennom kunst og kultur skal ikke være avhengig av geografi eller sosiale skillelinjer. Et godt kunst- og kulturtilbud oppnås ikke gjennom markedet alene. Det er nødvendig med et offensivt offentlig økonomisk engasjement for å sikre bredde og mangfold.

Det er tidligere utarbeidet mål for tilskudd bevilget under statsbudsjettets kapittel 324 Scenekunstformål til de faste scenekunstinstitusjonene i et samarbeid med sektoren ved Norsk teater- og orkesterforening. Disse målene er:

1. Gjøre scenekunst av høy kunstnerisk kvalitet tilgjengelig for flest mulig.
2. Fremme kunstnerisk utvikling og fornyelse.
3. Målrette virksomheten og utnytte ressursene best mulig.

For å operasjonalisere målene er det videre utviklet delmål og resultatmål.

Det er viktig å sørge for at midlene forvaltes og at beslutningene fattes på en effektiv og ubyråkratisk måte slik at mest mulig av kulturmidlene kommer kulturlivet til gode. Dessuten må ordningene på feltet være innrettet i henhold til sektorens behov, og statlige tilskudd til samme formål bør i størst mulig grad komme fra én statlig kilde. Prinsippet om likebehandling av likeartede søknader/tiltak/prosjekter/institusjoner må ivaretas. Krav til søknader og rapporter om bruk av bevilgede midler skal ikke gjøre søknads- og oppfølgingsarbeidet mer omfattende enn det som følger av økonomiregelverket for staten, jf. St.prp. nr. 1 (2007-2008).

Departementet legger til grunn at institusjoner og virksomheter som mottar fast årlig statstilskudd, selv tar ansvar for å skape rom innenfor sine budsjetter for tiltak som kan fremme forsøk og utvikling i egen virksomhet. Virksomheter med fast årlig driftstilskudd skal derfor som hovedregel ikke søke Norsk kulturråd om tilskudd.

Institusjonene må også selv bidra til fornyelse og utvikling blant annet gjennom samarbeid både med ensembler og frie grupper og med andre institusjoner. De etablerte institusjonene må kontinuerlig vurdere egen organisasjon og kostnadsstruktur. Mange gjør en svært god innsats på disse områdene også idag, men det er viktig å ha høy oppmerksomhet om dette for å frigjøre midler til kunstnerisk virksomhet.

2.2 Norsk kulturråds mål for tilskudd til fri scenekunst

En av Norsk kulturråds oppgaver er å kartlegge de nye initiativene og ideene, å legge til rette for at nye aktører, arbeidsmetoder, estetiske uttrykk og strategier kan utvikle seg og å stimulere til målrettet utforskning og produksjon. En annen viktig oppgave er å legge til rette for at forestillingene som produseres, når ut til et bredt og mangfoldig publikum. Nye uttrykk og et økt antall produserte forestillinger skaper behov for flere og nye arenaer for formidling av scenekunst. I tillegg til å imøtekomme utviklingen i feltet, skal Kulturrådet være rådgivende med hensyn til behov for justeringer og endringer i innretningen av tilskuddsordninger. Kulturrådet peker i sin strategiplan på følgende satsingsområder:

- Å styrke eksperimentering og utforsking, legge til rette for et tverrfaglig samarbeid på tvers av uttrykksformer, sjanger- og rolletilhørighet og til en større variasjon i organiseringen av de skapende prosessene.
- Å styrke feltet økonomisk, kunstnerisk og organisatorisk og å legge til rette for en kvantitativ og kvalitativ utvikling av feltet med særlig vekt på scenekunst for barn.
- Å styrke internasjonalt samarbeid og utveksling av scenekunst og kunstnere og til utvikling

av et større kunstnerisk og kulturelt mangfold i scenekunstfeltet.
- Å nå et bredere publikum gjennom å etablere nye visningsarenaer og formidlingsmåter og å sikre en dokumentasjon av scenekunstproduksjoner i feltet.
- Å stimulere til offentlig bevissthet og kritisk refleksjon og dialog om scenekunst og scenekunstens plass og betydning i samfunnet.

Kulturrådets virksomhet og disponering av Norsk kulturfond er fastsatt ved forskrift.

2.3 Departementets forslag til mål for tilskudd til scenekunst

Hovedmålet for scenekunstfeltet er å ha et scenekunsttilbud av høy kunstnerisk kvalitet, som er mangfoldig, nyskapende og utfordrende og som når hele befolkningen og forvalter kulturarven.

Dette skal nås gjennom:
1. Et profesjonelt tilbud av teater-, opera-, danseforestillinger og andre scenekunstuttrykk over hele landet
   - sterke institusjoner med tydelige oppdrag
   - gode rammer for den frie scenekunsten
   - gode ordninger for gjestespill og turneer.
2. Høy kvalitet gjennom utvikling og fornyelse
   - gode vilkår for nyskapende scenekunst
   - støtte utviklingen av et Dramatikkens Hus
   - bredt samarbeid og utveksling av scenekunst med utlandet.
3. Nå hele befolkningen
   - klare strategier i institusjonene for å nå et bredere publikum
   - styrke produksjon og formidling av forestillinger rettet mot barn og unge
   - styrke formidlingen av scenekunst til områder med lav dekning.
4. Større mangfold
   - større andel kunstnerisk personale med minoritetsbakgrunn
   - nå ut til et større publikum blant minoritetsbefolkningen
   - sikre jevn rekruttering av kvinner og menn innen alle områder av scenekunsten.
5. Effektiv ressursutnyttelse
   - bredt og systematisk samarbeid mellom institusjonene
   - systematisk evaluering av resultater av kvalitativ, kvantitativ og økonomisk art
   - god forvaltning av bygningsmassen.

Del II
Dagens scenekunst

Figur 3.1 Finn Schau i «6 personer søker en forfatter», Nationaltheatret.

Foto: Erlend Aas / Scanpix

3 Scenekunsttilbudet i Norge i dag

3.1 Innledning

I dette kapitlet beskrives scenekunsttilbudet i Norge. Det gis en samlet oversikt over tilbudet i form av produksjoner, forestillinger for landet som helhet og for det enkelte fylke. Det gis også en oversikt over publikumsoppslutningen.

Det er relativt store forskjeller i aktivitet og publikumsoppslutning fylkene i mellom. I fylker som for eksempel Oslo omfatter publikumsoppslutningen blant annet også besøk fra nabofylker som Akershus, Østfold, Buskerud og Vestfold. Det er et uttrykk for at publikum har et større tilbud enn det som gis innenfor eget fylkes grenser.

3.2 Landet rundt

Scenekunsttilbudet omfatter et bredt spekter av scenekunstuttrykk som i meldingen er ordnet i hovedkategoriene teater, dans og opera. Arrangementer som vanskelig lar seg definere som teater-, danse- eller operaproduksjoner er skilt ut i en egen kategori «annet» som omfatter arrangementer med lesninger, eventyrfortellinger, sang, musikk, billedkunst, seminarer og debatt. Oversikten omfatter institusjoner, tiltak og virksomheter som produserer og/eller formidler scenekunst, og som mottar fast årlig statlig driftsstøtte over kap. 324 Scenekunstformål og over kap. 320 Allmenne kulturformål, post 74. Det vil si at både Riksteatret, nasjonale institusjoner, region-/landsdelsinstitusjoner, andre produserende og programmerende teatre og region- og distriktsoperaene, samt noen andre visningssteder er inkludert. I tillegg er tall fra Beaivváš Sámi Teáhter, som mottar tilskudd fra Sametinget, og Oslo Nye Teater, som mottar kommunalt driftstilskudd, tatt med.

Regjeringen gjennomfører en omfattende satsing i nordområdene. Kultur er en viktig del av denne satsingen som også gjelder scenekunsten, herunder Samovarteatret i Kirkenes og Stellaris DansTeater.

I tillegg redegjøres det for det frie scenekunstfeltet på bakgrunn av tall innrapportert fra frie sceniske grupper til Danse- og Teatersentrum.

Talloversiktene bygger på tilgjengelige data slik de er rapportert til Norsk teater- og orkesterforening og Danse- og teatersentrum herunder Norsk Scenekunstbruk. Det tas forbehold om at det totale scenekunsttilbudet, aktiviteten og publikumsbesøket kan være større enn det som er redegjort for her. Det blir for eksempel vist scenekunst på scener som ikke har scenekunst som sitt primære formål, eller ikke mottar statlig tilskudd. Eksempler på slike scener er Tou Scene i Stavanger, Parkteatret i Oslo og Drammen Teater.

Oversiktene nedenfor viser både tall for landet som helhet og en fylkesvis fordeling. For å unngå dobbelttelling av aktivitet og publikum er de fylkesvise tallene justert for gjestespill og samarbeid. De fylkesvise oversiktene inkluderer tall for Den kulturelle skolesekken. Statistikken for dansefeltet er ikke fullstendig da det ennå ikke finnes en aktør som innhenter aktivitets- og publikumsdata for hele dansefeltet.

Tilbudet av profesjonell scenekunst i Norge omfattet i 2006 totalt 1 293 oppsetninger formidlet gjennom 14 970 forestillinger og med et samlet publikumsbesøk på 2 237 732.

Scenekunsttilbudet gjennom Den kulturelle skolesekken er med i denne oversikten. Dette utgjorde totalt 170 oppsetninger og 5 076 forestillinger som ble vist for 492 849 elever. Den kulturelle skolesekken er nærmere omtalt i kapittel 9.4.6.

Tilbudet fra og publikum på profesjonelle forestillinger fra frie grupper innen teater og dans som ikke er medlem av Danse- og teatersentrum, er ikke med i oversikten. Det er heller ikke private teatre. Det er anslått at de private teatrene i 2006 hadde om lag 803 000 publikummere, jf. kapittel 4.2.21.

Publikum på offentlig støttede og private scenekunstoppsetninger var mer enn 3 millioner i 2006, noe som forteller at interessen for scenekunst er stor. Til sammenlikning hadde Tippeligaen i fotball i 2006 et samlet tilskuertall på drøyt 1,6 mill. publikummere. I 2007 ble det satt ny publikumsrekord i Tippeligaen med totalt 1,9 mill. publikummere.

Faste scenekunstinstitusjoner og virksomheter stod for størsteparten av tilbudet med 949 opp-

Boks 3.1 Hele landet

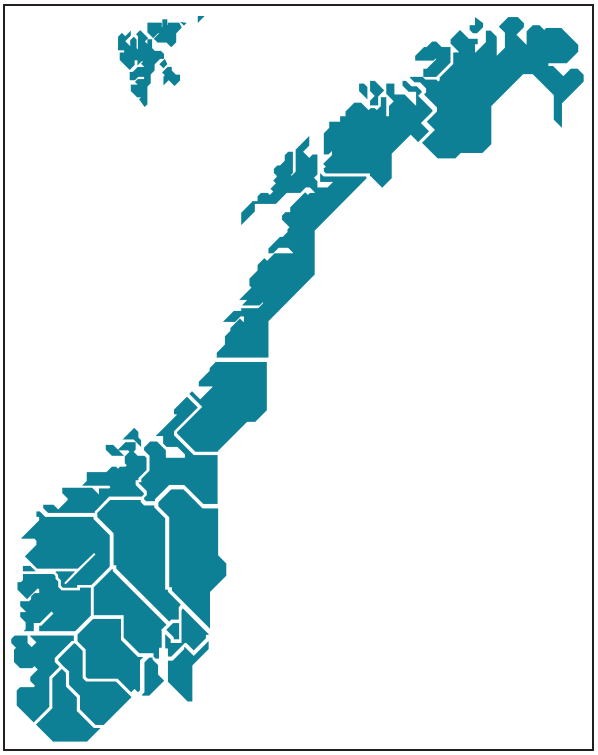

Figur 3.2 Hele landet

Folkemengde: 4 681 134

Tabell 3.1 Hele landet

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	945	12 284	1 806 835
Dans	202	1 327	173 000
Opera	68	303	146 709
Annet	78	1 056	111 188
Totalt	1 293	14 970	2 237 732

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	656	8 178	1 395 326
Dans	148	543	98 770
Opera	67	294	145 409
Annet	78	1 056	111 188
Totalt	949	10 071	1 750 693
Fri scenekunst			
Teater	289	4 106	411 509
Dans	54	784	74 230
Opera	1	9	1 300
Totalt	344	4899	487 039
Festivaler			
Teater	163	335	62 451
Dans	58	115	21 537
Opera	16	45	12 745
Annet	3	6	1 000
Ikke sjangerinndelt	83	191	37 441
Totalt	323	692	135 174

setninger, som utgjorde 73,4 pst. av alle oppsetningene, 10 071 forestillinger, som utgjorde 67,3 pst. av forestillingstilbudet, og et publikum på 1 750 693 som utgjorde 78,2 pst. av det samlede publikumsbesøket. Det ikke-institusjonaliserte scenekunstfeltet stod for 344 oppsetninger tilsvarende 26,6 pst. av oppsetningene, 4 899 forestillinger tilsvarende 32,7 pst. av forestillingstilbudet og totalt 487 039 publikummere tilsvarende 21,8 pst. av samlet publikum.

Teater utgjorde hoveddelen av scenekunsttilbudet med 945 oppsetninger som utgjorde 73,1 pst. av oppsetningene, 12 284 forestillinger som utgjorde 82,1 pst. av forestillingene og et publikum på 1 806 835 som utgjorde 80,7 pst. av det samlede publikumsbesøket.

Dansetilbudet omfattet 202 oppsetninger som utgjorde 15,6 pst. av oppsetningene, 1 327 forestillinger som utgjorde 8,9 pst. av forestillingene og et publikum på 173 000 som utgjorde 7,7 pst. av det samlede publikumsbesøket.

Operatilbudet omfattet 68 oppsetninger som utgjorde 5,3 pst. av oppsetningene, 303 forestillinger som utgjorde 2 pst. av forestillingene og et publikum på 146 709 som utgjorde 6,6 pst. av det samlede publikumsbesøket.

Hovedtrekkene i den fylkesvise fordelingen av scenekunsttilbudet er som følger:

Boks 3.2 Finnmark

Tabell 3.2 Finnmark

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	18	138	12 574
Dans	16	25	2 588
Opera	1	1	183
Annet			
Totalt	35	164	15 345

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	15	80	7 366
Dans	2	3	442
Opera	1	1	183
Annet			
Totalt	18	84	7 991
Fri scenekunst			
Teater	3	58	5 208
Dans	14	22	2 146
Opera			
Totalt	17	80	7 354
Festivaler			
Teater			
Dans	2	5	1 270
Opera			
Totalt	2	5	1 270

Figur 3.3 Finnmark

Folkemengde: 72 665

Institusjoner/tiltak i Finnmark:

Beaivváš Sámi Teáhter	Kautokeino
Hålogaland Teater	(regionteater for Troms og Finnmark)

Sceniske kompanier i Finnmark:

Gruvekompaniet	Kautokeino
Stellaris DansTeater	Hammerfest
Samovarteatret	Kirkenes
Sampo Teater	Kautokeino
Teaterfabrikken	Vardø

Festivaler i Finnmark:

DanseFestival Barents	Hammerfest (Stellaris DansTeater)

Finnmark: Norsk teater- og orkesterforening/Danse- og Teatersentrum har registrert 35 oppsetninger og 164 forestillinger med et samlet publikumsbesøk på 15 345. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 4 oppsetninger, 42 forestillinger og 3 645 publikummere. Fri scenekunst sto for omtrent halvparten av scenekunstforestillingene i Finnmark, mens for landet totalt sto fri scenekunst for 33 pst. av forestillingene. I Finnmark var det 25 danseforestillinger av totalt 164 forestillinger, dvs. at dans sto for 15,2 pst. av forestillingstilbudet, mot 8,9 pst. for landet under ett. Beaivváš Sámi Teáhter, fem lokale sceniske grupper og én scenekunstfestival, Dansefestival Barents, er registrert med fast tilhold i Finnmark.

Boks 3.3 Troms m/Svalbard

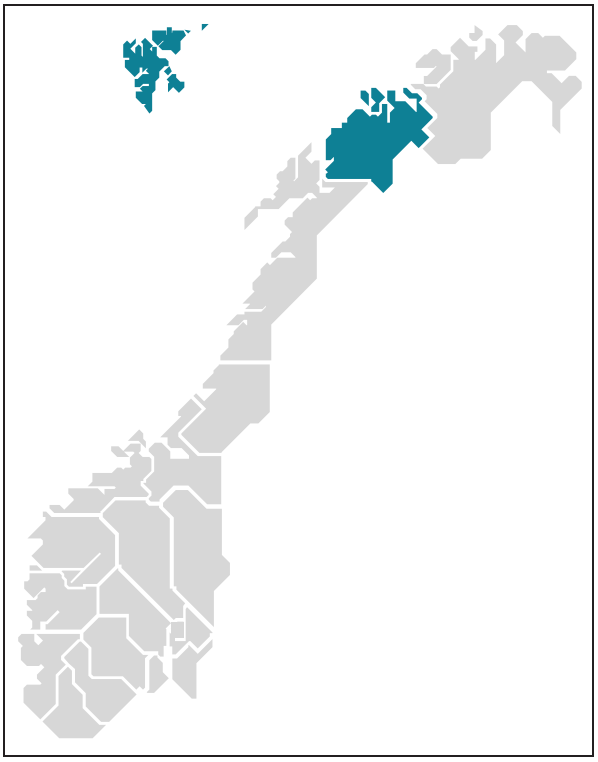

Figur 3.4 Troms m/Svalbard

Folkemengde: 154 136 (Troms)

Institusjoner/tiltak i Troms:

Hålogaland Teater	Tromsø
Opera Nord	Tromsø

Sceniske kompanier i Troms:

Ferske Scener	Tromsø
Danielsen/Laitinen	Tromsø
Haugen Produksjoner	Tromsø
4x4	Tromsø
RADART	Tromsø
Salongteatret	Tromsø
Kulta	Tromsø

Festivaler i Troms:

Festspillene i Nord-Norge	Harstad

Tabell 3.3 Troms m/Svalbard

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	23	334	40 441
Dans	7	22	2 523
Opera	2	19	2 880
Annet			
Totalt	32	375	45 844

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	15	202	30 363
Dans	4	15	1 970
Opera	2	19	2 880
Annet			
Totalt	21	236	35 213
Fri scenekunst			
Teater	8	132	10 078
Dans	3	7	553
Opera			
Totalt	11	139	10 631
Festivaler			
Teater	13	45	4 500
Dans	2	3	900
Opera			
Totalt	15	48	5 400

Troms (med Svalbard): Norsk teater- og orkesterforening/Danse- og Teatersentrum har registrert 32 oppsetninger, 375 forestillinger og 45 844 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 7 oppsetninger, 74 forestillinger og 5 101 publikummere. Scenekunstinstitusjonene og fri scenekunst sto for henholdsvis 63 pst. og 37 pst. av forestillingstilbudet. Dans utgjorde relativt sett en noe mindre andel av forestillingstilbudet i Troms enn i landet for øvrig. Opera utgjorde en relativt større del av forestillingstilbudet med 5,1 pst. mot 2 pst. for landet som helhet.

Boks 3.4 Nordland

Tabell 3.4 Nordland

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	37	491	47 192
Dans	10	71	7 736
Opera	5	6	1 687
Annet	1	34	4 773
Totalt	53	602	61 388

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	30	438	39 619
Dans	3	4	862
Opera	5	6	1 687
Annet	1	34	4 773
Totalt	39	482	46 941
Fri scenekunst			
Teater	7	53	7 573
Dans	7	67	6 874
Opera			
Totalt	14	120	14 447
Festivaler			
Teater			
Dans			
Opera			
Ikke sjangerinndelt	38	72	8 041
Totalt	38	72	8 041

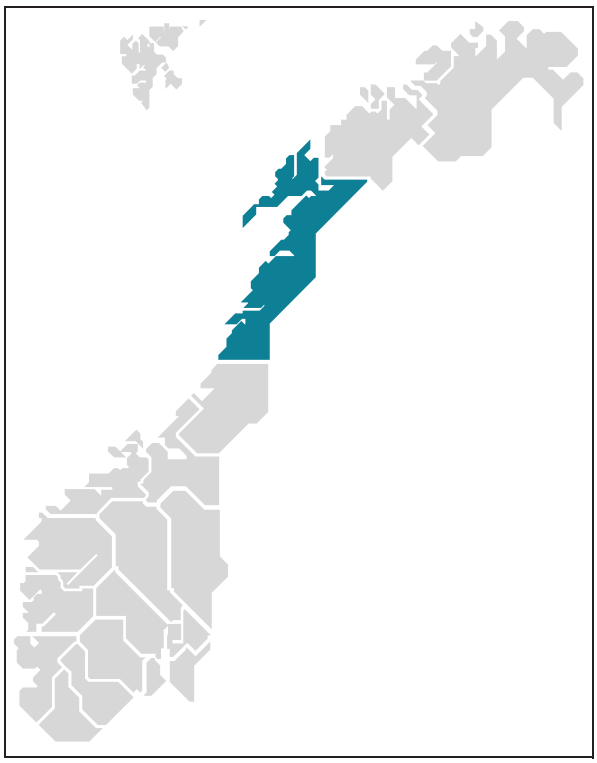

Figur 3.5 Nordland

Folkemengde: 235 436

Institusjoner/tiltak i Nordland:	
Nordland Teater	Mo i Rana
Figurteatret i Nordland	Vestvågøy
Musikkteatret i Bodø	Bodø
Lokale sceniske kompanier:	
Eilertsen og Granados Teaterkompani	Vestvågøy
Katma	Andøya
Sør-samisk teater	Rana
Teater NOR	Vestvågøy
Festivaler i Nordland:	
Stamsund Internasjonale Teaterfestival	Vestvågøy
Vinterlysfestivalen	Mo i Rana

Troms har Hålogaland teater og Opera Nord som faste scenekunstvirksomheter og syv frie sceniske grupper samt Festspillene i Nord-Norge. 2006 var et unntaksår for Hålogaland teater med innflytting i nytt teaterhus og lavere turnéaktivitet både i Troms og Finnmark enn normalt.

Nordland: Norsk teater- og orkesterforening/Danse- og Teatersentrum har registrert 53 oppsetninger, 602 forestillinger og 61 388 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 15 oppsetninger, 219 forestillinger og 18 758 publikummere. De faste scenekunstinstitusjonene sto med 80,1 pst. for en noe større

Boks 3.5 Nord-Trøndelag

Tabell 3.5 Nord-Trøndelag

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	14	105	29 686
Dans			
Opera	4	17	6 900
Annet			
Totalt	18	122	36 586

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	14	105	29 686
Dans			
Opera	4	17	6 900
Annet			
Totalt	18	122	36 586
Fri scenekunst			
Teater			
Dans			
Opera			
Totalt			
Festivaler			
Teater			
Dans			
Opera			
Totalt			

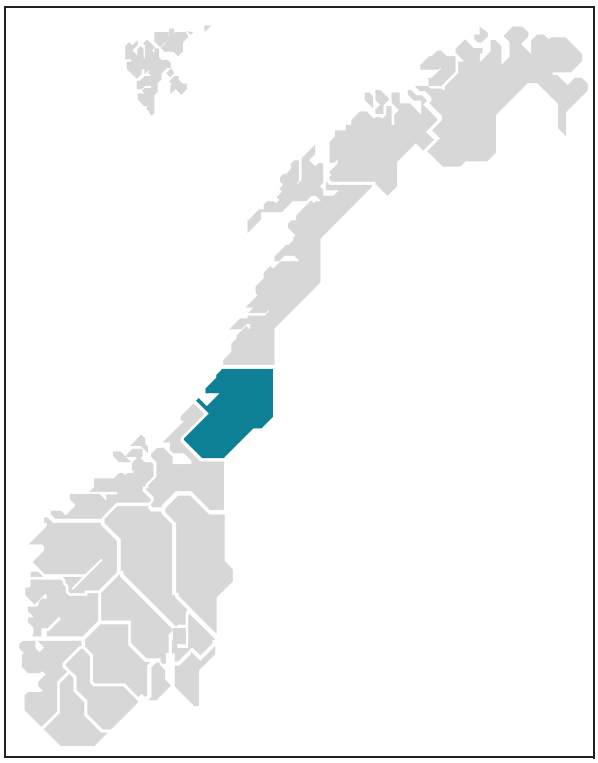

Figur 3.6 Nord-Trøndelag

Folkemengde: 129 069

Institusjoner/tiltak i Nord-Trøndelag:

Nord-Trøndelag Teater	Verdal
Steinvikholm Musikkteater	Stjørdal

del av forestillingstilbudet enn landsgjennomsnittet på 67,3 pst. Dans utgjorde 11,8 pst. av forestillingene med 71 forestillinger. Nordland teater, Figurteateret i Nordland og Musikkteatret i Bodø er de faste scenekunstvirksomhetene i Nordland, mens fire frie sceniske grupper er registrert i fylket samt festivalene Stamsund Internasjonale Teaterfestival og Vinterlysfestivalen.

Nord-Trøndelag: Norsk teater- og orkesterforening/Danse- og Teatersentrum har registrert 18 oppsetninger, 122 forestillinger og 36 586 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 1 oppsetning, 20 forestillinger og 5 669 publikummere. I oversikten fra Danse- og Teatersentrum er det ikke registrert frie sceniske grupper i Nord-Trøndelag. Nord-Trøndelag Teater og Steinvikholm Musikkteater utgjorde de faste scenekunsttiltakene i Nord-Trøndelag. Opera utgjorde 13,9 pst. av forestillingstilbudet, mens det ikke er registrert danseforestillinger i 2006.

Boks 3.6 Sør-Trøndelag

Tabell 3.6 Sør-Trøndelag

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	76	952	170 173
Dans	8	74	3 693
Opera	4	11	3 129
Annet		70	4 532
Totalt	88	1 107	181 527

Tallgrunnlag

Institusjon/tiltak			
Teater	60	780	157 321
Dans	6	33	14 31
Opera	4	11	3 129
Annet		70	4 532
Totalt	70	894	166 413
Fri scenekunst			
Teater	16	172	12 852
Dans	2	41	2 262
Opera			
Totalt	18	213	15 114
Festivaler			
Teater	7	10	1 077
Dans	4	8	1 488
Opera	2	5	4 000
Totalt	13	23	6 565

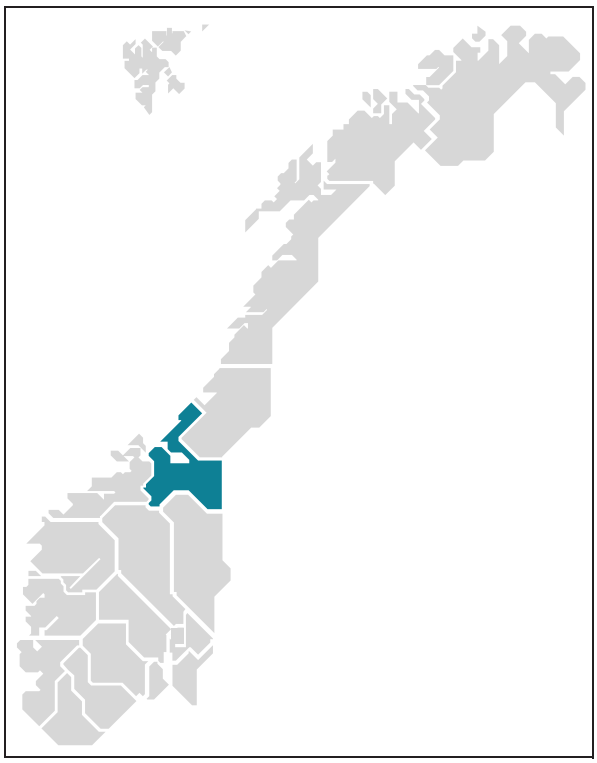

Figur 3.7 Sør-Trøndelag

Folkemengde: 278 836

Institusjoner/tiltak i Sør-Trøndelag:

Trøndelag Teater	Trondheim
Teaterhuset Avantgarden (TAG)	Trondheim
Musikkteatret i Trondheim	Trondheim

Sceniske kompanier i Sør-Trøndelag:

Cirka Teater	Trondheim
Teater Fusentast	Trondheim
Teater Dakini	Trondheim
Teater Osiris	Trondheim
Teater Visuell	Trondheim
An aufbauproject	Trondheim
Inclusive Dance Company	Trondheim

Festivaler i Sør-Trøndelag:

Bastard (TAG)	Trondheim
FUSK (TAG)	Trondheim
Olavsfestdagene	Trondheim

Sør-Trøndelag: Norsk teater- og orkesterforening/Danse- og Teatersentrum har registrert 88 oppsetninger, 1 107 forestillinger og 181 527 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 10 oppsetninger, 172 forestillinger og 12 959 publikummere. De faste scene-

Boks 3.7 Møre og Romsdal

Tabell 3.7 Møre og Romsdal

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	43	750	80 850
Dans	10	40	5 450
Opera	11	32	6 725
Annet	9	54	5 801
Totalt	73	876	98 826

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	29	334	36 873
Dans	9	24	3 648
Opera	11	32	6 725
Annet	9	54	5 801
Totalt	58	444	53 047
Fri scenekunst			
Teater	14	416	43 977
Dans	1	16	1 802
Opera			
Totalt	15	432	45 779
Festivaler			
Teater	9	13	3 214
Dans	2	3	661
Opera	11	32	6 725
Annet	3	6	1 000
Totalt	25	54	11 600

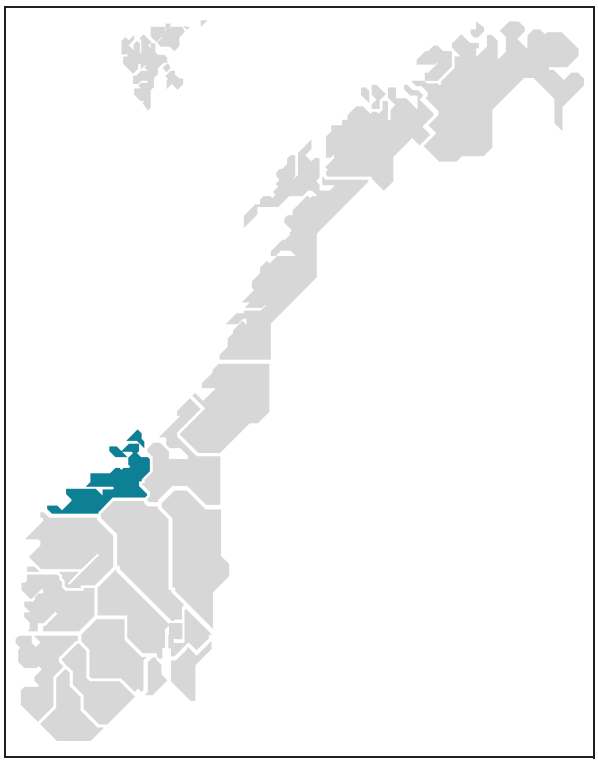

Figur 3.8 Møre og Romsdal

Folkemengde: 245 385

Institusjoner/tiltak i Møre og Romsdal:	
Teatret Vårt	Molde
Operaen i Kristiansund	Kristiansund
Sceniske kompanier i Møre og Romsdal:	
Boa scenekunst	Ålesund
Happy Monks Produksjon	Ålesund
Festivaler i Møre og Romsdal:	
Ålesund Teaterfestival	Ålesund
Operafestukene i Kristiansund	Kristiansund

kunstvirksomhetene sto for 88,8 pst. av forestillingstilbudet. Tilbudet fordelte seg på teater, dans og opera omtrent som for landet som helhet, med et visst tyngdepunkt på teater. I Sør-Trøndelag er det tre faste scenekunstvirksomheter: Trøndelag Teater, Teaterhuset Avant Garden og Musikkteatret i Trondheim og sju virksomheter innen fri scenekunst. Teaterhuset Avant Garden driver festivalene Bastard og Fusk. I tillegg kommer Olavsfestdagene.

Møre og Romsdal: Norsk teater- og orkesterforening/Danse- og Teatersentrum har registrert 73 oppsetninger, 876 forestillinger og 98 826 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 16 oppsetninger, 541 forestillinger og 60 770 publikummere. Med 432 forestillinger sto frie sceniske grupper for nærmere halvparten av forestillingstilbudet i fylket. De 750 teaterforestillingene sto for 85,6 pst. av forestillingstilbudet, 40 danseforestillinger utgjorde 4,6 pst. av forestillingene, noe som er en noe mindre andel enn for landet samlet, mens de 32 operaforestillin-

Boks 3.8 Sogn og Fjordane

Tabell 3.8 Sogn og Fjordane

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	28	327	27 315
Dans	6	78	6 394
Opera	1	8	3 750
Annet		14	720
Totalt	35	427	38 179

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	20	199	17 107
Dans	3	24	2 030
Opera	1	8	3 750
Annet		14	720
Totalt	24	245	23 607
Fri scenekunst			
Teater	8	128	10 208
Dans	3	54	4 364
Opera			
Totalt	11	182	14 572
Festivaler			
Teater	3	4	2 240
Dans			
Opera			
Totalt	3	4	2 240

Figur 3.9 Sogn og Fjordane

Folkemengde: 106 194

Institusjoner/tiltak i Sogn og Fjordane:	
Sogn og Fjordane Teater	Førde
Opera Nordfjord	Nordfjordeid
Festivaler i Sogn og Fjordane:	
Førde Internasjonale Folkemusikkfestival	Førde

gene utgjorde 3,7 pst., noe som er en høyere andel enn for landsgjennomsnittet på 2 pst. Teatret Vårt og Operaen i Kristiansund er faste scenekunstvirksomheter, videre er det registrert to frie sceniske grupper i tillegg til Ålesund Teaterfestival og Operafestukene i Kristiansund.

Sogn og Fjordane: Norsk teater- og orkesterforening/Danse- og Teatersentrum har registrert 35 oppsetninger, 427 forestillinger og 38 179 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 14 oppsetninger, 238 forestillinger og 17 978 publikummere. De faste scenekunstvirksomhetene sto for 245 forestillinger som utgjorde 57,4 pst. av forestillingstilbudet. Med 327 forestillinger utgjorde teater 76,6 pst. av forestillingstilbudet, mens 78 danseforestillinger og 8 operaforestillinger utgjorde henholdsvis 18,3 pst. og 1,9 pst av forestillingstilbudet. Faste scenekunstvirksomheter er Sogn og Fjordane Teater og Opera Nordfjord, mens det ikke er registrert frie sceniske grupper i fylket. Førde Internasjonale Folkemusikkfestival har scenekunst som del av sitt tilbud.

Hordaland: Norsk teater- og orkesterforening/Danse- og Teatersentrum har registrert 129 oppsetninger, 1 678 forestillinger og 275 848 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 25 oppsetninger, 389 forestil-

Boks 3.9 Hordaland

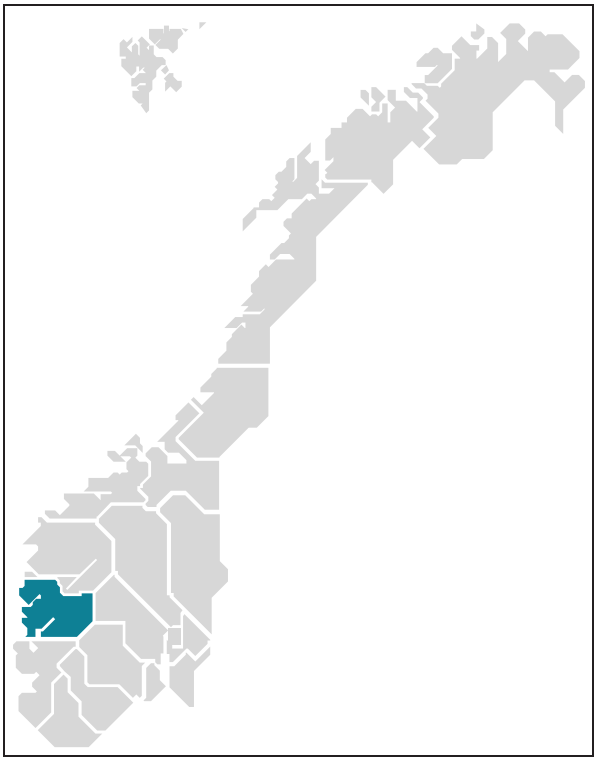

Figur 3.10 Hordaland

Folkemengde: 456 711

Tabell 3.9 Hordaland

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	90	1 448	217 840
Dans	29	127	13 234
Opera	10	53	33 420
Annet		50	11 354
Totalt	129	1 678	275 848

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	69	974	170 066
Dans	27	98	10 151
Opera	10	53	33 420
Annet		50	11 354
Totalt	106	1 175	224 991

Tabell 3.9 Hordaland

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Fri scenekunst			
Teater	21	474	47 774
Dans	2	29	3 083
Opera			
Totalt	23	503	50 857
Festivaler			
Teater	26	66	7 215
Dans	22	40	6 573
Opera	1	2	1 532
Totalt	49	108	15 320

Institusjoner/tiltak i Hordaland:	
Den Nationale Scene	Bergen
Hordaland Teater	Fana
BIT-Teatergarasjen	Bergen
Carte Blanche Danseteater	Bergen
Opera Vest	Bergen
Vest Norges Opera	Bergen
Den Nye Opera (fra 2007)	Bergen

Sceniske kompanier i Hordaland:	
Aldateatret	Bergen
Bergen Familieteater	Bergen
Bergen Byspill	Bergen
Display/Marie Nerland	Bergen
Dukkenikkerne	Bergen
Jo Strømgren Kompani	Bergen
NON-company	Bergen
Opera Omnia	Bergen
Karen Foss Quiet Works	Bergen
Kreutzerkompani	Bergen
Stigespillerne	Bergen
Teatergruppen Krabatene	Bergen
Transiteatret	Bergen

Festivaler i Hordaland:	
Meteor (BIT-Teatergarasjen)	Bergen
Oktoberdans (BIT-Teatergarasjen)	Bergen
Festspillene i Bergen (inkl. Nystemt)	Bergen

Boks 3.10 Rogaland

Tabell 3.10 Rogaland

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	68	942	152 635
Dans	9	79	5 913
Opera	1	2	84
Annet	5	99	4 738
Totalt	83	1 122	163 370

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	62	849	144 842
Dans	6	14	2 146
Opera	1	2	84
Annet	5	99	4 738
Totalt	74	964	151 810
Fri scenekunst			
Teater	6	93	7 793
Dans	3	65	3 767
Opera			
Totalt	9	158	11 560
Festivaler			
Teater			
Dans			
Opera			
Totalt			

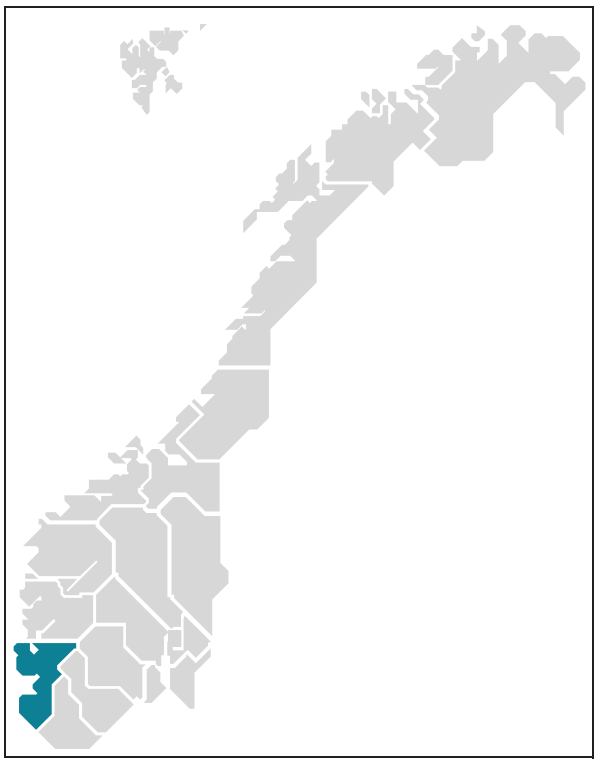

Figur 3.11 Rogaland

Folkemengde: 404 566

Institusjoner/tiltak i Rogaland:	
Rogaland Teater	Stavanger
Haugesund Teater	Haugesund
Tou Scene	Stavanger
Sceniske kompanier i Rogaland:	
Dybwik Dans	Stavanger
Molitrix Scenekunst	Stavanger
Thoring	Stavanger

linger og 35 793 publikummere. De faste scenekunstvirksomhetene sto med 1 175 forestillinger for 70 pst. av forestillingstilbudet. Med 1 448 forestillinger utgjorde teater 86,3 pst. av forestillingstilbudet, mens 127 danseforestillinger og 53 operaforestillinger utgjorde henholdsvis 7,6 pst. og 3,2 pst. av forestillingstilbudet. Hordaland hadde seks faste scenekunstvirksomheter: Den Nationale Scene, Hordaland Teater, BIT Teatergarasjen, Carte Blanche, Opera Vest og Vest Norges Opera, og 13 frie sceniske grupper samt festivalene Meteor og Oktoberdans. Festspillene i Bergen som mottar fast årlig tilskudd under kap. 323 Musikkformål, post 72 Knutepunktinstitusjoner, har også et bredt scenekunsttilbud. BIT Teatergarasjen samproduserer og presenterer oppsetninger fra frie sceniske grupper. Tall som relaterer seg til disse oppsetningene inngår i rapporten fra BIT Teatergarasjen. Carte Blanche har en omfattende turnévirksomhet utenfor fylket, og i 2006 besøkte kompaniet 13 fylker utenom Hordaland. Disse forestillingene og publikum er registrert under de enkelte fylkene der turneene ble gjennomført.

Rogaland: Norsk teater- og orkesterforening/Danse- og Teatersentrum har registrert 83 oppsetninger, 1 122 forestillinger og 163 370 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kul-

Boks 3.11 Vest-Agder

Tabell 3.11 Vest-Agder

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	28	421	47 850
Dans	9	87	8 962
Opera	5	28	6 126
Annet		18	9 888
Totalt	42	554	72 826

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	19	244	25 576
Dans	6	17	1 912
Opera	4	19	4 826
Annet		18	9 888
Totalt	29	298	42 202
Fri scenekunst			
Teater	9	177	22 274
Dans	3	70	7 050
Opera	1	9	1 300
Totalt	13	256	30 624
Festivaler			
Teater	20	42	3 081
Dans			
Opera			
Totalt	20	42	3 081

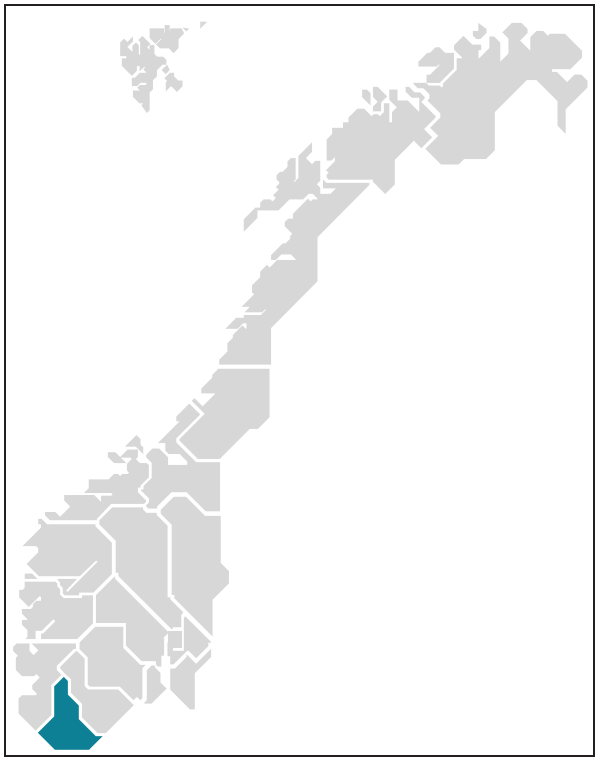

Figur 3.12 Vest-Agder

Folkemengde: 163 702

Institusjoner/tiltak i Vest-Agder:	
Agder Teater	Kristiansand
Opera Sør	Kristiansand
Sceniske kompanier i Vest-Agder:	
Baldrian og Musa Dukketeater	Kristiansand
Laffen	Søgne
Scenekompaniet	Kristiansand
Festivaler i Vest-Agder:	
ASSITEJs barne- og ungdomsfestival	Kristiansand
Internasjonale figurteaterfestival	Kristiansand (Agder Teater)

turelle skolesekken 12 oppsetninger, 338 forestillinger og 19 820 publikummere. De faste scenekunstvirksomhetene sto med 964 forestillinger for 85,9 pst. av forestillingstilbudet. Med 942 forestillinger utgjorde teater 84 pst. av forestillingstilbudet, mens 79 danseforestillinger og bare 2 operaforestillinger utgjorde henholdsvis 7 pst. og 0,2 pst. av forestillingstilbudet. Rogaland har Rogaland Teater og Haugesund Teater som faste scenekunstvirksomheter. I tillegg kommer tre frie sceniske grupper.

Vest-Agder: Norsk teater- og orkesterforening/ Danse- og Teatersentrum har registrert 42 opp-

Boks 3.12 Aust-Agder

Tabell 3.12 Aust-Agder

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	33	223	35 576
Dans	3	3	635
Opera	4	6	3 772
Annet			
Totalt	40	232	39 983

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	19	92	20 594
Dans	3	3	635
Opera	4	6	3 772
Annet			
Totalt	26	101	25 001
Fri scenekunst			
Teater	14	131	14 982
Dans			
Opera			
Totalt	14	131	14 982
Festivaler			
Teater			
Dans			
Opera			
Totalt			

Figur 3.13 Aust-Agder

Folkemengde: 104 759

Institusjoner/tiltak i Aust-Agder:

Agder Teater	Kristiansand (regionteater for Agderfylkene)

Sceniske kompanier i Aust-Agder:

Kisaco	Grimstad

setninger, 554 forestillinger og 72 826 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 10 oppsetninger, 252 forestillinger og 29 950 publikummere. De faste scenekunstvirksomhetene sto med 298 forestillinger for 53,8 pst. av forestillingstilbudet. Med 421 forestillinger utgjorde teater 76 pst. av forestillingstilbudet, mens 87 danseforestillinger og 28 operaforestillinger utgjorde henholdsvis 15,7 pst. og 5,1 pst. av forestillingstilbudet. Agder Teater og Opera Sør er faste scenekunstvirksomheter i fylket. I tillegg er det registrert tre frie sceniske grupper og festivalene Assitejs Barne- og ungdomsfestival og Agder Teaters Internasjonale Figurteaterfestival.

Aust-Agder: Norsk teater- og orkesterforening/Danse- og Teatersentrum har registrert 40 oppsetninger, 232 forestillinger og 39 983 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 8 oppsetninger, 151 forestillinger og 16 137 publikummere. De faste scenekunstvirksomheter sto med 101 forestillinger for 43,5 pst. av forestillingstilbudet. Med 223 forestillinger utgjorde teater 96,1 pst. av forestillingstilbudet, mens 3 danseforestillinger og 6 operaforestillinger utgjorde henholdsvis 1,3 pst. og 2,6 pst. av forestillingstilbudet. Agder Teater er den faste scenekunstinstitusjonen i fylket, og det ble registrert én fri scenisk gruppe i 2006.

Boks 3.13 Telemark

Tabell 3.13 Telemark

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	41	662	81 199
Dans	4	49	3 985
Opera			
Annet	1	1	173
Totalt	46	712	85 357

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	26	244	25 739
Dans	2	3	392
Opera			
Annet	1	1	173
Totalt	29	248	26 304
Fri scenekunst			
Teater	15	418	55 460
Dans	2	46	3 593
Opera			
Totalt	17	464	59 053
Festivaler			
Teater			
Dans			
Opera			
Ikke sjangerinndelt	45	119	29 400
Totalt	45	119	29 400

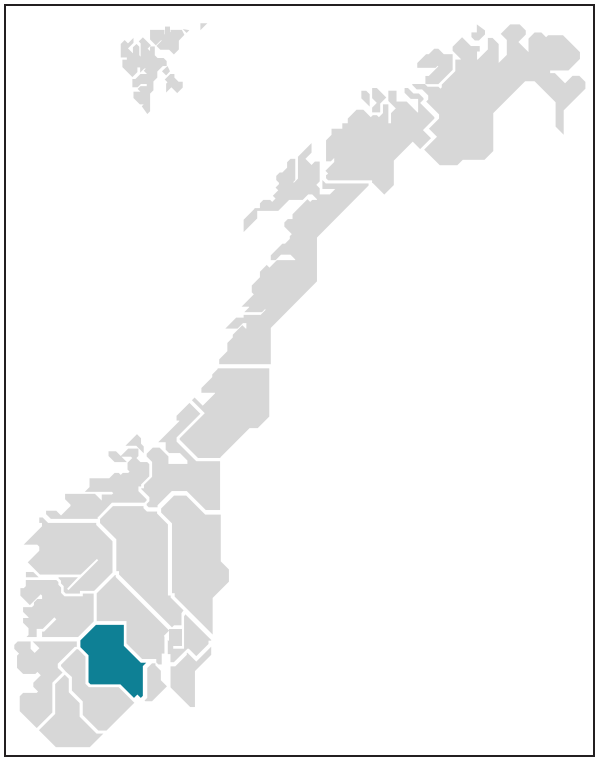

Figur 3.14 Telemark

Folkemengde: 166 170

Institusjoner/tiltak i Telemark:

Teater Ibsen	Skien

Sceniske kompanier i Telemark:

Dansteater Dee	Skien
Grenland Friteater	Porsgrunn
Ivy Dance	Vinje
Sagliocco Ensemble	Porsgrunn
Skuespillerkompaniet	Skåtøy
Teater Egal	Gvarv

Festivaler i Telemark:

Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival	Porsgrunn (Grenland Friteater)

Telemark: Norsk teater- og orkesterforening/Danse- og Teatersentrum har registrert 46 oppsetninger, 712 forestillinger og 85 357 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 7 oppsetninger, 351 forestillinger og 33 471 publikummere. Det er registrert 248 forestillinger fra faste scenekunstvirksomheter. Grenland friteater er her plassert som fri scenisk gruppe. Med 662 forestillinger utgjorde teater 93 pst. av forestillingstilbudet, mens 49 danseforestillinger utgjorde 6,9 pst. av tilbudet. Det ble ikke registrert operaforestillinger i 2006. Teater Ibsen er den faste scenekunstinstitusjonen i fylket, mens det ble registrert seks frie sceniske grupper, herunder Grenland friteater. I tillegg har fylket Porsgrunn Internasjonale teaterfestival.

Boks 3.14 Vestfold

Tabell 3.14 Vestfold

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	63	503	51 627
Dans	8	103	10 493
Opera			
Annet			
Totalt	71	606	62 120

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	20	89	10 620
Dans	3	4	789
Opera			
Annet			
Totalt	23	93	11 409
Fri scenekunst			
Teater	43	414	41 007
Dans	5	99	9 704
Opera			
Totalt	48	513	50 711
Festivaler			
Teater	28	28	2 212
Dans	9	9	736
Opera			
Totalt	37	37	2 948

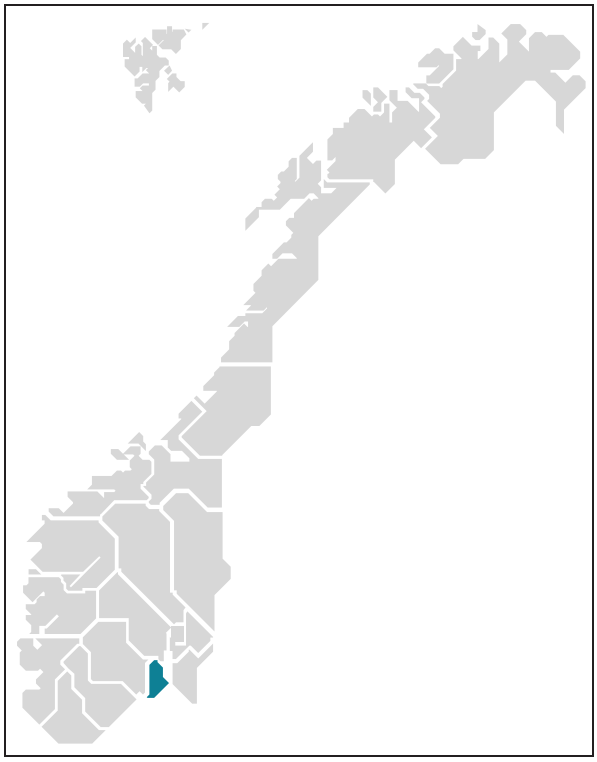

Figur 3.15 Vestfold

Folkemengde: 223 804

Institusjoner/tiltak i Vestfold:

Teater Ibsen	Skien (regionteater for Telemark og Vestfold)

Sceniske kompanier i Vestfold:

Erlend Tveite Kompani	Sandefjord
Kattas Figurteater ensemble	Tønsberg
Stella Polaris	Stokke
Teater Nova	Tønsberg
Plire Multi Dance	Tønsberg

Festivaler i Vestfold:

Markedet for Scenekunst	Sandefjord

Vestfold: Norsk teater- og orkesterforening/ Danse- og Teatersentrum har registrert 71 oppsetninger, 606 forestillinger og 62 120 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 20 oppsetninger, 416 forestillinger og 36 261 publikummere. Frie sceniske grupper viste 513 forestillinger som utgjorde 84,7 pst. av forestillingstilbudet. Med 503 forestillinger utgjorde teater 83 pst. av forestillingstilbudet, mens 103 danseforestillinger utgjorde 17 pst. av tilbudet. Det ble ikke registrert operaforestillinger i 2006. Teater Ibsen er institusjonsteater både for Telemark og Vestfold, og det er registrert fem frie sceniske grupper i fylket. Markedet for scenekunst arrangeres i Sandefjord.

Boks 3.15 Buskerud

Tabell 3.15 Buskerud

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	29	513	55 941
Dans	4	13	1 613
Opera			
Annet			
Totalt	33	526	57 554

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	20	370	41 576
Dans	3	8	1 096
Opera			
Annet			
Totalt	23	378	42 672
Fri scenekunst			
Teater	9	143	14 365
Dans	1	5	517
Opera			
Totalt	10	148	14 882
Festivaler			
Teater			
Dans			
Opera			
Totalt			

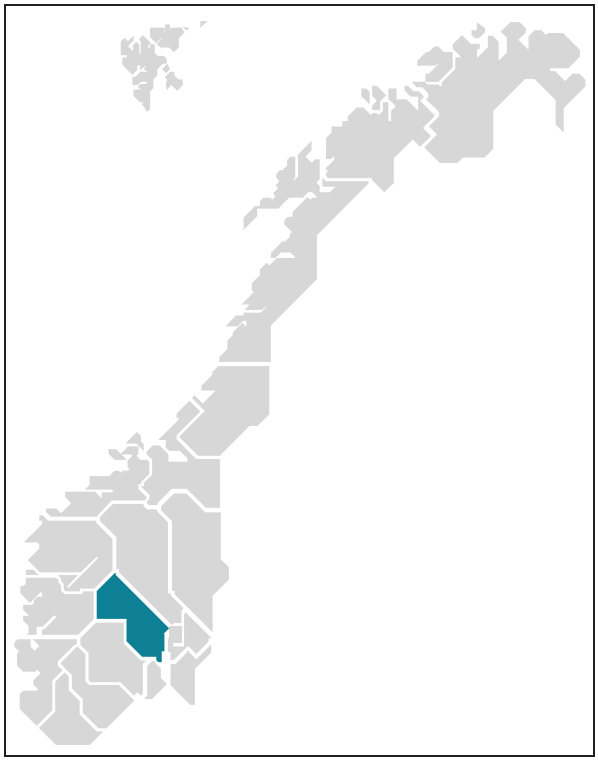

Figur 3.16 Buskerud

Folkemengde: 247 655

Institusjoner/tiltak i Buskerud:

Brageteatret	Drammen

Sceniske kompanier i Buskerud:

Temte Productions	Solbergelva
Scenerommet	Vestfossen

Buskerud: Norsk teater- og orkesterforening/ Danse- og Teatersentrum har registrert 33 oppsetninger, 526 forestillinger og 57 554 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 4 oppsetninger, 322 forestillinger og 35 384 publikummere. De faste scenekunstvirksomhetene sto med 378 forestillinger for 71,9 pst. av tilbudet. Med 513 forestillinger utgjorde teater hele 97,5 pst. av forestillingstilbudet, og det ble vist 13 danseforestillinger som utgjorde resterende 2,5 pst. av tilbudet. Det ble ikke registrert operaforestillinger i 2006. Brageteatret er den faste scenekunstvirksomheten i fylket. I tillegg ble det registrert to frie sceniske grupper.

Boks 3.16 Oppland

Tabell 3.16 Oppland

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	20	236	26 586
Dans	7	91	11 966
Opera	1	4	1 638
Annet			
Totalt	28	331	40 190

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	11	57	8 553
Dans	4	10	2 192
Opera	1	4	1 638
Annet			
Totalt	16	71	12 383
Fri scenekunst			
Teater	9	179	18 033
Dans	3	81	9 774
Opera			
Totalt	12	260	27 807
Festivaler			
Teater	4	14	18 800
Dans	1	4	3 200
Opera			
Totalt	5	18	22 000

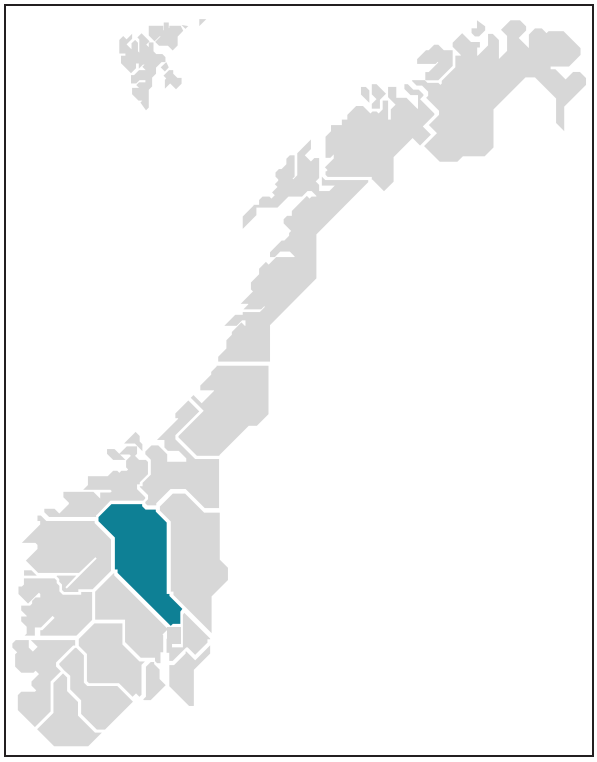

Figur 3.17 Oppland

Folkemengde: 183 037

Sceniske kompanier i Oppland:	
Tema Teater	Lena
Norsk Sceneskrekk	Lillehammer
Festivaler i Oppland:	
Peer Gynt Stemnet	Vinstra

Oppland: Norsk teater- og orkesterforening/Danse- og Teatersentrum har registrert 28 oppsetninger, 331 forestillinger og 40 190 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 7 oppsetninger, 241 forestillinger og 25 419 publikummere. Forestillingene fra frie sceniske grupper utgjorde 78,5 pst. av forestillingstilbudet. Med 236 forestillinger utgjorde teater 71,3 pst. av forestillingstilbudet, mens 91 danseforestillinger og bare 4 operaforestillinger utgjorde henholdsvis 27,5 pst. og 1,2 pst. av forestillingstilbudet. Det ble registrert to frie sceniske grupper i tillegg til festivalen Peer Gynt-stemnet i fylket.

Boks 3.17 Hedmark

Tabell 3.17 Hedmark

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	44	479	39 071
Dans	4	18	5 927
Opera	2	12	3 980
Annet			
Totalt	50	509	48 978

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	24	229	18 940
Dans	4	18	5 927
Opera	2	12	3 980
Annet			
Totalt	30	259	28 847
Fri scenekunst			
Teater	20	250	20 131
Dans			
Opera			
Totalt	20	250	20 131
Festivaler			
Teater			
Dans			
Opera			
Totalt			

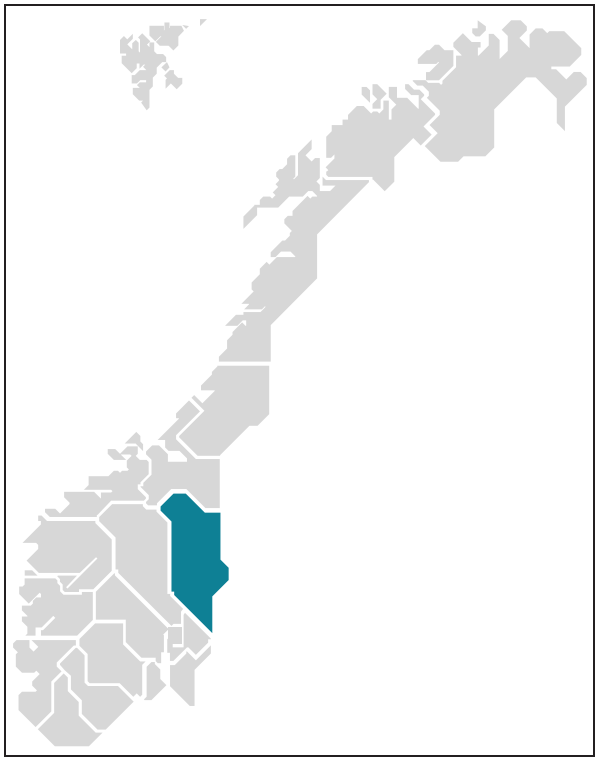

Figur 3.18 Hedmark

Folkemengde: 188 692

Institusjoner/tiltak i Hedmark:

Hedmark Teater	Hamar
Ringsakeroperaen	Ringsaker

Sceniske kompanier i Hedmark:

Asfaltprinsessene	Tangen
Klomadu Teater	Hamar
Pers Turnéteater	Rendalen
Teater Tøs	Romedal
Teateret Brandt	Hamar
Turnékompaniet	Hamar

Hedmark: Norsk teater- og orkesterforening/ Danse- og Teatersentrum har registrert 50 oppsetninger, 509 forestillinger og 48 978 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 14 oppsetninger, 243 forestillinger og 19 033 publikummere. Faste scenekunstvirksomheter og frie sceniske grupper sto hver for halvparten av forestillingstilbudet. Med 479 forestillinger utgjorde teater 94,1 pst. av forestillingstilbudet, mens 18 danseforestillinger og 12 operaforestillinger utgjorde henholdsvis 3,5 pst. og 2,4 pst. av tilbudet. Hedmark Teater og Ringsakeroperaen er de faste scenekunstvirksomhetene i fylket, og det ble i tillegg registrert seks frie sceniske grupper.

Akershus: Norsk teater- og orkesterforening/ Danse- og Teatersentrum har registrert 66 oppsetninger, 1 033 forestillinger og 101 214 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 21 oppsetninger, 540 forestillinger og 60 683 publikummere. Faste scene-

Boks 3.18 Akershus

Tabell 3.18 Akershus

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	56	960	96 640
Dans	9	27	3 597
Opera	1	4	206
Annet		42	2 771
Totalt	66	1 033	101 214

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	26	599	65 868
Dans	7	18	3 017
Opera	1	4	206
Annet		42	2 771
Totalt	34	663	71 862
Fri scenekunst			
Teater	30	361	28 772
Dans	2	9	580
Opera			
Totalt	32	370	29 352
Festivaler			
Teater			
Dans			
Opera			
Totalt			

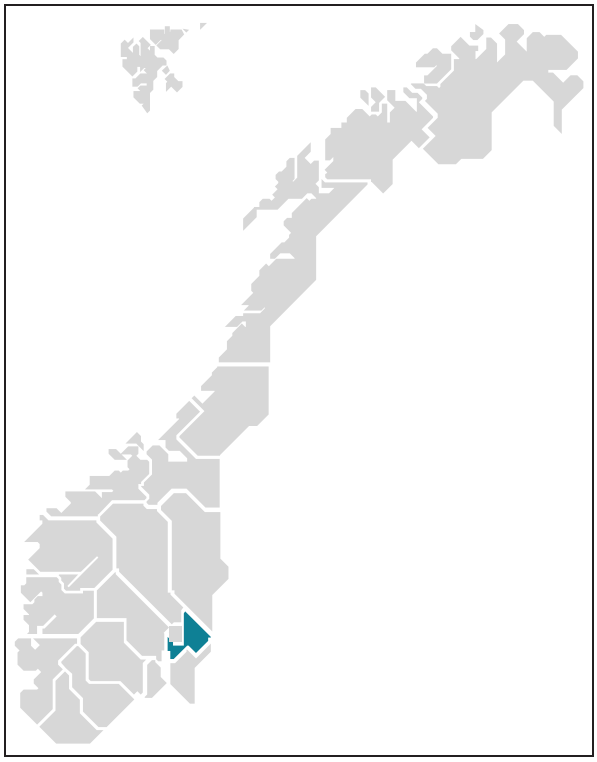

Figur 3.19 Akershus

Folkemengde: 509 177

Institusjoner/tiltak i Akershus:	
Akershus Teater	Lillestrøm

Sceniske kompanier i Akershus:	
Alter Ego	Bærum
De Utvalgte	Nesodden
Dårekisten Teater	Ytre-Enebakk
Lisbeth Rønning Sceneopplevelser	Nittedal
Månefjes produksjoner	Nesodden
NIE	Asker
Teater M	Nesodden
Torgunn produksjoner	Ås
Unge Huuser Dukketeater	Sørum

Festivaler i Akershus:	
Open Air Shakespeare Festival	Vestby

kunstvirksomheter viste 663 forestillinger som utgjorde 64,2 pst. av forestillingstilbudet. Med 960 forestillinger utgjorde teater 92,9 pst. av forestillingstilbudet, mens 27 danseforestillinger og kun 4 operaforestillinger utgjorde henholdsvis 2,6 pst. og 0,4 pst. av tilbudet. Akershus teater er den eneste faste scenekunstvirksomheten i fylket, mens det ble registrert ni frie sceniske grupper.

Boks 3.19 Oslo

Figur 3.20 Oslo

Folkemengde: 548 617

Tabell 3.19 Oslo

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	195	2 425	552 001
Dans	57	353	71 367
Opera	15	97	66 729
Annet	61	634	65 438
Totalt	328	3 509	755 535

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	162	2 104	523 550
Dans	55	246	59 900
Opera	15	97	66 729
Annet	61	634	65 438
Totalt	293	3 081	715 617

Tabell 3.19 Oslo

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Fri scenekunst			
Teater	33	321	28 451
Dans	2	107	11 467
Opera			
Totalt	35	428	39 918
Festivaler			
Teater	53	113	20 112
Dans	16	43	6 709
Opera	2	6	488
Totalt	71	162	27 309

Festivaler i Oslo:	
Samtidsfestivalen	Nationaltheatret i samarbeid med Det Norske Teatret, Black Box Teater og Det Åpne Teater.
Ibsenfestivalen	Nationaltheatret
Norsk Dramatikkfestival	
Ultima	
CODA	
Showbox	Norsk scenekunstbruk

Institusjoner/tiltak i Oslo:

Den Norske Opera
Nationaltheatret
Det Norske Teatret
Oslo Nye Teater
Teater Manu
Nordic Black Theatre
Black Box Teater
Dansens Hus
Det Åpne Teater
Damini House of Culture

Boks 3.19 (forts.)

Sceniske kompanier i Oslo:

Barske Glæder produksjoner
Chimera
Dans & Toner
De Damene
De onde halvsøstrene
E. Johannensen/Karma Consult
Fabelfix
Fabula
Fabula Rasa
Flaaten-Bjørk Kompani
Gorgon produksjoner
Grusomhetens Teater
Hege Haagenrud
HerStay
House of Stories
Impure Company
Ingunn Bjørnsgaard prosjekt
Karlsvogna Teater
Karstein Solli produksjoner
Kenneth Dean Productions
Kompani B. Valiente
K.R Kompani
Kultur Kompaniet
Kulturproduksjoner
Musidra Teater
Ning Ensemble
Levende Dukker
Oberon Teaterproduksjoner
Odd Johan Fritzøe
Pain Solution
Panta Rei Danseteater
Sons of Liberty
Spillebrikkene
Tara Teateret
Teater Dybbuk - Oslo
Teater Grimsborken
Teater Joker
Teater Radix
tg.performance.ritual
Toyboys
Ulv SceneProduktion
Undringslaboratoriet
Verdensteatret
Verk produksjoner
Visjoner Teater
Wakka Wakka prod.
Zero visibility corp.
Øyvind Jørgensen produksjoner

Oslo: Norsk teater- og orkesterforening/Danse- og Teatersentrum har registrert 328 oppsetninger, 3 509 forestillinger og 755 535 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 14 oppsetninger, 191 forestillinger og 22 620 publikummere. Faste scenekunstvirksomheter viste 3 081 forestillinger som utgjorde 87,8 pst. av forestillingstilbudet. Med 2 425 forestillinger utgjorde teater 69,1 pst. av forestillingstilbudet, mens 353 danseforestillinger og 97 operaforestillinger utgjorde henholdsvis 10,1 pst. og 2,8 pst. av tilbudet. Oslo har ni teatervirksomheter med fast årlig statstilskudd: Den Norske Opera, Nationaltheatret, Det Norske Teatret, Dansens Hus, Teater Manu, Nordic Black Theatre, Black Box Teater, Det Åpne teater og Damini House of Culture. Det ble registrert 48 frie sceniske grupper. Av scenekunstfestivaler har Oslo Ibsenfestivalen og Samtidsfestivalen som Nationaltheatret arrangerer biennalt, Norsk Dramatikkfestival, CODA og Showbox.

Boks 3.20 Østfold

Tabell 3.20 Østfold

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Teater	39	375	43 638
Dans	2	67	6 924
Opera	1	3	5 500
Annet	1	40	1 000
Totalt	43	485	57 062

Tallgrunnlag:

Institusjon/tiltak			
Teater	15	189	21 067
Dans	1	1	230
Opera	1	3	5 500
Annet	1	40	1 000
Totalt	18	233	27 797
Fri scenekunst			
Teater	24	186	22 571
Dans	1	66	6 694
Opera			
Totalt	25	252	29 265
Festivaler			
Teater			
Dans			
Opera			
Totalt			

Figur 3.21 Østfold

Folkemengde: 262 523

Institusjoner/tiltak i Østfold:	
Østfold Teater	Fredrikstad
Det Norske Blåseensemble	Halden
Sceniske kompanier i Østfold:	
Marits Dukketeater	Rakkestad
Studium Actoris	Fredrikstad

Østfold: Norsk teater- og orkesterforening/Danse- og Teatersentrum har registrert 43 oppsetninger, 485 forestillinger og 57 062 publikumsbesøk. Av dette utgjorde tilbudet i Den kulturelle skolesekken 9 oppsetninger, 336 forestillinger og 33 398 publikummere. Frie sceniske grupper sto for 252 forestillinger som utgjorde 52 pst. av forestillingstilbudet. Med 375 forestillinger utgjorde teater 77,3 pst. av forestillingstilbudet, mens 67 danseforestillinger og kun 3 operaforestillinger utgjorde henholdsvis 13,8 pst. og 0,6 pst. av tilbudet. Østfold teater er eneste faste scenekunstvirksomhet i fylket, og det ble registrert to frie sceniske grupper.

3.2.1 Den kulturelle skolesekken

Av totalt 14 970 forestillinger og et publikumsbesøk på 2 237 732 som er registrert av Norsk teater- og orkesterforening/Danse- og Teatersentrum for 2006 utgjorde tilbudet under den kulturelle skolesekken 5 076 forestillinger og 492 849 elever. Det vises til kapittel 9.4.6 for nærmere omtale av Den kulturelle skolesekken. I tabell 3.21 under framgår Den kulturelle skolesekkens andel av publikum og forestillinger fordelt på fylke.

Tabell 3.21 Fylkesvis fordeling av publikum og forestillinger i Den kulturelle skolesekken

Fylke	Publikum i pst. av totalt publikum	Forestillinger i pst. av totalt antall forestillinger
Landet	22	34
Finnmark	24	26
Troms m/Svalbard	11	20
Nordland	31	36
Nord-Trøndelag	15	16
Sør-Trøndelag	7	16
Møre og Romsdal	61	62
Sogn og Fjordane	47	56
Hordaland	13	23
Rogaland	12	30
Vest-Agder	41	45
Aust-Agder	40	65
Telemark	39	49
Vestfold	58	69
Buskerud	61	61
Oppland	63	73
Hedmark	39	48
Akershus	60	52
Oslo	3	5
Østfold	59	69

Som det framgår av tabell 3.21, kommer godt over halvparten av forestillingstilbudet i åtte av fylkene, Østfold, Akershus, Oppland, Buskerud, Vestfold, Aust-Agder, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal fra Den kulturelle skolesekken. I de fire førstnevnte fylkene er det i dag ikke eget regionteater.

3.3 Publikum

Statistisk sentralbyrå foretar periodiske kulturbruksundersøkelser som omfatter scenekunst, men det lar seg ikke gjøre å knytte publikummet til bestemte institusjoner eller tilbud på bakgrunn av disse undersøkelsene. Disse kulturbruksundersøkelsene gir likevel en indikasjon på publikumssammensetningen ved de faste scenekunstinstitusjonene. Den foreløpig siste undersøkelsen er fra 2004.[1]

[1] Norsk Kulturbarometer 2004, Odd Frank Vaage, Statistisk Sentralbyrå.

Boks 3.21 Publikumsgrupper

Den minste gruppen publikummere er de som går på nesten alt. Det er de lidenskapelig interesserte. De tilhører gjerne bransjen, betaler lite eller ingenting for billetten, kjenner noen på eller bak scenen, får møte regissør eller skuespiller etter forestilling og får spesiell oppvartning.

De som går ofte har gjerne abonnement, får programmet tilsendt i posten, går fast med en gruppe venner, kjenner til hvilke rabattordninger som finnes, vet i hvilken avis de finner informasjon om denne type arrangement og føler seg hjemme i teatrets omgivelser.

Den nest største gruppen er de som går sjelden. Disse publikummerne er som regel invitert med av en venn eller en kollega. De betaler full pris og ser på opplevelsen som noe eksklusivt og kanskje uvant.

Den største gruppen er de som aldri går. Denne gruppen er svært mangefasettert. I denne gruppen har man ikke noen å gå med, får ikke med seg at tilbudet eksisterer og har ingen opplevelse av at «teater er noe for meg».

Den gruppen som får best oppvartning er de som legger igjen minst, mens de som får minst oppvartning er de som er i en helt ny situasjon og trenger mest tilrettelegging.

Riksteatersjef Ellen Horn, foredrag 9. oktober 2007

Scenekunst i kulturbruksundersøkelsene omfatter kategoriene teater/musikal/revy, opera/operetteforestillinger og ballett/dans.

3.3.1 Teater/musikal/revy

Av kulturbruksundersøkelsene går det frem at 49 pst. av befolkningen mellom 9 og 79 år var på teater/musikal/revy i løpet av siste 12 måneder. De besøkende gikk 2,7 ganger i gjennomsnitt.

Undersøkelsene viser at andelen i befolkningen som går på teater/musikal/revy, ligger om lag 5 prosentpoeng høyere i 2000 og 2004 enn på 1990-tallet.

Som tallene for besøk ovenfor viser, er det likevel mange i befolkningen som ikke benytter seg av et scenekunsttilbud i løpet av et år. Kulturbruksundersøkelsene viser imidlertid at av de

som ble spurt i 2004, var det svært få – kun 6 pst. – som aldri hadde vært på teater/musikal/revy.

Kjønn, alder og utdanning er ofte brukt for å karakterisere et publikum. Det er en overvekt av kvinner blant publikummet på teater/musikal/revy. 56 pst. av kvinnene og 42 pst av mennene gikk på teater/musikal/revy i 2004. Besøksandelen ligger rundt 50 pst. for alle aldersgrupper når man ser bort fra den eldste aldergruppen (67-79 år) der andelen utgjør 34 pst. Dette viser at unge går like mye på teater som eldre aldersgrupper.

Kulturbruksundersøkelsen viser klar sammenheng mellom besøk på scenekunst og høyere utdanning. Andelen som går på teater, er nesten dobbelt så høy blant dem med lang universitets- eller høgskoleutdanning i forhold til dem med bare ungdomsskoleutdanning. Personer i lederyrker og akademiske yrker går mer på teater enn andre yrkesgrupper.

3.3.2 Opera/operetteforestilling

Av kulturbruksundersøkelsene går det fram at 5 pst. av befolkningen mellom 9 og 79 år var på en opera/operetteforestilling i løpet av siste 12 måneder når både amatørforestillinger og profesjonelle forestillinger tas med. De besøkende gikk 1,9 ganger i gjennomsnitt.

Undersøkelsene viser at andelen i befolkningen som går på opera/operetteforestillinger er stabil, men at en stor del av befolkningen ikke benytter seg av operatilbudet. Undersøkelsene viser at hele 65 pst. av dem som ble spurt i 2004, aldri har vært på en opera/operetteforestilling.

Det er en liten overvekt av kvinner blant publikummet på opera og operetteforestillinger. 7 pst av kvinnene og 4 pst av mennene gikk på opera og operetteforestillinger i 2004. Det er godt voksne personer som i størst grad går på opera/operetteforestillinger, og den mest aktive brukergruppen er gruppen 55-66 år.

Folk med høy utdanning er mer aktive brukere av opera/operetteforestillinger enn de med lavere utdanning.

3.3.3 Ballett/dans

Av kulturbruksundersøkelsene går det fram at 12 pst. av befolkningen mellom 9 og 79 år var på en ballett-/danseforestilling i løpet av siste 12 måneder, når både amatørforestillinger og profesjonelle forestillinger tas med. De besøkende gikk 2,1 ganger i gjennomsnitt.

Kulturbruksundersøkelsene viser at andelen i befolkningen som går på ballett-/danseforestillinger er økende, og ligger om lag 3 prosentpoeng høyere sammenlignet med 1997 og 1 prosentpoeng høyere sammenlignet med 2000. Det er likevel mange i befolkningen som ikke benytter seg av ballett-/dansetilbudet. Kulturbruksundersøkelsene viser at hele 58 pst. av dem som ble spurt i 2004, aldri har vært på en ballett-/danseforestilling.

Som for teater/musikal/revy og opera/operetteforestillinger er det en overvekt av kvinner og folk med høy utdanning blant publikummet på ballett-/danseforestillinger. 15 pst. av kvinnene og 9 pst. av mennene gikk på ballett-/danseforestillinger i 2004. Den mest aktive brukergruppen er jenter i alderen 9-15 år.

3.4 Scenekunstpolitikk i noen andre land

Komparative studier av finansiering av kunst- og kulturfeltet har vist at det er vanskelig å gjennomføre kvantitative analyser på tvers av landegrensene. Dette skyldes ikke minst at tallene ikke er sammenlignbare. Enkelte land inkluderer bare kulturdepartementets midler i sine presentasjoner, mens andre også tar med andre departementers bidrag til feltet samt andre nivåer i forvaltningen. Hvordan budsjettene inndeles, og begrepsbruken ved omtale av de enkelte kunstformene er også svært forskjellig. Desentralisering av kulturfeltet er en generell trend i Europa, noe som innebærer at mange land har startet en prosess der ansvar og budsjettmidler flyttes til underliggende organer og «armlengdes avstand»-institusjoner.

Nasjonale myndigheter i de ulike land i Europa støtter kulturelle aktiviteter gjennom både direkte og indirekte tilskudd. Direkte tilskudd tar form av statstilskudd, stipend og andre typer tildelinger. En form for indirekte støtte er skatteordninger. I noen tilfeller synes indirekte støtte å være like viktig som direkte støtte. I mange land er også opprettelsen av lotterifond til inntekt for kultur svært viktig. Innsamling og fordeling av disse midlene varierer fra land til land. De nordiske landene skilles i slike komparative studier ofte ut som en egen gruppe, med henvisning til den «nordiske kulturpolitiske modellen». Modellen bygger på at det er en del grunnleggende fellestrekk mellom de nordiske landene også på kulturfeltet. Det er derfor ofte langt enklere å sammen-

ligne det norske systemet med systemer og budsjettstørrelser i de andre nordiske land.

3.4.1 Danmark

En studie[2] fra 2006 viser at om lag 0,5 pst. av statsbudsjettet er satt av til kultur. Regionale og lokale myndigheter bruker mer midler på kultur enn statlige (60/40 pst.). Omtrent 13 pst. av de statlige bevilgede midlene på kulturfeltet går til teater. I Danmark omfatter teater en lang rekke sceniske kunstarter som f.eks. skuespill, opera og dans, mens musikk er skilt ut som et selvstendig område. Store deler av dansk teaterliv er offentlig støttet.

I Danmark blir den offentlige støtte til scenekunst fordelt dels fra Kulturministeriet og dels gjennom Kunstrådet og dets Scenekunstutvalg. Tilskuddsordningene baserer seg på delfinansiering mellom stat og kommuner avhengig av institusjonenes funksjoner. Tilskuddene gis hovedsakelig som rammebevilgninger og rammene for statens støtte til teater, opera og dans er samlet i en teaterlov. Det ble gjort en rekke større endringer av teaterloven som følge av den danske kommunalreformen i 2005. Denne forvaltningsreformen omfordelte en rekke oppgaver i forbindelse med at de 271 kommunene ble erstattet av 98 storkommuner samtidig som de 14 amtene (fylkene) ble nedlagt og erstattet av fem regioner. De fleste amtsoppgavene gikk over til kommunene.

Inntil kommunalreformen i 2005 hadde dansk teaterpolitikk følgende overordnede grunnstruktur:

- støtte til en statsfinansiert nasjonalscene
- støtte til en rekke store stasjonære teatre eller turnéteatre samfinansiert mellom fylke og stat
- støtte til en rekke mindre teatre over hele landet primært samfinansiert mellom kommuner og stat (egnsteatre og små storbyteatre)
- støtte til teaterprosjekter finansiert av staten (Teaterrådet/Kunstrådets Scenekunstutvalg)
- støtte til reduksjon av billettpriser, samfinansiert mellom fylker og stat
- støtte til barneteater via særlige ordninger
- støtte til amatørteater og publikumsorganisasjoner

Endringene i teaterloven i forbindelse med kommunalreformen trådte i kraft 1. januar 2007 og hadde følgende konsekvenser:

- staten overtar tilskuddsansvaret for landsdelsscenene, Københavns Teater og de store turnéteatrene
- Det Storkøbenhavnske Teaterfællesskab (nå Københavns Teater) omorganiseres
- kommunene har hovedansvaret for egnsteatrene, men finansieringen skal fortsatt deles mellom stat og kommuner
- ny billettilskuddsordning avløser abonnementstilskuddsordningen
- Det Rejsende Børne- og Opsøgende Teater nedlegges. Midler anvendes fortsatt til formålet og utdeles nå av Kunstrådets Scenekunstutvalg.

Ordningen for de mindre storbyteatrene i København, Frederiksberg, Århus, Odense og Aalborg ble ikke endret av kommunalreformen, og hovedansvaret ligger fortsatt hos kommunene. Økonomien fastsettes i 4-årige budsjettavtaler mellom Kulturministeriet og den enkelte kommune.

I forbindelse med lovendringen i 2005 ble nedsatt et egnsteaterutvalg med representanter fra teatrene, som skulle komme med forslag til en ordning som sikrer en høyere kvalitet i teatertilbudet. Egnsteater er kommunalt forankrede profesjonelle teatre utenfor København, Frederiksberg, Odense, Århus og Aalborg.

Den nye egnsteaterordning ble innført i 2008 og medførte blant annet skjerpede krav til omfanget av teatrenes produksjon samt en konsulentordning som skal hjelpe teatrene med å videreutvikle sitt arbeid. Egnsteatrene er finansiert gjennom en statlig refusjonsordning, og finansieringen har i mange år vært delt likt mellom kommune og stat. Framover vil statsrefusjonen være variabel og forventes i 2009 å ligge på 38 pst.

3.4.2 Sverige

Svensk scenekunst gir inntrykk av høy kunstnerisk kvalitet, mangfold og bredde, og framstår samtidig som strukturert og oversiktlig. Det har ikke vært gjennomført omfattende reformer i scenekunstfeltet siden tidlig på 1990 tallet. «Teatrenes roller» (SOU 1994: 52) og «Teatrenes kostnadsutveckling» (SOU 1991: 71) danner grunnlag for dagens rammebetingelser.

Bevilgningene til de nasjonale institusjonene gis direkte fra Kulturdepartementet. Samtlige andre institusjoner og grupper tildeles støtte

[2] Study: Financing the arts and culture in the European Union, November 2006. Policy Department Structural and Cohesion Policies, Directorate General Internal Policies of the Union, the European Parliament.

gjennom Statens kulturråd. 32 pst. av den statlige støtten blir fordelt av departementet. 68 pst. av midlene til scenekunst forvaltes av Kulturrådet.

Følgende institusjoner mottar statstilskudd:
- Seks nasjonale institusjoner; Kungliga Operan AB, Kungliga Dramatiska Teatern AB, Riksteatern, Rikskonserter, Dansens Hus og Drottningsholms slottsteater.
- 30 regionale/lokale institusjoner og fem andre teaterinstitusjoner.
- 90 frie grupper, som mottar offentlig støtte fra staten, landsting, kommuner o.a.

De samlede overføringer i 2008 til scenekunstfeltet (teater, dans, musikk) utgjør i underkant av 2 milliarder SEK, noe som tilsvarer en tredjedel av hele kulturbudsjettet. Midlene fordeler seg slik mellom nivåene:
- Nasjonale institusjoner: 926 mill. SEK.
- Regionale/lokal institusjoner: 756 mill SEK.
- Frie teatergrupper 53 mill. SEK og frie dansegrupper 20 mill. SEK.

De offentlige tilskuddene baseres på delt finansiering mellom forvaltningsnivåene. Tilskuddene er bygd opp etter hvilke funksjoner og oppgaver institusjonene skal løse nasjonalt, regionalt og lokalt. Tilskuddene gis som rammebevilgninger til den enkelte institusjon. Innenfor rammebevilgningene er det avsatt midler til husleie.

I juni 2007 besluttet den svenske regjeringen å sette i gang en kulturpolitisk utredning (direktiv 2007:99 Kulturpolitikens inriktning och arbetsformer). Utredningen, som skal legges fram innen utgangen av 2008, skal blant annet vurdere behov for endringer i de nasjonale målene, muligheter for utvikling og fornyelse av det kulturpolitiske samspillet mellom staten, landstingene og kommunene, og muligheter for å tydeliggjøre statens langsiktige oppgaver og tiltak innen kulturområdet m.m.

3.4.3 Frankrike

Det franske Kulturdepartementet ble opprettet i 1959 og gjort om til et Kultur- og kommunikasjonsdepartementet i 1997. Den franske kulturministeren har som oppgave å «gjøre menneskehetens hovedverk tilgjengelig for flest mulig, å sikre et størst mulig publikum for den nasjonale kulturarven og støtte frembringelse av kunst- og åndsverk som beriker denne kulturarven».

Kulturdepartementet er organisert med avdelinger i de administrative regionene utover i landet. De regionale avdelingene er en delegert myndighet fra Kultur- og kommunikasjonsdepartementet.

Et stort antall franske institusjoner mottar statsstøtte. De franske institusjonene som mottar statsstøtte er delt inn slik:

a) Institusjoner for kreativitet/produksjon
   - 40 nasjonale og regionale sentre for drama. Staten står for 53 pst. av bevilgningene til disse institusjonene og andre myndigheter (kommuner, fylker og regioner) for 43 pst. De nasjonale sentre for drama er ledet av sceneinstruktører utnevnt av Kulturdepartementet, og har som oppgave å bedrive kreativitet, samproduksjon og formidling til alle typer publikum i hele regionen.
   - 19 nasjonale sentre for koreografi. Sentrene forvaltes av de regionale avdelingene av departementet og er finansisert med 47 pst. fra staten og 53 pst. fra andre myndigheter.
   - 15 operaer. Nasjonaloperaen i Paris med Opéra National de Paris og Opéra Comique er en offentlig ervervsdrivende organisasjon under Kulturdepartementet. 13 andre operahus er finansiert av Kulturdepartementet med 14 pst. og av andre myndigheter med 86 pst. av den offentlige finansieringen.

b) Institusjoner og steder for formidling
   - 69 nasjonale scener som skal produsere og formidle samtidskunst. Finansieringen er delt mellom staten og andre myndigheter etter nøkkelen 13 pst. / 87 pst.
   - 67 scener med statsavtale som finansieres med 13 pst. av staten og 86 pst. av andre myndigheter.
   - 342 festivaler

c) Kunstnergrupper
   - 711 teaterensembler
   - 250 koreografiensembler

d) Andre nettverk
   - 14 foreninger på regionalt nivå
   - 50 foreninger på fylkesnivå
   - 7 centres culturels de rencontre

3.4.4 Storbritannia

Scenekunsten i England er kulturpolitisk definert som en del av de kreative industriene, og kommersielle virksomheter uten offentlig støtte utgjør en betydelig del av scenekunsttilbudet. Teater- og

musikaltilbudet i Londons West End trekker et stort internasjonalt publikum. De største offentlig støttede teatrene er The National Theatre, Royal Shakespeare Company og The Royal Opera. I England ligger det overordnede ansvaret for scenekunstpolitikken til Department for Culture, Media and Sport, men på den måten at den direkte statlige støtten til scenekunstvirksomheter blir fordelt gjennom The Arts Council. I tillegg til den statlige støtten fordeler The Arts Council spillemidler fra The National Lottery.

Den årlige støtten fra The Arts Council på scenekunstområdet omfatter drøyt 100 mill. pund til 230 teatervirksomheter. Midler fra The National Lottery benyttes til investeringer i teaterbygninger. Støtten til dansefeltet utgjør om lag 44 mill. kroner årlig og 90 dansevirksomheter mottar støtte fra The Arts Council.

I tillegg til driftstilskudd omfatter scenekunstpolitikken også en rekke programsatsninger som for eksempel New Audiences Programme.

Figur 4.1 Bør Børson, Det Norske Teatret

4 Teatertilbudet

4.1 Innledning

Dette kapitlet omhandler teatertilbudet med statlig tilskudd. Som innledning er det gitt en samlet oversikt over produksjonsressurser, aktivitet og publikum. Det blir også redegjort for private teatervirksomheter.

4.2 Teater

Det omfattende teatertilbudet som det er redegjort for i kapittel 3, blir produsert og formidlet av et stort antall offentlig støttede virksomheter.

Tabell 4.1 viser Riksteatrets, de nasjonale teatrenes og region-/landsdelsteatrenes aktivitet og publikumsoppslutning for årene 2004-2006. For den enkelte institusjonen kan aktiviteten og publikumsoppslutningen variere betydelig fra år til annet. Aktiviteten og publikumsoppslutningen har imidlertid vært relativt stabil i perioden når alle institusjonene sees under ett.

Publikumsbesøket på over 1,2 millioner for de 15 teatrene i 2006 forteller at oppslutningen om og interessen for scenekunst er stor og økende. I 1996 utgjorde publikumsbesøket for de 15 teatrene 922 137, jf. St.prp. nr 1 (1997-98). I 2001 utgjorde publikumsoppslutningen 942 485 jf. St.prp. nr 1 (2002-2003). Norge har også et vitalt scenekunsttilbud uten statlig finansiering. Det private teaterfeltet blir også presentert nærmere i kapittel 4.2.21.

Den høye publikumsoppslutningen for scenekunstinstitusjonene er ikke minst gledelig sett på bakgrunn av et stadig voksende kultur- og under-

Tabell 4.1 Aktivitet og publikumstall samt driftsrammer (i 1 000-kroner) for virksomheten ved Riksteatret, de nasjonale teatrene og region-/landsdelsteatrene for perioden 2004-2006:

	Totalt antall forestillinger			Totalt antall publikum			Driftsrammer		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Agder Teater	423	332	346	79 903	62 191	53 157	21 408	22 957	24 420
Den Nationale Scene	617	596	635	100 881	120 546	113 701	87 651	91 085	93 732
Det Norske Teatret	900	945	948	188 794	193 618	199 852	145 219	148 294	155 373
Haugesund Teater	157	140	217	19 029	19 492	39 027	7 868	9 152	10 905
Hedmark Teater	153	240	229	15 017	19 249	22 431	13 225	14 733	16 079
Hordaland Teater	184	297	279	23 597	38 322	43 221	10 332	12 370	11 575
Hålogaland Teater	173	214	122	24 003	26 898	30 580	29 341	36 310	45 708
Nationaltheatret	955	978	1 037	242 975	204 094	244 333	165 215	167 019	180 279
Nordland Teater	294	228	291	28 691	19 487	28 386	20 482	22 563	26 220
Riksteatret[1]	617	512	512	132 414	103 045	97 254	87 426	89 359	92 481
Rogaland Teater	637	574	633	119 905	89 050	116 522	64 943	65 197	86 898[2]
Sogn og Fjordane Teater	176	110	284	30 279	13 591	20 855	18 745	17 130	18 412
Teater Ibsen	156	232	309	27 772	27 831	31 622	25 911	25 902	29 555
Teatret Vårt	305	220	353	50 951	31 436	37 923	24 338	20 922	23 353
Trøndelag Teater	588	611	618	109 915	100 555	142 780	83 071	80 839	99 034
Sum	6 335	6 229	6 813	1 194 126	1 069 405	1 221 644	805 175	823 832	914 024

[1] Aktivitets- og publikumstallene for Riksteatret inkluderer prøvevisninger samt ordinære forestillinger i Oslo og oppsetninger som ble formidlet fra andre teatre/frie grupper. Da Riksteatret er en statsinstitusjon, er det under kolonnen Driftsrammer benyttet utgiftsbevilgning i saldert budsjett.

[2] Rogaland Teater har inntektsført 18,9 mill. kroner til ombygging av og investeringer i Turnhallen.

Kilde: Norsk teater- og orkesterforening, institusjonenes årsregnskap og budsjettsøknader.

holdningstilbud og en dermed stadig større konkurranse om publikums oppmerksomhet.

Arbeidet med publikumsbygging, det vil si arbeidet med å opprettholde og øke publikumsoppslutningen og å nå frem til nye publikumsgrupper, må antas å bli enda viktigere og mer krevende for scenekunstinstitusjonene i årene framover. Kunnskap om publikum, både om det publikum man har og det man i tillegg søker å nå, vil kunne ha stor betydning for et slikt arbeid.

Tabell 4.2 viser driftsrammene fordelt på forestillinger og publikum. Driftsramme er her definert som virksomhetens samlede årsinntekt (driftstilskudd og egeninntekter), og brukes i denne sammenheng som et enkelt og sammenliknbart uttrykk for den økonomiske rammen som den enkelte virksomheten tilpasser sine kostnader til. Driftsrammen fordelt på forestillinger og publikum gir således uttrykk for kostnadene per forestilling og publikumsbesøk. Av tabellen går det fram at for 2006 kostet den enkelte forestilling 134 159 kroner og hver publikummer kostet 748 kroner i gjennomsnitt for alle teatrene. I 2005 utgjorde driftsrammen fordelt på forestillingene og publikum henholdsvis 132 258 kroner og 770 kroner, mens i 2004 var beløpene 127 099 kroner og 674 kroner. Det er betydelige forskjeller mellom teatrene både når det gjelder kostnader fordelt på de enkelte forestillinger og kostnader per publikummer. Kostnadene per forestilling er gjennomgående høyere for de større teatrene som Den Nationale Scene, Det Norske Teatret, Nationaltheatret, Rogaland Teater og Trøndelag Teater. Disse teaterinstitusjonene har også de klart største driftsrammene, jf. tabell 4.1. Hålogaland Teater utgjør et unntak, og de særlig høye beløp for driftsrammen fordelt på forestillinger og publikum må ses i sammenheng med omstillingen av virksomheten i forbindelse med nytt teaterhus. Kostnaden per forestilling i 2006 varierer fra ca. 50 000 kroner til ca. 180 000 kroner (Hålogaland Teater unntatt). Når det gjelder kostnader fordelt på publikum varierte disse mellom 279 kroner og 951 kroner, dersom Hålogaland Teater holdes utenfor.

Kultur- og kirkedepartementet tar sikte på å innlemme den type opplysninger som framgår av tabell 4.2 som en del av resultatrapporteringen til Stortinget i den årlige budsjettproposisjonen. En rekke faktorer som for eksempel nivået på husleie- og lønnskostnader, størrelsene på og antallet av oppsetninger og omfanget av turnévirksomhet påvirker kostnadsbildet slik at en reell sammenligning mellom teatervirksomhetene forutsetter at slike og

Tabell 4.2 Driftsrammer for virksomheten ved Riksteatret, de nasjonale teatrene og region-/landsdelsteatrene 2004-2006 fordelt på forestillinger og publikum (i hele tall):

	Driftsramme fordelt på forestillinger			Driftsramme fordelt på publikum		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Agder Teater	50 610	69 148	70 578	268	369	459
Den Nationale Scene	142 060	152 827	147 609	869	756	824
Det Norske Teatret	161 354	156 925	163 896	769	766	777
Haugesund Teater	50 115	65 371	50 253	413	470	279
Hedmark Teater	86 438	61 388	70 214	881	765	717
Hordaland Teater	56 152	41 650	41 487	438	323	268
Hålogaland Teater	169 601	169 673	374 656	1 222	1 350	1 495
Nationaltheatret	173 000	170 776	173 847	680	818	738
Nordland Teater	69 667	98 961	90 103	714	1 158	924
Riksteatret[1]	141 695	174 529	180 627	660	867	951
Rogaland Teater[2]	101 951	113 584	137 280	542	732	746
Sogn og Fjordane Teater	106 506	155 727	64 831	619	1 260	883
Teater Ibsen	166 096	111 647	95 647	933	931	935
Teatret Vårt	79 797	95 100	66 156	478	666	616
Trøndelag Teater	141 277	132 306	160 249	756	804	694
Middetall	127 099	132 258	134 159	674	770	748

[1] Aktivitets- og publikumstallene for Riksteatret inkluderer prøvevisninger samt ordinære forestillinger i Oslo og oppsetninger som ble formidlet fra andre teatre/frie grupper. Da Riksteatret er en statsinstitusjon er det under kolonnen Driftsrammer benyttet utgiftsbevilgning i saldert budsjett.

[2] Rogaland Teater har inntektsført 18,9 mill. kroner til ombygging av og investeringer i Turnhallen i 2006.

andre forhold tas med i betraktningen. For å få gjort gode analyser av institusjonenes drift, vil departementet sette i gang et arbeid for å belyse nærmere årsakene til de store variasjonene i kostnader per forestillinger og publikum mellom institusjonene, blant annet for å sørge for erfaringsoverføring og reelle sammenligninger mellom de enkelte institusjonene.

4.2.1 Riksteatret

Riksteatret er opprettet ved lov i 1948 og spilte sin første forestilling i 1949. Riksteatret er den eneste statsinstitusjonen på scenekunstområdet.

Riksteatrets formål i henhold til vedtektene er «… å fremja arbeidet med å føra dramatisk kunst ut til folket i bygd og by og på andre tenlege måtar å auka kjennskapen til god dramatisk kunst». Riksteatret skal tilby profesjonell scenekunst i hele Norge og supplerer således det øvrige scenekunsttilbudet. I dag viser Riksteatret årlig 10-12 oppsetninger på om lag 70 faste spillesteder fordelt på alle landets fylker. Dette landsdekkende formidlingsopplegget som vektlegger tilstrekkelig kontinuitet i tilbudet, god lokal forankring og hensiktsmessige samarbeidsmønstre, har sin bakgrunn i den gjennomgangen som ble gjort av Riksteatrets virksomhet i 1999, jf. St.prp. nr. 1 (1999-2000). Riksteatrets produksjoner er dels egenproduserte og dels oppsetninger som er produsert i samarbeid med eller innkjøpt fra andre teatre og frie grupper. Repertoaret omfatter teaterforestillinger for alle aldersgrupper, herunder bl.a. figurteater og dans.

Riksteatret rapporterte for 2006 om om lag 80 fast ansatte, hvorav fire faste skuespillere, tre dukkespillere og to musikere. Teatret engasjerer et stort antall scenekunstnere og teknikere til sin aktivitet hvert eneste år. Teatret er administrativt lokalisert i Oslo der også prøvelokalene ligger.

I 2006 fikk Riksteatret bevilget en utgiftsramme på 92,5 mill. kroner og en inntektsramme på 8,8 mill. kroner. Teaterets nettobevilgning utgjorde dermed 83,6 mill. kroner i 2006. For 2007 utgjorde utgiftsbevilgningen 97,3 mill. kroner og inntektsbevilgningen 9,2 mill. kroner, og teatrets nettobevilgning utgjorde 88,1 mill. kroner. For 2008 er det til Riksteatret bevilget en ramme for driftsutgifter på 106,2 mill. kroner og driftsinntekter på 16 mill. kroner, dvs. en netto driftsutgiftsramme på 90,3 mill. kroner.

4.2.2 Den Nationale Scene

Den Nationale Scene ble etablert i 1876 som videreføring av Det Norske Theater fra 1850 og har tilhold i Bergen. Den Nationale Scene er et aksjeselskap der staten eier 66,7 pst., og Hordaland fylkeskommune og Bergen kommune hver eier 16,7 pst. av aksjene.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er å drive «… teatervirksomhet. Som statlig finansiert institusjon har selskapet et særlig ansvar for å ivareta nasjonale kulturpolitiske interesser». Teatret presenterer klassiske skuespill, barnestykker, musikaler, ny dramatikk, farser og komedier på sine tre scener.

Den Nationale Scene rapporterte om ansatte tilsvarende152 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde teatrets samlede driftsinntekter 93,7 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 78,2 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 81,1 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Den Nationale Scene på 85,6 mill. kroner.

4.2.3 Det Norske Teatret

Det Norske Teatret ble grunnlagt i 1912 og har tilhold i Oslo. Teatret er organisert som et aksjeselskap. Staten eller regionale myndigheter har ikke eierinteresser i teatret.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er å «… syna fram skodespel på norsk mål i bygd og by». Teatret presenterer norsk dramatikk samt klassikere og moderne internasjonal dramatikk. Musikkteater har helt fra åpningssesongen vært en del av teatrets programprofil. Alle egenproduserte forestillinger blir spilt på nynorsk eller dialektfarget mål. Teatret flyttet inn i nytt teaterbygg i 1985. Bygget har tre scener.

Det Norske Teater rapporterte om ansatte tilsvarende 214 årsverk ved utgangen av 2006, og i dette året utgjorde virksomhetens samlede inntekter 155,4 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 109,7 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 113,8 mill. kroner. For 2008 er det bevilget 121,7 mill. kroner til Det Norske Teater.

4.2.4 Nationaltheatret

Nationaltheatret ble etablert i 1899 og har tilhold i Oslo. Nationaltheatret er et statlig eid aksjeselskap.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er «… å drive teatervirksomhet. Selskapet har et særlig ansvar for å ivareta nasjonale kulturpolitiske interesser på scenekunstområdet».

Nationaltheatret har tre faste scener under samme tak i den fredede hovedbygningen. I tillegg har teatret en biscene i Torshovteatret. Denne scenen står under kunstnerisk ledelse av en

gruppe skuespillere utpekt av Nationaltheatret for en 2-årsperiode. Nationaltheatret arrangerer årlig en teaterfestival som alternerer mellom Ibsenfestivalen og Samtidsfestivalen.

Nationaltheatret rapporterte om ansatte tilsvarende 241 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde teatrets samlede driftsinntekter 180,3 mill. kroner, hvorav det statlige driftstilskuddet utgjorde 122,3 mill. kr. For 2007 utgjorde statstilskuddet 126,9 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Nationaltheatret på 135,4 mill. kroner.

4.2.5 Agder Teater

Agder Teater ble etablert i 1991 og har tilhold i Kristiansand. Agder Teater er et aksjeselskap eid av Kristiansand kommune, Vest-Agder fylkeskommune, Aust-Agder fylkeskommune, Grimstad kommune og fra 2007 også Arendal kommune.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er å «… produsere og formidle teater på høyest mulig kunstnerisk nivå over et område som omfattes av Aust-Agder og Vest-Agder fylker, og selskapet skal også yte bistand til teatermiljøene i de to fylker og dermed bidra til å utvikle amatørteatervirksomheten, samt hva hermed står i naturlig forbindelse, herunder å delta i andre selskaper». Agder Teater har hovedscene i Kristiansand, og i tillegg driver teateret utendørsscenen Agder Teater – Fjæreheia utenfor Grimstad. I 2011 skal etter planen Agder Teater flytte inn i det nye teater- og konserthuset, Kilden, sammen med Kristiansand Symfoniorkester og Opera Sør.

Agder Teater rapporterte om ansatte tilsvarende 45 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde teatrets samlede driftsinntekter 24,4 mill. kroner hvorav det statlige tilskuddet utgjorde 12,5 mill. kroner. Det regionale tilskuddet utgjorde 5,8 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 14,5 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Agder Teater på 16,1 mill. kroner.

4.2.6 Haugesund Teater

Haugesund Teater ble etablert i 1986 og har tilhold i Haugesund. Haugesund Teater er et aksjeselskap eid av Haugesund kommune gjennom det kommunale selskapet Festiviteten AS.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er «… å bidra til fremme av teatertilbudet på Haugalandet, ved særlig å drive teatervirksomhet i den regionen hvor Haugesund er regionsenter, samt hva hermed står i forbindelse».

Haugesund Teater rapporterte om ansatte tilsvarende 9 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde teatrets samlede driftsinntekter 10,9 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 5,2 mill. kroner. Tilskuddet fra regionen utgjorde 2,5 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 5,9 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Haugesund Teater på 6,2 mill. kroner.

4.2.7 Hedmark Teater

Stiftelsen Hedmark Teater ble etablert i 1987 og har tilhold på Hamar og regionkontorer på Kongsvinger og Tynset.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er å «… arbeide for at folk i Hedmark fylke skal få et best mulig teatertilbud. Arbeidet skal være basert på et samarbeid mellom profesjonelle og amatører – og med kunstnerisk forankring i fylket». Teatret har ingen fast scene utover en egen prøvescene.

Hedmark Teater rapporterte om ansatte tilsvarende 25 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde teatrets samlede driftsinntekter 16,1 mill. kroner hvorav det statlige tilskuddet utgjorde 8,5 mill. kroner. Driftstilskuddet fra Hedmark fylkeskommune utgjorde 3,7 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 9,3 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Hedmark Teater på 10,7 mill. kroner.

Det er tatt et initiativ i Hedmark og Oppland om å utvikle et felles teater som skal gi et likeverdig tilbud i de to fylkene. I tilskuddet til Hedmark Teater for 2008 er det teknisk plassert 1 mill. kroner til produksjon som skal disponeres i samråd med de to fylkeskommunene ved etablering av det nye Teater Innlandet.

4.2.8 Hordaland Teater

Hordaland Teater ble etablert 1988 og har tilhold på Stend ved Bergen. Hordaland Teater er et aksjeselskap der Hordaland fylkeskommune eier 60 pst. og de resterende aksjene er delt mellom Vestlandske Teatersenter, Hordaland Ungdomslag, Folkeakademiet i Hordaland, Hordaland Mållag og Voksenopplæringsforbundet.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er «… å driva profesjonell og allsidig teaterverksemd i Hordaland. Teatret skal ha eit særleg ansvar for å skapa framsyningar for barn og unge. Teatret skal først og framst spela på nynorsk og dialekt. Teatret skal arbeida for å få fram ny dramatikk». Teateret viser forestillinger for barn og unge, herunder figurteater, på turneer i hele Hordaland fyl-

ke og har siden 2006 også spilt fast for barn og unge på Ole Bull Scene i Bergen.

Hordaland Teater rapporterte om ansatte tilsvarende 9 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde teatrets samlede driftsinntekter 11,6 mill. kroner hvorav det statlige tilskuddet utgjorde 6,7 mill. kroner. Tilskuddet fra regionen utgjorde 2,9 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 7,5 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd på 7,8 mill. kroner til Hordaland Teater.

4.2.9 Hålogaland Teater

Hålogaland Teater ble etablert i 1971 som region-/landsdelsteater for Troms og Finnmark og har tilhold i Tromsø. Teatret er et aksjeselskap eid av Troms fylkeskommune, Finnmark fylkeskommune og Tromsø kommune.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er å «… drive teatervirksomhet i Troms og Finnmark fylker, og hva som står i forbindelse med dette». Høsten 2005 flyttet teatret inn i nytt teaterbygg med tre scener.

Hålogaland Teater rapporterte om ansatte tilsvarende 55 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde teatrets samlede driftsinntekter 45,7 mill. kroner, hvorav det statlige tilskuddet utgjorde 30 mill. kroner. Det regionale tilskuddet utgjorde 12,9 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 33,2 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Hålogaland Teater på 36,6 mill. kroner.

4.2.10 Nordland Teater

Nordland Teater ble etablert i 1979 og har tilhold i Mo i Rana. Nordland Teater er et aksjeselskap der Nordland fylkeskommune eier 60 pst. og Rana kommune 40 pst. av aksjene.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er å «… drive teatervirksomhet i Nordland». I 2005 flyttet Nordland Teater inn i nytt teaterbygg. Nordland Teater arrangerer hvert år Vinterlysfestivalen med scenekunst fra Norge og utlandet.

Nordland Teater rapporterte om 30 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde teatrets samlede driftsinntekter 26,2 mill. kroner hvorav det statlige driftstilskuddet utgjorde 15,6 mill. kroner. Det regionale tilskuddet utgjorde 6,7 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 17,2 mill. kroner. For 2008 er Nordland Teater bevilget et statstilskudd på 18,9 mill. kroner. I tillegg til den ordinære bevilgningen yter Kultur- og kirkedepartementet også et øremerket husleietilskudd som skal bidra til å dekke de årlige merutgifter for teatret etter innflytting i nye lokaler.

4.2.11 Nord-Trøndelag Teater

Nord-Trøndelag Teater ble etablert i 1983 som Nord-Trøndelag Teaterverksted og har tilhold på Stiklestad Nasjonale Kultursenter i Verdal kommune. Teatret skal initiere og gjennomføre fylkeskommunens teaterpolitikk. Nord-Trøndelag Teater skal være et profesjonelt turnéteater som skal virke i hele Nord-Trøndelag. Prioritert målgruppe er barn og unge. Siden 1996 har teateret turnert i hele fylket med egenproduserte teaterforestillinger.

I 2006 viste Nord-Trøndelag Teater 87 forestillinger for totalt 31 285 publikummere. Statstilskuddet i 2006 utgjorde 3,5 mill. kroner, mens statstilskuddet for 2007 utgjorde 4,6 mill. kroner.

Fra 2008 har teatret status som region-/landsdelsteater. For 2008 er Nord-Trøndelag bevilget et statstilskudd på 5,8 mill. kroner, og det er en forutsetning at tilskuddet fra Nord-Trøndelag fylkeskommune videreføres på minst samme nivå som for 2007.

4.2.12 Rogaland Teater

Rogaland Teater ble etablert i 1947 og har tilhold i Stavanger. Rogaland Teater er et aksjeselskap der staten eier 66,7 pst., Stavanger kommune 25,5 pst. og Rogaland fylkeskommune 7,8 pst. av aksjene.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er å drive «… teatervirksomhet i Stavanger og omliggende region og på turnéer». Siden 1957 har teatret drevet egen barne- og ungdomsteatervirksomhet. Barne- og ungdomsteatervirksomheten er nærmere omtalt i kapittel 9.4.4. Rogaland Teater har i dag fire faste scener.

Rogaland Teater rapporterte om ansatte tilsvarende 102 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde teatrets samlede driftsinntekter 86,9 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 35,4 mill. kroner. Det regionale tilskuddet utgjorde 15,3 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 37,3 mill. kroner. For 2008 er Rogaland Teater bevilget et statstilskudd på 38,9 mill. kroner.

4.2.13 Sogn og Fjordane Teater

Sogn og Fjordane Teater ble etablert i 1977 og har tilhold i Førde. Sogn og Fjordane Teater er et aksjeselskap der Sogn og Fjordane fylkeskommune eier 80 pst. og Førde kommune eier 20 pst. av aksjene.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er å «… drive teaterverksemd i Sogn og Fjordane Fyl-

ke. Det kan også spele i andre fylke som lekk i utvekslingsprogram med andre teater».

Sogn og Fjordane Teater rapporterte om ansatte tilsvarende 27 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde teatrets samlede driftsinntekter 18,4 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 11,8 mill. kroner. Det regionale tilskuddet utgjorde 5 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 12,7 mill. kroner. For 2008 er Sogn og Fjordane Teater bevilget et statstilskudd på 13,3 mill. kroner.

4.2.14 Teater Ibsen

Teater Ibsen, Telemark og Vestfold Regionteater, ble etablert i 1975 og har tilhold i Skien. Teater Ibsen er et aksjeselskap eid av Skien kommune, Telemark fylkeskommune, Vestfold fylkeskommune og Tønsberg kommune.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er «… gjennom eiga verksemd og i samarbeid med frie grupper og andre teatre gje innbyggjarane i Vestfold og Telemark eit profesjonelt og allsidig teatertilbod. Det skal arbeide for å auke interessa og forståinga for teater som uttrykksmiddel». Teateret har administrasjon og fast scene i Festiviteten, en teaterbygning i Skien fra 1891. I tillegg til virksomheten i Skien har teateret turnévirksomhet i Vestfold og Telemark.

Teater Ibsen rapporterte om ansatte tilsvarende 37 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde teatrets samlede driftsinntekter 29,6 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 15 mill. kroner. Det regionale tilskuddet utgjorde 6,4 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 16,1 mill. kroner. For 2008 er Teater Ibsen bevilget et statstilskudd på 17,8 mill. kroner.

4.2.15 Regionteatret i Møre og Romsdal – Teatret Vårt

Regionteatret i Møre og Romsdal, Teatret Vårt, ble opprettet i 1972, og har tilhold i Molde. Teatret Vårt er et aksjeselskap der Møre og Romsdal fylkeskommune og Molde kommune hver eier 48 pst. av aksjene, mens Norges Ungdomslag eier 4 pst.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er å «… drive teaterverksemd i Møre og Romsdal fylke». Teatret har som et hovedmål å lage kvalitetsteater for både barn, unge og voksne. Det har arbeidet systematisk med formidling av teater til barn og unge, og samarbeider med fylkeskommunen om turneer for Den kulturelle skolesekken.

Teatret Vårt rapporterte om ansatte tilsvarende 31 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde de samlede driftsinntektene 23,3 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 13,3 mill. kroner. Det regionale tilskuddet utgjorde 5,7 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 14,3 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Teatret Vårt på 14,9 mill. kroner.

4.2.16 Trøndelag Teater

Trøndelag Teater ble etablert i 1937 og har tilhold i Trondheim. Trøndelag Teater er et aksjeselskap der staten eier 70 pst. mens Sør-Trøndelag fylkeskommune og Trondheim Kommune eier 15 pst. hver av aksjene.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er å «… drive teatervirksomhet i Trondheim og omliggende region samt turneer/gjestespill». I 1997 flyttet teatret inn i nytt teaterhus. Teatret har i alt fem scener.

Trøndelag Teater rapporterte om ansatte tilsvarende 177 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde teatrets samlede driftsinntekter 99 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 46,1 mill. kroner. Det regionale tilskuddet utgjorde 19,9 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 48,3 mill. kroner. For 2008 er Trøndelag Teater bevilget et statstilskudd på 50,4 mill. kroner.

4.2.17 Peer Gynt-stemnet

Det er fra 2008 én knutepunktinstitusjon innenfor scenekunstområdet: Peer Gynt-stemnet. Knutepunktinstitusjonene får 60 pst. av det offentlige driftstilskuddet fra staten og 40 pst. fra regionale og lokale myndigheter.

Peer Gynt-stemnet ble etablert i 1967 og har tilhold på Vinstra i Oppland. Peer Gynt-stemnet AS som ble stiftet i 1992, har ansvaret for gjennomføringen. Aksjeselskapet eies av Stiftelsen Peer Gynt med 70 pst. og Gudbrandsdalen Reiseliv med 5 pst., og resterende aksjer eies av ulike næringslivsvirksomheter. Peer Gynt-stemnet er en årlig kulturfestival med teater, dans, konserter, kunstutstillinger, litteratur og andre kulturopplevelser. Sentralt i stemnet er teaterforestillingen Peer Gynt som siden 1989 er vist på friluftsscenen ved Gålåvatnet.

Stemnet fikk i 2006 et statstilskudd på 1,5 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 1,6 mill. kroner. Fra 2008 har Peer Gynt-stemnet fått status som knutepunktinstitusjon under kap. 324 Scenekunstformål med et statstilskudd på 2,6 mill. kr.

4.2.18 Andre teatre og grupper med fast tilskudd

4.2.18.1 Beaivváš Sámi Teáhter

Beaivváš Sámi Teáhter ble etablert i 1981 som fri gruppe og har tilhold i Kautokeino. Fra budsjettåret 2002 ble det forvaltningsmessige ansvaret for Beaivváš Sámi Teáhter overført Sametinget. Sametinget har fastsatt et tilskudd for 2006 på 13,3 mill. kroner til Beaivvás Sámi Teáhter. For 2007 utgjorde tilskuddet 13,7 mill. kroner, mens tilskuddet for 2008 utgjør 14,6 mill. kroner. Det vises til kapittel 9.6.2 for nærmere omtale av Beaivváš Sámi Teáhter.

4.2.18.2 Sydsamisk Teater – Åarjelhsaemien Teatere

Sydsamisk Teater/Åarjelhsaemien Teatere ble stiftet i 1985 av samer fra Norge og Sverige og er et scenekunsttilbud til den sørsamiske befolkningen. For både 2006 og 2007 utgjorde tilskuddet til Sydsamisk Teater 0,6 mill. kroner. For 2008 utgjør tilskuddet til Sydsamisk Teater 1,3 mill. kroner. Det vises til kapittel 9.6.3 for nærmere omtale av Sydsamisk Teater/Åarjelhsaemien Teatere.

4.2.18.3 Akershus Teater

Akershus Teater ble etablert i 2004 etter en treårig prøveperiode og har tilhold i Skedsmo kommune. Teateret er en stiftelse opprettet av Akershus fylkeskommune, Skedsmo kommune, Stiftelsen Lillestrøm kulturforum og Akershus Teaterverksted.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er å «… arbeide for at folk i Akershus fylke skal få et best mulig teatertilbud». Hovedmålgruppen er barn. Akershus Teater har ikke faste skuespillere og ingen fast scene, men turnerer i hele fylket.

I 2006 viste teatret 611 forestillinger, hvorav 497 forestillinger for Den kulturelle skolesekken, for totalt 66 139 publikummere.

I 2006 utgjorde statstilskuddet til Akershus Teater 2,2 mill. kroner. Det fylkeskommunale tilskuddet samme år var 2 mill. kroner. Kommunalt driftstilskudd beløp seg til 0,2 mill. kroner. I tillegg mottok teatret 2,7 mill. kroner i ekstrastøtte fra fylket, kommunenes egenandelsmidler og tilskudd fra Norsk Scenekunstbruk. For 2007 utgjorde statstilskuddet 2,5 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Akershus Teater på 3,5 mill. kroner over statsbudsjettets kapittel 324 Scenekunstformål, post 78 Faste tiltak.

4.2.18.4 Brageteatret

Brageteatret ble etablert i 2000 og har tilhold i Drammen. Brageteatret er et aksjeselskap eid av Buskerud fylkeskommune og Drammen kommune. Teatrets formål i henhold til vedtektene er å «… tilby profesjonell og allsidig teatervirksomhet med disse hovedoppgavene: Skape teater med barne- og ungdomsperspektiv, skape teater med flerkulturelt perspektiv og skape samarbeid mellom profesjonelle og amatører».

Brageteatret turnerer i hele Buskerud. Teatret knytter til seg kunstnerisk personale for hver produksjon.

I 2006 viste Brageteatret 368 forestillinger for totalt 41 152 publikummere.

Statstilskuddet til Brageteatret for 2006 var 3 mill. kroner. De regionale tilskuddene utgjorde 4,7 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 3,6 mill. kroner. For 2008 er Brageteatret bevilget et statstilskudd på 4,2 mill. kroner over statsbudsjettets kapittel 324 Scenekunstformål, post 78 Faste tiltak.

4.2.18.5 Østfold Teater

Østfold Teater ble etablert i 1991 som Østfold Teaterverksted og har tilhold i Fredrikstad.

Østfold Teater har som målsetting å arbeide med produksjon og formidling av scenekunst. Teatret fikk i 2006 et statstilskudd på 1 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 1,3 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et tilskudd på 2,3 mill. kroner under kapittel 320 Allmenne kulturformål, post 74 Faste tiltak under Norsk kulturråd.

4.2.18.6 Teater Manu – norsk tegnspråkteater

Teater Manu – norsk tegnspråkteater ble etablert i 2003 etter en treårig prøveperiode under navnet Det Norske Tegnspråkteater. Teater Manu er en stiftelse opprettet av Norges Døveforbund, har scene og kontor i Oslo og turnerer.

Teaterets formål i henhold til vedtektene er å «… være et profesjonelt teater som skal spille på tegnspråk for barn, ungdom og voksne. Forestillingene skal formidles fra scene og gjennom turnévirksomhet». De fleste forestillingene blir stemmetolket og derved tilgjengelige også for de som ikke er fortrolige med tegnspråk.

Teatret spiller fast på de stedene som har flest døve, bl.a. i Kristiansand, Stavanger og Sandnes, Haugesund, Bergen, Trondheim, Ål og Oslo. I tillegg søker teatret å alternere mellom flere steder der døve bor mer spredt.

Teatret har kunstnerisk leder og en stab på fem personer. Teater Manu har en liten kjerne faste skuespillere. I tillegg blir det engasjert frilansskuespillere for den enkelte produksjon.

I 2006 viste Teater Manu 26 forestillinger for totalt 3 184 publikummere.

I 2006 utgjorde teaterets samlede driftsinntekter 10 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 8,7 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 9 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Teater Manu på 9,4 mill. kroner.

Over departementets budsjett gis det også tilskudd til tegnspråktolking av teateroppsetninger, jf. omtale nedenfor.

4.2.18.7 Tolking av teateroppsetninger for døve

Fra 1995 er det over Kultur- og kirkedepartementets budsjett bevilget tilskudd til tegnspråktolking av teaterforestillinger og fra 1998 er tegnspråktolking av teateroppsetninger fast post på statsbudsjettet.

Gjennomsnittshonorar til en tolk per forestilling, inklusive forberedelser, var i 2006 om lag 8 000 – 9 000 kroner, men ligger høyere ved spesielt krevende dramatiske verk som trenger lengre forberedelse. Valg av velegnede forestillinger for tegnspråktolking gjøres av en særskilt rådgivingsgruppe på fem, bestående av én representant fra Norges Døveforbund (som også er teatertolk-koordinator), én representant for Riksteatret, to tolkerepresentanter og én brukerrepresentant.

I 2006 ble 19 teateroppsetninger tegnspråktolket på 10 forskjellige steder i Norge, de fleste ved de faste teatrene i de større byene. Noen forestillinger ble tolket flere dager på forskjellige steder. Av forestillingene i 2006 var ca. halvparten for barn.

Statstilskuddet til tegnspråktolking i 2006 var 0,3 mill. kroner. For både 2007 og 2008 er det bevilget statstilskudd til tegnspråktolkning på drøye 0,3 mill. kroner.

Ifølge opplysninger innhentet av Norsk teater- og orkesterforening har 10 av 17 statsstøttede teaterinstitusjoner teleslynge. To av teatrene har utstyr for teksting, og ytterligere to har leid/lånt slikt utstyr. Åtte av teatrene har hatt tegnspråktolking på/ved scenen.

4.2.18.8 Nordic Black Theatre

Nordic Black Theatre ble etablert i 1992 og har tilhold i Oslo. Nordic Black Theatre er en stiftelse.

Nordic Black Theatre har som mål å utvikle, forsterke og synliggjøre den transkulturelle scenekunsten gjennom blant annet å være en visningsscene for scenekunstnere med minoritetsbakgrunn. Teatret produserer egne forestillinger, samarbeider med andre aktører i scenekunstfeltet og utvikler nettverk med aktører og organisasjoner som arbeider med et transkulturelt perspektiv. Som del av virksomheten på teaterbåten Innvik arrangerer Nordic Black Theatre gjestespill og konserter med multikulturelle scenekunstnere og musikere fra hele verden. Gjennom utdanningstilbudet Nordic Black Express tilbys en teaterutdanning for unge i alderen 18-25 år, og arbeid med ikke-vestlig dramatikk står sentralt. Det gjennomføres jevnlig visninger av og med nyrekrutterte kunstnere med minoritetsbakgrunn.

I 2006 viste Nordic Black Theatre 177 forestillinger, konserter og arrangement for over 10 000 publikummere.

Teatret fikk i 2006 et statstilskudd på 3,8 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 4,2 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Nordic Black Theatre på 5 mill. kroner over kapittel 320 Allmenne kulturformål, post 74 Faste tiltak under Norsk kulturråd.

4.2.18.9 Grenland Friteater/Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival

Grenland Friteater ble etablert i 1976 og har tilhold i Porsgrunn. Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival, som ble arrangert første gang i 1995, er en del av Friteatrets virksomhet. Teatret driver en utstrakt turnévirksomhet.

Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival, PIT, arrangeres årlig og har som mål blant annet å presentere noe av det beste av norsk, nordisk og internasjonal kunst og kultur, med hovedvekt på scenekunst.

Teatret har 12 fast ansatte, samt en rekke frilansere tilknyttet på prosjektbasis.

I 2006 viste Grenland Friteater 259 forestillinger for totalt 27 903 publikummere. Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival viste 197 forestillinger, hvorav 158 gratis. Publikumsbesøket var 29 200, av disse var 6 200 betalende.

I 2006 fikk Grenland Friteater et statstilskudd på 3,1 mill. kroner. Statsstøtten til Porsgrunn Internasjonale Teater i 2006 var 0,3 mill. kroner. De regionale drifts- og prosjekttilskuddene utgjorde til sammen 3,2 mill. kroner hvorav 0,8 mill. kroner var ordinært driftstilskudd. For 2007 utgjorde statstilskuddet til Grenland Friteater 3,2 mill. kroner. Statsstøtten til Porsgrunn Internasjonale Teater utgjorde 0,5 mill. kroner. For 2008 er statstilskuddene til Grenland Friteater og Porsgrunn Internasjo-

nale Teater samlet og utgjør 4 mill. kroner. Fra 2008 økte de regionale myndighetene sitt faste tilskudd til den samlede virksomheten slik at de nå utgjør 40 pst. av det samlede offentlige tilskuddet.

4.2.18.10 Det Åpne Teater

Det Åpne Teater ble etablert i 1985 og har tilhold i Oslo. Det Åpne Teater er en stiftelse, og stiftelsens styremedlemmer oppnevnes av Norske Dramatikeres Forbund, Norsk Sceneinstruktørforening, Norsk skuespillerforbund og Norsk teater- og orkesterforening i tillegg til representanter for de ansatte.

Stiftelsen formål i henhold til vedtektene er å « … medvirke til å frambringe og framføre ny norsk dramatikk».

I 2006 viste Det Åpne Teater 52 forestillinger for totalt 3 328 publikummere.

Det vises til kapittel 9.3.2 for nærmere omtale og vurdering av søknad fra Det Åpne Teater om etablering av et Dramatikkens Hus.

Teatret fikk i 2006 et statstilskudd på 3,6 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 3,8 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Det Åpne Teater på 3,9 mill. kroner.

4.2.18.11 Nettverk for scenekunst

Nettverk for scenekunst ble etablert i 1999 og organisert som forening i 2005 med BIT Teatergarasjen, Black Box Teater og Teaterhuset Avant Garden som medlemmer, jf. nærmere presentasjon nedenfor

Nettverkets formål er «… gjennom felles programmering å bedre formidlingen av frittstående, prosjektbasert norsk og internasjonal scenekunst i Norges tre største byer. I tillegg tas det sikte på å knytte nettverket opp mot mellomarrangører rundt om i landet der det er mulig. Nettverket vil promotere og formidle norsk scenekunst gjennom sine internasjonale kontakter og partnere. Gjennom presentasjon av gjestespill fra utlandet, vil Nettverket bringe relevante impulser til den norske scenekunsten. Nettverk for scenekunst har en tverrfaglig profil, med vekt på sceneuttrykk som relaterer seg til det øvrige feltet av samtidskunst». Nettverket har inngått et samarbeid der det gjøres avtale med norske og internasjonale scenekunstproduksjoner om visning av samme oppsetning på de tre scenene.

I 2006 presenterte Nettverk for scenekunst i alt seks produksjoner/kompanier i Trondheim, Bergen og Oslo, fordelt på totalt 48 forestillinger for totalt 2 133 publikummere.

I 2006 utgjorde nettverkets samlede driftsinntekter 1,7 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 1,5 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 1,6 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Nettverk for scenekunst på 1,7 mill. kroner.

4.2.18.12 BIT Teatergarasjen

BIT Teatergarasjen ble etablert i 1983 under navnet Bergen Internasjonale Teaterfestival og har tilhold i Bergen. BIT Teatergarasjen er fra 1995 en stiftelse.

Stiftelsens formål i henhold til vedtektene er å «… produsere og presentere norsk og internasjonal samtidskunst innen teater, dans, visuelle uttrykksformer og litteratur med særlig vekt på prosjekter som stimulerer til internasjonalt samarbeid så vel som samarbeid mellom forskjellige kunstarter». I 2006 viste BIT Teatergarasjen 165 forestillinger for totalt 24 308 publikummere.

I 2006 utgjorde BITs samlede driftsinntekter 7,4 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 1 mill. kroner. Det regionale tilskuddet utgjorde 2,6 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 1,2 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til BIT Teatergarasjen på 1,3 mill. kroner.

4.2.18.13 Black Box Teater

Black Box Teater ble etablert i 1985 og har tilhold i Oslo. Black Box Teater AS eies av Danse- og teatersentrum, interesseorganisasjonen for fri profesjonell scenekunst i Norge.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er å «… fremme den frie scenekunsten i Norge. Selskapet skal, gjennom presentasjon og samarbeidsprosjekter, programmere og formidle norsk og internasjonal fri scenekunst». I 2006 viste Black Box teater 175 forestillinger for totalt 12 827 publikummere.

Black Box Teater rapporterte om ansatte tilsvarende 6,8 årsverk ved utgangen av 2006. Samme år utgjorde teatrets samlede driftsinntekter 8,7 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 0,9 mill. kroner. Det regionale tilskuddet utgjorde 6,2 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet snaue 1,2 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Black Box Teater på drøye 1,2 mill. kroner.

4.2.18.14 Teaterhuset Avant Garden

Teaterhuset Avant Garden ble etablert i 1984. Det har tilhold i Trondheim og ble organisert som stiftelse i 1993.

Stiftelsens formål i henhold til vedtektene er å «… fremme profesjonell, tverrfaglig scenekunst gjennom å presentere internasjonal, nasjonal og lokal scenekunst, legge til rette for lokal produksjon og legge til rette for å presentere scenekunst for barn og unge».

I 2006 viste Teaterhuset Avant Garden 86 forestillinger for totalt 4 624 publikummere.

I 2006 utgjorde Teaterhuset Avant Gardens samlede driftsinntekter 2,7 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 0,7 mill. kroner. De regionale tilskuddene utgjorde 0,9 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 1 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Teaterhuset Avant Garden på 1,1 mill. kroner over kapittel 324, post 78.

4.2.18.15 Figurteateret i Nordland

Figurteateret i Nordland ble etablert i 1991, er en fylkeskommunal virksomhet og har tilhold i Stamsund.

Figurteateret i Nordland har som målsetting å arbeide med produksjon og formidling av figurteater. I 2006 viste Figurteateret i Nordland 154 forestillinger for totalt 10 708 publikummere.

Figurteateret fikk i 2006 et statstilskudd på 4,5 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 4,6 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd på 4,8 mill. kroner over kapittel 320, post 74 til Figurteateret i Nordland.

4.2.18.16 Stella Polaris

Stella Polaris ble etablert i 1985 og har tilhold i Stokke i Vestfold. Stella Polaris ble omdannet til aksjeselskap, Stella Polaris Opplevelser AS i 2006.

Teaterets formål i henhold til vedtektene er å «… skape en levende, spirituell og åpen verden gjennom kultur, teater og pedagogisk virksomhet, samt annen virksomhet som står i forbindelse med dette». Teatret driver pedagogisk virksomhet som ledd i det kunstneriske utviklingsarbeidet og som støtte for integrering av flerkulturelle miljøer.

Stella Polaris består av ni personer, hadde i 2006 tre nye produksjoner og spilte 87 forestillinger for et publikum på 44 500. Teatergruppen turnerer i Norge og i utlandet .

Stella Polaris har mottatt prosjektstøtte fra Norsk kulturråd og fikk fast statstilskudd fra 2007 med et tilskudd på 0,5 mill. kroner. I tillegg ga Norsk kulturråd en samlet prosjektstøtte på 0,5 mill. kroner samme år. Statstilskuddet for 2008 er 1 mill. kroner.

4.2.18.17 Cirka Teater

Aksjeselskapet Cirka Teater ble etablert i 1984 og har tilhold i Trondheim.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er å «… produsere scenekunst, samt tilrettelegge for visning nasjonalt så vel som internasjonalt. Selskapet skal også søke å knytte til seg relaterte prosjekter for samarbeid og medproduksjon. Selskapet skal i tillegg drive pedagogisk virksomhet innen teater og kunstfag». Målgruppen er barn og voksne.

Cirka Teater har en stab på tre faste medlemmer og engasjerer medarbeidere til forskjellige produksjoner.

I 2006 viste Cirka Teater 107 forestillinger for totalt 22 736 publikummere.

I 2006 fikk teatret et statstilskudd på 0,5 mill. kroner. Det kommunale tilskuddet i 2006 var 0,1 mill. kroner. I tillegg fikk teatret 0,5 mill. kroner i prosjektstøtte fra Norsk kulturråd og 0,1 mill. kroner i prosjektstøtte fra Trondheim kommune. For 2007 utgjorde statstilskuddet snaue 0,6 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Cirka Teater på 0,6 mill. kroner.

4.2.19 Andre scenekunsttiltak

4.2.19.1 Norsk Scenekunstbruk

Norsk Scenekunstbruk ble etablert i 1994.

Norsk Scenekunstbruk drives som en egen avdeling under Danse- og teatersentrum, jf. egen omtale nedenfor. Norsk Scenekunstbruk formidler scenekunstproduksjoner fra frie scenekunstgrupper og er en sentral bidragsyter til Den kulturelle skolesekken.

I 2006 formidlet Norsk Scenekunstbruk 2 351 forestillinger fordelt på 58 scenekunstproduksjoner for totalt 228 413 barn. Scenekunstbruket har bidratt og stimulerer til formidling av kvalitetsmessig god scenekunst i 16 av landets 19 fylker. Bare Oslo og Nord-Trøndelag er ikke medlem. Finnmark har søkt og står på venteliste.

I 2006 utgjorde statstilskuddet til Norsk Scenekunstbruk 2,7 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 3 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Norsk Scenekunstbruk på 3,1 mill. kroner.

For vurdering av den framtidige satsingen på Norsk scenekunstbruk vises det til kapittel 9.4.6 og kapittel 9.4.7.

Boks 4.1 Norsk scenekunstbruk 2006

Fylkesvis inndeling av aktiviteten i Scenekunstbruket i 2006. Tallene baserer seg på rapporter innlevert fra alle av Scenekunstbrukets 16 medlemsfylker. Forestillingene er spilt i de 16 fylkenes 387 kommuner.

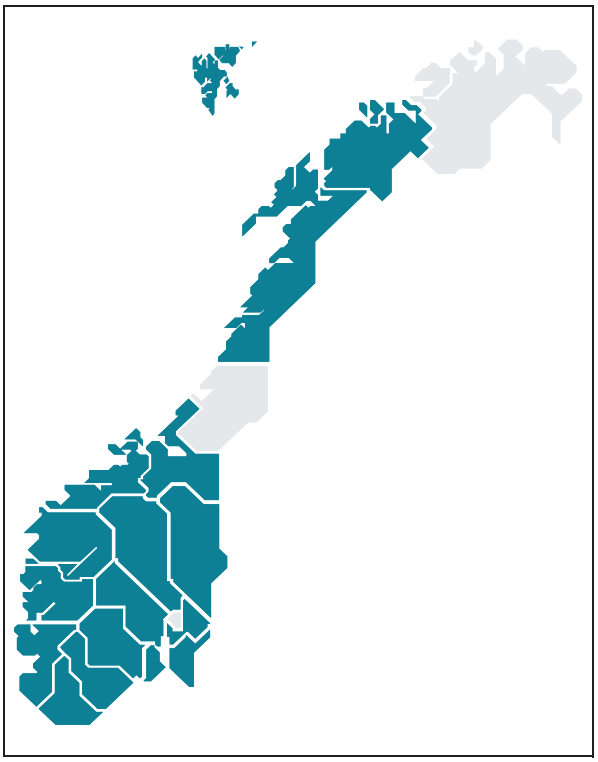

Figur 4.2 Fylker i Scenekunstbruket

Tabell 4.3 Total aktivitet 2006

Produksjoner	58
Visninger	2 351
Publikum	228 413
Fordelt på sjanger:	
Teater	
Produksjoner	40
Visninger	1 834
Publikum	177 557
Dans	
Produksjoner:	17
Visninger:	508
Publikum:	49 556
Opera	
Produksjoner	1
Visninger	9
Publikum	1 300

Tabell 4.4 Norsk scenekunstbruk 2006

	Forestillinger	Publikum
Møre og Romsdal		
Teater Grimsborken *DK krokodillen*	105	10 400
Spillebrikkene *Pokertrynet*	62	5 760
Sagliocco Ensemble *Den lykkelige prinsen*	44	4 904
K R Kompani *Farlig leik*	43	4 393
Teater Grimsborken *Kainos sang*	32	2 696
Teater Grimsborken *Terje Vigen*	24	3 843
Les Elephants Roses *Rosa elefanter*	18	2 760
Boa Scenekunst *Busteper*	16	1 865
Haugen Produksjoner	16	1 802
Totalt 9 produksjoner	360	38 423
Sogn og Fjordane		
Odd Johan Fritzøe *Innbyggerne*	30	2 512
Temte Produksjoner *Det er Herman...*	26	2 609
Grenland Friteater *Bohm og Bøhmer*	22	1 412
Teater Grimsborken *DK krokodillen*	14	1 217
Teater Joker *Hando Kjendo*	14	1 215
Danseteater Dee *Eg, eg og eg*	7	359
Totalt 6 produksjoner	113	9 324
Hordaland		
Dans & Toner *Dans for deg*	28	2 885
Dukkenikkerne *Baron von Himmelvlogen*	28	2 078
Sagliocco Ensemble *Den lykkelige prinsen*	19	1 929
Transiteatret *Trio for to skuesp. og en gitar*	16	1 310
Haugen produksjoner *Søstre*	1	198
Totalt 5 produksjoner	92	8 400

Tabell 4.4 Norsk scenekunstbruk 2006

	Fore-stillinger	Pub-likum
Rogaland		
Tjuvpakket *Smuler og svin*	31	2 400
NIE *Nesten glemt fortid*	15	2 875
Kompani B. Valiente *Game Over*	12	546
Totalt 3 produksjoner	58	5 821
Vest-Agder		
Teater Grimsborken *DK krokodillen*	54	7 050
Alter Ego *Finagel Felespiller*	41	3 600
Hege Haagenrud *Sagan Om Fred*	36	4 000
Teater Grimsborken *Terje Vigen*	32	5 850
Panta Rei Danseteater *Magisk boks*	24	2 400
Teater Grimsborken *Kainos sang*	19	1 500
Teater Joker *Trillefolket*	19	2 750
Panta Rei Danseteater *Kronbladhistorier*	10	650
Oper Omnia *3x3 - en fugleopera*	9	1 300
Totalt 9 produksjoner	244	29 100
Aust-Agder		
Sagliocco Ensemble *Den lykkelige prinsen*	27	2 864
Spillebrikkene *Pokertrynet*	16	1 507
Teater Grimsborken *Terje Vigen*	14	2 582
Turnékompaniet *Så øra flagrer*	9	1 090
Totalt 4 produksjoner	66	8 043
Vestfold		
Spillebrikkene *Pokertrynet*	60	4 954
Teater Grimsborken *DK krokodillen*	56	5 349
Plire Multi Dance *DOT*	52	5 146
Sagliocco Ensemble *Den lykkelige prinsen*	36	3 615
Teater Grimsborken *Kainos sang*	31	2 520

Tabell 4.4 Norsk scenekunstbruk 2006

	Fore-stillinger	Pub-likum
Dans & Toner Munch - *en reise i dans...*	21	2 169
Teater Joker *Handi Kjendo*	20	1 869
Teater Tøs *Løp, løp, løp*	19	1 657
Luna Teater *Oleanna og juleengelen*	17	1 546
De Damene *Hentet fra det blå*	16	1 582
Grenland Friteater *Sneglegutten*	15	963
Transiteatret *Trio for to ...*	11	987
Turnékompaniet *Tvekampen*	7	765
Torgunn Produksjoner *Mästerkatten*	6	553
Fabula Rasa *En hemmelig hage*	5	456
De Damene *Krøll med Alfa*	4	254
Turnékompaniet *Tordenskjold*	3	259
Totalt 17 produksjoner	379	34 644
Buskerud		
Luna Teater *Oleanna og juleengelen*	97	6 554
Odd Johan Fritzøe *Innbyggerne*	5	517
Totalt 2 produksjoner	102	7 071
Telemark		
Grenland Friteater *Bohm og Bøhmer*	108	10 847
Grenland Friteater *Sneglegutten*	41	3 650
Dans & Toner *Munch - en reise i dans...*	18	1 633
Teater NOR *En ensom sneip*	13	1 281
Totalt 4 produksjoner	181	17 411
Troms/Svalbard:		
Teater LIT *Kaffebønneslekten*	18	816
Panta Rei Danseteater *Magisk boks*	5	382
Trine Saltermark *Nesten Fame*	1	30
Totalt 3 produksjoner	24	1 228

Tabell 4.4 Norsk scenekunstbruk 2006

	Fore-stillinger	Pub-likum
Nordland		
Dans & Toner *Munch - en reise i dans...*	24	2 200
Boa Scenekunst *Busteper*	22	1 933
Stellaris Danseteater *Dunongen ...*	15	1 400
Eilertsen & Granados *Cirkus Granados*	11	1 500
Totalt 4 produksjoner	72	7 033
Sør-Trøndelag		
Teater Visuell *Gubben Felix og Hunden*	39	898
Fabula Rasa *En hemmelig hage*	25	2 451
Panta Rei Danseteater *Magisk boks...*	25	1 552
Gorgon prod. *Gerd og hennes franske kusi*	16	1 527
Meyer og Garnås *Fugl*	7	390
Lisa Lie kompani *Armløs slår tilbake*	6	670
Totalt 7 produksjoner	134	8 763
Oppland		
Off the wall *Off the wall*	79	5 925
Gorgon prod. *Gerd og hennes kusine*	53	6 360
Haugen produksjoner *Søstre*	42	5 040
Panta Rei Danseteater *Magisk boks...*	24	2 400
Fabula Rasa *En hemmelig hage*	19	2 280
Øyvind Jørgensen prod. *Peer Gynt nr. 371*	15	2 334
Les Elephants Roses *Rosa elefanter*	9	1 080
Totalt 7 produksjoner	241	25 419

Tabell 4.4 Norsk scenekunstbruk 2006

	Fore-stillinger	Pub-likum
Hedmark		
Dukkenikkerne *Baron von Himmelvlogen*	28	1 956
Off the wall *Off the wall*	26	1 631
Les Elephants Roses *Rosa elefanter*	15	2 266
Circo Aero *Trippo*	14	1 227
Teater NOR *En ensom sneip*	8	613
Ulv SceneProduksjon *Vinger*	5	502
Torgunn produksjoner *Mästerkatten*	1	120
Totalt 7 produksjoner	97	8 315
Akershus		
Alter Ego *Finagel Felespiller*	23	2 133
Turnékompaniet *Tordenskjold*	16	1 092
Dukkenikkerne *Rino og den magiske fløyte*	9	618
Panta Rei Danseteater *Magisk boks...*	8	532
Meyer og Garnås *Fugl*	3	99
Barske Glæder pr. iPrinsessen av Lilleland	2	184
Dukkenikkerne *Baron von Himmelvlogen*	2	140
Levende Dukker *Baobab og Bushbaby*	2	70
Levende Dukker *Sko*	2	92
Hege Haagenrud *Morgenfuglen*	1	48
Turnékompaniet *Tvekampen*	1	23
Totalt 11 produksjoner	69	5 031
Østfold		
Hege Haagenrud *Morgenfuglen*	66	6 694
NIE *Miramarmora*	24	2 697
NIE *Slutten på alt som var*	22	3 863
Les Elephants Roses *Rosa elefanter*	7	1 133
Totalt 4 produksjoner	119	14 387

4.2.19.2 Den Unge Scenen

Den unge scenen – DUS – ble etablert i 2003, delvis igangsatt og fullfinansiert av Norsk kulturråd. I paragraf 1 i vedtektene til DUS står det: «DUS – Den unge scenen er eit landsomfattande teaterprosjekt med formål å heve nivået på ungdomsteater i Noreg. Dette skjer ved å få fram profesjonelle sceniske tekstar/konsept av høg kvalitet, skrivne spesielt for ungdom, og som skal framførast av ungdom».

Det Norske Teater har hovedansvaret for prosjektet med Rogaland Teater som fast samarbeidspartner.

For 2007 fikk DUS et statstilskudd fra KKD på 0,1 mill. kroner samt et tilskudd fra Norsk kulturråd på 1,2 mill. kroner. For 2008 får DUS et statstilskudd på 1,5 mill. kroner.

4.2.19.3 Norsk Dramatikkfestival

Norsk Dramatikkfestival ble etablert i 1985 og har tilhold i Oslo. Norsk Dramatikkfestival eies og drives av Foreningen Norsk Samtidsdramatikk. Det Norske Teater er festivalens vertsteater og nærmeste samarbeidspartner.

Festivalen har som mål å være en arena for stimulering og utvikling av ny norsk dramatikk og henvender seg til skrivende dramatiske talenter, med sikte på å presentere deres verk på festivalen etter en juryering av manus.

I 2006 viste Norsk Dramatikkfestival 11 oppsetninger av ny norsk dramatikk for et totalt publikum på 1000.

Festivalen fikk et statstilskudd på 444 000 kroner i 2006 og 461 000 kroner i 2007. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Norsk Dramatikkfestival på 481 000 kroner.

4.2.19.4 Stamsund Internasjonale Teaterfestival

Stamsund Internasjonale Teaterfestival ble etablert i 1998 og har tilhold i Stamsund. Stamsund Internasjonale Teaterfestival er et aksjeselskap fra 2000.

Festivalens formål i henhold til vedtektene er «kunst- og kulturproduksjon, formidling av kunst og kultur og det som står i forbindelse med dette». Selskapet arbeider med produksjon og internasjonal utveksling av scenekunst og har som målsetting å arrangere en årlig internasjonal teaterfestival med gjestespill fra inn- og utland, og å tilby faglige program gjennom seminarer, workshops, konferanser og fagmøter som retter oppmerksomhet mot den samtidige scenekunsten.

Stamsund Internasjonale Teaterfestival ble fra 2007 tildelt fast statstilskudd med 250 000 kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Stamsund Internasjonale teaterfestival på 261 000 kroner.

4.2.19.5 Studium Actoris

Studium Actoris er en teatergruppe som ble etablert i 1989 og holder til i Fredrikstad.

Gruppens formål i henhold til vedtektene er «teatervirksomhet, herunder undervisning, konsulentvirksomhet og produksjon av forestillinger». Gruppen er bl.a. pådriver til festivalen «Folk i gata».

Studium Actoris ble fra 2007 tildelt fast statstilskudd med 0,5 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Studium Actoris på 0,6 mill. kroner.

4.2.19.6 Markedet for Scenekunst

Markedet for scenekunst ble etablert i 1996 og har tilhold i Sandefjord. Markedet for Scenekunst arrangeres av Sandefjord kommune med fast økonomisk støtte fra Vestfold fylkeskommune og Norsk kulturråd.

Markedet for Scenekunst har som målsetting å presentere et bredt kvalitativt scenekunsttilbud og etablere en arena for scenekunstfaglig utvikling. Markedet for Scenekunst er en årlig samling av produsenter av scenekunstformidling for barn og unge, der ca. 35 produksjoner presenteres for arrangører over hele landet.

Statstilskuddet har i perioden 2006 – 2008 vært stabilt med omlag 0,2 mill. kroner per år.

4.2.19.7 Norsk Revyfaglig Senter

Norsk Revyfaglig Senter ble etablert i 1990 og har tilhold på Høylandet. Norsk Revyfaglig Senter er en stiftelse.

Stiftelsens formål i henhold til vedtektene: «Stiftelsen skal på landsbasis arbeide for å høyne nivået på alle felter innen norsk revy. Stiftelsen kan drive næringsvirksomhet som fremmer forannevnte mål». Stiftelsen har som målsetting å stimulere til økt interesse og økt aktivitet innenfor revysjangeren og å arbeide for økt engasjement og egenaktivitet hos nye grupper innenfor revy. Norsk Revyfaglig Senter samarbeider med Norsk revyfestival om revyer i hele Norge.

Norsk Revyfaglig Senter fikk i 2006 et statstilskudd på 1,5 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 1,8 mill. kroner For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Norsk Revyfaglig Senter på 1,9 mill. kroner.

4.2.19.8 UNIMA Norge, Foreningen for figurteater

UNIMA-Norge ble etablert i 1974 og har tilhold i Oslo.

UNIMA Norge/Foreningen for figurteater er i henhold til vedtektene «… det norske senteret av den internasjonale organisasjonen UNIMA (UNion Internationale de MArionette). Foreningen skal arbeide for å fremme interessen for og utbredelsen av figurteater i Norge både som kunstart og som hjelpemiddel i pedagogikk og terapi. Foreningen skal også forsøke å spre kunnskap om norsk figurteater utenlands og formidle gjestespill av gode utenlandske teatre her i landet». Gjennom UNIMA er foreningen tilknyttet UNESCO.

UNIMA-Norge hadde ved utgangen av 2006 totalt 130 betalende medlemmer bestående av grupper, enkeltpersoner og institusjoner, samt 8 æresmedlemmer. Foreningen utgir tidsskriftet «Ånd i hanske» med 4 nummer i året. UNIMA holder seminarer og kurs til fremme av figurteatret.

Statstilskuddet har i perioden 2006–2008 vært stabilt med om lag 0,4 mill. kroner per år.

4.2.19.9 Assitej Norge og Assitejs barne- og ungdomsfestival

Assitej Norge er en landsdekkende medlemsorganisasjon og ble etablert i 1982 som den norske avdelingen av den internasjonale foreningen for barne- og ungdomsteater (Association Internationale du Theatre pour l'Enfance et la Jeunesse). Av organisasjonens lover framgår det i § 2: «Organisasjonens mål er å kunne hjelpe til med å utvikle et høyverdig og allsidig barne- og ungdomsteater med hensyn til form og innhold.»

Statstilskuddet til organisasjonen er for 2008 om lag 0,4 mill. kroner.

Assitejs barne- og ungdomsfestival er en del av Assitej Norge og arrangeres annethvert år i Kristiansand ved Agder Teater. Målet med festivalen, som ble etablert i 1992, er å samle de beste produksjonene som spilles for barn og unge i Norge. I tillegg inviteres ulike nordiske gjestespill. Festivalen fikk et statstilskudd på 84 000 kroner i 2006 og 87 000 kroner i 2007. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til festivalen på 91 000 kroner.

4.2.19.10 Danse- og teatersentrum

Danse- og teatersentrum er en medlemsorganisasjon med 80 medlemsgrupper. Organisasjonen ble etablert i 1977 og ligger i Oslo.

Danse- og Teatersentrums formål er i henhold til vedtektene å:

- «arbeide for fri profesjonell scenekunsts interesser
- være en sentral samarbeidspartner med aktører i norsk og internasjonalt scenekunstliv, samt norsk og internasjonal offentlighet
- synliggjøre, informere og formidle fri scenekunst
- virke som serviceorgan for de ulike profesjonelle aktørene, med vekt på profesjonelle kunstneriske vilkår og gruppenes arbeidsgiveransvar der dette er hensiktsmessig
- arbeide for at medlemsgruppene utvikler seg profesjonelt og effektivt som arbeidsgivere
- på medlemsgruppenes vegne forhandle og slutte avtaler med arbeidstaker- og interesseorganisasjoner
- fremme ytringsfrihet og motarbeide sensur»

Danse- og teatersentrum fikk i 2006 et statstilskudd på 1,9 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 2 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd på 2,1 mill. kroner til Danse- og teatersentrum.

4.2.19.11 Norsk Skuespillersenter

Norsk Skuespillersenter ble etablert i 2002 og har tilhold i Oslo. Norsk skuespillersenter er en stiftelse opprettet av Norsk Skuespillerforbund.

Senterets formål i henhold til vedtektene er «… å styrke skuespillernes kompetanse og stimulere til utvikling og nyskapning innenfor faget. Dette skal skje gjennom: Kursvirksomhet, utveksling av ideer og erfaringer og alliansebygging mellom yrkesutøverne». Senteret skal også være et møtested for frilans skuespillere.

I 2006 ble det avholdt 26 kurs og seminarer i Norsk Skuespillersenter, i tillegg til morgentrening ved Det Norske Teatret og ved senteret 2 – 3 ganger i uken. Totalt var det 271 deltakere på kursene, og 399 deltok på morgentreningene.

Norsk Skuespillersenter fikk i 2006 et tilskudd på 0,4 mill. kroner fra Kultur- og kirkedepartementet. For 2007 utgjorde statstilskuddet 1 mill. kroner mens tilskuddet for 2008 utgjør drøye 1 mill. kroner.

4.2.19.12 Landsforbundet Teatrets venner

Landsforbundet Teatrets venner ble etablert i 1992. Landsforbundet Teatrets venner er en med-

lemsorganisasjon av lokale venneforeninger over hele landet.

Målet er å fremme interessen for profesjonell scenekunst og øke det totale scenekunsttilbudet i hele landet.

Statstilskuddet har i perioden 2006–2008 vært stabilt med om lag 0,3 mill. kroner per år.

4.2.19.13 Norsk teaterråd

Norsk teaterråd ble etablert i 1980 under navnet Norsk Amatørteaterråd som paraplyorganisasjon for amatørteater i Norge.

Teaterrådet har i 2007 16 medlemsorganisasjoner. Det ytes tjenester til amatørteatergrupper, skoleverket, kulturskoler og frie grupper ved utlån av manus og klarering av opphavsrettigheter. Teaterrådet er ansvarlig for den nettbaserte manustjenesten Dramas. Norsk teaterråd arrangerer NM i Teatersport for amatører.

I 2006 var statstilskuddet til Norsk teaterråd 7,4 mill. kroner. For 2007 utgjorde tilskuddet 8 mill. kroner. For 2008 er statstilskuddet 8,4 mill. kroner.

Scenetekstfondet, tidligere Innkjøpsfondet for ny norsk dramatikk, fordeler 3,2 pst. av bevilget statstilskudd. Scenetekstfondet har et eget styre som fordeler midler til amatørteatergrupper som ønsker å leie inn profesjonelle dramatikere til å skrive manus for gruppen eller til frikjøp av manus.

4.2.19.14 Vestlandske Teatersenter

Vestlandske Teatersenter har tilhold i Bergen. Vestlandske Teatersenter er en frivillig organisasjon der enkeltpersoner, frivillige lag og offentlige og private virksomheter kan være medlemmer.

I 2006 hadde Vestlandske Teatersenter 29 oppsetninger fordelt på 109 forestillinger. Samlet publikumstall var 14 464. I tillegg til den statlige driftsstøtten som Vestlandske Teatersenter får kanalisert gjennom Norsk teaterråd, (jf. ovenfor), fikk Teatersentret i både 2006 og 2007 om lag 1 mill. kroner direkte over Kultur- og kirkedepartementets budsjett til kompetansegivende kursvirksomhet. For 2008 utgjør statstilskuddet 1,1 mill. kroner.

4.2.19.15 Buskerud Teater

Buskerud Teater ble etablert i 1995 og er en overbygning over amatørteatervirksomheten i Buskerud fylke. Aktiviteten er fordelt over fire teaterverksteder: Nedre Buskerud Teaterverksted, Midtfylket Teaterverksted, Hallingdal Teaterverksted og Numedal Teaterverksted.

Buskerud Teater har som målsetting å arbeide for samordning og videreutvikling av teatervirksomheten i fylket med produksjon og formidling av amatørteater.

Teatret fikk i 2006 et statstilskudd på 0,7 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet drøye 0,7 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Buskerud Teater på 0,8 mill. kroner.

4.2.20 Oslo Nye Teater

Oslo Nye Teater ble etablert i 1918 og har tilhold i Oslo. Oslo Nye Teater er et kommunalt eid aksjeselskap.

Oslo Nye Teater mottar kommunalt driftstilskudd. Fra 1. januar 1999 ble det offentliges finansielle og forvaltningsmessige ansvar for driften ved Oslo Nye Teater overført til Oslo kommune, og det tilsvarende ansvaret for Nationaltheatrets virksomhet ved Torshovteatret overført til staten, jf. St.prp. nr. 32 (1998-1999) *Om avtale mellom Kulturdepartementet og Oslo kommune vedrørende endringer i de finansielle og forvaltningsmessige ansvarsforholdene ved Oslo Nye Teater og Nationaltheatret inklusive Torshovteatret*. I forbindelse med den nye ansvarsdelingen ble Oslo kommune gitt en kompensasjon på vel 33 mill. kroner som en del av hovedstadstilskuddet under Kommunal- og regionaldepartementets budsjett.

Teatrets formål i henhold til vedtektene er å «… drive teatervirksomhet. Teatret skal reflektere hovedstadens urbane liv, fremme ny norsk dramatikk og forøvrig gi et allsidig teatertilbud». Det spilles forestillinger for alle aldersgrupper på teatrets tre scener. I 2006 viste Oslo Nye Teater 579 forestillinger for totalt 176 349 publikummere.

I 2006 utgjorde teatrets samlede driftsinntekter 102,2 mill. kroner hvorav tilskudd fra Oslo kommune utgjorde 68 mill. kroner. I 2007 utgjorde tilskuddet til teatret 69 mill. kroner. For 2008 får Oslo Nye Teater et tilskudd fra Oslo kommune på 72 mill. kroner.

4.2.21 Faste scener og produksjonsselskaper uten offentlig driftstilskudd

Private scener og produksjonsselskaper for scenekunst er et felt med stor bredde og flytende overganger mellom sjangre, samarbeidsformer og drift.[1] Et fellestrekk ved flertallet av de faste, private teaterhusene er at de har fleksibel drift, og at

alle i stor grad er flerbrukshus som tilbyr show, konserter, «events», konferanser, arrangementer for lukkede selskap og restaurantdrift.

Det er mange ulike samarbeidsformer mellom produsentene og mellom produsentene og de faste scenene, og det finnes også tilfeller av samarbeid med statsstøttede institusjoner. De permanente teaterhusene fungerer også som utleieteatre, hvor uavhengige produsenter kan leie seg inn med egne produksjoner. I noen tilfeller kan de private teaterhusene coprodusere produksjonene sammen med uavhengige produsenter, i andre tilfeller står husene kun for markedsføring og salg. Noen av husene driftes direkte av teaterprodusenter som setter opp sine egne forestillinger i egne hus, som for eksempel Stand Up Norge AS på Latter.

Chat Noir, Latter, Victoria Teater, Dizzie showteater og Christiania teater i Oslo er eksempler på faste scener og/eller produksjonsselskaper som driver uten årlig driftstilskudd fra det offentlige. Repertoaret består i stor grad av musikaler, revyer, standup og kabareter. Også i andre byer er det et slikt scenekunsttilbud, men i mindre og varierende grad. I sommersesongen settes det opp turnéforestillinger mange steder i landet.

Det foreligger ikke offentlig statistikk eller oversikter over aktiviteten innenfor privatteatrene. Aktørene rapporterer i liten grad om aktivitetsnivå i sine årsberetninger. Mye tyder på at publikumstall, tilbud og tilbydere varierer fra år til år i et marked hvor produsentene er avhengige av stadige salgssuksesser for å overleve.

I forbindelse med NOU 2008:7 Kulturmomsutvalget utarbeidet Telemarksforsking-Bø noen nøkkeltall om private aktører i kultursektoren. Denne kartleggingen ble gjort i forbindelse med vurdering av innføring av moms på kulturgoder, og fokus ble derfor rettet mot å identifisere aktører som har billettinntekter fra kulturarrangementer. Et arrangement består imidlertid ofte av innsatsfaktorer fra ulike aktører som utøvere, arenaer, arrangører og formidlere. Flere av disse har ikke billettinntekter. Bildet kompliseres ytterligere av at kulturarrangementene i mange tilfeller har offentlige tilskudd, for eksempel gjennom støtte til utøvere og arrangement.

Telemarksforsking-Bø anslår at det innenfor scenekunstfeltet var 104 private virksomheter med om lag 803 000 publikummere i 2006. De 104 virksomhetene sysselsatte 564 ansatte og hadde billettinntekter på om lag 131 mill. kroner. Det private kulturfeltet er brokete og for noen aktiviteter kan sjangrene gå over i hverandre. Et eksempel er standup som ofte arrangeres på steder som også tilbyr konserter. Standup-arrangører kan derfor være registrert som for eksempel konsertarrangører i tallmaterialet.

Departementet har også innhentet materiale om det private teatertilbudet uten offentlig driftstilskudd. I det videre presenteres en kort oversikt basert på det innhentede materialet. Heller ikke her er oversikten fullstendig, da det som tidligere nevnt ikke foreligger en samlet statistikk eller registerdata for området.

I Oslo er det ni faste teaterhus som driver uten fast offentlig tilskudd. Disse scenene fungerer også i varierende grad som utleieteatre hvor produsenter kan leie lokaler for egne oppsetninger eller at oppsetninger skjer som samarbeidsproduksjoner mellom produsentselskap og scene.

De største produsentene/scenene er Stand Up Norge som i 2006 viste forestillinger på Latter for om lag 100 000 publikummere, Dizzie showteater og Chat Noir spilte for ca. 70 000 publikummere hver, mens Thalia teater spilte for om lag 65 000 publikummere. Det foregår også mindre produksjoner på flere av Oslos kafeer og vertshus, og i Oslo er det bl.a. to faste steder som produserer «dinnershow» med middag og forestilling i ett.

Samlet publikumsbesøk i Oslo på scener/produksjoner uten offentlig driftstilskudd er anslått til om lag 505 000 publikummere i 2006.

I hovedsak er det de store Oslobaserte scenekunstprodusentene som viser forestillinger på turné utover landet. Publikum på Osloproduserte turneer var om lag 290 000 i 2006.

I de øvrige større byene som Bergen, Stavanger og Tromsø er det også egne faste scener/produsenter uten offentlig driftstilskudd. Av de største byene utgjør Trondheim et unntak ved ikke å ha tilsvarende scener/produksjonsmiljøer. Utover landet har noen lokale produsenter kommet sterkere de siste årene, som for eksempel i Fredrikstad og Tønsberg. Nord for Trondheim er feltet bl.a. preget av lokalrevytradisjon, men også her er det tegn til permanent privatteaterdrift.

Hovedvekten av tilbudet på det private markedet er altså sentralisert til befolkningstette områder. Tilbudet i Oslo og de store byene kan se ut til i stor grad å prege også tilbudet i resten av landet. Bildet er imidlertid ikke entydig, og feltet er i stadig utvikling. Nedenfor gjøres det rede for enkelte private scener og produksjonsselskap.

[1] Teksten er delvis basert på et notat til Kultur- og kirkedepartementet; «Det varierer - En beskrivelse av privatteatertilbudet i Norge ut i fra et publikumsperspektiv» av 02.11.2007 av Maja Løvland.

4.2.21.1 Chat Noir AS

Chat Noir AS ble stiftet i 1995 og driver utleie av Chat Noir teater i Oslo til underholdingsbransjen. Selskapet driver også servering i forbindelse med utleiearrangement. Revyteateret Chat Noir ble etablert så tidlig som i 1912 og en rekke kjente artister har opptrådt her opp gjennom tidene. Scenen blir mye brukt til både revyer, kabareter og konserter.

4.2.21.2 Edderkoppen Teaterdrift AS

Edderkoppen teater i Oslo åpnet igjen med ny eier høsten 2003 som utleieteater etter at teateret ble totalskadd av en eksplosjon i 1999. Edderkoppen ble opprinnelig etablert i 1942 av bl.a. Leif Juster. Selskapet driver i dag serveringsvirksomhet og utleie av flerbrukssalen til teater og kongresser og har i tillegg til en teatersal barer, VIP-rom og vrimleområder.

4.2.21.3 Dizzie Showteater AS

Selskapet er ansvarlig for driften av Dizzie Showteater i Oslo. Dizzie Showteater er scene for bl.a. Hege Skøyen og Øivind Blunck. Teateret driver også utleie til andre typer arrangementer, kurs og konferanser når det ikke er vanlige forestillinger i teateret.

4.2.21.4 Christiania Teater AS

Christiania Teater AS ble etablert i 2006 og driver teaterdrift i Stortingsgata 16 i Oslo. Christiania Teater skal først og fremst være et show- og underholdningsteater, men ønsker et størst mulig kunstnerisk mangfold i teateret.

4.2.21.5 Stand Up Norge AS – Latter

Stand Up Norge er et booking- og managementbyrå som utelukkende arbeider med humor, fortrinnsvis med stand up. Selskapet ble etablert i 1997 og er i dag et av landets største produksjonsselskaper på scenehumor. Underholdningshuset Latter på Aker Brygge i Oslo ble åpnet i 2004 og består i dag av bl.a. to scener, fem barer og en restaurant.

4.2.21.6 Logen Teater AS

Logen Teater disponerer/leier kulturhuset Logen i Bergen. Logen Teater driver utleie av lokalene til både amatører og profesjonelle kulturaktører, og scenen blir brukt både som konsertsal, teaterscene for teaterforestillinger, revyer og kabareter og som festlokale. Logen Teater produserer også enkelte forestillinger for egen scene og har også stått for produksjon av konserter utenfor huset. Logen Teater har egen bardrift i tilknytning til scenen.

4.2.21.7 Ole Bull Scene AS

Ole Bull Scene ble etablert i 2005 som en ny privat utleiescene for revy, teater og musikk i Bergen med tilhørende bardrift og eventarrangementer. Scenen samarbeider med bl.a. Dagfinn Lyngbø og Stand Up Norge, og med Hordaland Teater om lokaler for barne- og ungdomsteateret.

4.2.22 Festivaler

Scenekunstfestivalene dekker et bredt spekter av uttrykk og er viktige både for publikum og for kunstnerne og scenekunstens utvikling i Norge gjennom visninger av norske og utenlandske oppsetninger.

En rekke scenekunstfestivaler mottar fast tilskudd over Kultur- og kirkedepartementets budsjett. Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival, Stamsund Internasjonale Teaterfestival, Markedet for scenekunst i Sandefjord, Assitej – barne- og ungdomsteaterfestival og Folk i gata-festivalen i Fredrikstad springer ut fra det frie teatermiljøet. Nationaltheatret arrangerer Ibsenfestivalen og Samtidsfestivalen og Norsk Dramatikkfestival arrangeres i et samarbeid med blant andre Det Norske Teatret. I Bergen arrangerer BIT Teatergarasjen Oktoberdans som sammen med Contemporary Dance Festival Oslo – CODA er viktige arenaer for samtidsdansen. Damini House of Culture er en festival for indisk dans.

4.2.23 Amatørteater herunder Frifond

4.2.23.1 Generelt om amatørteater

Amatørteaterfeltet har stort mangfold i innhold, uttrykk, arbeidsformer og organisering. Amatørteater kan være organisert i alt fra teaterlag med virksomhet gjennom mange år til prosjektgrupper som kommer sammen for en bestemt oppsetning. Deltakerne er barn, ungdom, voksne og eldre. Noen er med en kort stund, andre er med hele livet. Det spilles amatørteater over hele landet. Mange teaterlag er sentrale aktører i det lokale kulturlivet og utgjør viktige sosiale og kulturelle møteplasser. Amatørteater er også en viktig vei

for rekruttering av både publikum og aktører i det profesjonelle teaterfeltet.

Amatørteater er et attraktivt kulturtilbud og aktiviteten tilpasser seg deltakere og lokale forhold. Det sosiale ved å delta er en viktig verdi i amatørteatret. Det betyr å gi rom for alle, at de som deltar skal få oppleve og utvikle egne ressurser i samspill med andre. Ikke minst er det viktig å legge dette til grunn i arbeidet med barn og unge. Å arbeide med teaterfaglig kvalitet er også en viktig side ved amatørteater. Det er høy teaterfaglig kompetanse i amatørteaterfeltet. Teatergrupper henter for eksempel inn profesjonelle instruktører eller bygger opp egen kompetanse gjennom å utdanne deltakere. Mange steder er amatører viktige samarbeidsparter for profesjonelle miljøer og institusjoner.

Festivaler er også et trekk i amatørteaterfeltet, blant andre Teaterdager med NM i teatersport for amatører arrangert av Norsk Amatørteaterforbund / Norsk teaterråd, Norsk Amatørteaterfestival arrangert av Noregs Ungdomslag, Rampelysfestivalen arrangert av Oslo teatersenter og Mini Midi Maxi som arrangeres av Vestlandske Teatersenter. Et nytt initiativ er forsøksprosjektet Den Mangfoldige Scenen som er et samarbeid mellom Bondeungdomslaget i Oslo, Det Norske Teatret og Noregs Ungdomslag om å etablere en flerkulturell teaterskole for barn og ungdom.

Den organiserte delen av amatørteatervirksomheten er beregnet til å omfatte over 1 150 lokale teaterlag, og dette tallet omfatter ikke amatørteateraktiviteten i kulturskoler, eller amatørteatervirksomhet som ikke er organisert som lag, men i mer uformelle prosjekter. Organiseringen av amatørteater er preget av stor variasjon. Teater har vært og er en viktig virksomhet i mange interesseorganisasjoner. Det er også mange organisasjoner som har amatørteater som eneste aktivitet. Noregs Ungdomslag, Norges Bygdeungdomslag og Juvente er eksempler på organisasjoner med bredere aktivitet enn teater. Norsk Amatørteaterforbund og Hålogaland Amatørteaterselskap er eksempler på organisasjoner med amatørteater som eneste aktivitet.

Norsk teaterråd ble opprettet i 1980 under navnet Norsk Amatørteaterråd. Norsk teaterråd er paraplyorganisasjon for 16 organisasjoner som har amatørteater som hovedaktivitet (6 organisasjoner) eller som del av annen virksomhet (10 organisasjoner): AOF Norge, Forsvarets personelltjenester, Hålogaland Amatørteaterselskap, Juvente, Landslaget Drama i Skolen, Noregs Ungdomslag, Norges Bygdeungdomslag, Norges Døveforbund, Norges KFUK/KFUM, Norsk Amatørteaterforbund, 4H Norge, Norsk Frilynt Ungdomsforbund, Ravn, Studieforbundet Solidaritet, Vestlandske Teatersenter og Norske teaterverksteder som er et samarbeidsorgan for Akershus Teaterverksted, Buskerud Teater, Oppland Teaterverksted, Oslo teatersenter, Rosengården teaterhus i Vest-Agder og Sør-Trøndelag teaterverksted.

Tabell 4.5 Norsk teaterråds medlemsorganisasjoner – samlet antall oppsetninger, forestillinger og publikum for 2006.

Oppsetninger	Forestillinger	Publikum
3 531	11 644	493 633

Flere medlemsorganisasjonene har over år bygd opp store manusarkiv. I samarbeid med arkivene tilbyr Norsk teaterråd Dramas, som er en søkbar digitalisert database over teatermanuskripter. Det er nesten 5 000 tilgjengelige manus i Dramas. Over 2 500 manus ble utlånt i 2006. Norsk teaterråd klarerte 331 avtaler om spilletillatelser i 2006. Norsk teaterråd har anslått at skoleverket og kulturskolene står for ca. 40 pst. av bruken av Dramas.

Norsk teaterråd gjennomfører hvert annet år en manuskonkurranse for å stimulere til skriving av ny dramatikk. Av statstilskuddet til Norsk teaterråd settast det årlig av ca. 250 000 kroner til Scenetekstfondet, som er et samarbeid mellom Norsk teaterråd og Norske Dramatikeres Forbund. Scenetekstfondet går til frikjøp av manus eller samarbeidsprosjekt mellom amatørteatergrupper og dramatikere.

Siden 1982 har Norsk teaterråd fordelt den statlige støtten til amatørteater, og fra 2000 også fordelt Frifond-midler til amatørteateraktivitet, jf. kapittel 4.2.23.2. Statstilskuddet til Norsk teaterråd for 2008 er 8,4 mill. kroner.

Norsk teaterråds medlemsorganisasjoner har til sammen om lag 2 000 teatergrupper med 31 000 deltakere som medlemmer. Tabell 4.5 viser teateraktiviteten for 2006.

4.2.23.2 Frifond – teater

Støtteordningen Frifond ble opprettet i juni 2000 og finansieres hovedsakelig med spillemidler, men også med tilskudd over statsbudsjettet.

Formålet med Frifond er å bedre rammebetingelsene for frivillige organisasjoners og gruppers medlemsbaserte virke på lokalt nivå. Paraplyorganisasjonene Landsrådet for Norges Barne- og

Tabell 4.6 Fylkesvis fordeling av Frifond teater for 2006

Fylke	Antall søknader	Antall tilskudd	Tildeling fylke	Gj.snittl. tildeling
Akershus	56	39	1 010 000	25 897
Aust-Agder	6	4	96 000	24 000
Buskerud	26	19	454 000	23 895
Finnmark	8	5	84 000	16 800
Hedmark	20	17	321 000	18 882
Hordaland	67	50	1 169 000	23 380
Møre og Romsdal	10	6	180 000	30 000
Nord-Trøndelag	21	14	321 000	22 929
Nordland	36	24	509 250	21 219
Oppland	26	22	572 000	26 000
Oslo	95	66	1 463 000	22 167
Rogaland	21	13	220 530	16 964
Sogn og Fjordane	4	1	40 000	40 000
Sør-Trøndelag	53	39	644 100	16 515
Telemark	17	7	118 000	16 857
Troms	37	19	414 000	21 789
Vest-Agder	22	14	236 525	16 895
Vestfold	25	17	375 300	22 076
Østfold	23	20	445 000	22 250
Totalt	573	396	8 672 705	21 876

ungdomsorganisasjoner (LNU), Norsk musikkråd (NMR) og Norsk teaterråd har ansvaret for å fordele Frifond-midlene. For 2006 utgjorde de samlede midlene til Frifond 135 mill. kroner fordelt med 120 mill. kroner fra spillemidlene og 15 mill. kroner bevilget over statsbudsjettet. For 2007 utgjorde de samlede midlene til Frifond 150,5 mill. kroner.

Frifond teater administreres av Norsk teaterråd. For 2008 er det bevilget et statstilskudd på snaue 2 mill. kroner mens teaterrådets andel av spillemidlene utgjør 8,1 mill. kroner.

Norsk teaterråd fordeler Frifondmidler til lokallag, foreninger og grupper som er relatert til frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt. Det stilles krav om at minimum 1/3 av deltakerne må være under 26 år, og teaterlaget må være en demokratisk organisasjon, forening eller gruppe på tre eller flere personer. Frifond teater gir tilskudd til å dekke utgifter i forbindelse med oppsetning av konkrete amatørteaterforestillinger, oppstart av teatergrupper hvor det er planlagt forestilling i nær framtid og kurs for grupper. Maksimalt tilskuddsbeløp er fastsatt til kr. 40 000. Norsk teaterråd fordeler alle sine Frifondmidler etter enkeltsøknader fra teatergrupper.

I 2006 mottok Norsk teaterråd 573 søknader om tilskudd fra Frifond, og 396 lokale teater- og dansegrupper fikk tilskudd. Frifond teater har et bredt nedslagsfelt og stor spredning i aktiviteter. Spesielt er det økning i søknader fra skole- og russerevyer. Det er også økning i søknader fra «laiv» (rollespill) og dansegrupper. Tilskuddsmottakerne organiserte i overkant av 20 000 barn og unge under 26 år.

4.2.24 Friluftsspill/historiske spill[2]

Siden 2000 gis det støtte fra Norsk kulturfond til historiske spill. Tilskudd skal gå til tiltak som kan heve den kunstneriske kvaliteten på lokale og regionale historiske spill og friluftsspill.

Det er anslått at det er om lag 140 historiske spill og friluftspill landet rundt, dvs. spill som har vært oppført mer enn en gang de siste fire årene eller har oppstått etter 2005. Årlig settes det opp om lag 75–80 historiske spill/friluftsspill. De historiske spillene og friluftsspillene har om lag 150 000 publikummere årlig. De største spillene samler mellom 10- og 15 000 tilskuere, mens et

[2] Teksten er basert på et notat til Kultur- og kirkedepartementet; «Historiske spel i Norge – status pr. 2007» skrevet av Sigurd Ohrem.

middels spill kan ha et publikumstall på om lag 2000.

Historiske spill og friluftspill settes gjerne opp av lokale teater- og ungdomslag, historielag, skoler og en rekke ad-hoc sammenslutninger av flere medvirkende grupper og krefter. Lokale kor og skoler er sterkt representert som medarrangører og i noen tilfeller hovedarrangører, mens de største spillene har en mer profesjonell arrangementsstab. I det senere er det en klar tendens til at lokale og regionale arrangører, forvaltere av kulturminner og lignende organer tar initiativ til og selv arrangerer spill, blant annet som ledd i sin egen kulturformidling. Et nasjonalt nettverk for spill ble stiftet i Flora i 2007.

På landsbasis er om lag 7 500 aktører engasjert i spill. Hovedvekten av disse er lokale amatørkrefter. Det er likevel en klar tendens til en viss profesjonalisering og samarbeid mellom profesjonelle og amatører. Innslaget av profesjonelle omfatter skuespillere, regissører, produsenter, komponister, musikere, koreografer, sangere og andre sentrale aktører. Profesjonelle hentes inn for å øke kvaliteten, rekruttere talentfulle amatører og for å trekke publikum. De aller fleste spillene skjer utendørs og i sommersesongen, når teatrene er feriestengt. Mange profesjonelle kunstnere bruker derfor ferien til å medvirke i spill omkring i landet. I forbindelse med de største oppsetningene er det gjerne bygd opp egne, mer eller mindre permanente arenaer, med tilhørende publikumsarealer i form av amfi eller lignende.

De aktive spillene er spredt over hele landet og fordeler seg slik: Nord-Trøndelag (20), Sør-Trøndelag (17), Telemark og Akershus (ca. 10), Aust- og Vest Agder (9), Hedmark, Møre og Romsdal og Hordaland (8), Oppland og Østfold har (7), Buskerud, Sogn og Fjordane, Troms/Finnmark (6), Nordland, Vestfold og Rogaland (5) og Oslo (1). Den regionvise fordeling er: Østlandet 45 spill. Telemark og Sørlandet 19 spill, Vestlandet 27 spill. Trønderfylkene 37 og Nord-Norge 11 spill.

Når det gjelder tema, var viking- eller middelalderspill dominerende i de første spillene, og denne historiske perioden er fortsatt et sentralt tema i om lag 30 pst. av spillene. Senere er handlingen i økende grad lagt til 1800- eller 1900-tallet. Fra 1995 og fram til i dag er spillene ofte knyttet opp mot større statlige eller nasjonale jubileer og feiringer.

Årlig total omsetning for historiske spill og friluftsspill er anslått til 40-60 mill. kroner. Dugnadsinnsats er imidlertid vesentlig for spillenes økonomi.

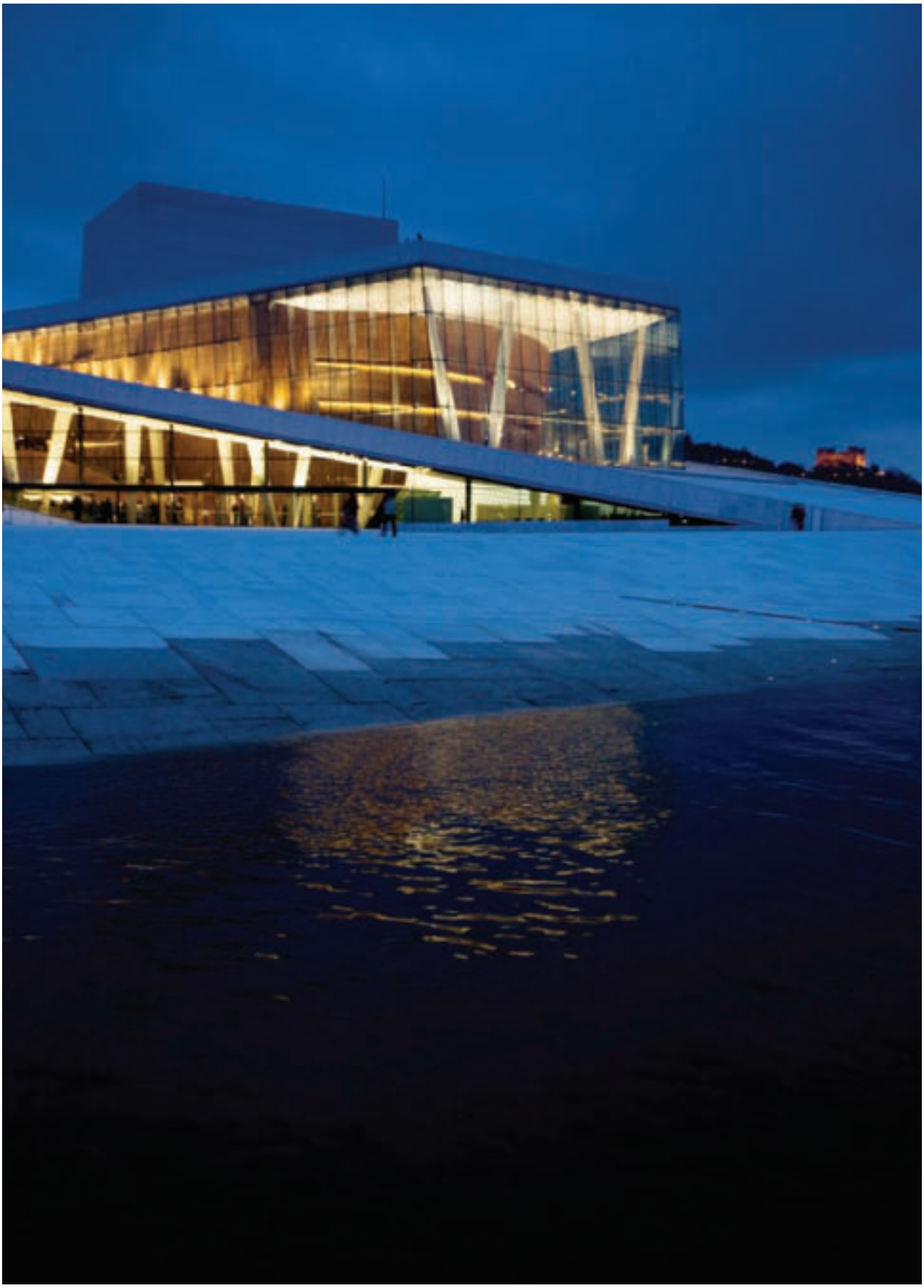

Figur 5.1 Det nye operahuset i Bjørvika

Foto: Kyrre Lien/Scanpix

5 Operatilbudet

5.1 Innledning

Operatilbudet som det er redegjort for i kapittel 3, blir i all hovedsak produsert og formidlet av de statsstøttede virksomhetene som framgår av tabell 5.1. I kapittel 3 er det rapportert om et samlet publikumsbesøk på operaforestillinger på 146 709 i 2006 fordelt på 303 forestillinger. Av dette utgjorde tilbudet gjennom Den kulturelle skolesekken 16 forestillinger med 7 156 publikummere.

Tabell 5.1 viser Den Norske Opera & Balletts og region- og distriktsoperaenes aktivitet, publikumsoppslutning og driftsrammer for årene 2004-2006. For den enkelte institusjonen kan aktiviteten og publikumsoppslutningen variere betydelig fra år til annet.

Publikumsbesøket som Den Norske Opera & Ballett og region- og distriktsoperaene har rapportert for 2006, utgjorde til sammen 152 648 og er det laveste i perioden 2004 – 2006. 2005 var det beste året i perioden med et publikum på vel 184 000. Dette er noe høyere enn det som framgår av tabellene i kap. 3. I 2005 rapporterte operavirksomhetene om i alt 390 forestillinger, noe som utgjør den høyeste registrerte aktiviteten siden framveksten av region- og distriktsoperaene. Også den samlede publikumsoppslutningen var rekordhøy.

Tabell 5.1 Aktivitet og publikumstall samt driftsrammer (i 1 000-kroner) for virksomheten ved Den Norske Opera & Ballett og region- og distriktsoperaene for perioden 2004-2006:

	Totalt antall forestillinger			Totalt antall publikum			Driftsrammer		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Den Norske Opera & Ballett[1]	111	128	100	87 595	93 787	77 433	160 275	175 045	186 110
Musikkteatret i Bodø	11	6	7	2 750	1 382	1 211	1 326	1 467	1 323
Musikkteatret i Trondheim	7	23	11	5 415	5 451	3 129	4 747	4 314	5 054
Opera Nord	14	32	18	3 332	2 905	2 818	1 053	1 024	1 628
Opera Nordfjord	8	8	8	3 100	4 200	3 750	2 953	3 291	3 844
Opera Sør	13	29	30	5 409	8 397	8 598	3 458	3 907	4 759
Operaen i Kristiansund	74	96	75	17 596	21 746	13 104	17 071	18 833	19 142
Ringsakeroperaen	12	6	6	2 342	2 900	2 397	1 958	2 294	2 676
Steinvikholm Musikkteater	11	14	17	5 200	6 000	6 900	3 854	3 608	4 858
Vest Norges Opera	21	32	32	15 120	25 800	14 830	8 742	8 837	8 264
Opera Vest[2]	11	16		10 316	11 741		5 777	7 403	7 309
Den Nye Opera[2]			19			18 478			800
Sum	293	390	323	158 175	184 309	152 648	211 214	230 032	245 767

[1] Totale driftsinntekter for Den Norske Opera for 2006 var 310,2 mill. kr. Driftsinntektene er her justert for Nasjonalballettens andel som utgjør ca 40 pst. av totale inntekter.

[2] Opera Vest fusjonerte 1. januar 2007 med Den Nye Opera. For 2006 fikk de to operavirksomhetene separate statstilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet. Da det fra 2006 var et avtalefestet samarbeid mellom de to operaene, rapporterte de samlet for aktiviteten dette året. Det ble likevel utarbeidet to separate årsregnskap for 2006.

Kilde: Norsk teater- og orkesterforening, institusjonenes årsregnskap og budsjettsøknader.

Tabell 5.2 Driftsrammer for operavirksomhetene 2004-2006 fordelt på forestillinger og publikum (i hele tall):

	Driftsramme fordelt på forestillinger			Driftsramme fordelt på publikum		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Den Norske Opera & Ballett[1]	1 443 919	1 367 539	1 861 100	1 830	1 866	2 403
Musikkteatret i Bodø	120 545	244 500	189 000	482	1 062	1 092
Musikkteatret i Trondheim	678 143	187 565	459 455	877	791	1 615
Opera Nord	75 214	32 000	90 444	316	352	578
Opera Nordfjord	369 125	411 375	480 500	953	784	1 025
Opera Sør	266 000	134 724	158 633	639	465	554
Operaen i Kristiansund	230 689	196 177	255 227	970	866	1 461
Ringsakeroperaen	163 167	382 333	446 000	836	791	1 116
Steinvikholm Musikkteater	350 364	257 714	285 765	741	601	704
Vest Norges Opera	416 286	276 156	258 250	578	343	557
Opera Vest[2]	525 182	462 688		560	631	
Den Nye Opera[2]			42 105			43
Middeltall	720 867	589 826	760 889	1 335	1 248	1 610

[1] Totale driftsinntekter for Den Norske Opera for 2006 var 310,2 mill. kr. Driftsinntektene er her justert for Nasjonalballettens andel som utgjør ca 40 pst. av totale inntekter.
[2] Opera Vest fusjonerte 1. januar 2007 med Den Nye Opera. For 2006 fikk de to operavirksomhetene separate statstilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet. Da det fra 2006 var et avtalefestet samarbeid mellom de to operaene, rapporterte de samlet for aktiviteten dette året. Det ble likevel utarbeidet to separate årsregnskap for 2006.

Tabell 5.2 viser driftsrammene (de samlede inntektene) til operavirksomhetene fordelt på antall forestillinger og publikum. Driftsramme er her definert som virksomhetens samlede årsinntekt (driftstilskudd og egeninntekter), og brukes i denne sammenheng som et enkelt og sammenliknbart uttrykk for den økonomiske rammen som den enkelte virksomheten tilpasser sine kostnader til. Driftsrammen fordelt på forestillinger og publikum gir således uttrykk for kostnadene per forestilling og publikumsbesøk.

For Den Norske Opera & Ballett utgjorde i 2006 kostnadene per forestilling drøyt 1,8 mill. kroner i gjennomsnitt, mens driftsrammen fordelt på publikum utgjorde 2 403 kroner.

Når det gjelder region- og distriktsoperavirksomhetene er kostnadene per forestilling og per publikummer klart lavere enn for Den Norske Opera & Ballett, men tabell 5.2 viser at det er til dels betydelige forskjeller mellom region- og distriktsoperavirksomhetene. I 2006 hadde Opera Nordfjord de høyeste kostnadene per forestilling med 480 500 kroner, mens Opera Nord hadde de laveste kostnadene per forestilling med 90 444 kroner. Når det gjelder kostnader per publikummer hadde i 2006 Musikkteatret i Trondheim de høyeste kostnadene, og laveste kostnader hadde Opera Sør.

En rekke faktorer som for eksempel virksomhetenes størrelse, nivået på husleie- og lønnskostnader og størrelsene på og antallet av oppsetninger påvirker kostnadsbildet, slik at en reell sammenlikning mellom ikke bare Den Norske Opera & Ballett, men også mellom de øvrige operavirksomhetene forutsetter at slike og andre forhold tas med i betraktingen.

5.2 Den Norske Opera & Ballett

Den Norske Opera & Ballett AS ble etablert i 1957 som Den Norske Opera. Selskapet endret navn til Den Norske Opera & Ballett i 2008. Det Norske Operafond, som var med å stifte selskapet, har overdratt sine aksjer til staten slik at staten dermed blir eneeier i Den Norske Opera & Ballett.

Den Norske Opera & Balletts formål i henhold til vedtektene er «… produksjon og formidling av opera og ballett av høy kvalitet til et bredt publikum». Den Norske Opera & Ballett flyttet høsten 2007 inn i det nye operahuset i Bjørvika i Oslo etter å ha holdt til i leide lokaler i Folketeaterbygningen samt i tilstøtende bygninger, foruten i prøvelokaler, lager- og verkstedarealer rundt om i Oslo siden starten i 1957. Produksjon og formidling av opera og ballett utgjør grunnpillarene i virksomheten som likestilte kunstarter. Institusjo-

nen har siden starten drevet turnévirksomhet over hele landet i samarbeid med lokale krefter og driver dessuten et ressurs- og kompetansesenter som bl.a. leier og låner ut personell, utstyr, produksjoner og notemateriell.

Den Norske Opera & Ballett tilbyr utdanning innen ballett og kor for barn og unge med sikte på å styrke det framtidige rekrutteringsgrunnlaget. Komponister, librettister og koreografer får hjelp til å utvikle og prøve ut nye ideer og nye verk innen opera og ballett i samarbeid med institusjonens ensembler.

I 2006 rapporterte Den Norske Opera & Ballett om i alt 192 forestillinger med et samlet publikumsbesøk på 138 913 for hele virksomheten. Når Nasjonalballetten holdes utenfor, ble det spilt 100 forestillinger for et publikumsbesøk på 77 433. Publikumsbesøket på Operaens 65 forestillinger på hovedscenen utgjorde 57 332.

Tabell 5.1 ovenfor viser aktiviteten og publikumsoppslutningen ved Den Norske Opera & Ballett eksklusive aktiviteten og publikumsoppslutningen for Nasjonalballetten (se kapittel 6.2 for tall for Nasjonalballetten) for årene 2004-2006. Aktiviteten og publikumsoppslutningen har vært relativt stabil i perioden.

Om lag 40 pst. av Den Norske Opera & Balletts driftsbudsjett går til Nasjonalballetten.

Den Norske Opera & Ballett rapporterte om ansatte tilsvarende 479 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde virksomhetens samlede inntekter 310,2 mill. kroner, hvorav statstilskuddet utgjorde 261,5 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 296,4 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Den Norske Opera & Ballett på 346,1 mill. kroner.

5.3 Region- og distriktsopera

5.3.1 Innledning

Da Stortinget fattet vedtak om bygging av nytt operahus i Oslo, ble det også fattet vedtak om at det parallelt skulle utvikles en modell for opera- og ballettformidling i Norge, jf. St.prp. nr. 48 Om nytt operahus (II) (1998-99) og Innst. S. nr. 213 (1998-99). I dokumentet Nasjonal plan for produksjon og formidling av opera og ballett av april 2002 understreket departementet bl.a. at eventuelle nye operatiltak måtte vokse fram gjennom lokalt og regionalt engasjement, og pekte videre på at nye operatiltak måtte basere sin drift på eksisterende infrastruktur på musikk- og scenekunstområdet.

Det er ni region- og distriktsoperatiltak som mottar fast årlig tilskudd over Kultur- og kirkedepartementets budsjett. Fra 2008 er det en forutsetning for det statlige driftstilskuddet at det ordinære offentlige driftstilskuddet fordeles mellom tilskuddspartene med 70 pst. på staten og 30 pst. på regionen.

Musikkteatret i Trondheim, Opera Nord, Opera Sør og Den Nye Opera ligger i byer med statsstøttede, profesjonelle teatre og orkestre og er definert som regionoperavirksomheter. Regionoperaenes aktivitet er i utgangspunktet profesjonell i alle ledd med unntak for kor. Distriktsoperatiltakene utgjøres av Musikkteater i Bodø, Opera Nordfjord, Operaen i Kristiansund, Ringsakeroperaen og Steinvikholm Musikkteater. Distriktsoperaene baserer sin virksomhet i større grad på et samvirke mellom profesjonelle og amatører. Flere av disse operaene er også kjennetegnet av et stort innslag av frivillighet.

Framveksten av region- og distriktsoperaer har skjedd i løpet av de siste 10 år. I 1996 fikk Operaen i Kristiansund tildelt statstilskudd over kap. 324, post 73 som første distriktsopera. I 2001 mottok seks operatiltak statlige driftstilskudd, mens dette var økt til elleve tiltak i 2006. De fleste av region- og distriktsoperaene er fortsatt i en etableringsfase og det blir fortsatt produsert og formidlet et begrenset antall oppsetninger og forestillinger.

5.3.2 Musikkteatret i Trondheim

Stiftelsen Musikkteatret i Trondheim ble etablert i 1997 av Trondheim Symfoniorkester, Trøndelag Teater, OlavsHallen A/S, Trondheim kommune og Sør-Trøndelag fylkeskommune. Trønderoperaen er også representert i stiftelsens styre fra 2004.

Musikkteatrets formål er «… selv produsere og medvirke til framføring av profesjonell opera og dans med basis i Trondheims kunstfaglige institusjoner Trondheim Symfoniorkester, Trøndelag Teater og OlavsHallen. Stiftelsen skal bidra til å utvikle opera og dans som arena for samarbeid mellom profesjonelle og amatører, og som en ressurs for lokalt og regionalt kulturliv. Stiftelsen kan også tilrettelegge for gjestespill og turnéproduksjoner. »

Trondheim kommune og Sør-Trøndelag fylkeskommune har utredet det framtidige forholdet mellom Musikkteatret og Trondheim symfoniorkester. Utredningen har vært til høring i berørte miljøer.

I 2006 viste Musikkteatret i Trondheim 11 forestillinger for totalt 3 129 publikummere. I samme år utgjorde musikkteatrets samlede driftsinntekter 5,1 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde

3,2 mill. kroner. Det regionale tilskuddet utgjorde 1,1 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 3,3 mill. kroner. For 2008 er Musikkteatret i Trondheim bevilget et statstilskudd på 3,7 mill. kroner.

5.3.3 Opera Nord

Opera Nord ble etablert i 2002 og har tilhold i Tromsø. Opera Nord er en stiftelse som opprinnelig ble opprettet av foreningene Tromsø Opera og Tromsø Operas Venner.

Operaens formål i henhold til vedtektene er å «… formidle og å fremme interessen for ballett, opera og andre former for musikkteater i Troms og Finnmark». Opera Nord ble reorganisert i 2007 i samarbeid med Hålogaland Teater og Tromsø Symfoniorkester som hver oppnevner et medlem til styret for Opera Nord.

I 2006 viste Opera Nord 18 forestillinger for totalt 2 818 publikummere.

I 2006 utgjorde operaens samlede driftsinntekter 1,6 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 1 mill. kroner. Regionens tilskudd utgjorde 0,2 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 1,1 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Opera Nord på 1,5 mill. kroner.

5.3.4 Opera Sør

Opera Sør ble etablert i 1997 som videreføring av en aktivitet som strekker seg helt tilbake til begynnelsen av 1930-tallet, og har tilhold i Kristiansand. Opera Sør er en stiftelse opprettet av Kristiansand kommune, Aust-Agder fylkeskommune, Vest-Agder fylkeskommune, Kristiansand symfoniorkester, Agder Teater, Kristiansand Operakor og Operaens Venner.

Operaens formål i henhold til vedtektene er å «… produsere og formidle opera- og balletforestillinger i Kristiansand og på Agder».

I 2006 viste Opera Sør 30 forestillinger for totalt 8 598 publikummere, og de samlede driftsinntekter utgjorde 4,8 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 2,3 mill. kroner. Regionens tilskudd utgjorde 0,8 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 2,7 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Opera Sør på 3,1 mill. kroner.

5.3.5 Den Nye Opera

Den Nye Opera ble etablert i 2005 og har tilhold i Bergen. Den Nye Opera er en stiftelse opprettet av Bergen Filharmoniske Orkester, Den Nationale Scene, Festspillene i Bergen og Grieghallen. Den Nye Opera ble formelt slått sammen med Opera Vest (etablert 1992) med virkning fra 1. januar 2007.

Den Nye Operas formål i henhold til vedtektene er å «… presentere musikkteateroppsetning på høyt kunstnerisk nivå. Herunder å dekke hele det epokemessige spekteret innenfor opera samt å omfatte oppsetninger av alle størrelser. Det skal være en sentral oppgave for Den Nye Opera å gi et musikkpedagogisk tilbud tilrettelagt for barn og ungdom».

I 2006 viste Opera Vest / Den Nye Opera 19 forestillinger for 18 478 publikummere.

I 2006 utgjorde de samlede driftsinntektene for Opera Vest/Den Nye Opera til sammen 8,1 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 2,4 mill. kroner og det regionale tilskuddet 0,7 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet til Den Nye Opera 4,1 mill. kroner, mens tilskuddet for 2008 utgjør 6,8 mill. kroner. Den nye Opera har hatt en sentral rolle i prosjektet Ad. Opera, jf. nærmere omtale nedenfor.

Vest Norges Opera hadde aktivitet til 2007 og fikk for 2007 et statstilskudd på 1 mill. kroner. Styret for Vest Norges Opera har i februar 2008 begjært oppbud for stiftelsen.

5.3.6 Musikkteater i Bodø

Musikkteater i Bodø ble etablert i 1999.

Operaens formål i henhold til vedtektene er å «… produsere og presentere musikkteater i Bodø/regionen».

I 2006 viste Musikkteater i Bodø 7 forestillinger for totalt 1 211 publikummere.

I 2006 utgjorde operaens samlede driftsinntekter 1,3 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 0,8 mill. kroner. Det regionale tilskuddet utgjorde 0,3 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 0,9 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Musikkteater i Bodø på 1,2 mill. kroner.

5.3.7 Operaen i Kristiansund

Operaen i Kristiansund ble etablert i 1971 og var opprinnelig en forening som i 2001 ble omgjort til aksjeselskap med Kristiansund kommune og Møre og Romsdal fylkeskommune som hovedaksjonærer, sammen med fire frivillige foreninger for kor, dans, orkester og sceneteknikk.

Formålet for Operaen i Kristiansund er i henhold til vedtektene «… gjennom et likeverdig samspill mellom amatører og profesjonelle, selv

og sammen med andre å utvikle, skape, produsere og formidle musikaler, ballett og dans». Hovedtyngden av den kunstneriske aktiviteten skjer i forbindelse med de årlige operafestukene, men Operaen i Kristiansund har i tillegg også virksomhet gjennom året. Operaen i Kristiansund er videre et ressurs- og kompetansesenter for opera i distriktene og sekretariat for OperaNorge, et samarbeidsnettverk for distriktsopera.

I 2006 viste Operaen i Kristiansund 75 forestillinger for totalt 13 104 publikummere.

I 2006 utgjorde operaens samlede driftsinntekter 19,1 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 8,2 mill. kroner. Det regionale tilskuddet utgjorde 3,9 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 9,1 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Operaen i Kristiansund på 10,5 mill. kroner.

5.3.8 Opera Nordfjord

Opera Nordfjord ble etablert i 1998 og har tilhold i Eid kommune.

Operaens formål i henhold til vedtektene er å «… skape eit blømande operamiljø i Nordfjord og omliggjande distrikt». Dette skal gjøres ved å sette opp opera/operette/musikal av høy kvalitet i regionen, gjennom gjensidig samarbeid mellom amatører, profesjonelle og frivillige. Opera Nordfjord har fra sommeren 2006 arrangert Nordfjord International Opera Workshop med oppmerksomhet mot sang og piano-coaching.

I 2006 viste Opera Nordfjord 8 forestillinger og avholdt 3 konserter for totalt 3 750 publikummere.

I 2006 utgjorde operaens samlede driftsinntekter 3,8 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde snaue 1,3 mill. kroner. Det regionale tilskuddet utgjorde 0,5 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet drøye 1,3 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Opera Nordfjord på 1,9 mill. kroner.

5.3.9 Ringsakeroperaen

Ringsakeroperaen ble etablert i 1979 og har tilhold i Brumunddal. Ringsakeroperaen ble omdannet til en stiftelse i 1998, og stifterne var Ringsaker Operakor, RingsakerOperaen Produksjon, RingsakerOperaens Venner og Hedmarken Symfoniorkester.

Operaens formål i henhold til vedtektene er å «… arrangere opera- og operetteoppsetninger med et høyt kunstnerisk nivå, basert på et samarbeid mellom profesjonelle og amatører». I 2006 viste Ringsakeroperaen seks forestillinger for totalt 2 397 publikummere.

I 2006 utgjorde operaens samlede driftsinntekter 2,7 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 1,2 mill. kroner. Det regionale tilskuddet utgjorde 0,3 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 1,6 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Ringsakeroperaen på 2 mill. kroner.

5.3.10 Steinvikholm Musikkteater

Steinvikholm Musikkteater ble etablert i 1992 og har tilhold i Stjørdal.

Med utgangspunkt i operaen *Olav Engelbrektsson* er Steinvikholm Musikkteaters formål «… å fremme interessen for og støtte utbredelsen av musikkteater lokalt og regionalt med hovedvekt på opera, og selvstendig eller i samarbeid med andre, engasjere seg i tiltak og foretak som naturlig bidrar til dette». Steinvikholm Musikkteater arrangerer Operauka i Stjørdal og driver helårlig operaskole for ungdom mellom 11 og 15 år. Operaskolen har 2 egne produksjoner pr. år.

I 2006 viste Steinvikholm Musikkteater 17 forestillinger for totalt 6 900 publikummere.

I 2006 utgjorde operaens samlede driftsinntekter 4,9 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 1,2 mill. kroner. Det regionale tilskuddet utgjorde 0,5 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 1,6 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Steinvikholm Musikkteater på 2 mill. kroner.

Figur 6.1 Camilla Spidsøe Cohen og Lene Meland. Fra forestillingen «Ambra» med koreografi av Ina Christel Johannessen, en samarbeidsproduksjon mellom Carte Blanche og Iceland Dance Company.

Foto: Carina Musk-Andersen

6 Dansetilbudet

6.1 Innledning

Den profesjonelle dansens historie i Norge er relativt kort og feltet har få institusjoner. Nasjonalballetten ble startet i 1958. Dansekompaniet Carte Blanche ble etablert i 1984. Siste skudd på stammen av betydelig statsstøttede danseinstitusjoner er Dansens Hus som ble etablert i 2004.

I kapittel 3 er det rapportert om et samlet publikumsbesøk på 173 000 i 2006 fordelt på 1 327 danse- og ballettforestillinger i regi av medlemsvirksomhetene i Norsk teater- og orkesterforening og medlemmene i Danse- og teatersentrum. Av dette sto tilbudet i Den kulturelle skolesekken for om lag 47 600 publikummere og 545 forestillinger. Opplysninger om aktivitet og publikum for frie dansegrupper som ikke er medlem av Danse- og teatersentrum er ikke omfattet av opplysningene i kapittel 3.

Flere av institusjonsteatrene viser dans på sine teaterscener. De programmerende teatrene, BIT Teatergarasjen, Black Box Teater og Teaterhuset Avant Garden samt Nettverk for scenekunst er viktige formidlingsarenaer for dans. Det vises til omtalen av disse tiltakene i kapittel 4.2.18.

Tabell 6.1 viser aktiviteten og publikumsoppslutningen for Nasjonalballetten ved Den Norske Opera & Ballett og Carte Blanche for årene 2004-2006. Aktiviteten og publikumsoppslutningen har vært relativt stabil i perioden.

Tabell 6.2 viser driftsrammene for Carte Blanche og Nasjonalballetten i Den Norske Opera & Ballett fordelt på forestillinger og publikum. Driftsramme er her definert som virksomhetens samlede årsinntekt (driftstilskudd og egeninntekter), og brukes i denne sammenheng som et enkelt og sammenliknbart uttrykk for den økonomiske rammen som den enkelte virksomheten tilpasser sine kostnader til. Driftsrammen fordelt på forestillinger og publikum gir således uttrykk for kostnadene per forestilling og publikumsbesøk. Driftsrammene fordelt på forestillinger og publikum ga i 2006 en kostnad på 2 018 kroner per publikum og ca. 1,3 mill. kroner per forestilling for Nasjonalballetten, mens tilsvarende kostnadsfordeling for Carte Blanche var henholdsvis 1 166

Tabell 6.1 Aktivitet og publikumstall samt driftsrammer (i 1 000-kroner) for virksomheten ved Den Norske Opera & Ballett og Carte Blanche for perioden 2004-2006:

	Totalt antall forestillinger			Totalt antall publikum			Driftsrammer		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Den Norske Opera & Ballett[1]	71	78	92	52 792	63 968	61 480	106 850	116 697	124 073
Carte Blanche	83	73	69	17 255	15 541	20 709	22 374	22 030	24 137
Sum	154	151	161	70 047	79 509	82 189	129 224	138 727	148 210

[1] Om lag 40 pst. av Den Norske Opera & Balletts driftsbudsjett går til Nasjonalballetten. Driftsrammene gjenspeiler dette forholdet.
Kilde: Norsk teater- og orkesterforening, institusjonenes årsregnskap og budsjettsøknader.

Tabell 6.2 Driftsrammer for ballettvirksomhetene 2004-2006 fordelt på forestillinger og publikum (i hele tall):

	Driftsramme fordelt på forestillinger			Driftsramme fordelt på publikum		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Den Norske Opera & Ballett[1]	1 504 930	1 496 115	1 348 620	2 024	1 824	2 018
Carte Blanche	269 566	301 781	349 812	1 297	1 418	1 166
Middeltall	839 117	918 722	920 559	1 845	1 745	1 803

[1] Om lag 40 pst. av Den Norske Opera & Balletts driftsbudsjett går til Nasjonalballetten. Driftsrammene gjenspeiler dette forholdet.

Tabell 6.3 Dans: oversikt over antall forestillinger fordelt på fylke og i utlandet for 1997, 2002 og 2007.

Fylker	1997	2002	2007
Aust-Agder	4	1	4
Vest-Agder	0	11	5
Nord-Trøndelag	4	6	5
Østfold	5	0	5
Hedmark	10	2	5
Finnmark	9	4	7
Oppland	3	6	8
Sogn og Fjordane	5	5	9
Telemark	3	5	10
Troms	2	6	14
Møre og Romsdal	4	8	15
Nordland	4	16	19
Buskerud	4	10	23
Rogaland	1	40	31
Vestfold	8	9	32
Sør-Trøndelag	86	20	41
Akershus	13	3	55
Hordaland	82	105	86
Oslo	230	403	496
Utlandet	26	103	237
Totalt	503	763	1 107

Kilde: Danseinformasjonen

kroner og 349 812 kroner. En rekke faktorer som for eksempel størrelsen på virksomhetene, nivået på husleie- og lønnskostnader og størrelsene på og antallet av oppsetninger påvirker kostnadsbildet slik at en reell sammenlikning av virksomhetene forutsetter at slike og andre forhold tas med i betraktingen.

Danseinformasjonen, som er et nasjonalt informasjonskontor og kompetansesenter for dans, har siden 1995 samlet inn opplysninger om tilbudet av danseforestillinger fordelt på fylker og i utlandet. Danseinformasjonen opplyser at antall danseforestillinger i perioden 1997–2007 økt med 120 pst, jf. tabell 6.3. Tabellen viser at stadig flere fylker får et større tilbud av danseforestillinger. Danseinformasjonen har også registrert at norske dansekompanier er etterspurt i utlandet. I perioden 1997 – 2007 har antall forestillinger spilt i utlandet blitt tidoblet. Danseinformasjonen peker i denne sammenhengen på at turné- og reisestøtte vanligvis er høyere og bedre dekket for kompanier som reiser til utlandet etter invitasjon, enn for dem som drar på turné i Norge.

Det organiserte arbeidet med folkedans har i stor grad vært knyttet til Noregs Ungdomslag og Landslaget for spelemenn, Norges Bygdeungdomslag og Norsk folkemusikk og danselag. *Rådet for folkemusikk og folkedans* som ble opprettet i 1972, har hatt mye å si for den forskningsrettede virksomheten innenfor folkedans og folkemusikk. Folkedansen er nær knyttet til folkemusikken og over Kultur- og kirkedepartementets budsjett ytes det tilskudd til folkedansaktiviteter under kap. 323 Musikkformål. Rådet for folkemusikk og folkedans driver opplæringsprosjektet Bygda dansar som har ungdom som målgruppe, som et middel for å videreføre kunnskap og ferdigheter i folkedans. Gjennom Den norske folkemusikkscena blir det arbeidet for å etablere et nettverk av faste scener for turneer med folkemusikk og -dans.

6.2 Nasjonalballetten

Nasjonalballetten som ble etablert i 1958 er Norges eneste klassiske ballettkompani og har 54 dansere. Den kunstneriske staben består av tre ballettmestere og seks pianister, hvorav tre er i heltidsstillinger. Den administrative staben består i dag av fire personer.

Repertoaret er en blanding av klassiske og moderne balletter. Det legges vekt på å skape nye verk for kompaniet, og å vise det beste av eksisterende balletter. Ballettlaboratoriet er en koreografisk workshop som blir arrangert to ganger årlig, og målet er å utvikle nyskapende koreografi.

For 2006 rapporterte Den Norske Opera & Ballett om et publikumsbesøk på Nasjonalballettens 57 forestillinger på hovedscenen på 46 822. Det vises for øvrig til omtale av Den Norske Opera & Ballett under kapittel 5.2.

6.3 Carte Blanche

Carte Blanche ble etablert i 1984 og har siden 1989 tilhold i Bergen. Carte Blanche er et aksjeselskap der staten eier 70 pst. og Hordaland fylkeskommune og Bergen kommune sammen eier 30 pst. Carte Blanche er en region-/landsdelinstitusjon, og det ordinære offentlige driftstilskuddet fordeles mellom de offentlige tilskuddspartene med 70 pst. på staten og 30 pst. på regionen.

Selskapets formål i henhold til vedtektene er å «… utvikle og formidle samtidsdans samt annen beslektet virksomhet. Selskapet har et nasjonalt og regionalt ansvar for å gjøre kunstformen kjent». Turnéaktivitet er en viktig del av virksomheten.

I 2006 viste Carte Blanche 69 forestillinger, hvorav 29 turnéforestillinger for totalt 20 709 publikummere herunder 12 774 på turnéforestillingene.

Carte Blanche rapporterte om ansatte tilsvarende 26,5 årsverk ved utgangen av 2006. Kompaniet har etablert en egen ordning med frivillig overgangslønn for danserne i kompaniet ettersom dansere har en kort aktiv yrkeskarriere. Ordningen sikrer danserne lønn i en overgangsperiode og gjelder fra fylte 35 år. Den opparbeides med tre månedslønner pr. ansettelsesår, maksimalt 36 måneder.

I 2006 utgjorde Carte Blanche' samlede driftsinntekter 24,4 mill. kroner hvorav statlig tilskudd utgjorde 15,4 mill. kroner. Tilskuddet fra regionen var på 6,7 mill. kroner i 2006. For 2007 utgjorde statstilskuddet 16,7 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Carte Blanche på 17,8 mill. kroner.

6.4 Dansens Hus

Dansens Hus ble etablert i 2004 og har tilhold i Oslo. Dansens Hus er et aksjeselskap eid av Danseinformasjonen (tidligere Senter for Dansekunst), jf. kapittel 6.5.3 nedenfor.

Dansens Hus har i henhold til vedtektene som formål å «… være et nasjonalt møtested for dansekunstnere og dets publikum, ved å være en profesjonell scene for visning av dansekunst av høy kvalitet, en aktiv formidler av norsk dansekunst, et profesjonelt og kompetent produksjonssted for dansekunst, et sted for kunnskap om dans, for dansemiljø og publikum, et sentralt møtested for ulike aktører innen norsk dansemiljø, en aktiv samarbeidspartner og brobygger mellom forskjellige aktører i norsk dansemiljø».

Fra og med den offisielle åpningen av eget bygg 29. februar 2008 samles virksomheten i særskilt tilrettelagte lokaler i Oslo. Dansens Hus er også med i et europeisk nettverk av sju scenehus for dans, European Dancehouse Network, som i 2005 ble bevilget i overkant av 10 mill. kroner fra EU til et tre-årig prosjekt for å bedre vilkårene for gjestespill i Europa.

I 2006 viste Dansens Hus 145 forestillinger for totalt 7 599 publikummere.

Dansens Hus rapporterte om ansatte tilsvarende 9 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde de samlede driftsinntektene 12,4 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 11,5 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 18,9 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Dansens Hus på 28,2 mill. kroner over post 75 Dans under kap. 324. Scenekunstformål.

6.5 Andre faste dansetiltak

6.5.1 Oslo Danse Ensemble

Oslo Danse Ensemble ble etablert i 1994.

Hovedvekten av repertoaret ligger i jazzdans. Oslo Danse Ensemble produserer en oppsetning hvert annet år.

I 2006 viste Oslo Danse Ensemble seks forestillinger for totalt 1 245 publikummere.

I 2006 utgjorde virksomhetens samlede driftsinntekter 2,2 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 1,1 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet i underkant av 1,2 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd på drøye 1,2 mill. kroner. Oslo Danse Ensemble får sitt tilskudd over post 75 Dans under kap. 324. Scenekunstformål.

6.5.2 Stellaris DansTeater/Nordnorsk landsdelsscene for dans

Stellaris DansTeater ble etablert i 1980 under navnet Hammerfest Ballettverksted og fikk sitt nåværende navn i 2003. Stellaris DansTeater har tilhold i Hammerfest og formålet er å:

«– Produsere ny norsk scenisk dans
– Bidra til utvikling av dans som kunstform, også i samarbeid med andre kunstformer
– Ha internasjonal orientering gjennom turnévirksomhet og nettverksbygging med Barentsregionen og Nordkallottområdet som prioritert område, Nord-Norge vektlegges spesielt»

I 2006 viste Stellaris DansTeater 69 forestillinger for totalt 9 348 publikummere.

Stellaris DansTeater rapporterte om 5 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde selskapets samlede driftsinntekter 4,4 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 1,6 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 1,9 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Stellaris DansTeater på 2,9 mill. kroner.

Fra 2005 har Stellaris DansTeater inngått en avtale med stiftelsen Nordnorsk landsdelscene for Dans.

6.5.3 Danseinformasjonen

Danseinformasjonen ble under navnet Senter for Dansekunst opprettet av Norsk Ballettforbund i 1954 (nå Norske Dansekunstnere).

Virksomhetens formål i henhold til vedtektene er å «… fremme dansekunst generelt ved en mangesidig virksomhet. Senteret skal være informasjonskilde for presse, media, publikum og dansekunstnere og et kompetansesenter for arbeid omkring dans». Danseinformasjonen har en møteplassfunksjon gjennom bl.a. en omfattende samling videoer og litteratur om dans som er hyppig benyttet av koreografer, dansere og studenter. I statstilskuddet er det lagt inn et bidrag til kostnader for leie av Scenehuset på Majorstua som fungerer som øvingslokaler for grupper og koreografer.

Danseinformasjonen er generalforsamling og oppnevner styret for Dansens Hus.

Danseinformasjonen rapporterte om 3 årsverk ved utgangen av 2006.

I 2006 utgjorde virksomhetens samlede driftsinntekter 3,2 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 2,7 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet 2,8 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Danseinformasjonen inklusive Scenehuset på 2,9 mill. kroner.

6.5.4 Gratis Daglig Trening

Gratis Daglig Trening ble opprettet av Norsk Ballettforbund i 1988 og har sin sentrale virksomhet i Oslo og 6 regionale avdelinger spredt over hele landet. Gratis Daglig Trening er en stiftelse.

Stiftelsens formål er i henhold til vedtektene «… å arbeide for fremme av et kontinuerlig tilbud om gratis daglig trening for profesjonelle dansekunstnere, uavhengig av organisasjonsmessig tilknytning».

I 2006 ble det utført 3,8 årsverk. Stiftelsen har en fast ansatt daglig leder i 75 pst. stilling.

I 2006 utgjorde de samlede driftsinntektene 1,3 mill. kroner hvorav statstilskuddet utgjorde 1,2 mill. kroner. For 2007 utgjorde statstilskuddet snaue 1,4 mill. kroner. For 2008 er det bevilget et statstilskudd til Gratis Daglig Trening på drøye 1,4 mill. kroner.

6.5.5 Bårdar Danseteater – tilskudd til turné for avgangsklassen

Bårdar Danseteater har sitt utspring fra Bårdar Akademiet i Oslo. I 2006 viste Bårdar Danseteater 45 forestillinger for om lag 30 000 publikummere.

Det statlige tilskuddet til Bårdar Danseteater skal bidra til å dekke utgifter til turné for avgangsklassen.

Statstilskuddet har i perioden 2006 – 2008 vært stabilt med om lag 0,3 mill. kroner per år.

6.5.6 CODA Oslo International Dance Festival

CODA ble etablert i 2001 og har tilhold i Oslo. CODA er en stiftelse.

Stiftelsens formål i henhold til vedtektene er å «…styrke dansekunsten i Norge ved å presentere et mangfold innenfor nasjonal og internasjonal samtidsdans gjennom en biennale på høyt kunstnerisk nivå. Festivalen ønsker å gi norsk dans utviklingsmuligheter gjennom forestillinger, kursvirksomhet, workshops og seminarer, og skal rette søkelyset mot Oslo og Norge som arena for samtidsdans».

Statstilskuddet har i perioden 2006 – 2008 vært stabilt med om lag 0,2 mill. kroner per år.

6.5.7 Damini House of Culture

Damini House of Culture ble etablert i 1986 som Indisk Dans og Kultursenter og har tilhold i Oslo. Damini House of Culture er organisert som en forening.

Foreningens formål i henhold til vedtektene er å formidle Kathak (indisk klassisk dans), spre kunnskap om og øke interessen for indisk dans og musikk og stimulere til samspill mellom kulturer og kunstneriske stilarter.

Statstilskuddet har i perioden 2006 – 2008 vært stabilt med om lag 0,2 mill. kroner per år.

6.5.8 Oktoberdans

Oktoberdans ble etablert i 1997 og har tilhold i Bergen. Oktoberdans er en internasjonal dansefestival i regi av BIT Teatergarasjen.

Målsettingen for biennalen Oktoberdans er å være et forum for koreografer og kompanier i en norsk og internasjonal kontekst. Oktoberdans skal presentere norsk og internasjonal samtidsdans og andre samtidsuttrykk, samt å tilby et faglig program som seminarer og workshops.

Statstilskuddet har i perioden 2006 – 2008 vært stabilt med om lag 0,2 mill. kroner per år.

6.6 Amatørdans i Norge[1]

Amatørdans i Norge er et mangfoldig felt med mange ulike aktører. Det finnes ingen innrapportering av tall fra dette feltet fordi de færreste mottar offentlig støtte. Danseskoler over hele landet har elever i alle aldre, men majoriteten er under 25 år. For mange er de ulike tilbudene en fritidsaktivitet, mens for andre kan amatørdansen være et springbrett til et profesjonelt liv som danser.

Norges Danseforbund er en frivillig organisasjon som organiserer dans i Norge. Danseforbundet er medlem av Norges Idrettsforbund og Norges Olympiske komité, og har ca. 20 000 medlemmer. Forbundet organiserer ulike typer av dans som swing & rock'n roll, freestyle/discojazz, disco og disco freestyle, sportsdans (standard, latin og 10-dans), hip hop, showdance og jazz, break, dans for funksjonshemmede, salsa, linedance m.fl.

En stor del av danseaktiviteten som involverer amatører er organisert gjennom private ballettskoler og kommunale kulturskoler med profesjonelle pedagoger som er utdannet på Den Norske Balletthøgskole, Kunsthøgskolen i Oslo, Høgskolen i Bodø eller Universitetet i Stavanger. Slike skoler drives som oftest av pedagoger og ildsjeler som starter opp et dansetilbud i sitt lokalmiljø. Det undervises i danseretninger som klassisk, jazzdans, moderne og hip hop, men flamenco, yoga, pilates, magedans og afrikansk dans m. m. er også kommet inn på mange timeplaner.

Hip hop-kulturen har ført til økt rekruttering av gutter, og dansen har også funnet veien inn i ungdomsklubber rundt om i landet. Innenfor begrepet hip hop finner vi flere dansesjangere som blant annet breakdance, electric boogaloo, locking og new style. Utøverne møtes ofte til tvekamp, såkalte «battles». Det å «battle» hverandre vil si at man konkurrerer, enten med to gjenger eller «crews» eller to dansere annenhver gang. «Battlen» blir avgjort av en dommer eller publikum. Spesielt for denne kulturen er at skillet mellom amatører og profesjonelle er mer flytende. Dette gjenspeilte seg under festivalen Urban Moves i juni 2008, da Dansens Hus arrangerte åpne «battles» i tillegg til å vise profesjonelle forestillinger.

Ballett- og danseskoler viser mange elevforestillinger. Disse forestillingene trekker ofte et stort publikum og vekker stor medieinteresse og er med på å rekruttere nye elever til skolene. En annen arena for visninger av amatørdansere - så vel som profesjonelle dansere - er Dansens Dag.

Danseinformasjonen har vært koordinator for den nasjonale feiringen av Dansens Dag 29. april siden 2000. I 1982 etablerte International Dance Committee - ITI, Unesco, den internasjonale Dansens Dag som en markering av all dans. Dansens Dag er en felles feiring for dans på alle nivåer, innen alle sjangre og på tvers av tradisjonelle skiller i alder, hudfarge, ferdighetsnivå. Dagen har utviklet seg til å bli en populær visningsarena for amatørdansere.

I 2007 var det ca. 5 000 deltakere under feiringen av Dansens Dag i Norge. Som koordinator av feiringen samler Danseinformasjonen inn informasjon om alle danseaktiviteter den 29. april og dagene før eller etter. Dette blir samlet i et felles program som publiseres på dansensdag.no og i et eget papirprogram. Under Dansens Dag blir det danset på skoler, i gater, på torv, på kulturhus og teatre; det finnes ingen grenser for hvor eller hvordan deltakerne velger å vise sin dans, og nettopp dette grenseløse er med på å gjøre Dansens Dag så attraktiv for amatører

TV-satsinger som «Dansefeber» og «Skal vi danse» har vært med på å øke interessen for dans blant folk i alle aldre og skoler over hele landet har merket en større pågang som resultat av dette. Noen skoler har arrangert egne auditionworkshops i forbindelse med audition til «Dansefeber»/«So you think you can dance».

I 2006 satte Danseinformasjonen i gang en kartlegging av private ballett- og danseskoler i Norge og kom fram til 111 aktive skoler med til sammen 36 150 elever på landsbasis. På grunn av ressursmangel har ikke arbeidet blitt ferdigstilt, men det er et mål at informasjon om alle skoler skal samles i en egen database på danseinfo.no og at informasjonen om disse dermed gjøres lettere tilgjengelig for alle som er interessert i å danse på amatørnivå. Det er også et mål at basen skal inneholde all informasjon om landets kommunale kulturskoler som tilbyr dans.

[1] Teksten er basert på innspill fra Danseinformasjonen.

Figur 7.1 Ida Holten Worsøe og Henriette Myhre i «Chicago», Hålogaland Teater

Foto: Ola Røe. Design: Tank Design

7 Statlige finansieringsordninger

7.1 Innledning

Kapitlet gir en oversikt over den statlige finansieringen av scenekunst i Norge, inkludert Utenriksdepartementets støtte til kultur- og scenekunstformål og avsetninger til scenekunst gjennom Den kulturelle skolesekken og Frifond Teater, som finansieres med Norsk Tippings spilleoverskudd. For en nærmere redegjørelse for inntektene i de enkelte institusjonene og tiltakene vises det til kapittel 8.

Gjennom Kulturløftet er det i de siste årene bevilget betydelig ressurser for å øke satsingen på scenekunst.

Hovedframstillingen er basert på statsbudsjettet for 2005, forslag til statsbudsjett for 2006 fra regjeringen Bondevik II, vedtatt statsbudsjett for 2006 fra regjeringen Stoltenberg II samt statsbudsjettet for 2007 og 2008.

For 2005 ble det bevilget om lag 995 mill. kroner til scenekunstformål over Kultur– og kirkedepartements budsjett. I forhold til budsjettforslaget for 2006 fra regjeringen Bondevik II la regjeringen Stoltenberg II inn ytterligere 11,5 mill. kroner til scenekunstinstitusjoner og tiltak, 5 mill. kroner til støtteordningen for fri scenekunst og dans under Norsk kulturfond og 2,5 mill. kroner til ekstraordinære vedlikeholdsoppgaver ved de nasjonale teatrene. For 2006 utgjorde bevilgningen om lag 1 079 mill. kroner, en økning på 8,4 pst.

I 2007 utgjorde bevilgningen til scenekunstformål om lag 1 179 mill. kroner, en økning på 9,3 pst. i forhold til 2006. For 2008 er det bevilget om lag 1 304 mill. kroner, noe som representerer en økning på 10,6 pst. i forhold til 2007. I forhold til statsbudsjettet for 2005 har bevilgningene til scenekunstformål økt med 309 mill. kroner, noe som tilsvarer en samlet økning på 31 pst. Statlig støtte har således vært en nødvendig forutsetning for scenekunst i Norge. Statlig støtte er også en forutsetning for at krav til egeninntekter ikke blir større enn at billettprisen holdes på et rimelig nivå, slik at alle kan oppleve scenekunst.

For 2008 fordeler de statlige tilskuddene seg slik:

- kap. 315 Frivillighetsformål, post 72 Tilskudd til frivillig virksomhet med snaue 2 mill. kroner
- kap. 320 Allmenne kulturformål med 55,5 mill. kroner[1] fordelt på post 55 Norsk kulturfond (andre avsetninger til scenekunst som ikke framgår under kap. 324 Scenekunstformål, post 55 Norsk kulturfond), post 51 Fond for lyd og bilde, post 53 Samiske kulturformål og post 74 Tilskudd til tiltak under Norsk kulturråd
- kap. 321 Kunstnerformål med om lag 21,5 mill. kroner fordelt på post 73 Kunstnerstipend m.m. og post 74 Garantiinntekter
- kap. 324 Scenekunstformål med 1 225 mill. kroner hvorav 106,3 mill. kroner til Riksteatret[2], 56,9 mill. kroner til post 55 Norsk kulturfond og 1 062 mill. kroner til øvrige tilskuddsposter

I tillegg kommer tilskudd til virksomheter som har et annet hovedformål enn scenekunst, men som også formidler scenekunst, for eksempel festivaler og festspill.

7.2 Statstilskudd til teater, dans og opera

I tabell 7.1 framgår samlede tilskudd og avsetninger fordelt på teater, dans og opera for perioden 2005-2008 over Kultur- og kirkedepartementets budsjett. Fordelingen gir en indikasjon på hvordan tilskuddsmidlene fordeler seg på de tre kunstfeltene. Det finnes for eksempel flere teatre som også viser og formidler dans, som bl.a. Riksteatret, Det Norske Teatret og Teater Ibsen samt Nettverk for Scenekunst og de programmerende teatrene Bit Teatergarasjen, Black Box Teater og Teaterhuset Avant Garden, men tilskuddene til disse er gruppert under teater. Det finnes også

[1] Beløpet inkluderer 3 mill. kroner av spillemidlene til Den kulturelle skolesekken som skal bidra til å styrke utviklingen av nye scenekunstformer for barn og unge, og som Norsk kulturråd forvaltet fram til 2007. Det er ennå ikke avklart hvem som skal forvalte midlene i 2008.

[2] Som statsinstitusjon har Riksteatret både en utgifts- og en inntektsbevilgning. For 2008 utgjør utgiftsbevilgningen 106,3 mill. kroner og inntektsbevilgningen 16 mill. kroner. Nettobevilgningen utgjør således 90,3 mill. kroner.

Tabell 7.1 Tilskudd fordelt på teater, dans og opera over Kultur- og kirkedepartementets budsjett for perioden 2005 – 2008 (i 1 000 kroner)

	2005		2006		2007		2008	
	Tilskudd	I pst. av samlet tilskudd	Tilskudd	I pst. av samlet tilskudd	Tilskudd	I pst. av samlet tilskudd	Tilskudd	I pst. av samlet tilskudd
Teater	699 071	70,3	731 158	67,8	782 659	66,4	839 026	64,3
Dans	131 785	13,2	165 542	15,3	189 940	16,1	222 597	17,1
Opera	164 241	16,5	182 103	16,9	206 432	17,5	242 323	18,6
Sum	995 097	100	1 078 803	100	1 179 031	100	1 303 946	100

flere sjangeroverskridende tiltak som bl.a. Norsk Scenekunstbruk og Danse- og teatersentrum. Begge disse er også gruppert under teater. Tilskuddet til Den Norske Opera & Ballett er i tabellen fordelt med 40 pst. på dans og 60 pst. på opera.

I tabellen er også midler til tilskuddsordninger under Norsk kulturfond, Fond for lyd og bilde og Statens stipend og garantiinntekter for kunstnere fordelt på de tre kunstområdene så langt det har latt seg gjøre.

For 2008 går om lag 839 mill. kroner til teaterformål. Dette tilsvarer 64,3 pst. av de samlede tilskuddene til scenekunstformål over departementets budsjett. Til dans bevilges det 222,6 mill. kroner i 2008 som tilsvarer 17,1 pst., mens det til opera bevilges 242,3 mill. kroner som tilsvarer 18,6 pst. Fra 2005 har andelen tilskudd til teaterformål sett i forhold til de samlede tilskudd til scenekunstformål sunket gradvis. Dette henger i hovedsak sammen med økningen i tilskuddet til Den Norske Opera & Ballett og Dansens Hus.

7.3 Om funksjonsdelingssystemet

I forbindelse med Stortingets behandling av St. meld. nr. 61 (1991-1992) *Kultur i tiden* ble det fastsatt ny funksjonsdeling mellom staten og regionale og lokale myndigheter for institusjoner innenfor kulturfeltet for å oppnå best mulig samsvar mellom oppgaveløsning og økonomisk ansvar. Staten overtok hele det offentlige tilskuddsansvaret for de nasjonale institusjonene. For region-/landsdelsinstitusjoner ble det vedtatt et delt finansieringsansvar der de offentlige driftstilskuddene skulle deles med 70 pst. på staten og 30 pst. på regionen.

Siden innføring av ny funksjonsdeling har finansieringssystemet vært stabilt. Fra budsjettåret 2002 ble det offentliges finansielle og forvaltningsmessige ansvar for driften av Beaivváš Sámi Teáhter overført fra kap. 324 Scenekunstformål, post 70 Nasjonale institusjoner til Sametinget, jf. kap. 320 Allmenne kulturformål, post 53 Samiske kulturformål. Det offentliges finansierings- og forvaltningsansvar for Oslo Nye Teater ble overført til Oslo kommune fra 1999 i et makeskifte som innebar at staten overtok hele det offentlige finansieringsansvaret for Nationaltheatrets virksomhet ved Torshovteatret, mens kommunen i tillegg fikk økt tilskudd gjennom inntektssystemet. Fra 2008 har Nord-Trøndelag Teater kommet inn som ny region-/landsdelsinstitusjon som den eneste nye institusjonen siden innføring av ny funksjonsdeling.

Fra 2008 gis det statstilskudd til Peer Gyntstemnet under kap. 324 Scenekunstformål, post 72 Knutepunktinstitusjoner. For knutepunktinstitusjoner i Sør-Norge er det et delt finansieringsansvar, og det offentlige driftstilskuddet deles med 60 pst. på staten og 40 pst. på regionen.[3]

7.4 Finansiering av faste institusjoner og tiltak

7.4.1 Riksteatret og de nasjonale institusjonene

Riksteatret er den eneste statsinstitusjonen på scenekunstområdet. Som statsinstitusjon har Riksteatret både en utgifts- og inntektsbevilgning. For 2008 utgjør utgiftsbevilgningen 106,3 mill. kroner og inntektsbevilgningen 16 mill. kroner. Nettobevilgningen utgjør således 90,3 mill. kroner. Siden 2005, da nettobevilgningen til Riksteatret utgjorde 80,8 mill. kroner, har bevilgningen økt med 9,5 mill. kroner, noe som tilsvarer 11,8

[3] For knutepunktinstitusjoner i Nord-Norge deles det offentlige driftstilskuddet med 70 pst. på staten og 30 pst. på regionen.

Tabell 7.3 Statlige driftstilskudd til de nasjonale institusjonene 2005 – 2008 (i 1 000 kroner)

Institusjon	Statlig drifts-tilskudd 2005	Statlig drifts-tilskudd 2006, jf. St.prp. nr 1 (2005-2006)	Statlig drifts-tilskudd 2006, jf. Budsjett-innst. S. nr. 2 (2005-2006)	Statlig drifts-tilskudd 2007	Statlig drifts-tilskudd 2008
Den Nationale Scene	76 660	78 164	78 164	81 134	85 623
Den Norske Opera & Ballett	238 970	261 458	261 458	296 394	346 138
Det Norske Teatret	107 549	109 659	109 659	113 826	121 721
Nationaltheatret	119 923	122 275	122 275	126 921	135 379
Sum	543 102	571 556	571 556	618 275	688 861

pst. For 2007 og 2006 utgjorde nettobevilgningen hhv. 88,1 mill. kroner og 83,7 mill. kroner. [4]

De fire nasjonale institusjonene, Den Nationale Scene, Det Norske Teatret, Den Norske Opera & Ballett og Nationaltheatret, får hele det offentlige driftstilskuddet fra staten. De nasjonale institusjonene får i 2008 et samlet statlig driftstilskudd på 688,9 mill. kroner, jf. tabell 7.2. Dette utgjør mer enn halvparten av det samlede tilskuddet til scenekunstformål over Kultur- og kirkedepartementets budsjett. Om lag halvparten av tilskuddet til de nasjonale institusjonene går til teatervirksomhet. Den andre halvparten går til Den Norske Opera & Ballett. Av det samlede driftsbudsjettet til Den Norske Opera & Ballett går om lag 40 pst. til Nasjonalballetten. Siden 2005 har driftstilskuddene til de nasjonale institusjonene økt med 145,8 mill. kroner, noe som tilsvarer 26,8 pst.

[4] For 2005 utgjorde utgiftsbevilgningen 89,4 mill. kroner og inntektsbevilgningen 8,6 mill. kroner. Nettobevilgningen utgjorde således 80,8 mill. kroner. For 2006 utgjorde utgiftsbevilgningen 92,5 mill. kroner og inntektsbevilgningen 8,8 mill. kroner. Nettobevilgningen utgjorde således 83,7 mill. kroner. For 2007 utgjorde utgiftsbevilgningen 97,3 mill. kroner og inntektsbevilgningen 9,2 mill. kroner, og nettobevilgningen utgjorde dermed 88,1 mill. kroner.

7.4.2 Region-/landsdelsinstitusjonene

Det ordinære offentlige driftstilskuddet til region-/landsdelsinstitusjonene fordeles mellom de of-

Tabell 7.2 Statlige driftstilskudd til region-/landsdelsinstitusjonene 2005 – 2008 (i 1 000 kroner)

Institusjon	Statlig drifts-tilskudd 2005	Statlig drifts-tilskudd 2006, jf. St.prp. nr 1 (2005-2006)	Statlig drifts-tilskudd 2006, jf. Budsjett-innst. S. nr. 2 (2005-2006)	Statlig drifts-tilskudd 2007	Statlig drifts-tilskudd 2008
Agder Teater	11 801	12 033	12 533	14 509	16 133
Carte Blanche	14 270	14 850	15 350	16 733	17 753
Haugesund Teater	4 619	4 710	5 210	5 908	6 162
Hedmark Teater	7 814	7 967	8 467	9 289	10 688
Hordaland Teater	6 091	6 211	6 711	7 466	7 787
Hålogaland Teater	23 176	30 031	30 031	33 172	36 598
Nord-Trøndelag Teater[1]					5 842
Nordland Teater	13 512	15 577	17 261	17 169	18 907
Rogaland Teater	34 271	34 943	35 443	37 290	38 893
Sogn og Fjordane Teater	11 050	11 267	11 767	12 714	13 261
Teater Ibsen	14 261	14 540	15 040	16 112	17 805
Teatret Vårt	12 563	12 809	13 309	14 315	14 931
Trøndelag Teater	44 709	45 585	46 085	48 336	50 415
Sum	198 137	210 523	217 207	233 013	255 175

[1] Nord-Trøndelag Teater ble region-/landsdelsinstitusjon i 2008 og fikk fram til 2007 bevilget sitt driftstilskudd over kap. 324 Scenekunstformål, post 78 Ymse faste tiltak.

fentlige tilskuddspartene med 70 pst. på staten og 30 pst. på regionale tilskuddsparter.

I 2008 får 13 institusjoner tilskudd som region-/landsdelsinstitusjoner, jf. tabell 7.3. Disse er Agder Teater, Carte Blanche, Haugesund Teater, Hedmark Teater, Hordaland Teater, Hålogaland Teater, Nord-Trøndelag Teater, Nordland Teater, Rogaland Teater, Sogn og Fjordane Teater, Teater Ibsen, Teatret Vårt og Trøndelag Teater.

Alle region-/landsdelsinstitusjoner er teatre med unntak av dansekompaniet Carte Blanche.

Region-/landsdelsinstitusjoner får i 2008 et samlet statlig driftstilskudd på 255,2 mill. kroner. Dette utgjør 19,6 pst av det samlede tilskuddet til scenekunstformål over Kultur- og kirkedepartementets budsjett. Trøndelag Teater, Rogaland Teater og Hålogaland Teater er de største tilskuddsmottakerne. Siden 2005 har driftstilskuddene til region-/landsdelsinstitusjonene økt med 57 mill. kroner, noe som tilsvarer 28,8 pst.

7.4.3 Knutepunkt

De ordinære offentlige driftstilskuddene til knutepunktinstitusjonene fordeles mellom de offentlige tilskuddspartene med 60 pst. på staten og 40 pst. på regionale tilskuddsparter.

Peer Gynt-stemnet har fra 2008 status som knutepunktinstitusjon under kap. 324 Scenekunstformål med et statlig driftstilskudd på 2,5 mill. kroner.

7.4.4 Region- og distriktsoperatiltakene

Fra 2008 er det en forutsetning for det statlige driftstilskuddet til region- og distriktsoperatiltakene at det ordinære offentlige driftstilskuddet fordeles med 70 pst. på staten og 30 pst. på regionen, jf. St.prp. nr. 1 (2007-2008).

I 2008 får ni region- og distriktsoperatiltak tilskudd: Den Nye Opera, Musikkteatret i Bodø, Musikkteatret i Trondheim, Opera Nord, Opera Nordfjord, Opera Sør, Operaen i Kristiansund, Ringsakeroperaen og Steinvikholm Musikkteater, jf. tabell 7.4. Region- og distriktsoperatiltakene får i 2008 et samlet statlig driftstilskudd på 32,6 mill. kroner. Dette utgjør 2,5 pst. av det samlede tilskuddet til scenekunstformål over Kultur- og kirkedepartementets budsjett. Operaen i Kristiansund og Den Nye Opera i Bergen er de største tilskuddsmottakerne. Siden 2005 har driftstilskuddene til region- og distriktsoperatiltak økt med 13,8 mill. kroner, noe som tilsvarer 73,1 pst.

7.4.5 Dans

I tillegg til tilskudd til Nasjonalballetten under Den Norske Opera & Ballett, tilskuddet til region-/landsdelsinstitusjonen Carte Blanche, og midler til tilskuddsordninger under Norsk kulturfond, får i 2008 seks dansetiltak tilskudd over post 75 Dans, jf. tabell 7.5. Dette er Dansens Hus, Dan-

Tabell 7.4 Statlige driftstilskudd til region- og distriktsoperatiltak 2005 – 2008 (i 1 000 kroner)

Institusjon	Statlig drifts-tilskudd 2005	Statlig drifts-tilskudd 2006, jf. St.prp. nr 1 (2005-2006)	Statlig drifts-tilskudd 2006, jf. Budsjett-innst. S. nr. 2 (2005-2006)	Statlig drifts-tilskudd 2007	Statlig drifts-tilskudd 2008
Den Nye Opera[1]			500	4 100	6 820
Musikkteatret i Bodø	566	577	827	858	1 245
Musikkteatret i Trondheim	2 600	2 651	3 151	3 272	3 713
Opera Nord	752	767	1 017	1 056	1 451
Opera Nordfjord	770	1 285	1 285	1 334	1 891
Opera Sør	1 252	2 276	2 276	2 662	3 076
Opera Vest[1]	1 864	1 901	1 901		
Operaen i Kristiansund	7 569	7 717	8 217	9 130	10 524
Ringsakeroperaen	977	996	1 246	1 593	1 961
Steinvikholm Musikkteater	975	994	1 244	1 591	1 959
Vest Norges Opera[1]	1 534	1 564	1 564	1 000	
Sum	18 859	20 728	23 228	26 596	32 640

[1] Med virkning fra 1. januar 2007 ble Opera Vest slått sammen med Den Nye Opera. Fra 2008 er også statstilskuddet som fram til 2007 ble gitt til Vest Norges Opera, også overført til Den Nye Opera.

Tabell 7.5 Statlige driftstilskudd til dansetiltak 2005 – 2008 (i 1 000 kroner)

Institusjon	Statlig drifts-tilskudd 2005	Statlig drifts-tilskudd 2006, jf. St.prp. nr 1 (2005-2006)	Statlig drifts-tilskudd 2006, jf. Budsjett-innst. S. nr. 2 (2005-2006)	Statlig drifts-tilskudd 2007	Statlig drifts-tilskudd 2008
Dansens Hus	6 000	11 500	11 500	18 937	28 151
Stellaris DansTeater		1 050	1 550	1 859	2 939
Gratis Daglig Trening	1 020	1 220	1 220	1 366	1 425
Oslo Danse Ensemble	1 095	1 115	1 115	1 157	1 207
Danseinformasjonen[1]	1 985	2 150	2 150	2 751	2 869
Scenehuset i Oslo		500	500		
Turné for avgangsklassen v/ Bårdar Danseteater	300	306	306	318	332
Sum	10 400	17 841	18 341	26 388	36 923

[1] Danseinformasjonen administrerer driften av Scenehuset i Oslo. De to tilskuddene er slått sammen fra 2007.

seinformasjonen, Oslo Danse Ensemble, Stellaris DansTeater, Gratis Daglig Trening og turné for avgangsklassen v/Bårdar Danseteater. Dansetiltakene får i 2008 et samlet statlig driftstilskudd på 36,9 mill. kroner. Dette utgjør 2,8 pst. av det samlede tilskuddet til scenekunstformål over Kultur- og kirkedepartementets budsjett. Siden 2005 har driftstilskuddene til dansetiltakene økt med 26,5 mill. kroner, noe som tilsvarer en økning på 255 pst. Økningen skyldes i all hovedsak oppbygging av driftstilskuddet til Dansens Hus.

7.4.6 Faste tiltak

I 2008 får 36 tiltak tilskudd som faste tiltak. Budsjettmessig er tiltakene fordelt på kap. 324 Scenekunst, post 78 og kap. 320 Allmenne kulturformål, post 74. Redegjørelsen nedenfor følger budsjettdisponeringen.

Faste tiltak under kap. 324, post 78 får i 2008 et samlet statlig driftstilskudd på 45,6 mill. kroner, jf. tabell 7.6. Dette utgjør 3,5 pst. av det samlede tilskuddet til scenekunstformål over Kultur- og kirkedepartementets budsjett. Siden 2005 har fire nye tiltak fått tilskudd over posten, mens ett tiltak, Norsk Dramatikkfestival, er flyttet til kap. 320 Allmenne kulturformål, post 74 Tilskudd til tiltak under Norsk kulturråd. Siden 2005 har driftstilskuddene til disse tiltakene økt med 16,8 mill. kroner, noe som tilsvarer en økning på 58,5 pst.

I 2008 får 18 tiltak under kap. 320 Allmenne kulturformål, post 74 Tilskudd til tiltak under Norsk kulturråd tilskudd, jf. tabell 7.7.

Disse tiltakene får i 2008 et samlet statlig driftstilskudd på 30 mill. kroner. Dette utgjør 2,3 pst. av det samlede tilskuddet til scenekunstformål over Kultur- og kirkedepartementets budsjett. I forhold til 2005 har fire nye tiltak fått tilskudd over posten, mens fem tiltak er flyttet til andre poster på scenekunstkapitlet.

Sammenlignet med 2007, da det samlet ble bevilget noe under 32,5 mill. kroner over posten, er det for 2008 bevilget 2,4 mill. kroner mindre over posten. Dette skyldes at tilskuddene til Grenland Friteater, Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival og Peer Gynt-Stemnet for 2008 er flyttet til andre poster på departementets budsjett. Dersom tilskuddene til disse tiltakene fortsatt hadde vært bevilget over denne posten, ville den samlede bevilgningen utgjort 36,6 mill. kroner i 2008, en økning i forhold til 2007 på 4,1 mill. kroner eller 12,6 pst.

7.5 Finansiering av fri scenekunst

7.5.1 Norsk kulturfond

Tilskuddsordningene under Norsk kulturfond er den viktigste kilden for statlig støtte til fri scenekunst.

Under Norsk kulturfond er det for 2008 avsatt 56,9 mill. kroner til ulike tilskuddsordninger for scenekunstområdet, jf. tabell 7.8. Sammenlignet med 2005, da det ble avsatt 40,4 mill. kroner til ulike tilskuddsordninger, har de samlede avsetningene økt med 16,5 mill. kroner eller 40,9 pst. Størsteparten av denne økningen har gått til å styrke

Tabell 7.6 Statlige driftstilskudd til faste tiltak 2005 – 2008 (i 1 000 kroner)

Institusjon	Statlig drifts-tilskudd 2005	Statlig drifts-tilskudd 2006, jf. St.prp. nr 1 (2005-2006)	Statlig drifts-tilskudd 2006, jf. Budsjett-innst. S. nr. 2 (2005-2006)	Statlig drifts-tilskudd 2007	Statlig drifts-tilskudd 2008
Akershus Teater	1 335	1 960	2 160	2 492	3 492
BIT Teatergarasjen/Bergen Int. Teater	964	983	983	1 220	1 272
Black Box Teater	920	940	940	1 176	1 227
Brageteatret	2 615	2 667	2 967	3 580	4 234
Cirka Teater	530	540	540	561	585
Den Unge Scenen – DUS				100	1 500
Grenland Friteater/Porsgrunn Int. teaterfestival					4 000
Nettverk for scenekunst	1 500	1 530	1 530	1 588	1 656
Nordland Teater – husleie	965	1 684	1 684	1 748	1 823
Nord-Trøndelag Teater		3 209	3 509	4 642	
Norsk Dramatikkfestival	435				
Norsk forening for figurteater/ UNIMA Norge	365	373	373	387	404
Norsk Scenekunstbruk	2 620	2 672	2 672	2 974	3 102
Norsk Skuespillersenter				1 000	1 043
Norsk Teaterråd	7 245	7 385	7 385	8 015	8 360
Stella Polaris				500	1 000
Teater Manu	7 340	8 680	8 680	9 010	9 396
Teaterhuset Avant Garden	635	650	650	1 025	1 069
Tegnspråktolking av teaterforest.	305	310	310	322	336
Vestlandske Teatersenter	980	1 000	1 000	1 038	1 083
Sum	28 754	34 583	35 383	41 378	45 582

avsetningen for fri scenekunst og for dans, men flere andre tilskuddsordningenr er også styrket.

Forskrift om støtteordningen for fri scenekunst, fastsatt av Kulturdepartementet 12. oktober 1998, regulerer tilskuddsordningene for fri scenekunst og dans. I forskriftens § 1 står det at «Støtteordningen for fri scenekunst har som formål å styrke nyskapende scenekunst utenfor de offentlige institusjonene».

Tilskuddsordningen for fri scenekunst er innrettet mot profesjonelle scenekunstnere, produksjonsmiljøer, produsenter og profesjonelle enheter innen teater, performance og opera som initierer prosjekter med profesjonelle utøvere. I 2006 ble det søkt om 118,4 mill. kroner fordelt på 277 søknader over tilskuddsordningen for fri scenekunst.

Tilskuddsordningen for dans har som mål å stimulere og styrke utvikling og produksjon av dans. Ordningen er innrettet mot profesjonelle koreografer og dansere samt produksjonsmiljøer, produsenter og profesjonelle enheter innen dans som initierer prosjekter med profesjonelle utøvere. I 2006 ble det søkt om 45,4 mill. kroner fordelt på 92 søknader over tilskuddsordningen for dans.

Tilskuddsordningen for koreografi har til formål å fremme utvikling av ny koreografi. Koreografer kan søke om midler i inntil tre måneder for å arbeide med nye konsepter og ideer som grunnlag for nye sceniske uttrykk.

Tilskuddsordningen for scenetekst har til formål å fremme ny norsk dramatikk og annen scenetekst for barn, unge og voksne. Det gis støtte til teaterinstitusjoner og sceneprosjektgrupper for å engasjere en forfatter i inntil tre måneder, til forfattere som søker utviklingsstøtte til eget manus-

Tabell 7.7 Statlige driftstilskudd til scenekunsttiltak under Norsk kulturråd, jf. kap. 320 Allmenne kulturformål, post 74 for perioden 2005 – 2008 (i 1 000 kroner)

Institusjon	Statlig drifts-tilskudd 2005	Statlig drifts-tilskudd 2006, jf. St.prp. nr 1 (2005-2006)	Statlig drifts-tilskudd 2006, jf. Budsjett-innst. S. nr. 2 (2005-2006)	Statlig drifts-tilskudd 2007	Statlig drifts-tilskudd 2008
Assitej	359	368	368	382	398
Assitej – barne- og ungdoms-festival	82	84	84	87	91
Basisfinansiering fri scenekunst				6 000	6 258
Buskerud Teater	685	702	702	729	760
Contemporary Dance Festival Oslo – CODA	200	205	205	213	222
Damini House of Culture	200	205	205	213	222
Danse- og teatersentrum	1 860	1 907	1 907	1 979	2 064
Det Åpne Teater	3 548	3 637	3 637	3 775	3 937
Figurteateret i Nordland	4 354	4 463	4 463	4 633	4 832
Grenland Friteater	3 000	3 075	3 075	3 192	
Landsforbundet Teatrets Venner	283	290	290	301	314
Marked for scenekunst, Sandefjord	166	170	170	176	184
Nord-Trøndelag Teater	3 209				
Nordic Black Theatre	3 733	3 826	3 826	4 221	5 000
Norsk Dramatikkfestival		444	444	461	481
Norsk Revyfaglig senter	1 462	1 499	1 499	1 806	1 884
Oktoberdans	200	205	205	213	222
Peer Gynt-stemnet	1 243	1 493	1 493	1 550	
Porsgrunn Int. Teaterfestival	326	334	334	497	
Scenehuset i Oslo	405				
Stamsund Int. Teaterfestival				250	261
Stellaris DansTeater	515				
Studium Actoris og Folk i gata-festival				500	600
Østfold Teater	763	1 013	1 013	1 301	2 301
Sum	26 593	23 920	23 920	32 479	30 031

kriptarbeid eller til videreutvikling/ferdigstillelse av tekstmateriale.

Avsetningen til Andre tiltak scenekunst har som formål å styrke formidlingen og presentasjonen av norske og utenlandske arbeider i inn- og utland og å fremme tiltak som bidrar til den faglige utviklingen av feltet scenekunst.

Midlene som ble overført fra det nedlagte Mosaikk-programmet har til formål å støtte tiltak for å få i gang prosesser som gjør kunst med et flerkulturelt utgangspunkt til en naturlig og selvsagt del av det samlede kunstfeltet. Midlene skal sørge for økt tilgjengelighet, formidling og rekruttering/opplæring/kompetanseheving.

Tilskuddsordningen for gjestespill har til formål å styrke formidlingen av norsk scenekunst med høy kunstnerisk kvalitet både innenlands og utenlands og å få presentert det beste av norsk scenekunst for viktige utenlandske miljøer, og å få viktige utenlandske forestillinger til Norge.

Tabell 7.8 Scenekunstformål under Norsk kulturfond i perioden 2005-2008 (i 1 000 kroner)

	2005	2006	2007	2008
Tilskuddsordningen for fri scenekunst	29 000	20 500[1]	21 200[2]	23 111[3]
Tilskuddsordningen for dans	0	16 000[1]	16 599[2]	18 313[3]
Tilskuddsordningen for koreografi	898	921	974	1 500
Tilskuddsordningen for scenetekst	1 450	1 476	2 476[4]	3 621[4]
Andre tiltak scenekunst	1 430	1 480	1 780	2 907
Mosaikk	1 712	1 712	1 753	0
Tilskuddsordningen for gjestespill	2 500	2 500	2 500	3 608[2]
Tilskuddsordningen for scenekunst og ny teknologi	890	906	906	950
Tilskuddsordningen for historiske spill/friluftsspill	1 600	1 628	1 640	2 000
Tilskuddsordningen for ny norsk og samisk dramatikk (refusjonsordningen)	900	900	900	900
Sum	40 380	48 023	50 728	56 910

[1] Tilskuddsordningen for dans ble opprettet fra 2006 med 16 mill. kroner. Det ble overført 8,5 mill. kroner fra tilskuddsordningen for fri scenekunst til den nye tilskuddsordningen for dans. I tillegg ble tilskuddsordningen for dans tilført 7,5 mill. kroner i friske midler.
[2] Tilskuddsordningen for fri scenekunst og tilskuddsordningen for dans ble fra 2007 styrket betydelig ved frigjorte midler på grunn av at det ble opprettet en ny ordning for basisfinansiering av frie scenekunstgrupper.
[3] I forbindelse med Mangfoldsåret er tilskuddsordningen for fri scenekunst, tilskuddsordningen for dans og tilskuddsordningen for gjestespill hver styrket med 1 mill. kroner.
[4] Tilskuddsordningen for scenetekst er styrket med 1 mill. kroner i både 2007 og 2008.

Tilskuddsordningen for scenekunst og ny teknologi har til formål å gi støtte til utvikling av originale, nye sceniske kunstuttrykk som skapes ved hjelp av ny teknologi, eller prosjekter som innovativt kombinerer scenekunst med ny teknologi.

Tilskuddsordningen for historiske spill/friluftsspill skal gå til tiltak som kan heve den kunstneriske kvaliteten på lokale og regionale historiske spill og friluftsspill. Støtte skal benyttes til bruk av profesjonelle krefter innen manuskriptarbeid, regi, scenografi og koreografi. Det kan også gis støtte til engasjement av profesjonelle utøvere.

Støtteordningen for ny norsk og samisk dramatikk er forbeholdt de nasjonale institusjonene og region-/landsdelsinstitusjonene. Institusjonene kan søke om delvis refusjon, begrenset oppad til 60 000 kroner, av honorar til dramatikere i forbindelse med uroppføringer.

I tillegg til nevnte tilskuddordninger avsettes det tilskudd til scenekunstformål fra andre avsetninger under Norsk kulturfond. Prosjektet AdOpera! tildeles under området «Andre formål – Rom for kunst». Prosjektet mottar årlig 2 mill. kroner.

Norsk kulturråd har siden 2004 også årlig forvaltet 3 mill. kroner av spillemidlene til Den kulturelle skolesekken.

7.5.2 Fond for lyd og bilde

Midler fra Fond for lyd og bilde skal nyttes til å fremme produksjon og formidling av innspillinger i lyd og/eller bilde og skal støtte tiltak som stimulerer til nyskapende virksomhet. Fondet gir i hovedsak støtte til prosjekter på områdene film, musikk og scenekunst.

For 2005 ga Fond for lyd og bilde om lag 3,5 mill. kroner til scenekunstformål som utgjorde 17,9 pst. av den samlede avsetningen til fondet. Disse tilskuddene fordelte seg med om lag 2,5 mill. kroner på 55 prosjekter, 0,7 mill. kroner til gjenopptagelse/spredning av 20 sceneforestillinger og 0,3 mill. kroner til teatermanus fordelt på 15 prosjekter.

For 2006 ga Fond for lyd og bilde om lag 4,1 mill. kroner til scenekunstformål som utgjorde 19,1 pst. av den samlede avsetningen til fondet. Tilskuddene fordelte seg med om lag 2,7 mill.

Tabell 7.9 Fond for lyd og bilde i perioden 2005-2008 (i 1 000 kroner)

	2005	2006	2007	2008
Fond for lyd og bilde	19 500	21 500	25 000	26 075

Tabell 7.10 Stipend og garantiinntekter til scenekunstnere i 2005, 2006, 2007 og 2008.

Yrkesgrupper	Antall garantiinntekter				Antall arbeidsstipend[1]				Diverse stipend[2] (i 1 000 kroner)			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Dramatikere	2	2	2	2	7	7	7	8	450	465	465	465
Skuespillere	10	10	10	10	20	20	20	20	604	624	624	763
Scenekunst-instruktører	2	2	2	2	5	5	5	6	186	192	192	235
Scenografer	2	2	2	2	4	4	4	5	160	166	166	166
Teater-medarbeidere									50	51	51	51
Dansekunstnere	21	21	21	21	24	24	24	24	578	598	598	731
Sum	37	37	37	37	60	60	60	63	2 028	2 096	2 096	2 411

[1] Gjelder både arbeidsstipend og arbeidsstipend for yngre/nyetablerte kunstnere.
[2] Posten omfatter tilskudd til etablering, kurs, reiser, studier, materialer, utstyr osv.

kroner på 46 prosjekter, 1,1 mill. kroner til gjenopptagelse/spredning av 29 sceneforestillinger og 0,3 mill. kroner til teatermanus fordelt på 16 prosjekter.

For 2007 ga Fond for lyd og bilde om lag 4,4 mill. kroner til scenekunstformål som utgjorde 17,6 pst. av den samlede avsetningen til fondet. Tilskuddene fordelte seg med om lag 3,1 mill. kroner på 48 prosjekter, 0,9 mill. kroner til gjenopptagelse/spredning av 21 sceneforestillinger og 0,4 mill. kroner til teatermanus fordelt på 15 prosjekter.

7.6 Stipend og garantiinntekter

Det settes årlig av midler til kunstnerstipend og garantiinntekter. En rekke kunstnere innen scenekunstområdet blir tilgodesett ved fordelingen som foretas av Utvalget for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere etter innstilling fra sakkyndige stipendkomiteer som oppnevnes av kunstnernes organisasjoner. I forskriften om statens stipend og garantiinntekter for kunstnere står det i § 3 om formålet med ordningene:

«Stipend- og garantiinntektsordningen skal bidra til at målene i den statlige kunstnerpolitikken nås ved å legge forholdene til rette for at enkeltkunstnere, gjennom å motta direkte tilskudd fra staten, skal kunne bidra til et mangfoldig og nyskapende kunstliv.»

For 2008 blir det utbetalt om lag 21,5 mill. kroner (inkludert arbeidsgiveravgift) til scenekunstnere i form av garantiinntekter, arbeidsstipend og diverse stipend. For 2005 ble det utbetalt om lag 17 mill. kroner, mens det i 2006 og 2007 ble utbetalt om lag 20 mill. kroner.

For årene 2005 – 2008 er det årlig gitt 37 garantiinntekter til dramatikere, skuespillere, sceneinstruktører, scenografer og dansekunstnere. I 2008 beløper garantinntektene seg til om lag 5,3 mill. kroner. Garantiinntektene beløp seg til om lag 5,3 mill. kroner i 2005, 5,1 mill. kroner i 2006 og 5,3 mill. kroner i 2007.

For 2008 er det 63 arbeidsstipend/arbeidsstipend for yngre kunstnere innenfor scenekunstfeltet. I tillegg kommer 6 arbeidsstipend/arbeidsstipend for yngre kunstnere som arbeider tverrfaglig innenfor scenekunst og andre kunstuttrykk. Disse stipendene beløper seg til om lag 13,9 mill. kroner

For 2006 og 2007 var det til sammen 67 arbeidsstipend/arbeidsstipend for yngre kunstnere inkludert arbeidsstipend/arbeidsstipend for yngre kunstnere som arbeider tverrfaglig innenfor scenekunst og andre kunstuttrykk. For 2005 var det i alt 63 stipend. For 2005 beløp disse arbeidsstipendene seg til om lag 11,8 mill. kroner, i 2006 til om lag 12,5 mill. kroner og for 2007 til om lag 12,9 mill. kroner.

Diverse stipendene for perioden 2005-2008 framgår av tabell 7.10.

7.7 Fond for utøvende kunstnere

Ved fondsloven av 1956 ble det lagt avgift på ervervsmessig bruk av lydopptak. Avgiftsmidlene gikk til Fond for utøvende kunstnere. Som følge av senere innførte individuelle vederlagsordninger får fondet i dag kun inntekter fra avgift på ervervsmessig bruk og annen offentlig framføring av *ikke-vernede* lydopptak. Gramo krever inn både

Tabell 7.11 Fond for utøvende kunstnere – midler til fordeling totalt og til scenekunst (teater, dans og musikkteater) (i 1 000 kroner)

	2005	2006	2007
Fond for utøvende kunstnere – til fordeling	18 188	21 370	30 585
Fordelt på scenekunsttiltak:			
- teater	1 528	2 000	3 029
- dans	1 500	2 000	2 975
- musikkteater	800	1 045	1 525
Sum	3 828	5 045	7 529
Bevilgninger til scenekunsttiltak i pst. av beløp til fordeling	21 pst.	23,6 pst.	24,6 pst.
Mottatte søknader	420	380	493
Antall innvilgede søknader	156	178	229

vederlag og avgift, og viderefordeler avgiften til fondet.

Fondsloven definerer musikere, sangere, skuespillere, dansere, sceneinstruktører, dirigenter og andre som gjennom sin kunst framfører åndsverk, som utøvende kunstnere. Skapende kunstnere som komponister, forfattere, koreografer o.a. kan ikke søke personlig støtte eller stipend i Fondet. Støtten beregnes med utgangspunkt i søknad fra utøver, fra arrangør, produsent eller andre. Fondet har sju ulike støtteordninger: a) Innspilling av fonogram, b) Prosjektstøtte, c) Reisestøtte, d) Kurs-/seminarvirksomhet, e) Stipend for videreutdanning, f) Orkester-/korpsstipend, og g) Stønad. Prosjektstøtten fra fondet gis som underskuddsgaranti. Ordningen kan dermed fungere motiverende i forhold til å gå løs på kunstnerisk interessante, men økonomisk risikofylte prosjekt.

Fra 2005 til 2007 økte støtten til scenekunsttiltak fra 3,8 mill. kroner til 7,5 mill. kroner, dvs. at støtten nesten ble fordoblet.

7.8 Utenriksdepartementets støtte til kulturformål herunder scenekunst

For 2008 utgjør Utenriksdepartementets samlede støtte til kulturformål om lag 45 mill. kroner, inkludert 10 mill. kroner til kultur- og folk-til-folk-tiltak under Nordområdestrategien. Målsettingen med Utenriksdepartementets støtte til kulturformål er å skape arenaer og møteplasser som tilrettelegger for dialog, utveksling og samarbeid med andre land. Arbeidet skal ha en verdi for norsk kulturliv ved at dette mottar internasjonale impulser, og for norsk utenrikspolitikk ved at det støtter opp under definerte, norske interesser.

Utenriksdepartementet gir økonomisk støtte til gjesteforestillinger etter søknad når den aktuelle teaterinstitusjonen eller frigruppen har mottatt invitasjon fra utenlandsk institusjon, festival eller lignende. Støtten øremerkes vanligvis reiseutgifter.

Det gis også støtte til utenlandske journalister/eksperter innen teater som ønsker å se forestillinger i Norge eller å bli kjent med norsk teaterliv, ikke minst i forbindelse med Ibsenfestivalen, Samtidsfestivalen og andre norske teatermarkeringer. Videre støttes teaterarrangementer i utlandet, seminarer, festivaler o.l. der norsk teater er til stede med representanter.

Institusjonsteatrene blir invitert, men reiser forholdsvis sjelden på turné utenlands, ettersom slike prosjekter innebærer høye kostnader. I anledning Ibsenåret 2006 turnerte imidlertid både Nationaltheatret, Det Norske Teatret og Den Nationale Scene med støtte fra Utenriksdepartementet. En lang rekke utenlandske Ibsen-oppsetninger ble også støttet via utenriksstasjonene det året.

Det frie scenekunstfeltet får støtte over Utenriksdepartementets reisestøtteordning som forvaltes av Danse- og Teatersentrum. En fagjury ledet av Danse- og Teatersentrum med Utenriksdepartementet som observatør fordeler støtten som for 2008 utgjør 1,7 mill. kroner. For både 2006 og 2007 utgjorde støtten 1,6 mill. kroner.

7.9 Samiske kulturformål

Kultur- og kirkedepartementet bevilger årlig midler til samiske kulturformål over kap. 320 Allmenne kulturformål, post 53 Samiske kulturformål. Det er Sametinget som disponerer og fordeler disse midlene. Det vises til nærmere omtale av samisk scenekunst under kapittel 9.6.

For 2008 har Sametinget bevilget 16,5 mill. kroner til scenekunstformål fordelt med 14,6 mill. kroner til Beaivváš Sámi Teáhter, 1,3 mill. kroner til Sydsamisk Teater og 0,6 mill. kroner til en søkerbasert avsetning til teaterformål. For 2007 bevilget Sametinget 14,8 mill. kroner til scenekunstformål fordelt med 13,7 mill. kroner til Beaivváš Sámi Teáhter, 0,6 mill. kroner til Sydsamisk Teater og 0,5 mill. kroner til den søkerbaserte avsetningen til teaterformål. For 2006 utgjorde bevilgningene til scenekunstformål 14,2 mill. kroner fordelt med 13,3 mill. kroner til Beaivváš Sámi Teáhter, 0,6 mill. kroner til Sydsamisk Teater og 0,3 mill. kroner til den søkerbaserte avsetningen til teaterformål. I 2005 ble det bare bevilget midler til Beaivváš Sámi Teáhter med 11,8 mill. kroner.

Fra 2005 til 2008 har tilskuddene til samisk scenekunstformål økt med 4,7 mill. kroner eller 39,7 pst.

Sametinget gir også midler til Riddu Riðð̄u-festivalen i Kåfjord kommune. For 2008 er det avsatt 0,7 mill. kroner til festivalen. Festivalen har som formål å vise bredden og kvaliteten i samers og urfolks kulturuttrykk, og er en viktig scene for samiske artister og scenekunstnere.

7.10 Den kulturelle skolesekken

Den statlige satsingen på Den kulturelle skolesekken finansieres av overskuddet fra Norsk Tipping.

Inntil 2007 fordelte fylkeskommunene 80 pst. av den årlige avsetningen av spillemiddeloverskuddet til den kulturelle skolesekken. I 2008 og 2009 fordeler fylkeskommunene 90 pst av den årlige avsetningen og fra 2010 hele avsetningen. I tillegg til de statlige midlene genereres det betydelige midler fra fylkeskommuner, kommuner og kunst- og kulturinstitusjoner. Det foreligger ikke opplysninger om hvor stor andel av spillemidlene som fordeles via fylkeskommunene til Den kulturelle skolesekken som går til scenekunst. Norsk kulturråd har siden 2004 årlig mottatt 3 mill. kroner fra de sentrale prosjektmidlene til nyproduksjon av scenekunst i Den kulturelle skolesekken. Norsk Scenekunstbruk har også siden 2004 årlig fått 3 mill. kroner til formidling av scenekunst for Den kulturelle skolesekken.

Det vises til nærmere omtale av Den kulturelle skolesekken under kapittel 9.4.6.

Tabell 7.12 Fordeling av spillemidler til Den kulturelle skolesekken for perioden 2005-2008 (i mill. kroner)

2005	2006	2007	2008
160	161	167	167

7.11 Frifond

Frifond er en støtteordning for frivillig aktivitet for og med barn og unge i hele landet. Det vises til kapittel 4.2.23 for nærmere redegjørelse om Frifond.

Frifond teater støtter teater og dansegrupper på amatørnivå. Målsettingen for teaterdelen av Frifond-ordningen er å øke interessen for teater og dans på lokalt plan.

Frifond teater administreres av Norsk teaterråd. For 2008 mottar Norsk teaterråd 10,1 mill. kroner fordelt med snaue 2 mill. kroner i statstilskudd og 8,1 mill. kroner fra spillemidlene.

For 2007 utgjorde det samlede tilskuddet til Frifond teater 8,3 mill. kroner fordelt med 6,9 mill. kroner fra spillemidlene og et statstilskudd på 1,4 mill. kroner. For 2006 utgjorde tilskuddet 7,3 mill. kroner fordelt med 6,5 mill. kroner fra spillemidlene og et statstilskudd på 810 000 kroner. For 2005 utgjorde det samlede tilskuddet 10,8 mill. kroner fordelt med 9,6 mill. kroner fra spillemidlene og et statstilskudd på 1,2 mill. kroner. Reduksjonen i tilskuddet og spillemidlene fra 2005 til 2006 skyldes at fordelingsnøklene mellom de tre paraplyorganisasjonene Norsk teaterråd, Norsk Musikkråd og Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, ble endret.

Figur 8.1 Henrik Rafaelsen som «Peer Gynt», Det Norske Teatret.

Foto: Lesley Leslie-Spinks

8 Scenekunstinstitusjonenes inntekter

8.1 Innledning

Kapitlet er avgrenset til institusjoner og faste tiltak som er finansiert over Kultur- og kirkedepartements budsjett. Det blir redegjort for statstilskudd til drift og andre offentlige tilskudd, sponsorinntekter og gaver samt andre egeninntekter.

Hovedframstillingen er basert på de siste tilgjengelige og kvalitetssikrede tall, som er regnskapsåret 2006. For en oversikt over statlige driftstilskudd for 2007 og 2008 vises det til kapittel 7.

De ulike virksomhetene er i framstillingen nedenfor gruppert i følgende kategorier:
- teatre, andre scener og frie sceniske grupper
- festivaler
- organisasjoner, foreninger o.a.

8.2 Sammensetning av inntektene

8.2.1 De nasjonale institusjonene

De fire nasjonale institusjonene, Den Nationale Scene, Det Norske Teatret, Den Norske Opera & Ballett og Nationaltheatret, fikk for 2006 et samlet statlig driftstilskudd på 571,6 mill. kroner, jf. tabell 8.1. Dette utgjør mer enn halvparten av det samlede tilskuddet som ble bevilget over kap. 324 Teater- og operaformål for 2006.

De nasjonale institusjonene hadde for 2006 totale inntekter på 741,2 mill. kroner og statstilskuddet utgjorde 77,1 pst. De samlede egeninntektene (billettinntekter, sponsorinntekter, gaver og øvrige egeninntekter) utgjorde 154,7 mill. kroner eller 20,9 pst. av inntektene. Av dette utgjorde sponsorinntekter og gaver 21,6 mill. kroner. Den

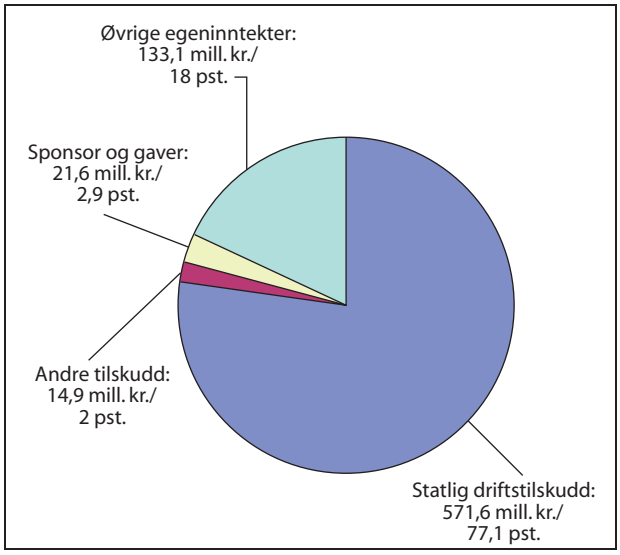

Figur 8.2 Nasjonale institusjoner – inntektstyper og inntekter i pst. av totale inntekter for 2006

Kilde: Virksomhetenes årsrapporter

Tabell 8.1 Inntekter ved de nasjonale institusjonene i 2006 (i 1 000 kroner)

Institusjon	Statlig driftstilskudd	Andre tilskudd[1]	Sponsor-inntekter og gaver	Øvrige egen-inntekter[2]	Totale inntekter
Den Nationale Scene	78 164	2 090[3]	1 150	13 928	95 332
Den Norske Opera & Ballett	261 458	1 400	10 441	36 884	310 183
Det Norske Teatret	109 659	6 576	2 600	36 538	155 373
Nationaltheatret	122 275	4 827	7 378	45 799	180 279
Sum	571 556	14 893	21 569	133 149	741 167

[1] Andre tilskudd består av tilskudd fra private samt offentlige tilskudd som kommer i tillegg til ordinært driftstilskudd. Dette kan være ekstraordinære tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet, prosjekttilskudd fra Norsk kulturråd og Fond for lyd og bilde, tilskudd fra Utenriksdepartementet m.m. I 2006 fikk Den Nationale Scene, Det Norske Teatret og Nationaltheatret hhv. 1,6 mill. kroner, 4 mill. kroner og 1 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold fra Kultur- og kirkedepartementet.
[2] Øvrige egeninntekter er virksomhetenes inntekter fra billettsalg, programsalg, kafédrift etc.
[3] I det offisielle årsregnskapet til Den Nationale Scene for 2006 er det ekstraordinære vedlikeholdstilskuddet på 1,6 mill. kroner ikke ført som inntekt, men direkte mot vedlikeholdskostnadene.

Kilde: St.prp. nr. 1 (2007-2008), budsjettsøknader for 2008 med årsrapport for 2006 og offisielle årsrapporter for 2006.

Tabell 8.2 Inntekter ved region-/landsdelsinstitusjonene i 2006 (i 1 000 kroner)

Institusjon	Statlig drifts-tilskudd	Regionale drifts-tilskudd	Andre tilskudd[1]	Sponsorinn-tekter og gaver	Øvrige egen-inntekter[2]	Totale inntekter
Agder Teater	12 533	5 798	1 350	500	4 239	24 420
Carte Blanche	15 350	6 709			2 078	24 137
Haugesund Teater	5 210	2 283	232	576	2 604	10 905
Hedmark Teater	8 467	4 287	2 088	80	1 157	16 079
Hordaland Teater	6 711	2 876	25		1 963	11 575
Hålogaland Teater	30 031	12 870			2 807[3]	45 708
Nordland Teater	17 261[4]	6 676			2 283	26 220
Rogaland Teater	35 443	15 278	18 922[5]	500	16 755	86 898
Sogn og Fjordane Teater	11 767	5 043	120	50	1 432	18 412
Teater Ibsen	15 040	6 446	3 660	650	3 759	29 555
Teatret Vårt	13 309	5 704	60	333	3 947	23 353
Trøndelag Teater	46 085	19 917	120	200	32 712[6]	99 034
Sum	217 207	93 887	26 577	2 889	75 736	416 296

1 Andre tilskudd består av tilskudd fra private samt offentlige tilskudd som kommer i tillegg til ordinært driftstilskudd. Dette kan være ekstraordinære tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet, prosjekttilskudd fra Norsk kulturråd og Fond for lyd og bilde, tilskudd fra Utenriksdepartementet m.m.
2 Øvrige egeninntekter er virksomhetenes inntekter fra billettsalg, programsalg, kafédrift etc.
3 Hålogaland Teater hadde i 2006 noe lavere inntekter enn normalt på grunn av flytting til nytt teaterhus.
4 Nordland Teaters ordinære driftstilskudd for 2006 var 15,6 mill. kroner. Teatret får også et husleietilskudd over post 78 som i 2006 utgjorde 1,7 mill. kroner. Husleietilskuddet for alle tre år er inkludert i tabellen ovenfor.
5 Beløpet omfatter inntektsføring av øremerkede tilskudd til ombygging av og investeringer i Turnhallen som scene for Barne- og ungdomsteatret. Kultur- og kirkedepartementet bevilget et tilskudd på 11,9 mill. kroner til prosjektet i 2006.
6 Trøndelag Teater hadde i 2006 ekstraordinært høye billettinntekter knyttet til en bestemt oppsetning. Egeninntektene i 2005 utgjorde til sammenligning 16,9 mill. kroner.

Kilde: St.prp. nr. 1 (2007-2008), budsjettsøknader for 2008 med årsrapport for 2006 og offisielle årsrapporter for 2006.

Norske Opera & Ballett og Nationaltheatret hadde størstedelen av disse inntektene.

8.2.2 Region-/landsdelsinstitusjonene

Det ordinære offentlige driftstilskuddet til region-/landsdelsinstitusjonene fordeles mellom de offentlige tilskuddspartene med 70 pst. på staten og 30 pst. på regionale tilskuddsparter. Det samlede statstilskuddet i 2006 var 217,2 mill. kroner.

Tabell 8.2 viser at region-/landsdelsinstitusjonene for 2006 hadde totale inntekter på 416,3 mill. kroner. Institusjonene fikk bevilget et samlet offentlig driftstilskudd på 311,1 mill. kroner, noe som utgjorde 74,8 pst. av institusjonenes totale inntekter i 2006, jf. figur 8.3. Det statlige driftstilskuddet var på 217,2 mill. kroner eller 52,2 pst. av institusjonenes inntekter. De regionale driftstilskuddene utgjorde 93,9 mill. kroner, noe som utgjorde 22,6 pst. av inntektene.

Region-/landsdelsinstitusjonene hadde samlede egeninntekter (billettinntekter, sponsorinntekter, gaver og øvrige egeninntekter) på 78,6 mill. kroner, noe som utgjorde 18,9 pst. av totale inntekter. Sponsorinntekter og gaver utgjorde 2,9 mill. kroner. Ingen av institusjonene hadde sponsorinntekter og gaver over 650 000 kroner. Fire av institu-

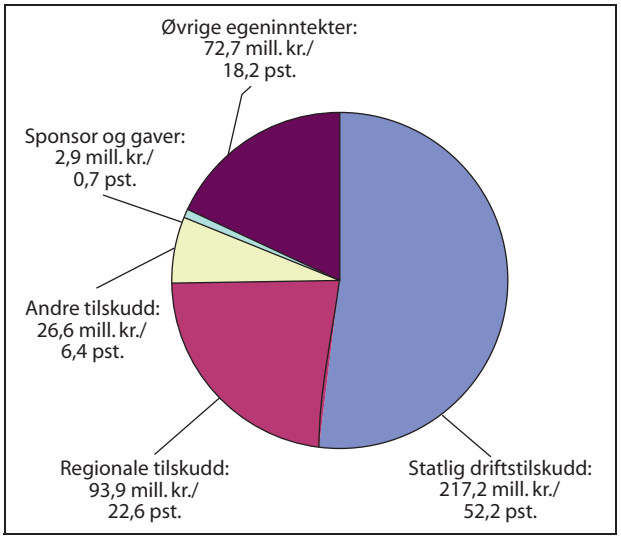

Figur 8.3 Region-/landsdelsinstitusjonene – inntektstyper og inntekter i pst. av totale inntekter for 2006

Kilde: Virksomhetenes årsrapporter

Tabell 8.3 Inntekter ved region- og distriktsoperaene i 2006 (i 1 000 kroner)

Institusjon	Statlig drift-stilskudd	Regionale drifts-tilskudd	Andre tilskudd[1]	Sponsor-inntekter og gaver	Øvrige egen-inntekter[2]	Totale inntekter
Den Nye Opera	500		300			800
Musikkteatret i Bodø	827	333		55	108	1 323
Musikkteatret i Trondheim	3 151	1 085			818	5 054
Opera Nord	1 017	190			421	1 628
Opera Nordfjord	1 285	450	245	474	1 390	3 844
Opera Sør	2 276	834	216		1 433	4 759
Opera Vest	1 901	653	2 847	350	1 558	7 309
Operaen i Kristiansund	8 217	3 868		2 344	4 713	19 142
Ringsakeroperaen	1 246	325		740	365	2 676
Steinvikholm Musikkteater	1 244	895	10	1 039	1 670	4 858
Vest Norges Opera	1 564	2 797	2 625	167	1 111	8 264
Sum	23 228	11 430	6 243	5 169	13 587	59 657

[1] Andre tilskudd består av tilskudd fra private samt offentlige tilskudd som kommer i tillegg til ordinært driftstilskudd. Dette kan være ekstraordinære tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet, prosjekttilskudd fra Norsk kulturråd og Fond for lyd og bilde, tilskudd fra Utenriksdepartementet m.m.
[2] Øvrige egeninntekter er virksomhetenes inntekter fra billettsalg, programsalg, kafédrift etc.

Kilde: St.prp. nr. 1 (2007-2008), budsjettsøknader for 2008 med årsrapport for 2006 og offisielle årsrapporter for 2006.

sjonene hadde i 2006 verken sponsorinntekter eller gaver.

8.2.3 Region- og distriktsoperatiltakene

I 2006 fikk 11 tiltak tilskudd over kap. 324 Scenekunstformål, post 73 Region- og distriktsopera. Det samlede statstilskuddet i 2006 var 23,2 mill. kroner.

Tabell 8.3 viser at region- og distriktsoperatiltakene for 2006 hadde totale inntekter på 59,7 mill. kroner. Institusjonene fikk bevilget et samlet offentlig driftstilskudd på 34,7 mill. kroner noe som utgjorde 58,1 pst. av de totale inntekter i 2006, jf. figur 8.4. Det statlige driftstilskuddet var på 23,2 mill. kroner eller 38,9 pst. av operaenes inntekter. De regionale driftstilskuddene utgjorde 11,4 mill. kroner noe som utgjorde 19,2 pst. av inntektene.

Region- og distriktsoperaene hadde i 2006 samlede egeninntekter (billettinntekter, sponsorinntekter, gaver og øvrige egeninntekter) på 18,8 mill. kroner noe som utgjorde 31,5 pst. av de totale inntektene. Sponsorinntekter og gaver utgjorde 5,2 mill. kroner. For Opera Nordfjord, Opera Vest, Operaen i Kristiansund, Ringsakeroperaen og Steinvikholm Musikkteater utgjorde sponsorinntekter og gaver godt over 10 pst. av disse tiltakenes totale inntekter.

8.2.4 Andre scenekunsttiltak

Øvrige scenekunsttiltak er budsjettmessig plassert under kap. 324 Scenekunstformål, enten på post 75 Dans eller post 78 Ymse faste tiltak, og kap. 320 Allmenne kulturformål, post 74 Tilskudd til tiltak under Norsk kulturråd. Disse tiltakene har til dels svært ulike formål og virksomhet. I

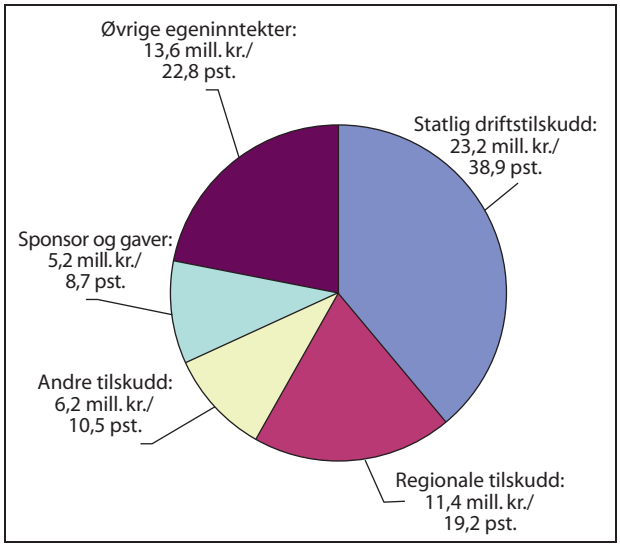

Figur 8.4 Region- og distriktsopera – inntektstyper og inntekter i pst. av totale inntekter for 2006

Kilde: Virksomhetenes årsrapporter

Tabell 8.4 Inntekter ved andre scener og frie sceniske grupper i 2006 (i 1 000 kroner)

Institusjon	Statlig drifts-tilskudd	Regionale drifts-tilskudd	Andre tilskudd[1]	Sponsor-inntekter og gaver	Øvrige egen-inntekter[2]	Totale inntekter
Dansens Hus	11 500		467		391	12 358
Bit Teatergarasjen	983	1 989	980	584	1 280	5 816
Black Box Teater	940	6 200	316		1 288	8 744
Teaterhuset Avant Garden	650	886	455		674	2 665
Nettverk for scenekunst	1 530		230			1 760
Teater Manu	8 680			17	1 311	10 008
Akershus Teater	2 160	2 210	2 731		927	8 028
Brageteatret	2 967	4 720	710		1 896	10 293
Det Åpne Teater	3 637	800	1 129		899	6 465
Grenland Friteater[3]	3 075	458	2 724		3 694	9 951
Nord-Trøndelag Teater	3 509	3 969	757	750	3 518	12 503
Nordic Black Theatre	3 826	1 050	125		3 235	8 236
Buskerud Teater	702	1 575	789		527	3 593
Cirka Teater	540	100	565		750	1 955
Østfold Teater	1 013	2 055	1		1 232	4 301
Figurteateret i Nordland	4 463	1 289	180		468	6 400
Oslo Danse Ensemble	1 115			250	276	1 641
Stellaris DansTeater	1 550	1 427	970		407	4 354
Sum	52 840	28 728	13 129	1 601	22 773	119 071

1 Andre tilskudd består av tilskudd fra private samt offentlige tilskudd som kommer i tillegg til ordinært driftstilskudd. Dette kan være ekstraordinære tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet, prosjekttilskudd fra Norsk kulturråd og Fond for lyd og bilde, tilskudd fra Utenriksdepartementet m.m.
2 Øvrige egeninntekter er virksomhetenes inntekter fra billettsalg, programsalg, kafédrift etc.
3 Tilskudd for 2007 og 2008 til Grenland Friteater inkluderer tilskuddet til Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival.

Kilde: St.prp. nr. 1 (2007-2008), budsjettsøknader for 2008 med årsrapport for 2006 og offisielle årsrapporter for 2006.

framstillingen nedenfor er tiltakene organisert i tre kategorier:
- scener og frie grupper
- festivaler
- organisasjoner, foreninger o.a.

8.2.4.1 *Scener og frie grupper*

Denne kategorien omfatter på den ene siden tiltak som i hovedsak er programmerende teatre som Dansens Hus og de tre teatrene i Nettverk for scenekunst, Bit Teatergarasjen, Black Box Teater og Teaterhuset Avant Garden.

Andre tiltak og grupper i denne kategorien er Akershus Teater, Brageteatret, Buskerud Teater, Cirka Teater, Det Åpne Teater, Grenland Friteater, Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival, Nord-Trøndelag Teater[1], Nordic Black Theatre, Østfold

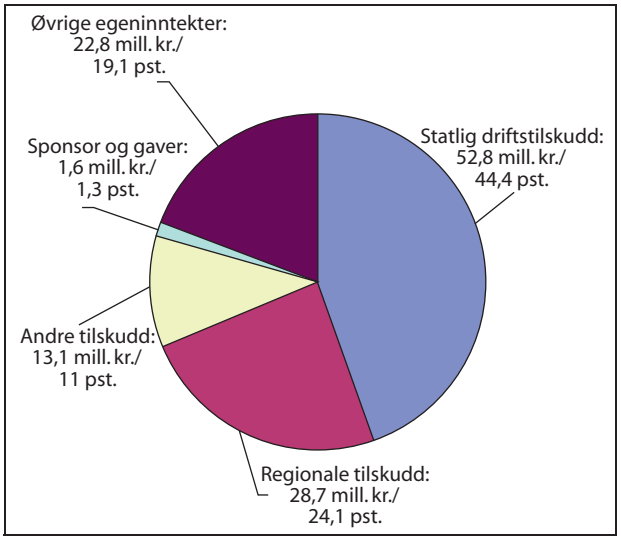

Figur 8.5 Andre scener og frie sceniske grupper – inntektstyper og inntekter i pst. av totale inntekter for 2006

Kilde: Virksomhetenes årsrapporter

1 Nord-Trøndelag Teater er fra 2008 region-/landsdelsinstitusjon.

Tabell 8.5 Festivaler – inntekter i 2006 (i 1 000 kroner)

Institusjon	Statlig drifts-tilskudd	Regionale drifts-tilskudd	Andre tilskudd[1]	Sponsor-inntekter og gaver	Øvrige egen-inntekter[2]	Totale inntekter
Assitej – barne- og ungdomsfestival	84					84
Contemporary Dance Festival Oslo – CODA	205				31	236
Norsk Dramatikkfestival	444		386		13	843
Norsk Revyfaglig senter	1 499	375	20		383	2 277
Oktoberdans	205	415	692		290	1 602
Peer Gynt-stemnet	1 493	605	3 079	2 892	7 245	15 314
Porsgrunn Int. Teaterfestival	334	763	1 428		1 056	3 581
Marked for scenekunst, Sandefjord	170	637			79	886
Sum	4 434	2 795	5 605	2 892	9 097	24 823

[1] Andre tilskudd består av tilskudd fra private samt offentlige tilskudd som kommer i tillegg til ordinært driftstilskudd. Dette kan være ekstraordinære tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet, prosjekttilskudd fra Norsk kulturråd og Fond for lyd og bilde, tilskudd fra Utenriksdepartementet m.m.
[2] Øvrige egeninntekter er virksomhetenes inntekter fra billettsalg, programsalg, kafédrift etc.

Kilde: St.prp. nr. 1 (2007-2008), budsjettsøknader for 2008 med årsrapport for 2006 og offisielle årsrapporter for 2006.

Teater, Figurteateret i Nordland, Teater Manu, Oslo Danse Ensemble og Stellaris DansTeater.

Tabell 8.4 viser at tiltakene for 2006 samlet hadde totale inntekter på 119,1 mill. kroner. Av dette utgjorde det samlede offentlige driftstilskuddet 81,6 mill. kroner eller 68,5 pst. av inntektene i 2006, jf. figur 8.5. Det statlige driftstilskuddet utgjorde 52,8 mill. kroner eller 44,4 pst., mens de regionale driftstilskuddene utgjorde 28,7 mill. kroner eller 24,1 pst. av inntektene.

Åtte av tiltakene fikk for 2006 et regionalt driftstilskudd som var høyere enn det statlige driftstilskuddet. Dansens Hus, Nettverk for scenekunst, Teater Manu og Oslo Danse Ensemble mottok ikke regionalt driftstilskudd for 2006.

Tiltakene rapporterer for 2006 om andre tilskudd på 13,1 mill. kroner, noe som utgjorde 11 pst. av inntektene. Med unntak av Teater Manu og Oslo Danse Ensemble rapporterer alle tiltakene om andre tilskudd.

Tiltakene hadde for 2006 samlede egeninntekter (billettinntekter, sponsorinntekter, gaver og øvrige egeninntekter) på 24,4 mill. kroner, noe som utgjorde 20,4 pst. av totale inntekter. Sponsorinntekter og gaver utgjorde 1,6 mill. kroner. Fire tiltak rapporterer om sponsorinntekter og gaver. Den lave egeninntekten for Dansens Hus må ses i sammenheng med at virksomheten er under etablering og oppbygging.

8.2.4.2 Festivaler

Kategorien festivaler omfatter åtte tiltak; Assitejs barne- og ungdomsfestival, Contemporary Dance Festival Oslo – CODA, Norsk Dramatikkfestival, Norsk Revyfaglig senter, Oktoberdans, Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival, Marked for Scenekunst i Sandefjord og Peer Gynt-stemnet.

Tabell 8.5 viser at Peer Gynt-stemnet sammenlignet med de øvrige festivalene står i en særstilling hva inntekter angår. Stemnet hadde totale inntekter for 2006 på 15,3 mill. kroner eller 61,7 pst. av de totale inntektene for festivalene sett under ett. I figur 8.6 med oversikt over den prosentvise fordelingen av inntektene, er derfor Peer Gynt-stemnet utelatt. Fra 2008 har Peer Gynt-stemnet fått status som knutepunktinstitusjon.

Festivalene hadde for 2006 et samlet offentlig driftstilskudd på 5,1 mill. kroner eller 53,9 pst. av inntektene når Peer Gynt-stemnet holdes utenfor, jf. figur 8.6. Det statlige driftstilskuddet utgjorde 2,9 mill. kroner eller 30,9 pst., mens de regionale driftstilskuddene utgjorde 2,2 mill. kroner eller 23 pst. av inntektene.

Festivalene rapporterer for 2006 om andre tilskudd på 2,5 mill. kroner, noe som utgjorde 26,6 pst. av inntektene.

Tabell 8.6 Inntekter i organisasjoner, foreninger o.a. i 2006 (i 1 000 kroner)

Institusjon	Statlig drifts-tilskudd	Regionale drifts-tilskudd	Andre tilskudd[1]	Sponsor-inntekter og gaver	Øvrige egen-inntekter[2]	Totale inntekter
Norsk Scenekunstbruk	2 672		3 150[3]		594	6 416
Danse- og teatersentrum	1 907		1 730		153	3 790
Danseinformasjonen[4]	2 650		143		452	3 245
Gratis Daglig Trening	1 220		17		18	1 255
Turné for avgangsklassen v/Bårdar Danseteater	306	200			912	1 418
Damini House of Culture	205	400	85		104	794
Tegnspråktolkning av teater-forestillinger	310					310
Assitej	368	90	156		183	797
Landsforbundet Teatrets Venner	290		70		8	368
Norsk forening for figurteater/ UNIMA Norge	373		13		49	435
Norsk Teaterråd	7 385		7 345[5]		437	15 167
Vestlandske Teatersenter	1 000	960	1 151	195	1 893	5 199
Sum	18 686	1 650	13 860	195	4 803	39 194

[1] Andre tilskudd består av tilskudd fra private samt offentlige tilskudd som kommer i tillegg til ordinært driftstilskudd. Dette kan være ekstraordinære tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet, prosjekttilskudd fra Norsk kulturråd og Fond for lyd og bilde, tilskudd fra Utenriksdepartementet m.m.
[2] Øvrige egeninntekter er virksomhetenes inntekter fra billettsalg, programsalg, kafédrift etc.
[3] Norsk Scenekunstbruk får 3 mill. kroner fra Den kulturelle skolesekken til formidling av scenekunst
[4] Danseinformasjonen het tidligere Senter for Dansekunst. Tilskuddet til Danseinformasjonen inkluderer midler til Scenehuset som er et øvingslokale for dansere.
[5] Norsk Teaterråd administrerer Frifond teater og tilskuddet på 7,3 mill. kroner er tildelt dette formålet.

Kilde: St.prp. nr. 1 (2007-2008), budsjettsøknader for 2008 med årsrapport for 2006 og offisielle årsrapporter for 2006.

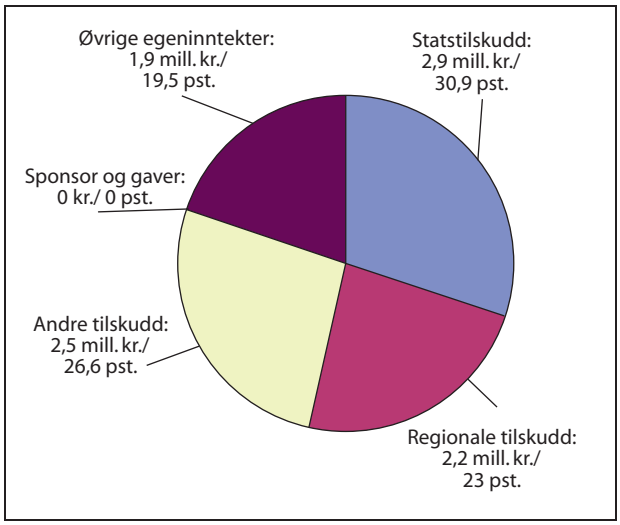

Figur 8.6 Festivaler – inntektstyper og inntekter i pst. av totale inntekter for 2006

Kilde: Virksomhetenes årsrapporter

Festivalenes egeninntekter utgjorde 1,9 mill. kroner eller 19,5 pst. av de totale inntektene.

8.2.4.3 Organisasjoner, foreninger o.a.

Det er her redegjort for tolv tiltak; Norsk Scenekunstbruk, Danse- og teatersentrum, Danseinformasjonen, Gratis Daglig Trening, Turné for avgangsklassen ved Bårdar Danseteater, Damini House of Culture, Tegnspråktolkning av teaterforestillinger v/Norsk Døveforbund, Assitej, Landsforbundet Teatrets Venner, Norsk forening for figurteater/UNIMA Norge, Norsk Teaterråd og Vestlandske Teatersenter.[2]

Tabell 8.6 viser at tiltakene for 2006 hadde totale inntekter på 39,2 mill. kroner. De samlede offentlige driftstilskuddene utgjorde 20,3 mill. kroner eller 51,9 pst. av de totale inntekter, jf. figur 8.7. Det statlige

[2] Tilskuddet som Vestlandske Teatersenter får fra Kultur- og kirkedepartementet skal bl.a. dekke kursvirksomhet.

Tabell 8.7 Totale inntekter ved tilskuddsinstitusjonene og faste tiltak i 2006 (i 1 000 kroner)

Institusjoner og tiltak	Statlig drifts-tilskudd	Regionale drifts-tilskudd	Andre tilskudd[1]	Sponsor-inn-tekter og gaver	Øvrige egen-inntekter[2]	Totale inntekter
Post 70 Nasjonale institusjoner	571 556		14 893	21 569	133 149	741 167
Post 71 Region-/lands-delsinstitusjoner	217 207	93 887	26 577	2 889	75 736	416 296
Post 72 Knutepunktinstitusjoner						
Post 73 Region- og distrikts-opera	23 228	11 430	6 243	5 169	13 587	59 657
Andre scener og frie sceniske grupper	52 840	28 728	13 129	1 601	22 773	119 071
Festivaler	4 434	2 795	5 605	2 892	9 097	24 823
Organisasjoner og foreninger o.a.	18 686	1 650	13 860	195	4 803	39 194
Sum	887 951	138 490	80 307	34 315	259 145	1 400 208

[1] Andre tilskudd består av tilskudd fra private samt offentlige tilskudd som kommer i tillegg til ordinært driftstilskudd. Dette kan være ekstraordinære tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet, prosjekttilskudd fra Norsk kulturråd og Fond for lyd og bilde, tilskudd fra Utenriksdepartementet m.m.
[2] Øvrige egeninntekter er virksomhetenes inntekter fra billettsalg, programsalg, kafédrift etc.

driftstilskuddet var på 18,7 mill. kroner eller 47,7 pst. av inntektene, mens de regionale driftstilskuddene utgjorde 1,7 mill. kroner eller 4,2 pst. av inntektene.

Tiltakene rapporterer for 2006 om andre tilskudd på 13,9 mill. kroner, noe som utgjorde 35,4 pst. av inntektene. Den høye andelen andre tilskudd skyldes i hovedsak to forhold; Norsk Scenekunstbruk får 3 mill. kroner fra Den kulturelle skolesekken til formidling av scenekunst og Norsk Teaterråd får samlet tilskudd på 7,3 mill. kroner til å drive Frifond Teater.

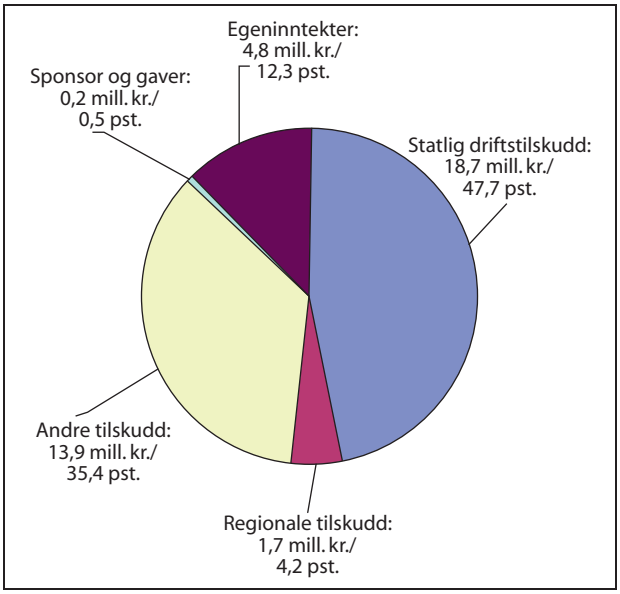

Figur 8.7 Organisasjoner og foreninger o.a. – inntektstyper og inntekter i pst. av totale inntekter for 2006

Kilde: Virksomhetenes årsrapporter

Tiltakenes øvrige egeninntekter for 2006 utgjorde 4,8 mill. kroner, noe som utgjorde 12,3 pst. av de totale inntektene. Bare Vestlandske Teatersenter rapporterer om sponsorinntekter og gaver som utgjorde 0,2 mill. kroner. De fleste av tiltakenes inntekter kommer bl.a. fra kontingenter, medlemsavgifter og salg av kurs.

8.2.5 Oppsummering

I 2006 fikk til sammen 65 institusjoner og tiltak[3] tilskudd over kap. 324 Scenekunstformål og kap. 320, post 74 Tilskudd til faste scenekunsttiltak under Norsk kulturråd.

Tabell 8.7 viser at institusjonene og tiltakene med fast statstilskudd sett under ett for 2006 hadde totale inntekter på 1,4 mrd. kroner. De samlede offentlige driftstilskuddene utgjorde 1,03 mrd. kroner eller 73,3 pst. av de totale inntektene, jf. figur 8.8. Det samlede statlige driftstilskuddet utgjorde til sammen 888 mill. kroner eller 63,4 pst. av inntektene. De regionale driftstilskuddene utgjorde 138,5 mill. kroner eller 9,9 pst. av inntektene.

Andelen offentlig tilskudd av totale inntekter er høyest for de nasjonale institusjonene med 77,1

[3] I tillegg kommer husleietilskudd til Nordland Teater som også bevilges over kap. 324 Scenekunstformål.

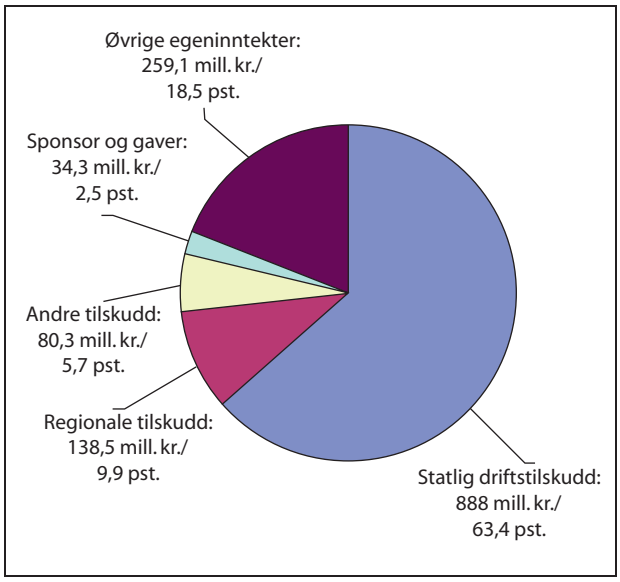

Figur 8.8 Tilskuddsinstitusjonene og andre faste scenekunsttiltak sett samlet – inntektstyper og inntekter i pst. av totale inntekter for 2006

Kilde: Institusjonenes og tiltakenes årsrapporter

pst. mens den er lavest for organisasjoner, foreninger o.a. med 51,9 pst.:
- nasjonale institusjoner: 77,1 pst.
- region-/landsdelsinstitusjoner: 74,8 pst.
- andre scener og frie sceniske grupper: 68,5 pst.
- region- og distriktsoperaer: 58,1 pst.
- festivaler: 53,9 pst.
- organisasjoner, foreninger o.a.: 51,9 pst.

Andre tilskudd utgjorde 80,3 mill. kroner eller 5,7 pst. av inntektene. Andelen andre tilskudd av de totale inntektene er høyest for organisasjoner, foreninger o.a. med 35,4 pst. og lavest for de nasjonale institusjonene med 2 pst. Av 65 institusjoner og tiltak rapporterer 50 om andre tilskudd for 2006. Andelen andre tilskudd av de totale inntektene fordelte seg for 2006 slik:
- organisasjoner, foreninger o.a.: 35,4 pst.
- festivaler: 26,6 pst.
- andre scener og frie sceniske grupper: 11 pst.
- region- og distriktsoperaer: 10,5 pst.
- region-/landsdelsinstitusjoner: 6,4 pst.
- nasjonale institusjoner: 2 pst.

De samlede egeninntektene var på 293,5 mill. kroner eller 21 pst. av totale inntekter. Dette fordelte seg med 2,5 pst. på sponsorinntekter og gaver og 18,5 pst. på øvrige egeninntekter. De samlede egeninntektenes andel av totale inntekter er høyest for region- og distriktsoperaene med 31,5 pst. og lavest for organisasjoner, foreninger o.a. med 12,8 pst. Den høye samlede egeninntekten for region- og distriktsoperaene skyldes bl.a. relativt høye sponsorinntekter og gaver som utgjorde 8,7 pst. av de totale inntektene. Andelen samlede egeninntekter av de totale inntektene fordeler seg for 2006 slik:
- region- og distriktsoperaer: 31,5 pst.
- nasjonale institusjoner: 20,9 pst.
- andre scener og frie sceniske grupper: 20,4 pst.
- festivaler: 19,5 pst.
- region-/landsdelsinstitusjoner: 18,9 pst.
- organisasjoner, foreninger o.a.: 12,8 pst.

Andelen sponsorinntekter og gaver av totale inntekter fordeler seg slik:
- festivaler: 11,7 pst. (Som det er redegjort for i kapittel 8.2.4.2, er det Peer Gynt-stemnet alene som har generert disse inntektene)
- region- og distriktsoperaer: 8,7 pst.
- nasjonale institusjoner: 2,9 pst.
- andre scener og frie sceniske grupper: 1,3 pst.
- region-/landsdelsinstitusjoner: 0,7 pst.
- organisasjoner, foreninger o.a.: 0,5 pst.

Ser man bort fra sponsorinntekter og gaver og ser kun på øvrige egeninntekters andel av de totale inntektene, ser man at region- og distriktsoperaene også her rapporterer om høyest andel egeninntekter i forhold til totale inntekter med 22,8 pst., mens egeninntektsandelen for festivaler, andre scener og frie sceniske grupper, region-/landsdelsinstitusjoner og nasjonale institusjoner er noe lavere.
- region- og distriktsoperaer: 22,8 pst.
- festivaler: 19,5 pst.
- andre scener og frie sceniske grupper: 19,1 pst.
- region-/landsdelsinstitusjoner: 18,2 pst.
- nasjonale institusjoner: 18 pst.
- organisasjoner, foreninger o.a.: 12,3 pst.

8.3 Kulturmomsutvalget

I desember 2006 ble det oppnevnt et utvalg for å vurdere merverdiavgiftsregelverket på kultur- og idrettsområdet samt frivillig sektor. Et av hovedmålene for kulturmomsutvalget var å legge til rette for et mer oversiktlig og helhetlig regelverk som gir mindre byråkrati og lavere administrative kostnader for kultur- og idrettsområdet samt frivillig sektor.

På kulturområdet er det et omfattende unntak fra merverdiavgiftsplikten, for eksempel ved salg av billetter til forestillinger i teater og konserter, utstillinger i galleri og museer og lignende. De mange unntakene har resultert i et komplisert og lite forutsigbart regelverk. Regelverket medfører konkurransevridninger mellom aktører i samme bransje ved at noen er unntatt fra merverdiavgift mens andre ikke er det. Noen av institusjonene har delvis fradragsrett for inngående merverdiavgift fordi de har både avgiftspliktig og ikke-avgiftspliktig omsetning, og dette skaper administrative problemer og uheldige tilpasninger. Unntakene skaper også problemer med skjult avgiftsbelastning fordi institusjonene ikke kan fradragsføre inngående merverdiavgift. I tillegg er det merverdiavgift på færre tjenester i Norge enn i EU-landene.

Kulturmomsutvalgets utredning ble lagt frem i februar 2008. Utvalget foreslår tre ulike modeller for utvidelse av merverdiavgiftsgrunnlaget på kultur- og idrettsområdet. Av disse tre ulike modellene anbefaler de en *breddemodell*. Denne innebærer at dagens merverdiavgiftsunntak for adgangsbilletter til kultur- og idrettsarrangementer oppheves og at det legges en sats på 8 pst. utgående merverdiavgift på omsetningen. Samtidig gis det full fradragsrett for inngående merverdiavgift (25 pst.) på anskaffelser til slik virksomhet. Denne modellen vil gi store og viktige forenklinger sammenlignet med dagens regelverk og vil være mest robust over tid i forhold til de to andre modellene. I tillegg er det den modellen som gir de laveste administrative kostnadene for alle aktører.

Provenytapet for staten vil bli stort i breddemodellen fordi den innebærer at enkelte virksomheter vil kunne motta store indirekte offentlige overføringer gjennom merverdiavgiftssystemet. Utvalget peker på to mulige måter å jevne ut dette. For de institusjonene på kultur- og idrettsområdet som mottar statlig støtte, kan en foreta trekk i overføringene. For de institusjonene som ikke mottar statsstøtte, peker utvalget på en mulighet for satsdifferensiering. Det vil si at de delene av kultur- og idrettsområdet som bidrar til det største provenytapet for staten ved en sats på 8 pst., i stedet ilegges en sats på 25 pst.

Kulturmomsutvalgets utredning er av Finansdepartementet sendt på en tre måneders høringsrunde med frist 30. juni 2008. Spørsmålet om kulturmoms er derfor ikke drøftet i denne meldingen.

8.4 Sponsorinntekter/gaver

Som det framgår av tabellene under punktene kapittel 8.2.1 – kapittel 8.2.4 ovenfor, rapporterer 65 institusjoner og tiltak[4] under kap. 324 Scenekunstformål og scenekunsttiltakene under kap. 320 Allmenne kulturformål, post 74 Tilskudd til tiltak under Norsk kulturråd, om til sammen 34,3 mill. kroner i sponsorinntekter/gaver for 2006. Dette utgjorde 2,5 pst. av disse tiltakenes totale inntekter.

På institusjons- og tiltaksnivå er sponsorinntekter/gaver ujevnt fordelt. 25 av 65 institusjoner og tiltak rapporterer om sponsorinntekter/gaver i 2006, noe som utgjør 38,5 pst. Det var 40 institusjoner og tiltak som ikke rapporterte om denne typen inntekter i 2006.[5]

Av 25 institusjoner og tiltak som har sponsorinntekter/gaver, har sju sponsorinntekter/gaver som overstiger 1 mill. kroner. Disse syv mottar til sammen 27,8 mill. kroner eller 81,1 pst. av de samlede sponsorinntektene/gavene. De øvrige 17 institusjoner og tiltak hadde til sammen 6,5 mill. kroner i sponsorinntekter/gaver. Region- og distriktsoperaene har høyest andel sponsorinntekter/gaver sett i forhold til totale inntekter, men det er Den Norske Opera & Ballett og Nationaltheatret som generer mest sponsorinntekter/gaver målt i absolutte kroner, med hhv. 10,4 mill. kroner og 7,4 mill. kroner.

8.4.1 Sponsorinntekter

En undersøkelse gjennomført av Norsk teater- og orkesterforening om medlemmenes bruk av sponsorinntekter viser at sponsorinntektene totalt sett utgjør en mindre andel av de samlede inntektene for de fleste av Norsk teater- og orkesterforenings medlemmer. Likevel viser foreningens undersøkelse at sponsorinntekter er en forutsetning for å gjennomføre bestemte aktiviteter og opprettholde et bestemt produksjonsnivå.

Nationaltheatret har relativt høye sponsorinntekter. Teatret opplyser at det er avhengig av sponsorinntekter for å kunne gjennomføre Samtidsfestivalen og Ibsenfestivalen. For 2006 ble 3 mill. kroner av teatrets sponsorinntekter brukt til å finansiere Ibsenfestivalen, mens 3,6 mill. kroner av sponsorinntektene for 2007 ble brukt til å finansiere Samtidsfestivalen. Sponsorinntektene går i

[4] I tillegg kommer husleietilskuddet til Nordland Teater.
[5] Det må tas forbehold om sponsorinntekter/gaver for scenekunsttiltakene under kap. 320, post 74 da disse ikke har spesifisert denne typen inntekter i sine regnskap.

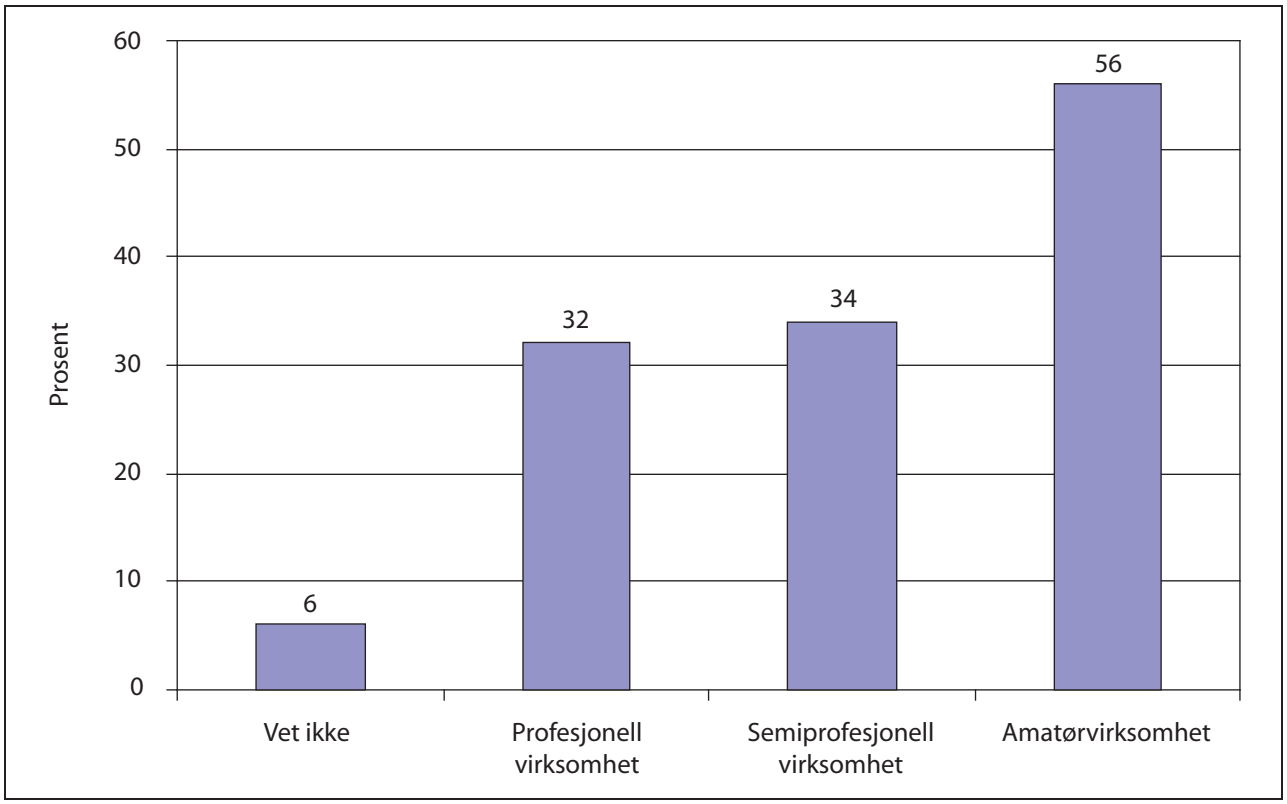

Figur 8.9 Prosentandel sponsorbedrifter som har sponset/samarbeidet med amatører, profesjonelle eller semiprofesjonelle kulturaktører (samarbeid mellom amatører og profesjonelle) de siste 12 månedene.

Kilde: Perduco Kultur 2007.

hovedsak til å dekke kostnader for å hente de utenlandske produksjonene til Norge, bl.a. til reise, transport, diett og honorar. Dersom teatret skulle finansiert disse festivalene over det ordinære driftsbudsjettet, ville teatret måtte redusere den ordinære egenproduksjonen.

Den Norske Opera & Ballett, som er en annen institusjon med relativt høye sponsorinntekter, oppgir at sponsorinntekter også går til å dekke ordinær drift, og at et bortfall av denne typen inntekter derfor vil gå ut over produksjonene.

Også mindre scenekunstinstitusjoner som Agder Teater og Teatret Vårt har opplyst at deres sponsorinntekter brukes til ordinære driftsaktiviteter. Teatret Vårt har en sponsoravtale som bl.a. sikrer en mer utstrakt turnévirksomhet. For flere av region- og distriktsoperatiltakene utgjør sponsorinntekter og gaver godt over 10 pst. av de totale inntektene, og det er lite sannsynlig at den ordinære driften ville være upåvirket ved bortfall av denne typen inntekter.

8.4.2 Om kultursponsing

I 2006 utgjorde det samlede sponsormarkedet i Norge over 3 milliarder kroner ifølge en undersøkelse foretatt av Synovate/MMI.[6] Idrett er den klart største sponsorkategorien, og den ble sponset med over 1,8 mrd. kroner i 2006. 519 mill. kroner eller om lag 17 pst. av den totale sponsorpakken går til sponsing av kultur, sponsing av festivaler er ikke medberegnet. Med kultursponsing menes sponsing av profesjonell kultur og amatørkultur, samtidskunst og populærkultur.

På oppdrag fra Kultur- og kirkedepartementet utarbeidet Perduco AS og Cultura Capital i 2004 en rapport om kultursponsing og kultursamarbeide som inngikk i grunnlagsmaterialet for St.meld. nr. 22 (2004-2005) *Kultur og næring*. En av hovedkonklusjonene i denne rapporten er at sponsormidler blir stadig viktigere for kulturlivet ved at disse midlene utgjør en økende andel av kulturaktørenes totale budsjett. Rapporten viste til at andelen av sponsormidler av kulturinstitusjonenes to-

[6] Anne-Britt Gran og Sofie Hofplass: Kultursponsing, Gyldendal Oslo 2007.

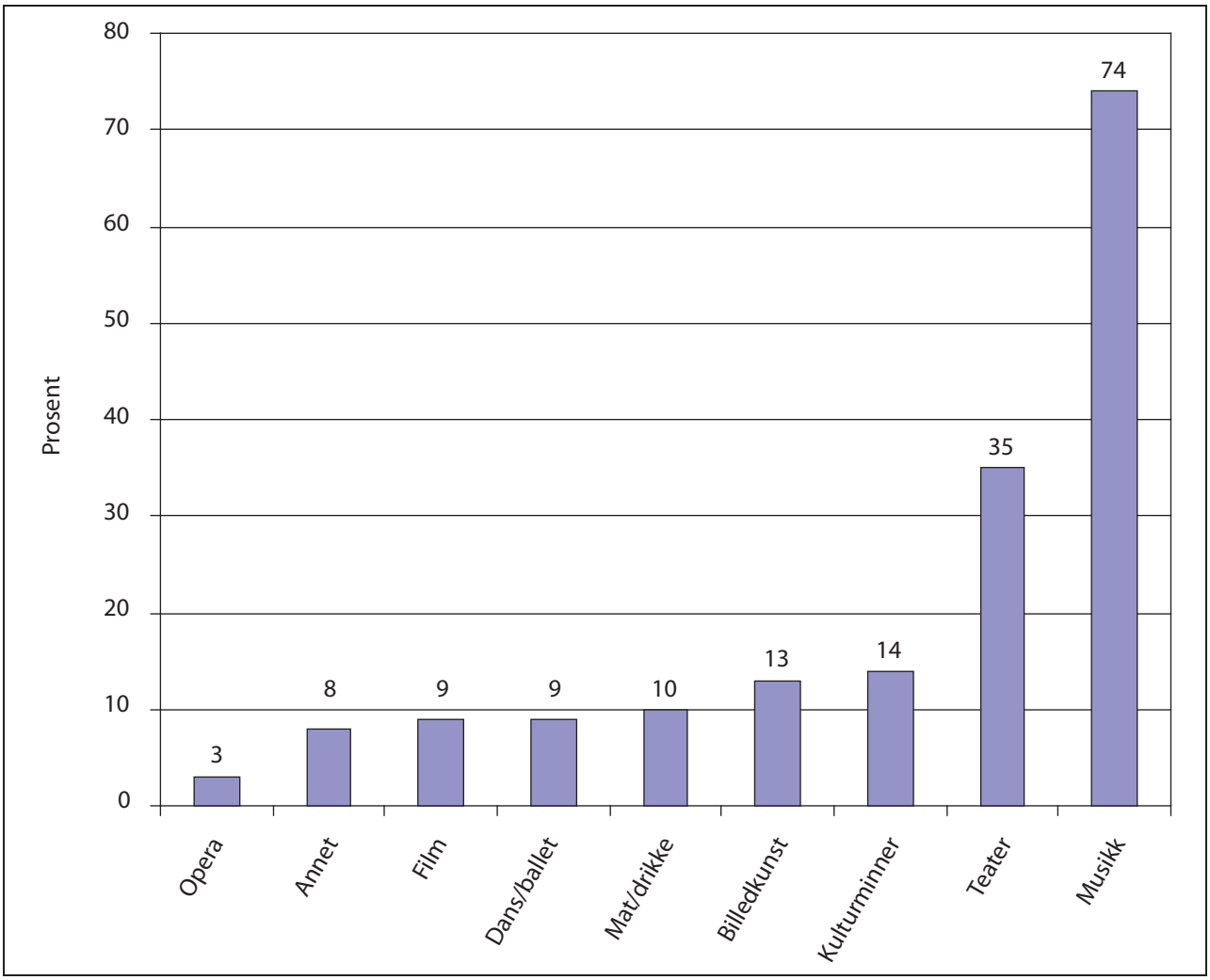

Figur 8.10 Prosentandel sponsorbedrifter som har bidratt økonomisk eller med annen støtte til de ulike kulturformene musikk, teater, kulturminner, billedkunst, mat/drikke, dans/ballett, film, annet og opera.

Kilde: Perduco kultur 2007.

tale budsjett hadde økt fra 11 pst. i 1999 til 14,3 pst. i 2004, men viste også at det først og fremst er de minste aktørene som mottar mest sponsormidler. Rapporten pekte videre på at kulturlivets avtaler med næringslivet fra begynnelsen av 1990-tallet, har utviklet seg fra mesenvirksomhet og «milde gaver» til samarbeidsavtaler som ligner mer på utveksling av tjeneste,r og til samarbeidsavtaler der kulturproduktene og aktiviteten i større grad enn tidligere blir integrert i bedriftens profil og organisasjon. Det ble også gjennomført en bedriftsundersøkelse og hovedfunnene, som ble gjengitt i St.meld. nr. 22 (2004-2005) *Kultur og næring*, var:

- Om lag halvparten av bedriftene var enige i at «Vår bedrift har gitt økonomisk eller annen støtte til kulturtiltak som teater, musikk og kunst»
- 16 pst. av bedriftene sa at de ville øke støtten til kultursponsing og kultursamarbeid i tiden fremover
- Av bedrifter som opplyste at de allerede gav støtte til kulturtiltak, ville 26 pst. øke støtten
- Prosentandelen bedrifter som hadde støttet kulturtiltak var størst i Møre og Romsdal (72 pst.) og Nordland (71 pst.) og minst i Oslo (38 pst.) og Akershus (36 pst.)
- Jo større bedrifter jo flere var det som støttet kulturtiltak, fra i overkant 40 pst. av bedriftene med 1-4 ansatte, til om lag 70 pst. i bedrifter med 100 ansatte eller mer.
- Undersøkelsen viste at markedsføringsorienterte motiv for kultursponsing og kultursamarbeid dominerte over det ideelle aspektet. Om lag 75 pst. av bedriftene rangerte «Knytte tettere bånd til samarbeidspartnere og kunder» og

«Styrke bedriftens omdømme og samfunnsansvar», og «Økt markedsføring av bedriften» øverst

På oppdrag for Sparebanken Vest gjennomførte Perduco Kultur/Perduco AS høsten 2007 en ny undersøkelse blant næringslivsledere om bedrifters sponsing av kulturlivet.[7] Kulturlivet er i undersøkelsen definert som teater, musikk og kunst. Denne undersøkelsen, som er mer omfattende enn undersøkelsen gjennomført i 2004, omfattet 637 bedrifter/respondenter innen industri, varehandel, tjenesteytende næringer og andre over hele landet med varierende størrelse. Undersøkelsen gjelder kultursponsing avgrenset til 2006 og søker bl.a. å vise hvilke kulturaktiviteter og kulturformer som blir sponset i Norge. Undersøkelsen viser at 33 pst. av bedriftene/respondentene har sponset kulturlivet. Undersøkelsen viser videre at det er amatørvirksomhet i distriktene som er sponsorenes foretrukne sponsorobjekt.

Av de bedriftene/respondentene som hadde sponset og/eller samarbeidet med kulturlivet i 2006, hadde 56 pst. sponset amatørvirksomhet, 34 pst. semiprofesjonell virksomhet mens 32 pst. sponset ren profesjonell virksomhet, jf. figur 8.9.

I følge figur 8.10 sponset hele 74 pst. av respondentene musikk, mens 35 pst. sponset teater, 9 pst. sponset dans og ballett, mens bare 3 pst. av respondentene støttet opera. De aller fleste sponsorbeløpene er på under 50 000 kroner og bare 9 pst. er på over 250 000 kroner.

8.4.3 Departementets vurdering

Det offentlige tilskuddet utgjør den viktigste delen av inntektene for mange institusjoner og tiltak på scenekunstområdet. Når man ser bort fra de offentlige tilskudd er inntektsgrunnlaget for institusjoner og tiltak på kulturområdet sammensatt og varierende. Undersøkelser viser en økende interesse fra kulturlivet for sponsing og samarbeid med næringslivet både innenfor frivillig og profesjonell kultursektor.

Kultur- og kirkedepartementet mener det bør være et klart mål at institusjonene øker sine egeninntekter. Alle tilskuddsmottakere bør utnytte sitt egeninntektspotensiale og må aktivt arbeide for å utvikle sine inntektskilder, herunder sponsorinntekter. Private tilskudd kan bidra til at nye tiltak og satsinger kan bli realisert. Samarbeid med næringslivet kan medvirke til publikumsutvikling, til nye formidlingsarenaer og til utvikling av profesjonell kompetanse i forbindelse med kultursektorens næringsaspekter. Samtidig er det en verdi i seg selv at institusjonene har inntekter fra flere kilder. Det reduserer institusjonens avhengighet av en enkelt instans, og kan øke institusjonens selvstendighet, i tillegg til at det bidrar til økte ressurser til scenekunsten. Det er derfor viktig at scenekunstinstitusjonene og andre faste tiltak sikrer finansieringen av sin virksomhet også gjennom andre bidrag enn det offentlige tilskuddet. Departementet vil følge dette opp i dialog med den enkelte virksomhet. Departementet vil sette i verk et program for å utvikle kompetanse og bidra til erfaringsutveksling om inntektsarbeidet i institusjonene.

Departementet legger til grunn at private bidrag ikke skal føre til at det offentlige tilskuddet blir redusert. Tilsvarende legger departementet til grunn at bortfall av et privat bidrag ikke vil medføre at det offentlige bidraget blir økt.

[7] Ibid.

Del III
Framtidens scenekunst

Figur 9.1 Den rimhårede og drømmeseeren, Beaivváš Sámi Teáhter.

Foto: Marit Anna Evanger

9 Et profesjonelt teatertilbud over hele landet

9.1 Innledning

I kapittel 3 er det gjort rede for tilbudet fra institusjoner og frie grupper for landet som helhet og fylkesvis, inkludert tilbudet gjennom den kulturelle skolesekken.

På landsbasis står institusjoner og andre faste scenekunstvirksomheter for 67 pst. av forestillingene, mens frie scenekunstgrupper står for 33 pst. Teater utgjør hoveddelen av tilbudet med 82 pst. av alle forestillinger. Det alminnelige forestillingstilbudet utenom den kulturelle skolesekken utgjorde 66 pst. av det totale tilbudet på landsbasis, og publikum på allment tilgjengelige forestillinger utenom Den kulturelle skolesekken utgjorde 78 pst. av totalen.

Hovedmålet for scenekunstfeltet er et scenekunsttilbud av høy kvalitet som er mangfoldig, nyskapende og utfordrende og som når hele befolkningen og forvalter kulturarven. Dette målet skal blant annet nås gjennom et profesjonelt tilbud av teater-, opera-, dans og andre scenekunstuttrykk gjennom sterke institusjoner med tydelige oppdrag, gode rammer for den frie scenekunsten og gode ordninger for gjestespill og turneer. Det har vært satset betydelig på dette i Norge gjennom utbyggingen av Den Norske Opera & Ballett, teaterinstitusjonene og Riksteatrets tilbud. I tillegg til de nasjonale teatrene Nationaltheatret, Det Norske Teatret og Den Nationale Scene er det etablert teatre med status som region-/landsdelsinstitusjoner i Troms/Finnmark, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hordaland, Rogaland, Agderfylkene, Hedmark og Telemark/Vestfold. Rogaland fylke har to region-/landsdelsteatre; Rogaland Teater og Haugesund Teater.

Også tilbudet fra frie teatergrupper og teaterfestivaler samt nettverk av spillesteder bidrar betydelig til det profesjonelle teatertilbudet landet rundt.

Nedenfor gjøres det rede for behovet for videre styrking av dette tilbudet.

Det legges opp til en betydelig satsing på institusjoner over hele landet samt å styrke frie scenekunstgrupper.

9.2 Styrket produksjon og formidling av teater, departementets vurdering

Tabell 9.1 viser fylkesvis fordeling av alle teateroppsetninger fra de faste teaterinstitusjonene og andre faste teatertiltak i 2006. De institusjoner og tiltak som er omfattet framgår av oppsettet for det enkelte fylke under kapittel 3. Tabellen inkluderer også opplysninger om aktivitet og publikum generert gjennom den kulturelle skolesekken.

Tabellen viser klart at fylker med eget teater har både et bedre tilbud og større publikumsoppslutning enn fylker uten eget teater. Etter at Nord-Trøndelag Teater fra 2008 er gitt status som region-/landsdelsinstitusjon, er det fire fylker, Oppland, Akershus, Buskerud og Østfold, som ikke har teater med fast tilskudd innenfor funksjonsdelingssystemet. Funksjonsdelingen mellom staten og regionale tilskuddsparter er omtalt i kapittel 7.3 For region-/landsdelsinstitusjonene innebærer funksjonsdelingen at staten dekker 70 pst. og regionale myndigheter 30 pst. av det offentlige tilskuddet.

Region-/landsdelsteatrene er svært viktige som produsenter og formidlere av et bredt scenekunsttilbud over hele landet. De fleste region-/landsdelsscenene har egen fast scene eller eget teaterhus hvor oppsetningene både blir produsert og vist for publikum. Av region-/landsdelsteatrene er det Trøndelag Teater, Rogaland Teater, Hålogaland Teater og Nordland Teater som eier egne teaterbygg. Agder Teater, Telemark og Vestfold Regionteater, Teatret Vårt, Hordaland Teater, Sogn og Fjordane Teater og Haugesund Teater leier lokaler for produksjon og som faste visningssteder. Hedmark Teater og Nord-Trøndelag Teater har lokaler for produksjon, men er i hovedsak turnéteatre.

Region-/landsdelsteatrene turnerer i noe varierende grad. Det er en tendens til at de mindre institusjonene relativt sett turnerer mer enn de større. Mesteparten av turneene foregår i egen region, men også i noen grad til omliggende regioner.

Region-/landsdelsteatrene kan grovt sett deles inn i tre kategorier. Den største gruppen be-

Tabell 9.1 Fylkesvis fordeling av teaterforestillinger og publikum fordelt på Riksteatret, funksjonsdelingsinstitusjoner og andre faste teatre i 2006.[1]

	Riksteatret, nasjonale og region-/landsdelsinstitusjoner		Andre faste teatre		Befolkning
	Forestillinger	Publikum	Forestillinger	Publikum	
Finnmark	30	3 381	50	3 985	72 665
Troms	199	30 515	8	500	154 136
Nordland	290	29 417	148	10 202	235 436
Nord-Trøndelag	32	1 857	73	27 829	129 069
Sør-Trøndelag	591	143 337	191	14 165	278 836
Møre og Romsdal	333	36 564	1	309	245 385
Sogn og Fjordane	196	16 227	3	880	106 194
Hordaland	1 038	185 437	4	629	456 711
Rogaland	799	141 263	52	3 736	404 566
Vest-Agder	243	25 523	1	53	163 702
Aust-Agder	71	17 910	21	2 684	104 759
Telemark	243	25 627	1	112	166 170
Vestfold	77	8 847	12	1 773	223 804
Buskerud	40	5 897	330	35 679	247 655
Oppland	55	8 193	2	360	183 037
Hedmark	226	18 040	3	900	188 692
Akershus	7	1 351	592	64 517	509 177
Oslo	1 324	336 891	821	192 895	548 617
Østfold	8	1 444	181	19 623	262 523
Hele landet	5 802	1 037 721	2 494	380 831	4 681 134

[1] Tabellen er eksklusive aktivitets- og publikumstall for utenlandsturneer.

står av teatre som både spiller på egen scene og på turné. Dette er Rogaland Teater, Hålogaland Teater, Nordland Teater, Telemark og Vestfold Regionteater, Teatret Vårt, Hordaland Teater, Sogn og Fjordane Teater og Haugesund Teater. Trøndelag Teater er i hovedsak et stasjonært teater som viser forestillingene på scenene i eget bygg og har lav turnéaktivitet. Hedmark Teater og Nord-Trøndelag Teater er som nevnt ovenfor, i hovedsak et turnéteater.

Enkelte av de mindre teatrene har avgrenset sin målgruppe. Noen teatre har en spesiell oppmerksomhet rettet mot barn og unge. For å gi et best mulig scenekunsttilbud til flest mulig er det ønskelig at institusjonene innenfor funksjonsdelingssystemet sikter mot en differensiert målgruppe av både barn, unge og voksne. Den kulturelle skolesekken er et svært viktig tiltak som bidrar til at barn og unge får anledning til å oppleve teater, opera, dans og andre kunstuttrykk i skoletiden. Det er ønskelig at de faste institusjonene utvider sitt tilbud til Den kulturelle skolesekken, blant annet som et bidrag til å høyne kvaliteten på tilbudet, jf. kapittel 9.4.7. De faste institusjonene skal imidlertid normalt ikke innrette hele eller store deler av sin virksomhet på produksjoner til Den kulturelle skolesekken. Departementet forutsetter at fast statstilskudd over kap. 324 Scenekunstformål, postene 01, 70 og 71, dvs. Riksteatret, de nasjonale institusjonene og region-/landsdelsinstitusjonene, normalt blir brukt til å produsere og formidle scenekunst til et alminnelig publikum.

Departementet legger også til grunn at virksomheter innenfor teater eller annen kunst- og kulturvirksomhet som mottar fast årlig statstilskudd, som en hovedregel bør være organisert som selvstendig rettssubjekt, som aksjeselskap eller som stiftelse.

Som et virkemiddel for å nå målet om et styrket profesjonelt scenekunsttilbud over hele landet, vil departementet etter en nærmere vurdering av behovene og institusjonenes utfordringer ta initiativ til å vurdere region-/landsdelsinstitusjoners oppdrag, herunder programprofil, turnering og forut-

setninger om å invitere til samarbeid med andre institusjoner og frie scenekunstgrupper. En slik vurdering kan ta utgangspunkt i den aktuelle situasjonen innenfor et fylke eller i større områder. Det er allerede utviklet interessante samarbeid innenfor og på tvers av fylkesgrenser. Departementet vil bidra til å utvikle slike gode tiltak.

I Nord-Norge med store geografiske avstander er det en utfordring å sørge for et desentralisert teatertilbud. Det er viktig å styrke teatertilbudet her og særlig i Finnmark. Hålogaland Teater skal gi et godt teatertilbud på teatret i Tromsø og som turnéteater i Troms og Finnmark. Nordland Teater spiller i eget hus på Mo, men er også et turnéteater som skal gi et godt teatertilbud i hele fylket.

I Trøndelag vil det bli tatt initiativ til å vurdere et nærmere samarbeid og en klarere ansvarsdeling mellom Trøndelag Teater og Nord-Trøndelag Teater. Trøndelag Teater har sin hovedaktivitet på scenene på teatret i Trondheim mens Nord-Trøndelag Teater er turnéteater. Produksjon og turnering synes å være særlig aktuelle samarbeidsområder. Det bør vurderes om Nord-Trøndelag Teater kan bli turnéteater for hele Trøndelag.

I Møre og Romsdal er Molde hovedsete for Teatret Vårt, og de fleste forestillingene blir vist her. I tillegg, turnerer teatret til andre byer og tettsteder i fylket. Det er naturlig å vurdere behovet og muligheter for å styrke turnéaktiviteten.

Sogn og Fjordane Teater har sin faste scene i Førde og spiller på turné i fylket.

Hordaland Teater reiser på turné i hele fylket, men har også sin egen teatersal på Stend og spiller fast for barn og unge på Ole Bull Scene i Bergen sentrum. Den Nationale Scene som har status som nasjonal institusjon er i hovedsak et stasjonært teater. Departementet legger til grunn at arbeidsdelingen mellom de to teatrene i fylket blir videreført.

I Rogaland, som har to institusjoner med region-/landsdelsstatus, synes også samarbeid og en klarere ansvarsdeling aktuelt, og departementet vil ta initiativ til at dette blir vurdert nærmere. Haugesund Teater har fast scene i Haugesund og spiller teater på turné hovedsaklig på Haugalandet. Rogaland Teater har gjennom sin mangeårige satsing på teater for og med barn og unge utviklet særskilt kompetanse her. Departementet tar sikte på å styrke teatret for å sikre satsingen som kompetansesenter for teater for og med barn og unge.

I Agderfylkene spiller Agder Teater på sin faste scene i Kristiansand og på utendørsscenen i Fjæreheia i tillegg til å turnere i de to fylkene. I Kristiansand er nytt teater- og konserthus under bygging, og Agder Teater vil få sin hovedscene her. Det vil innebære en styrking av tilbudet, og det er viktig at dette også kommer publikum i begge fylkene til gode gjennom turneer.

Teater Ibsen spiller på sine faste scener i Skien og i Tønsberg og gjennomfører turneer. Det er aktuelt å vurdere nærmere behovet for å styrke disse aktivitetene.

De to nasjonale teaterinstitusjonene i Oslo, Nationaltheatret og Det Norske Teatret, er en svært viktig del av det brede teatertilbudet i hovedstaden. Teatrene spiller hovedsakelig på sine faste scener i Oslo og turnerer i mindre grad. Departementet legger til grunn at samarbeidet mellom de to teatrene om bl.a. teaterfestivaler blir videreført.

I Oppland ble det i 2006 vist 57 forestillinger fra institusjonsteatre for et publikum på vel 8 500, og det var Riksteatret som hadde den største andelen både av forestillinger og publikum. I Hedmark, som har eget teater og som geografisk og med hensyn til innbyggertall er sammenlignbart med Oppland, ble det samme år vist 229 forestillinger fra institusjonsteatre for et publikum på nærmere 19 000. I Buskerud er Brageteatret i Drammen den eneste teaterinstitusjonen, mens Akershus Teater og Østfold Teater er de eneste teaterinstitusjonene i henholdsvis Akershus og Østfold.

Av det totale scenekunsttilbudet i Oppland, Akershus, Buskerud og Østfold sto Den kulturelle skolesekken for 52-75 pst. av forestillingene, og 59-63 pst. av publikum. Til sammenligning sto Den kulturelle skolesekken på landsbasis for ca. 1/3 av alle viste scenekunstforestillinger og om lag 27 pst av publikummet. Selv om publikum i disse fire fylkene har relativt kort avstand til andre teatertilbud, for eksempel i Oslo, er det ingen tvil om at scenekunsttilbudet til befolkningen i disse fire fylkene er betydelig svakere enn landsgjennomsnittet. Departementet vil derfor bidra særskilt til å styrke scenekunsttilbudet i Hedmark, Oppland, Akershus, Buskerud og Østfold. Det vil bli satt i gang et arbeid med sikte på å styrke scenekunsttilbudet i disse fylkene med utgangspunkt i blant annet de eksisterende teatervirksomhetene, andre institusjoner og det frie feltet.

Departementet legger til grunn at initiativ til samarbeid over fylkesgrenser, utvidet forestillingsaktivitet, utvidelse av målgrupper eller lignende for etablerte region-/landsdelsinstitusjoner først bør skje etter forutgående drøfting med institusjonenes eiere og på bakgrunn av lokale behov. Slike utvidelser skal skje innenfor de budsjettmessige rammer som institusjonene til enhver tid disponerer, men departementet legger til grunn at

den styrking av teaterinstitusjonen som blir foreslått i meldingen i stor grad vil gå med til å styrke tilbudet til publikum.

Riksteatret skal være hele landets turnéteater, og teatret skal også i årene framover videreutvikle strategier for å styrke teatersamarbeidet i Norge. Riksteatret velger spillesteder ut fra en rekke kriterier. Sentralt står best mulig geografisk dekning, at spillestedene kan ta i mot en rigg/scenografi med bestemte minstemål, bosettingsmønstre og reiseavstander samt historiske og andre lokale hensyn. Departementet understreker behovet for at Riksteatret må ha en aktiv holdning til utviklingen av spillestedene og at dette må skje i tett dialog med kulturhusene og med regionale og kommunale myndigheter.

Teater Manu har oppnådd svært positiv oppmerksomhet for sine oppsetninger som både omfatter norske og utenlandske verk fra klassikere som Peer Gynt og Odysseen til ny norsk dramatikk. Teatrets visjon for 2009 er å bli det mest spennende tegnspråkteatret i Europa. Statstilskuddet til Teater Manu for 2008 er 9,4 mill. kroner. Det er behov for å styrke tilskuddet til Teater Manu.

9.2.1 Utvidet budsjettmessig fleksibilitet for Riksteatret

Riksteatret er eneste teater organisert som statsinstitusjon. Som statlig forvaltningsorgan er Riksteatret en del av staten som juridisk person. Myndighetene styrer ved instruksjon, og virksomheten er underlagt statsrådens parlamentariske og konstitusjonelle ansvar. Instruksjonsmyndigheten utøves blant annet i det årlige tildelingsbrevet hvor det legges føringer for bruken av de tilførte midlene. For øvrig foregår det en styringsdialog gjennom de årlige budsjettmøtene og de halvårlige rapporteringene og etatsstyringsmøtene.

Den kunstneriske virksomheten er fristilt på samme måten som ved teatre som er organisert som aksjeselskap.

Økonomistyringen er imidlertid underlagt de budsjett- og regnskapsmessige krav og prinsipper som gjelder i staten, så som ettårsprinsippet, kontantprinsippet og bruttoprinsippet. For en virksomhet som Riksteatret med produksjon og formidling av scenekunst og med store egeninntekter av billettsalg, kan disse prinsippene i utgangspunktet virke begrensende.

Scenekunstpolitikken har som formål blant annet å stimulere til utvikling og fornyelse, herunder eksperimentering og utforskning. Det skal være mulig å ta sjanser med eksperimenterende oppsetninger som kan forårsake lavere billettinntekter. Riksteatret har også til formål å formidle scenekunst av høy kunstnerisk kvalitet til et bredt publikum, men det er vanskelig å forutsi hvorvidt den kunstneriske satsingen treffer publikum eller ikke.

Riksteatret er et turnéteater. Det innebærer at alle aktiviteter må planlegges i god tid. Teatret samarbeider med 70 spillesteder, og legger ut repertoaret inntil 11 måneder før en forestilling skal spilles. Dersom en produksjon mislykkes og oppnår dårlig besøk, kan ikke produksjonen tas av spilleplanen som ved andre teatre. Riksteatret må gjennomføre turneen, og har svært liten fleksibilitet til å endre kostnadsnivået. Inntektstap kan med andre ord ikke kompenseres ved bortfall av kostnader. Teatret legger et sjangermessig allsidig repertoar, og dette er med på å forsterke usikkerheten. Smale produksjoner kan oppnå godt besøk og tilsynelatende kommersielle titler kan mislykkes. Av disse grunner er Riksteatrets billettsalg spesielt vanskelig å forutsi.

Selv om Riksteatret har en merinntektsfullmakt, kan økte egeninntekter og ubrukte driftsbevilgninger bare i begrenset grad overføres til teaterproduksjon påfølgende år. Dermed mister teatret forutsigbarhet og et viktig incitament. Muligheten for langsiktig planlegging og helhetlig økonomistyring reduseres. Dersom Riksteatret utstyres med videre rammer for overføring av midler mellom budsjettår, ville teatret i større grad kunne styre ubrukte midler til planlegging og gjennomføring av langsiktige prosjekter. Det ville styrke ressursbruken mot produksjon ved at et godt inntektsår uten videre kunne benyttes til økt aktivitet det påfølgende året. Samtidig ville teatret ha en forutsigbarhet som gjør det mulig å demme opp for år hvor det er lavere billettinntekter.

De øvrige teatrene er i all hovedsak organisert som aksjeselskap. På grunn av Riksteatrets særlige kulturpolitiske oppdrag som riksinstitusjon er det gode grunner for at teatret har en nærmere tilknytning til staten enn de øvrige teatre.

Likevel er det av ovennevnte grunner ønskelig med en større økonomisk handlefrihet i form av utvidet budsjettmessig fleksibilitet for teatret. På denne bakgrunn vil det i budsjettsammenheng bli vurdert å foreslå å utstyre teatret med budsjettfullmakter som imøtekommer teatrets behov for overføring av midler fra det ene til det andre budsjettåret. Teatret vil dermed få en økonomisk handlefrihet som er mer i tråd med de behov virksomhetens karakter tilsier.

9.2.2 Figurteater

Figurteater er teater med dukker eller levende skuespillere. Denne teaterformen som også inneholder dukketeatertradisjonen er etter hvert blitt en del av den generelle teaterutviklingen med hybridformer og såkalt crossover, og det er etablert egne utdanninger som Akademi for figurteater ved Høgskolen i Østfold.

I dag er det først og fremst Riksteatret, Agder Teater, Oslo Nye Teater og Hordaland Teater som produserer og viser dukketeaterforestillinger. Agder Teater arrangerer også den internasjonale figurteaterfestivalen i Kristiansand hvert annet år. Figurteateret i Nordland er også viktig som produsent og distributør av profesjonelle figurteaterproduksjoner. De frie profesjonelle teatergruppene har vært en viktig tilvekst til dukketeatervirksomheten i Norge.

Det er behov for å ta vare på og styrke fornyelsen av og ivareta rekrutteringen til dukketeatret i Norge.

9.2.3 Tiltak

- Departementet vil styrke det profesjonelle scenekunsttilbudet over hele landet.
- Departementet vil ta initiativ til dialog om oppdraget for det enkelte teater.
- Det vil bli satt i gang et særskilt arbeid med sikte på å styrke teatertilbudet i Østfold, Akershus, Buskerud, Hedmark og Oppland.
- Riksteatret videreføres som hele landets turnéteater, og teatret må ha en aktiv strategi for utviklingen av spillestedene.
- Departementet vil bidra til å styrke utviklingen av og rekrutteringen til dukketeatret.
- Teater Manu vil bli styrket.

9.3 Kvalitet, utvikling og fornyelse

9.3.1 Innledning

Nyskaping og utvikling er viktige elementer i forståelsen av scenekunstens kvalitet. Departementet vil utvikle resultatvurderingen av institusjonene til å omfatte vurdering av kvalitet. Vi viser i denne forbindelse til St. meld. nr. 10 (2007-2008) *Knutepunkt*. I meldingen introduserer departementet et system for vurdering av resultater og måloppnåelse som også omfatter resultater av kvalitativ art, jf. kapittel 16.2.

Det er alminnelig enighet om at et hovedmål for de kunstneriske satsingene er å oppnå høy kvalitet. Hva kvalitet og ikke minst hva høy kvalitet er, er imidlertid vanskeligere å definere.

Den enkelte institusjon/virksomhet må selv ta stilling til hvordan virksomhetens kvalitet skal sikres, utvikles og fornyes. Kunstnerisk repertoar er et kjerneelement i kvalitetsutviklingen, og er også et viktig element når det gjelder å ta vare på og rekruttere nye publikumsgrupper. Teatret – som øyeblikkets kunst – må fungere i vår tid, det må kommunisere med publikum og må oppleves som relevant. Teatret kan utfordre og være kilde til innsikt, opplevelse og forståelse. Tilfanget av scenetekster er meget stort både av klassisk materiale og samtidens tekster. Det enkelte teater må finne sin balanse mellom klassisk og nytt repertoar. Utfordringen er den samme – å skape meningsfylt og relevant teater for dagens publikum.

Systematiske evalueringer vil også bli et verktøy for kvalitetsutvikling. Utgangspunktet for evalueringene vil være departementets mål for tilskuddet, jf. forslag til nye mål i kapittel 2.3. Det er viktig at evalueringene legges opp slik at det gir læring og vekst for dem som evalueres, men evalueringene må også legges opp slik at erfaringene kommer andre teatervirksomheter til gode.

Invitasjoner til gjestespill i utlandet er ett tegn på kvalitet. Norske institusjoner og grupper mottar ikke sjelden slike invitasjoner. Departementet vil også peke på de gode erfaringene med samarbeid mellom institusjoner og mellom institusjoner og grupper som grunnlag for utvikling og fornyelse.

Den Nationale Scene og Det Norske Teatret viste sin samarbeidsoppsetning av Henrik Ibsens Peer Gynt i regi av den amerikanske regissøren Robert Wilson i New York i 2006. Dette er også et eksempel på et interessant kunstnerisk samarbeid. Nationaltheatret har gjestet både New York, Milano og Pilsen i Tsjekkia med en oppsetning av Henrik Ibsens drama Vildanden i teatersjef Eirik Stubøs regi.

Institusjonene har også utviklet viktige samarbeid, både om kunstneriske og om praktiske spørsmål. Dette gjelder ikke minst på festivalområdet. Både Ibsenfestivalen og Samtidsfestivalen, som begge har sitt utspring fra Nationaltheatret, og som blir arrangert hvert annet år, har i de senere år fått flere medspillere, blant annet Det Norske Teatret. I 2008 blir Henrik Ibsens Brand samprodusert av Festspillene i Bergen og Nationaltheatret og vist i begge byer. Departementet har også merket seg at Oslo-teatrene, og ikke minst

Det Norske Teatret, har åpnet sine scener for gjestespill fra region-/landsdelsteatrene og fra Beaivváš Sámi Teáhter.

Departementet legger til grunn at teatrene fortsetter med og utvikler slikt samarbeid, og viser til initiativet som er tatt av Ultimafestivalen og Nationaltheatret i samarbeid med Det Norske Teatret og flere andre offentlig støttede kunstinstitusjoner i Oslo, om å etablere en internasjonal samtidskunstfestival i Oslo fra 2009. Det er en forutsetning at festivalen får bred forankring i de offentlig støttede kunstinstitusjonene i Oslo, og at den etablerte fordelingsnøkkelen for tilskudd til knutepunktfestivaler gjøres gjeldende ved at Oslo kommune, eventuelt i et samarbeid med Akershus fylkeskommune, påtar seg å dekke minimum 40 pst. av det offentlige tilskuddet til festivalen, jf. St.prp. nr. 1 (2007-2008). Departementet legger til grunn at berørte institusjoner bidrar med egne ressurser og tar på sin side sikte på særskilt tilskudd til festivalen.

Departementet har også merket seg at Nationaltheatret har behov for en budsjettmessig styrking for å kunne videreføre Ibsenfestivalen på høyt kunstnerisk nivå, først og fremst for å dekke kostnader forbundet med utenlandske gjestespill. Internasjonale gjestespill med samtidsdramatikk eller oppsetninger av klassiske drama kan være av stor kunstnerisk betydning, og har derfor stor verdi både for publikum og for norsk teaterkunst. Departementet tar derfor sikte på å styrke tilskuddet til Nationaltheatret for å bidra til å sikre utenlandske gjestespill og Ibsenfestivalens kunstneriske nivå.

9.3.2 Ny norsk dramatikk

9.3.2.1 Innledning

Et av hovedmålene for scenekunstpolitikken er å fremme kunstnerisk utvikling og fornyelse. Over Kultur- og kirkedepartementets budsjett gis det støtte til dette direkte gjennom egne tilskuddsordninger for scenetekstutvikling og refusjon av dramatikerhonorar under Norsk kulturråd, jf. kapittel 7.5.1. Indirekte gis det støtte til dette gjennom prosjekttilskudd til frie grupper og faste tilskudd til en rekke teatre.

Det Åpne Teater i Oslo har med støtte av Norske Dramatikeres Forbund lagt fram et forslag om å utvikle et Dramatikkens Hus, og det blir redegjort for forslaget i kapittel 9.3.2.5 nedenfor.

9.3.2.2 Samtidsdramatikk ved teatrene i 2006

Norsk teater- og orkesterforening innhenter årlig en oversikt blant sine medlemmer over uroppføringer og oppføringer av norsk og utenlandsk samtidsdramatikk fra de siste 15 år.

Tabell 9.2 viser antall oppsetninger av norsk og utenlandsk samtidsdramatikk ved Riksteate-

Tabell 9.2 Oppsetninger av norsk og utenlandsk samtidsdramatikk ved Riksteatret, nasjonale og region-/landsdelsinstitusjoner i 2006, unntatt Carte Blanche og Den Norske Opera & Ballett

Institusjon	Norsk samtidsdramatikk	Utenlandsk samtidsdramatikk	Totalt antall oppsetninger
Agder Teater	6	3	24
Den Nationale Scene	10	3	39
Det Norske Teatret	9	0	54
Haugesund Teater	2	2	41
Hedmark Teater	4	2	13
Hordaland Teater	2	1	10
Hålogaland Teater	1	0	7
Nationaltheatret	8	6	80
Nordland Teater	7	4	16
Riksteatret	1	2	10
Rogaland Teater	3	4	13
Sogn og Fjordane Teater	5	1	9
Teater Ibsen	6	2	16
Teatret Vårt	5	1	6
Trøndelag Teater	4	0	21
Totalt	73	31	359

Kilde: Norsk teater- og orkesterforening

Tabell 9.3 Antall uroppføringer ved Riksteatret og de nasjonale og region-/landsdelsinstitusjonene i 2006, unntatt Carte Blanche og Den Norske Opera & Ballett.

Institusjon	Uropp-føringer	Totalt antall oppsetninger
Agder Teater	3	24
Den Nationale Scene	6	39
Det Norske Teatret	6	54
Haugesund Teater	5	41
Hedmark Teater	9	13
Hordaland Teater	1	10
Hålogaland Teater	1	7
Nationaltheatret	6	80
Nordland Teater	9	16
Riksteatret	2	10
Rogaland Teater	2	13
Sogn og Fjordane Teater	3	9
Teater Ibsen	8	16
Teatret Vårt	5	6
Trøndelag Teater	5	21
Totalt	71	359

Kilde: Norsk teater- og orkesterforening

ret, de nasjonale teatrene og region-/landsdelsteatrene i 2006.

Av oversikten for 2006 framgår det at disse 15 teaterinstitusjonene totalt satte opp 104 produksjoner med samtidsdramatikk, dvs. dramatikk fra de siste 15 år. Av dette var 73 oppsetninger norske og 31 utenlandske.

Alle de 15 scenekunstinstitusjonene hadde oppsetninger med samtidsdramatikk i 2006. Oppsetningene utgjorde 29 pst. av totalt 359 oppsetninger i 2006.

Tilsvarende oversikter for tidligere år viser at det er betydelige variasjoner fra år til år i antall oppsetninger med samtidsdramatikk, og i hvor stor andel samtidsdramatikken utgjør av det samlede repertoaret. Nationaltheatrets Samtidsfestival synes å bidra vesentlig til de årlige variasjonene.

De 15 scenekunstinstitusjonene viste i 2003 123 oppsetninger med samtidsdramatikk. Dette utgjorde 35,9 pst. av totalt 343 oppsetninger. I 2004 ble det vist 93 oppsetninger med samtidsdramatikk av totalt 338 oppsetninger, dvs. 27,5 pst., og i 2005 ble det vist 146 oppsetninger av totalt 347 oppsetninger slik at andelen samtidsdramatikk i 2005 utgjorde hele 42 pst. av repertoaret.

Uroppføringer er en annen indikator knyttet til målet om å fremme kunstnerisk utvikling og fornyelse. Tabell 9.3 viser antall uroppføringer ved Riksteatret, de nasjonale og region-/landsdelsinstitusjonene.

Alle de 15 scenekunstinstitusjonene viste uroppføringer i 2006. Samlet ble det ved disse scenekunstinstitusjonene vist 71 uroppføringer dette året, noe som utgjorde 19,8 pst. av de totalt 359 oppsetningene.

Som for samtidsdramatikken er det variasjoner fra år til år. I 2003 var det totalt 41 uroppføringer ved de 15 scenekunstinstitusjonene, og uroppføringene utgjorde 11,9 pst. av de totalt 343 oppsetningene. I 2004 var det 47 uroppføringer som utgjorde 13,9 pst. av 338 oppsetninger totalt. I 2005 var det 86 uroppføringer av totalt 347 oppsetninger, det vil si at det samlede repertoaret i 2005 besto av 24,8 pst. uroppføringer.

9.3.2.3 DUS – Den Unge Scenen

DUS – Den unge scenen er et landsomfattende teaterprosjekt med formål å heve nivået på ungdomsteater i Norge. Bakgrunnen var erkjennelsen av et manglende bindeledd mellom det profesjonelle teatermiljøet og ungdom. En konsekvens av dette fraværet er også fraværet av dramatikk skrevet for ungdom. DUS – Den Unge Scenen arbeider derfor med å få fram profesjonelle sceniske tekster og konsepter av høy kvalitet, skrevet spesielt for ungdom, og som framføres av ungdom. Det Norske Teater har hovedansvaret for prosjektet med Rogaland Teater som fast samarbeidspartner. Prosjektet er ellers økonomisk selvstendig med egne midler fra det offentlige og andre bidragsytere.

En prosjektrunde går over to år og dreier seg blant annet om å bestille og utvikle tekster som kan være grunnlag for oppsetting. Et landsdekkende nettverk av institusjoner med tilknyttede ungdomsteatergrupper blir invitert til å delta i hver prosjektrunde. Det blir så arrangert festivaler i alle deltakende regioner, der gruppene møtes og viser sine forestillinger. For hver prosjektrunde blir det arrangert en nasjonal festival der utvalgte forestillinger fra de regionale festivalene blir presentert. Det blir også arrangert seminarer der gruppene får møte dramatikere og fagfolk fra det profesjonelle teatermiljøet.

9.3.2.4 Dagens støtte til ny norsk dramatikk

Å legge til rette for et godt tilfang av ny norsk dramatikk er én av forutsetningene for å fremme vi-

dere kunstnerisk utvikling og nyskaping i norsk scenekunst. Gode vilkår for å skrive ny dramatikk er en nøkkelfaktor i denne sammenhengen.

Norsk kulturråd har en tilskuddsordning til fremme av ny norsk dramatikk og scenetekst for barn, unge og voksne. Tekster som skrives for radio, fjernsyn, film eller video omfattes ikke av ordningen. For 2008 er det avsatt 3,6 mill. kroner til ordningen. Ordningen er tredelt:

- *Korttidsengasjement av forfatter* er støtteordningen for institusjonene og prosjektgruppene. Det kan søkes om støtte til å engasjere en forfatter i inntil tre måneder slik at forfatteren kan utvikle en scenetekst som skal ligge til grunn for en sceneproduksjon.
- *Scenetekstutvikling* er forfatternes støtteordning. Det kan søkes støtte til å videreutvikle en idé eller et prosjekt til et dramatisk verk eller scenetekst og er ment for forfattere som primært ønsker å videreføre dette arbeidet på egen hånd.
- *Oppfølgingsstøtte for scenetekstutvikling*. Det kan søkes midler til videreutvikling eller ferdigstillelse av tekstmateriale på bakgrunn av et prosjektbudsjett. Søknader om oppfølgingsstøtte skal inneholde tekstmateriale, budsjett og intensjonsavtale med produsent, verksted, skuespiller(e), danser(e), dramaturg, scenograf, komponist eller andre relevante medaktører/konsulenter.

I 2006 ble det gitt 138 600 kroner i støtte til kortidsengasjement av forfattere. Tilskuddene gikk til fire scenekunstgrupper. Støtten til scenetekstutvikling for forfattere utgjorde til sammen snaue 1,3 mill. kroner fordelt på 33 dramatikerprosjekter.

Delordningen med oppfølgingsstøtte for scenetekstutvikling ble satt i gang i 2007, og det ble til sammen gitt 294 000 kroner i tilskudd fordelt på fem dramatikere.

Utover dette gis det statlig støtte til dramatikere i form av stipend og garantiinntekter. Dramatikernes kvote av statlige stipend og garantiinntekter utgjorde i 2006 to garantiinntekter og 7 arbeidsstipend samt 465 000 kroner i diverse mindre stipend.

Scenekunstinstitusjonene og scenekunstgruppene i det frie feltet bidrar sterkt til utvikling av ny norsk dramatikk innenfor sine ordinære økonomiske rammer. Ved institusjonsteatrene får dramatikere enten antatt et innlevert manus, får støtte til å utvikle en idé eller skisse til manus/scenetekst, eller blir engasjert for en dramatisering/ utvikling av nytt manus.

De nasjonale institusjonene og region-/landsdelsinstitusjonene på scenekunstområdet kan for uroppføringer søke Norsk kulturråd om delvis refusjon av honorar til dramatikere, begrenset oppad til 60 000 kroner. I 2007 ga Norsk kulturråd til sammen 900 000 kroner i honorarrefusjon i forbindelse med uroppføringer. Samme beløp er avsatt for 2008.

Det Åpne Teater og Norsk Dramatikkfestival gjør et særskilt arbeid med hensyn til scenetekstutvikling. Det Åpne Teater i Oslo er en stiftelse som har som formål å utvikle og framføre ny dramatikk, og bidra til faglig og kunstnerisk utvikling av dramatikere. Det Åpne Teater tilbyr individuelle opplegg for utvikling av scenetekster. Alle tekster som blir sendt inn til teatret blir lest av «dramaturgiatet». I dramaturgiatet er det dramaturger og instruktører. Noen tekster får en videreutvikling i dramaturgiatet, andre får en mer tverrfaglig prosess med andre scenekunstnere. Norsk Dramatikkfestival arrangeres årlig med Det Norske Teatret som vertsteater og har som mål å stimulere utviklingen av ny norsk dramatikk. Festivalen henvender seg til dramatikere og gir dem muligheten til å få presentert sine verk på festivalen etter en juryering av manus.

9.3.2.5 Forslaget om Dramatikkens Hus

Det Åpne Teater som for 2008 mottar 3,9 mill. kroner over statsbudsjettets kap. 320 Allmenne kulturformål, post 74 Tiltak under norsk kulturråd, søkte for 2008 Kultur- og kirkedepartementet og Norsk kulturråd om 11 mill. kroner til drift av et nytt Dramatikkens Hus. Ifølge søknaden vil et Dramatikkens Hus bestå av Det Åpne Teater og en ny enhet: Scenetekstutvikling. Scenetekstutviklingsenheten skal lokaliseres sammen med eksisterende virksomhet i Det Åpne Teaters lokaler i Oslo.

Søknaden skisserer et samlet budsjett for Dramatikkens Hus for 2008 på 13,6 mill. kroner.

På inntektssiden forutsettes det en økning i statstilskuddet på 7,2 mill. kroner til 11 mill. kroner. Foruten tilskudd fra staten forutsettes det et tilskudd på 1 mill. kroner fra Oslo kommune og 0,5 mill. kroner i andre tilskudd. Det er budsjettert med 0,35 mill. kroner i billettinntekter.

På kostnadssiden framgår det lønnskostnader på i alt 4,8 mill. kroner til 12,3 årsverk. Årsverkene fordeler seg på Dramatikkens Hus med 4,8 årsverk, scenetekstutviklingsenheten med 2 årsverk og Det Åpne Teater med 5,5 årsverk. Av budsjettoppstillingen fremgår det at ca. 5 mill. kroner er

tenkt som frie midler til scenetekstutvikling. Dette tilsvarer hva Norsk Filmutvikling brukte til manusutvikling for 2007. Resterende, ca. 2,2 mill. kroner, er knyttet til lønninger, husleie og øvrig felles administrasjon og drift av Dramatikkens Hus i tillegg til det driftstilskuddet Det Åpne Teater mottar i dag.

Forslaget er på oppdrag av departementet, gjennomgått av tre fagpersoner: regissør Bentein Baardson, leder av Norske Dramatikeres Forbund Gunnar Germundson og universitetslektor Siren Leirvåg ved Institutt for kulturstudier og orientalske språk ved Universitetet i Oslo. De tre har på denne bakgrunn vurdert hvordan det bør legges til rette for ytterligere å fremme utvikling av ny norsk scenetekst.

Baardson, Germundson og Leirvåg tar som utgangspunkt at norsk dramatikk foreløpig bare har noen få særpregede dramatikere på høyt nivå, og sammenliknet med andre europeiske land er rekrutteringen av nye unge dramatikere forholdsvis beskjeden. Med hensyn til rammebetingelsene for dramatikere peker de på at forfatterne i for stor grad er henvist til å utvikle scenetekst på egenhånd. Fordi dramatikk og scenetekst er skrevet for å bli scenekunst, må en scenetekstutvikling være åpen og tilgjengelig for dem som skal iscenesette tekstene. Det er behov for tilbud om kontinuerlig og forpliktende dialog med dramaturger/konsulenter – avhengig av den enkelte dramatikers behov for hjelp i skriveprosessen. Det vises til film- og tv-bransjen hvor forfattere tilbys skrivestipender eller såkalt videreutviklingsstøtte under skriveprosessen. Dette utviklingsapparatet er bygd opp på en kompetansehevende måte. Konsulentordningen innen Norsk filmutvikling har bidratt til å heve kvaliteten vesentlig. Denne praksisen har bidratt til å trekke betydelig skrivetalent til filmbransjen. I dag gir Filmfondet spillefilmstøtte basert på manuskriptenes kvalitet. Ifølge de tre fagpersonene tyder tilbakemeldingene fra brukerne på at filmutviklingens ordning for manuskriptstøtte er en god mal for hvorledes en utvidet utviklingsordning for scenedramatikk kan organiseres. Mange som skriver dramatikk og scenetekst har sitt eget nettverk og får sine verk ut i verden, med eller uten økonomisk støtte i skriveprosessen. En utvidet scenetekstutvikling vil kunne fange opp tekster skrevet av forfattere utenfor nettverk, og tilby disse utvikling, økonomisk støtte og tilgang på nettverk.

Baardson, Germundson og Leirvåg støtter ideen om et Dramatikkens Hus, som Det Åpne Teater med støtte av Norske Dramatikeres Forbund har lansert. Gruppens konklusjon er at etablering av Dramatikkens Hus er avgjørende for framdriften og vitaliteten innen dette feltet. Gruppen ser følgende punkter som en forutsetning for opprettelsen av en slik institusjon:

- Dramatikkens Hus skal være et autonomt, nasjonalt kompetansesenter for scenetekst.
- Huset skal tilby utviklingsmuligheter på et høyt profesjonelt nivå for forfattere av scenetekst.
- Dramatikkens Hus skal sikre sterke faglige relasjoner mellom dramatikere/scenetekstforfattere og teaterprodusenter – både i det frie feltet og ved institusjonsteatrene. Huset skal formidle tekster av høy kvalitet til egnede produsenter.
- Dramatikkens Hus skal være et laboratorium for scenekunst. Huset skal romme en tverrfaglig møteplass for utforskning av scenisk uttrykk i møtet med tekst, og tilby verktøy og arena for å utvikle tekst gjennom praktisk arbeid.
- Dramatikkens Hus skal være et nasjonalt tilbud med gode relasjoner til andre regionale institusjoner med tanke på samarbeid om tekstutvikling og scenekunstutvikling.
- Dramatikkens Hus skal samarbeide med Dramatikerforbundet, Norsk teater- og orkesterforening og Danse- og teatersentrum for å sikre en bred forankring i hele scenekunstmiljøet.

Gruppen mener det er naturlig å tenke seg en omlegging av Det Åpne Teater til Dramatikkens Hus, hvor det legges et primært fokus på manusprosess, ikke produksjon. Dette forutsetter utvidet driftsstøtte for å sikre nødvendig nettverk for kompetanse, profesjonelt og kvalifisert personell som konsulenter, dramaturgiat og laboratorievirksomhet. Gruppen mener videre at en eventuell opprettelse av en slik institusjon ikke må gå på bekostning av de muligheter man i dag har når det gjelder ulike finansieringskilder for støtte til scenetekst. Dette vil kunne medføre en reduksjon av spredningen i feltet, og man kan dermed risikere redusert mangfold og estetisk bredde.

Baardson, Germundson og Leirvåg mener det ikke bør være en motsetning mellom støtteordningen til scenetekstutvikling gjennom Norsk kulturråd og en eventuell etablering av Dramatikkens Hus med en utvidet scenetekstutvikling. Det er tvert imot viktig med en arbeidsdeling og en bro mellom to pilarer i arbeidet med utvikling av scenetekst, en støtteordning med et eget utvalg i Norsk kulturråd og en praktisk og konkret labora-

torievirksomhet ved et Dramatikkens Hus. Prinsippet om «armlengdes avstand» som grunnlag for Kulturrådets støtteordning er viktig for å sikre mangfold og kvalitet på et mest mulig fritt grunnlag. Møte med, og et aktivt samarbeid med, dramaturger og andre scenekunstnere er viktig for å ivareta veien fra tekst til iscenesettelse, samt dramatikeres behov for å forstå og erfare denne prosessen for å kunne skrive tekst for scenen.

Når det gjelder Kulturrådets tredelte ordning for scenetekstutviklingen mener Baardson, Germundson og Leirvåg at formål 1, kortidsengasjement for forfatter, og formål 2, scenetekstutvikling, fortsatt bør ivaretas av Kulturrådet, men at formål 3, oppfølgingsstøtte for scenetekstutvikling, bør legges til Dramatikkens Hus. Det blir også foreslått at nåværende tilskuddsordning for ny norsk og samisk dramatikk, den såkalte refusjonsordningen, legges inn som en del av finansieringen for aktivitetene i Dramatikkens Hus. Gruppen mener ordningen er foreldet, og med fordel kan benyttes på en mer vital måte til nytte for hele scenekunstfeltet.

9.3.2.6 Departementets vurdering

Departementet viser til vurderingene fra Baardson, Germundson og Leirvåg og slutter seg til at det er ønskelig å satse ytterligere på scenetekstutvikling. På denne bakgrunn støtter departementet forslaget om å utvikle et Dramatikkens Hus.

Departementet slutter seg også til at refusjonsordningen for de faste scenekunstinstitusjonene ved uroppføringer av ny norsk og samisk dramatikk kan omdisponeres. Dette vil være i tråd med den generelle holdningen at institusjonenes virksomhet bør støttes ved det faste årlige rammetilskuddet og i minst mulig grad gjennom særskilte formålsbestemte tilskudd etter søknad.

I det videre arbeidet med å utvikle Dramatikkens Hus vil også tilskuddsordningen for ny norsk dramatikk og scenetekstutvikling under Norsk kulturråd bli vurdert.

Det er behov for å gå nærmere gjennom de kostnadsmessige og organisatoriske konsekvenser av en utvikling av Dramatikkens Hus for å styrke norsk og samisk dramatikk, og departementet vil sette i gang et slikt arbeid i kontakt med berørte parter.

9.3.3 Tiltak:

- Departementet vil støtte oppbyggingen av en ny internasjonal festival for samtidskunst i Oslo.
- Departementet vil bidra til å sikre Ibsenfestivalens kunstneriske nivå gjennom styrket tilskudd til Nationaltheatret.
- Departementet støtter utviklingen av et Dramatikkens Hus for å styrke norsk og samisk dramatikk og vil vurdere kostnader og andre konsekvenser på bakgrunn av søknaden fra Det Åpne Teater.
- Refusjonsordningen for ny norsk og samisk dramatikk vil bli omdisponert til andre formål for scenetekstutvikling.
- Tilskudd til ny norsk dramatikk/scenetekstutvikling styrkes.
- Departementet støtter arbeidet med utviklingen av Den Unge Scenen.

9.4 Scenekunsttilbudet til barn og unge

9.4.1 Innledning

Det er regjeringens målsetting at barn og unge skal ha tilgang til et kunst- og kulturtilbud som er likeverdig med det de voksne får, jf. St.meld. nr. 8 (2007-2008) *Kulturell skulesekk for framtida*. Møter med kunst og kultur gjennom oppveksten bidrar til opplevelser og kunnskap som kan danne grunnlag for egen utfoldelse og utvikling av evnen til å vurdere ulike kunst- og kulturuttrykk. En omfattende kulturforståelse gjør barna bedre rustet til å møte utfordringene i kunnskapssamfunnet.

Kultur- og kirkedepartementet bidrar i stor grad med midler til det profesjonelle teatertilbudet for barn og unge. Dette skjer både gjennom rammetilskudd til teaterinstitusjonene, og gjennom tilskudd til andre faste tiltak som har barn og unge som målgruppe. Barne- og ungdomsteater tilgodeses også gjennom Frifondordningen, gjennom prosjekttilskudd fra Norsk kulturfond og Fond for lyd og bilde. I tillegg utgjør scenekunst en vesentlig del av det tilbudet som formidles gjennom Den kulturelle skolesekken.

9.4.2 Scenekunstinstitusjonenes arbeid med teater for barn og unge

Tabell 9.4 viser antall publikum på forestillinger rettet mot barn og unge og antall forestillinger og oppsetninger rettet mot barn og unge for perioden 2004–2006. Tabellen omfatter institusjonsteatrene og Riksteatret.

Det framgår av tabellen at det er stor variasjon i oppsetningstilbudet for barn og unge ved institu-

Tabell 9.4 Antall oppsetninger, forestillinger og publikum på forestillinger rettet mot barn og unge for perioden 2004-2006

	2004			2005			2006		
Institusjon	Oppsetninger	Forestillinger	Publikum	Oppsetninger	Forestillinger	Publikum	Oppsetninger	Forestillinger	Publikum
Agder Teater	10	205	23 431	16	254	38 371	15	256	32 001
Den Nationale Scene	14	357	56 911	9	201	23 821	11	190	28 803
Det Norske Teatret	9	270	81 970	20	327	77 520	9	235	89 180
Haugesund Teater	32	141	18 429	39	123	16 977	35	108	15 669
Hedmark Teater	3	109	8 667	3	128	8 584	5	168	12 736
Hordaland Teater	5	139	23 597	6	259	27 953	7	235	27 836
Hålogaland Teater	3	27	1 942	2	153	23 963	2	70	24 543
Nationaltheatret	8	222	107 340	5	183	72 225	9	136	63 677
Nordland Teater	11	185	16 036	7	111	8 133	8	193	19 323
Riksteatret	4	242	62 624	4	136	40 170	3	173	21 940
Rogaland Teater	5	216	53 888	7	288	52 758	5	297	62 749
Sogn og Fjordane Teater	6	91	13 607	6	90	9 938	5	145	12 160
Teater Ibsen	4	77	10 157	5	111	10 591	5	216	20 771
Teatret Vårt	6	158	30 871	4	80	16 513	2	182	20 424
Trøndelag Teater	2	109	11 517	6	209	30 419	5	127	20 625
Sum	122	2 548	520 987	139	2 653	458 296	126	2 731	472 487

Kilde: Norsk teater- og orkesterforening

sjonene, noe som bl.a. skyldes at institusjonene legger ulike definisjoner til grunn når de definerer hva en oppsetning er. Kultur- og kirkedepartementet tar, i samarbeid med Norsk teater- og orkesterforening, sikte på å få utarbeidet en definisjon av hva som skal betegnes som oppsetning.

Som det fremgår av tabellen har alle institusjonene tilbud rettet mot barn og unge. I 2006 er det rapportert om til sammen 472 437 publikummere fordelt på 2 731 forestillinger og 126 oppsetninger. Dette utgjør 39 pst. av de totale publikumstall ved disse institusjonene, 40 pst. av alle forestillinger og 35 pst. av alle oppsetningene. I 2004 og 2005 er forholdstallene omtrent de samme. Sett under ett er det derfor grunnlag for å si at institusjonsteatrenes tilbud til barn og unge i dag utgjør en vesentlig del av deres virksomhet.

Tilbudet varierer i stor grad. Noen teatre har spesialisert seg på tilbud til barn og unge. Ved Hordaland Teater var 84 pst. av det totale antall forestillinger i 2006 rettet mot barn og unge, og forestillingene samlet 64 pst. av det totale publikummet. Ved Agder Teater var 74 pst. av forestillingene i 2006 rettet mot barn og unge, og forestillingene samlet 60 pst. av det totale publikummet. Rogaland Teater og Haugesund Teater har også en betydelig del av virksomheten rettet mot barn og unge.

Institusjoner som ikke har status som statsinstitusjon, nasjonal institusjon eller region-/landsdelsinstitusjon, framgår ikke av tabellen ovenfor. Disse utgjør en viktig del av det samlede teatertilbudet til barn og unge i Norge. Eksempler er Brageteatret i Buskerud, Figurteateret i Nordland, Nord-Trøndelag Teater[1], Oslo Nye Teaters Dukketeater for å nevne noen.

Brageteatret i Buskerud har hovedsakelig barn og unge som målgruppe for sin profesjonelle teaterdrift. Brageteatret er organisert som et aksjeselskap og er eid av Buskerud fylkeskommune og Drammen kommune. Virksomheten mottar tilskudd fra regionen og Kultur- og kirkedepartementet over kap. 324 Scenekunstformål, post 78 Ymse faste tiltak. Brageteatret har, sammen med Drammen barne- og ungdomsteater, bygget to av salene i Union Scene.

Figurteatret i Nordland hadde 15 års jubileum i 2006. Figurteatret er forvaltet av Nordland fylkeskommune og mottar tilskudd fra regionen og Norsk kulturråd, jf. kap. 320 Allmenne kulturfor-

[1] Nord-Trøndelag Teater har fra 2008 fått status som region-/landsdelsinstitusjon.

mål, post 74 Tilskudd til tiltak under Norsk kulturråd. Teatret satte ifølge årsrapporten for 2006 ny publikumsrekord med 21 708 publikummere fordelt på 254 forestillinger.

9.4.3 Tilbudet til barn og unge – innhold

Gjengangere på de fleste institusjoner er klassikere som Astrid Lindgrens *Pippi Langstrømpe, Ronja Røverdatter*, *Emil i Lønneberget* og *Mio min Mio* samt Thorbjørn Egners *Folk og røvere i Kardemomme by* og *Hakkebakkeskogen.* Tall fra Norsk teater- og orkesterforening viser at det i 2006 ble oppført 33 oppsetninger med norsk samtidsdramatikk rettet mot barn og unge ved institusjonsteatrene. Av i alt 126 oppsetninger rettet mot barn og unge i 2006 utgjør dette 26 pst. Det er regionteatrene som først og fremst står for dette tilbudet. Klassikerne dominerer fortsatt teatertilbudet for barn og unge ved de store institusjonene selv om det er store forskjeller.

Tilbudet fra scenekunstinstitusjonene omfatter mye mer enn «vanlig teater». Riksteatret har lenge hatt et eget dukketeaterensemble. Dukketeater er også hyppig på repertoaret til Hordaland Teater. Agder Teater har satset på dukketeater for både barn og voksne og arrangerte den første Internasjonale figurteaterfestivalen i 1992. Eventyrstund og opplesning er også en del av repertoaret ved institusjonsteatrene, men dette registreres vanligvis ikke som egne oppsetninger.

Institusjonsteatrene har størst tilbud til de minste barna. Det er en særskilt utfordring å få ungdom i alderen 13-17 år til å gå i teatret, og dette er en utfordring mange institusjonsteatre arbeider målbevisst med. Erkjennelsen av behovet for bedre kommunikasjon med et ungt publikum er bakgrunnen for initiativet til prosjektet Den Unge Scenen – DUS, hvor flere institusjonsteatre inngår som samarbeidspartnere. Det Norske Teatret, som de senere år har produsert flere forestillinger som kommuniserer direkte med et ungt publikum, er hovedansvarlig for prosjektet med Rogaland Teater som fast samarbeidspartner. Prosjektet er særskilt omtalt under kapittel 9.3.2.3.

9.4.4 Teater med barn og unge

Flere regionteatre har egne oppsetninger hvor barn og unge spiller teater for barn og unge innenfor en profesjonell ramme. Aktiviteten er delvis organisert som en integrert del av den øvrige teaterdriften, slik som ved Rogaland Teater og ved Haugesund Teater, eller som et mer eller mindre integrert samarbeid med kulturskolen eller et lokalt barne- og ungdomsteater, slik som ved Agder Teater og ved Teater Ibsen.

Barne- og ungdomsaktiviteten ved Rogaland Teater er en integrert del av Rogaland Teater. Aktiviteten drives som en klubbvirksomhet hvor barn og unge opptas som medlemmer mot å betale medlemskontingent. Det arbeides i klubben med sansetrening, pantomime, improvisasjon, rollespill, stemmebruk, sang, tekstforståelse og formidling, teatersport og scenekamp. Barne- og ungdomsteatret har to produksjoner årlig hvor utvalgte klubbmedlemmer får delta. Den ene på teatrets hovedscene, mens den andre har vært på teatrets intimscene eller i den nye Teaterhallen. I tillegg arrangeres det en lukket forestilling på hovedscenen slik at alle medlemmene skal få anledning til å stå på scenen i løpet av året. Forestillingene på hovedscenen har i snitt hatt 25 000 besøkende med en besøksprosent på over 90 pst. Ungdomsproduksjonene på Intimscenen eller i Teaterhallen har hatt et snitt på nærmere 4 000 besøkende og en besøksprosent på over 80 pst. Mens barneteatret gjerne spiller eventyrkomedier og klassikere, satser ungdomsteatret både på samtidsdramatikk og på egne versjoner av klassikere. Ungdomsteatret er også aktivt engasjert i Den Unge Scenen – DUS.

Rogaland Teater viser til en økende interesse for organisering og drift av sitt barne- og ungdomsteater og har tatt mål av seg til å bli et internasjonalt kompetansesenter for barne- og ungdomsteater. Kompetansesenteret skal etter planen initiere nasjonale og internasjonale nettverk av barne- og ungdomsteatre og bidra til kompetanseheving gjennom kurs, seminarer og utvikling av ny og relevant litteratur. Det legges også opp til etablering av et dokumentasjonssenter med en digitalisert manusbank som etter teatrets syn vil kunne være en ressurs i formidling og spredning av barne- og ungdomsteatervirksomhet.

Teater Ibsen produserer hvert år en oppsetning for og med barna i Kulturskolen med forestillinger i Festiviteten i Skien. Barna skriver manus, musikk, designer kostymer og kulisser, er skuespillere, musikere og dansere. Barna ved de forskjellige linjene ved kulturskolen bidrar til de ulike deler av produksjonen. Etter at et konsept er vedtatt, løftes det over til Teater Ibsen som står for introduksjon, produksjon og gjennomføring av prøver og forestillinger med samme ressurstilgang som de øvrige produksjonene.

Agder Teater har sekretariatet for Kristiansand Barne- og Ungdomsteater og setter opp én oppsetning per år med barne- og ungdomsteatret. Agder Teater bidrar med den profesjonelle rammen etter modell av Rogaland Teater og har ansvar for kostymedesign, scenografi, koreografi, sanginnstudering, musikk og instruksjon. Foreldrene er i stor grad involvert og bidrar med alt fra påkledning til å skaffe annonser.

Inkludering av barn og unge i produksjonene bidrar til en tidlig interesse for scenekunst og til utvikling av flere talenter på feltet. Denne virksomheten gir dessuten teaterinstitusjonene en god mulighet til å nå fram til publikumsgrupper som det ellers er vanskelig å nå, spesielt ungdom. Terskelen for å oppsøke en teaterforestilling er lavere med venner og bekjente blant de medvirkende. Med den ressurstilgang som denne virksomheten er gitt ved flere av regionteatrene, oppnås dessuten en høy grad av profesjonalitet over forestillingene. Teater som inkluderer barn og unge hører derfor naturlig med som en integrert del av teatrenes profesjonelle virksomhet. Selve undervisningen av barna, klubbaktiviteter, teaterskoledrift og liknende, må imidlertid finansieres lokalt eller gjennom egenbetaling.

9.4.5 Frie sceniske grupper og andre tilbud

Frie sceniske grupper er viktige bidragsytere til det profesjonelle scenekunsttilbudet til barn og unge. De frie sceniske gruppene er også vesentlige bidragsytere til det tilbudet som formidles gjennom Den kulturelle skolesekken. Tilbudet er variert. Det er ofte originalt og dekker de fleste genrer. En stor del av det totale tilbudet er urpremierer.

Lange ventelister til barneteatrene viser at det er stort potensial for vekst i amatørteaterfeltet.

I følge statistikken er det barneteater som oftest står på amatørenes repertoar. Norsk teaterråd oppgir følgende stykker som medlemsgruppenes ti mest spilte: *Reisen til julestjernen, Hakkebakkeskogen, Karius og Baktus, Trollmannen fra Oz, Pippi Langstrømpe, Grease, Folk og røvere i Kardemomme by, Lyst på livet, Rent,* og *Heksene* – det vil si at sju av amatørenes mest spilte stykker er barneklassikere.

Det finnes også teaterfestivaler spesielt rettet mot barn og unge. DUS – Den Unge Scenen er allerede nevnt og Agder Teaters Internasjonale Figurteaterfestival. Vestlandske Teatersenter arrangerer festivalen Mini-Midi-Maxi med forestillinger rettet mot barn og unge, seminarer, workshops og foredrag. På festivalene deltar ofte både institusjonsteatrene, de frie gruppene og amatørteatergruppene med sine produksjoner.

9.4.6 Den kulturelle skolesekken

Den kulturelle skolesekken er en nasjonal satsing der kultursektoren og opplæringssektoren samarbeider om å medvirke til at elever i skolen får oppleve, gjøre seg kjent med og utvikle forståelse for profesjonelle kunst- og kulturuttrykk av alle slag.

Den kulturelle skolesekken har som sine fremste mål å:

- medvirke til at elever i grunnskolen får et profesjonelt kulturtilbud
- legge til rette for at elever i grunnskolen skal få tilgang til, gjøre seg kjent med og få et positivt forhold til kunst- og kulturuttrykk av alle slag
- medvirke til å utvikle en helhetlig innlemmelse av kunstneriske og kulturelle uttrykk i realiseringen av skolens læringsmål.

I dag får alle elever i grunnskolen, om lag 620 000 barn og unge, tilbud fra Den kulturelle skolesekken. Ordningen skal i løpet av en treårsperiode utvides til også å gjelde alle elever i den videregående opplæringen. Høsten 2007 ble det satt i gang pilotprosjekter i syv fylkeskommuner for utvidelse av ordningen.

Den statlige satsingen på Den kulturelle skolesekken ble startet opp i 2001 med tilskudd over statsbudsjettet. Fra 2003 fikk Den kulturelle skolesekken tilført midler fra spilleoverskuddet til Norsk Tipping, og de økonomiske rammene har økt fra 60 mill. kroner i 2003 til 167 mill. kroner i 2008. I tillegg til de statlige midlene, genereres det betydelige midler fra fylkeskommuner, kommuner og kunst- og kulturinstitusjoner.

Den videre utviklingen av Den kulturelle skolesekken er grundig omtalt i St. meld. nr. 8 (2007-2008) *Kulturell skolesekk for framtida*. I meldingen er det foreslått enkelte endringer i fordelingsmodellen for spillemidler for å finansiere utvidelsen til videregående opplæring.

Endringene innebærer at fylkeskommunene over to-tre år vil få ansvaret for å forvalte alle spillemidlene til Den kulturelle skolesekken. Sentrale institusjoner og tiltak vil ikke lenger motta spillemidler, men vil få tilskudd til arbeid med Den kulturelle skolesekken over statsbudsjettet. For nærmere informasjon om dette henvises det til St.

meld. nr. 8 (2007-2008) *Kulturell skolesekk for framtida*.

Produksjon av scenekunst til Den kulturelle skolesekken skjer både ved teater-, opera- og danseinstitusjonene og i de frie sceniske gruppene. Norsk scenekunstbruk er den nasjonale formidlingsaktøren for scenekunst i Den kulturelle skolesekken. I 2006 fikk Norsk scenekunstbruk 3 mill. kroner av spillemidlene til formidling av scenekunst. Scenekunstbruket har et medlemsnettverk av fylkeskommuner og deres lokale arrangører. Nettverket omfatter i dag alle fylker utenom Oslo, Finnmark og Nord-Trøndelag med til sammen 369 kommuner. Finnmark har stått på venteliste for å komme med i Scenekunstbruket siden 2005. Scenekunstbruket tilbyr et repertoar som arrangørnettverket kan velge fra. Repertoaret blir kvalitetsvurdert i samarbeid med en faglig referansegruppe, og i dialog med fylkesnettverket. Det vises ellers til nærmere beskrivelse av Norsk scenekunstbruk i kapittel 4.2.19.

Norsk scenekunstbruk mottar årlig rapporter på aktivitet og omfang om scenekunst i Den kulturelle skolesekken, også om den aktiviteten som ikke formidles gjennom Scenekunstbruket. I kalenderåret 2006 ble det gjennom Den kulturelle skolesekken formidlet 170 produksjoner og 5 076 forestillinger for 492 849 publikummere, jf. boks 9.1. Av dette var 58 produksjoner og 2 351 forestillinger formidlet gjennom Scenekunstbruket for 228 413 publikummere.

Det frie scenekunstfeltet stod i 2006 for 113 produksjoner som utgjorde 66 pst. av alle produksjonene, 3 433 forestillinger som utgjorde 68 pst av alle forestillingene og 312 248 publikummere som utgjorde 63 pst. av det samlede publikummet.

De store scenekunstinstitusjonene og regionteatrene har i varierende grad vært aktive i Den kulturelle skolesekken, men noen av de mindre institusjonsteatrene har produsert mye for Den kulturelle skolesekken. I tabell 9.5 framgår det at institusjonsteatrene i 2006 viste 45 produksjoner som utgjorde 27 pst. av produksjonene, og 1 310 forestillinger som utgjorde 26 pst av alle forestillingene for et publikum på 160 847 publikummere som utgjorde 33 pst. av det samlede publikummet i Den kulturelle skolesekken.

Norsk kulturråd har siden 2004 disponert 3 mill. kroner årlig av spillemidler til ny produksjon av scenekunst i Den kulturelle skolesekken. Målgruppen for tilskuddsordningen er de frie sceniske gruppene. I 2006 fikk 16 prosjekter tilskudd. Majoriteten av søknadene i 2007 kom fra Oslo (41), men også Akershus (7), Sør-Trøndelag (5) og Troms (4) var godt representert. Det var ingen søknader fra Østfold, Oppland, Nord-Trøndelag, Finnmark, Aust-Agder og Vest-Agder.

Norsk kulturråd og Norsk scenekunstbruk har samarbeidet om bruken av midlene slik at Norsk scenekunstbruk har fått informasjon om hvilke prosjekter som har fått produksjonsstøtte av Norsk kulturråd. Det har ikke vært noen automatikk i at prosjekter som har fått produksjonsmidler, er blitt formidlet gjennom Norsk scenekunstbruks fylkesnettverk. For å sikre en bedre sammenheng mellom produksjon og formidling av fri scenekunst vil departementet, jf. St.meld. nr. 8 (2007-2008) *Kulturell skolesekk for framtida*, vurdere om Norsk scenekunstbruk bør disponere produksjonsmidler til ny scenekunst i stedet for Norsk kulturråd.

9.4.7 Departementets vurdering

I 2006 var 35 pst. av alle oppsetningene og 40 pst. av forestillingene i regi av de faste scenekunstinstitusjonene beregnet på barn og unge. Dette var stabilt i forhold til 2004 og 2005. I rapportene til departementet blir det ikke differensiert mellom tilbud rettet mot barn og tilbud rettet mot unge. Det synes imidlertid som at den største delen er beregnet på barn. Det foreligger heller ikke systematiske analyser av repertoaret som blir presentert.

Flere av de faste teatrene driver også teater med barn og unge som fritidstilbud med profesjonell veiledning. Svært mange har fått sin første introduksjon til teatret på denne måten enten som skuespiller eller publikummer, og teater med barn og unge er også viktig for utvikling av unge talenter. Barne- og ungdomsteatret ved Rogaland Teater har lang erfaring og høy anseelse og har søkt om midler for å utvikle et kompetansesenter for barne- og ungdomsteater på grunnlag av sitt eget barne- og ungdomsteater. Det planlagte kompetansesenteret skal inspirere og bidra til status- og kompetanseheving for barne- og ungdomsteater gjennom utdanning, kurs og seminarer og utvikling av ny og relevant faglitteratur. Kompetansesenteret vil også inneholde et dokumentasjonssenter med digitalisert manusbank som vil kunne være en ressurs i formidling og spredning av barne- og ungdomsteatervirksomhet. Departementet vil støtte dette tiltaket. Gjennom Den Unge Scenen vil kompetansesenteret kunne initiere skriveprosjekter tilrettelagt

for barn og unge og fremme ny norsk barne- og ungdomsdramatikk.

Det er viktig at alle scenekunstinstitusjonene gir et variert og kvalitativt godt tilbud til barn og unge som en del av det alminnelige publikumstilbudet. Mange vil hevde at de små scenene er vel så godt egnet som hovedscenene for tilbud til barn og unge, fordi man i det lille formatet kan legge bedre til rette for den direkte og unike kommunikasjon mellom scene og sal som er et av kjennetegnene på scenekunst av høy klasse.

Det er ønskelig at flere institusjoner blir leverandører til Den kulturelle skolesekken. Som nevnt ovenfor står de frie gruppene for 66 pst. av produksjonene og 68 pst. av forestillingene i Den kulturelle skolesekken i 2006. Riksteatret, som det nasjonale turnéteatret med bred erfaring i å produsere og formidle egne og andres produksjoner, er ikke leverandør til Den kulturelle skolesekken i dag. Det må vurderes om Riksteatret kan innpasse tilbud til skolene i den alminnelige turnéaktiviteten, og bidra til kvalitetsheving av scenekunsttilbudet gjennom samarbeid med andre scenekunstinstitusjoner og frie grupper.

De store scenekunstinstitusjonene har i varierende grad vært aktive i Den kulturelle skolesekken, og det anses som viktig at skoleelever får møte profesjonell scenekunst på profesjonelle arenaer også utenfor sin egen skole.

I St.meld. nr. 8 (2007-2008) *Kulturell skolesekk for framtida* er det gjort rede for at det er et behov for flere scenekunstproduksjoner både fra frie grupper og fra scenekunstinstitusjonene for å sikre mangfold og høy kvalitet på tilbudet til barne- og ungdomsskoleelevene, og i forbindelse med utvidelse av Den kulturelle skolesekken til videregående opplæring. Det er ønskelig å sikre at det i alle fylkeskommuner er mulig å velge scenekunstoppsetninger til Den kulturelle skolesekken fra flere tilbydere.

Det er behov for en nasjonal aktør som kan samordne hele feltet og som kan medvirke til å stimulere til produksjon av ny scenekunst, kvalitetssikre produksjonene, danne nettverk, legge til rette for kompetanseutvikling og gi faglige råd på feltet.

Norsk scenekunstbruk er pekt ut som en aktør til å samordne scenekunstfeltet i Den kulturelle skolesekken. For bedre å sikre sammenhengen mellom produksjon og formidling av fri scenekunst vil departementet vurdere om Scenekunstbruket på sikt skal ta over forvaltingen av prosjektmidlene til ny scenekunst som Norsk kulturråd disponerer i dag, jf. St.meld. nr. 8 (2007-2008). Danse- og teatersentrum har foreslått at Norsk scenekunstbruk også kan formidle oppsetninger fra de faste institusjonene gjennom Den kulturelle skolesekken. Departementet vil vurdere ulike sider av dette forslaget nærmere.

Norsk scenekunstbruk leverer med hjelp av et fagråd kvalitetssikrede produksjoner fra frie grupper til medlemsfylkene, dvs. alle fylker unntatt Finnmark som står på venteliste og Oslo samt Nord-Trøndelag som foreløpig ikke har søkt medlemskap.

Norsk scenekunstbruk er i dag organisert som en avdeling i Danse- og teatersentrum. Det må vurderes om Norsk scenekunstbruk skal organiseres som eget rettssubjekt.

Den Unge Scenen er også viktig for utviklingen av ny norsk dramatikk. Det vises til omtale under kapittel 9.3.2.3.

Den videre statlige satsingen på scenekunst for barn og unge vil dels skje gjennom rammetilskuddet til institusjoner og tiltak og gjennom utvikling av Den kulturelle skolesekken.

Boks 9.1 Den kulturelle skolesekken 2006 - scenekunst

Totaloversikt

Tallene baserer seg på rapporter innhentet fra Norsk Scenekunstbruks 16 medlemsfylker og de tre fylkene utenom Scenekunstbruket (Finnmark, Nord-Trøndelag og Oslo), samt kommunene Bergen, Lørenskog, Karmøy og Bodø som får direkte midler til Den kulturelle skolesekken.

Figur 9.2 Totaloversikt hele landet

Tabell 9.5 Hele landet

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Scenekunstbruket (sceniske kompanier)	58	2 351	228 413
Andre sceniske kompanier u/Scenekunstbruket	55	1 082	83 835
Institusjonsteatre/ tiltak	45	1 310	160 847
Andre	12	333	19 754
Totalt	170	5 076	492 849

Tabell 9.6 Fylkesvis

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Møre og Romsdal			
Scenekunstbruket/ frie grupper	11	421	44 267
Institusjonsteatre	4	81	14 056
Andre	1	39	2 447
Totalt	16	541	60 770
Sogn og Fjordane			
Scenekunstbruket/ frie grupper	11	162	12 685
Institusjonsteatre	2	57	3 838
Andre	1	19	1 455
Totalt	14	238	17 978
Hordaland m/Bergen			
Scenekunstbruket/ frie grupper	15	307	23 884
Institusjonsteatre	7	36	7 940
Andre	3	47	3 969
Totalt	25	389	35 793
Rogaland m/Karmøy			
Scenekunstbruket/ frie grupper	7	133	8 123
Institusjonsteatre	2	66	5 733
Andre	3	139	5 964
Totalt	12	338	19 820
Vest-Agder			
Scenekunstbruket/ frie grupper	9	244	29 100
Institusjonsteatre	1	8	850
Totalt	10	252	29 950
Aust-Agder			
Scenekunstbruket/ frie grupper	6	121	12 852
Institusjonsteatre	2	30	3 285
Totalt	8	151	16 137

Tabell 9.6 Fylkesvis

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Telemark			
Scenekunstbruket/ frie grupper	6	249	23 371
Institusjonsteatre	1	102	10 100
Totalt	7	351	33 471
Buskerud			
Scenekunstbruket/ frie grupper	2	102	7 071
Institusjonsteatre	2	220	28 313
Totalt	4	322	35 384
Vestfold			
Scenekunstbruket/ frie grupper	19	407	36 071
Institusjonsteatre	1	9	190
Totalt	20	416	36 261
Østfold			
Scenekunstbruket/ frie grupper	6	186	21 447
Institusjonsteatre	2	109	9 532
Andre	1	41	2 419
Totalt	9	336	33 398
Finnmark			
Frie grupper	3	36	3 116
Institusjonsteatre	1	6	529
Totalt	4	42	3 645
Troms/Svalbard			
Scenekunstbruket/ frie grupper	5	52	3 047
Institusjonsteatre	2	22	2 054
Andre			
Totalt	7	74	5 101
Nordland m/Bodø			
Scenekunstbruket/ frie grupper	11	211	17 668
Institusjonsteatre	4	8	1 090
Andre			
Totalt	15	219	18 758

Tabell 9.6 Fylkesvis

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Nord-Trøndelag			
Frie grupper			
Institusjonsteatre	1	20	5 669
Andre			
Totalt	1	20	5 669
Sør-Trøndelag			
Scenekunstbruket/ frie grupper	10	172	12 959
Institusjonsteatre			
Andre			
Totalt	10	172	12 959
Hedmark			
Scenekunstbruket/ frie grupper	13	198	15 441
Institusjonsteatre	1	45	3 592
Andre			
Totalt	14	243	19 033
Oppland			
Scenekunstbruket/ frie grupper	7	241	25 419
Institusjonsteatre			
Andre			
Totalt	7	241	25 419
Akershus			
Scenekunstbruket/ frie grupper	13	92	7 127
Institusjonsteatre	8	448	53 556
Andre			
Totalt	21	540	60 683
Oslo			
Frie grupper	6	100	8 600
Institusjonsteatre	5	43	10 520
Andre	3	48	3 500
Totalt	14	191	22 620

9.4.8 Tiltak

- Norsk scenekunstbruk styrkes for å innlemme Finnmark og for å innlemme produksjoner fra de faste scenekunstinstitusjonene i formidlingsordningen/Den kulturelle skolesekken.
- Det må vurderes om Riksteatret kan produsere tilbud i Den kulturelle skolesekken og bidra med kompetanseutvikling og kvalitetsheving av scenekunsttilbudet i Den kulturelle skolesekken.
- Det foretas en systematisk analyse av det repertoaret som presenteres for barn og unge ved de faste scenekunstinstitusjonene og gjennom Den kulturelle skolesekken, for å få bedre kunnskap om dette og som utgangspunkt for eventuelle tiltak, jf. også stortingsmeldingen om Den kulturelle skolesekken.
- Rogaland Teater styrkes med sikte på oppbygging av kompetansesenter med manusbank.
- Styrke tilskuddet til institusjoner som driver teater for og med barn og ungdom på profesjonelt nivå.
- Vurdere om Norsk scenekunstbruk skal ta over forvaltningen av prosjektmidler til ny scenekunst som Norsk kulturråd disponerer i dag.
- Departementet støtter arbeidet med utviklingen av Den Unge Scenen.

9.5 Scenekunstens spillesteder – vedlikehold og fornyelse[2]

9.5.1 Innledning

Scenekunstens spillesteder gir ikke bare de fysiske forutsetninger, muligheter og begrensninger for produksjon og framføring av scenekunsten, men er i mange tilfeller et sentralt element i institusjonens identitet. De fleste teatre, operaer og andre scenekunstinstitusjoner er så nær knyttet til sine spillesteder at bygningens navn er det samme som navnet på institusjonen.

Eiendomsforvaltning med drift, vedlikehold og utvikling av bygninger og lokaler er en langsiktig virksomhet med stadig flere og høyere krav til faglig kompetanse. Når eiendomsforvaltningen svikter av ulike årsaker, vil det kunne få betydelige negative konsekvenser for scenekunsten. Utgangspunktet for redegjørelsen i dette kapitlet er problemstillinger som de siste årene er knyttet til nedprioritert vedlikehold av bygninger, og manglende avsetninger til utskifting av sceneteknisk utstyr ved noen av teatrene som får statlig driftstilskudd.

Kapitlet innledes med et historisk tilbakeblikk på utviklingen av scenekunstens spillesteder, med hovedvekt på de siste to hundre årene, og en kort redegjørelse for statens føringer de siste tyve årene ved tilskudd til drift og investeringer. Deretter følger en omtale av eierskap og eiendomsforvaltning. Det gis videre en redegjørelse for situasjonen i dag for scenekunstinstitusjonenes organisering, innsats og ressursbruk i ivaretagelsen av ansvaret for vedlikeholdet av bygninger og fornyelse av sceneteknisk utstyr. Kapitlet avsluttes med mulige tiltak og anbefalinger for å bedre den framtidige forvaltningen på feltet.

9.5.1.1 Historisk tilbakeblikk

I utgravinger av antikke greske bystater fra ca. 400 år før vår tidsregning har en funnet arenaer for friluftsteater der spilleplassen er sentralt plassert, og med publikumsplassene på jevnt stigende trappetrinn i form av en halvsirkel rundt spilleflaten, et amfi[3]. Bak spilleplassen var det ofte et treskur («skene»), hvor skuespillerne kunne gjøre sin entré og sorti og dessuten skifte masker og kostymer. I romernes amfiteater var spilleflaten fullstendig omkranset av en oval form med tilskuerplassene fordelt på jevnt stigende trinn. Innholdet av scenekunsten endret også karakter. Vi kan forestille oss at klar tale var mindre viktig for opplevelsen av romernes gladiatorkamper i Colosseum og lignende amfiteatre, sett i forhold til de greske dramaene, hvor ordet, både talt og sunget, trolig var svært betydningsfullt for publikums opplevelse av forestillingene. Det greske amfiteatret er berømt for sin akustikk. Amfiformen og materialenes overflate bar lyden forbausende sterkt og klart like til bakerste rad. Amfiteatret etter det greske forbildet er også egnet for dagens scenekunst. Teater i friluft brukes av Agder Teater i Fjæreheia i Grimstad. Dessuten brukes slike arenaer i framføringen av historiske spill, for eksempel «Spelet om Heilag Olav» på Stiklestad i Verdal.

9.5.1.2 Om lokaler for norske scenekunstinstitusjoner de 200 siste årene

Utformingen av scenekunstbygningene reflekterer den historiske utviklingen av scenekunsten fra

[2] I dette kapitlet er bl.a. følgende kilder benyttet: NOU 2004:22 Velholdte bygninger gir mer til alle; veilederen Forvaltning av statens kulturhistoriske eigedommar, FAD 2006; og rapporten Den norske teaterarkitekturen, Sidsel Graffer 2007.

[3] Amfi kommer fra gresk, hvor betydningen kunne være 'begge', 'på begge sider' eller 'rundt' (amphithecium).

illusjonsteatret med naturalisme og realisme til symbolisme og eksperimentering med nye utrykksformer. Scenerommene er også utviklet etter hvem kunsten henvender seg til – fra hoffene og de lukkede private selskap til det offentlige publikum.

Fra 1500-tallet har elever fra latinskoler hatt forestillinger, spesielt om bibelske tema. På 1700-tallet ble det i Sverige og Danmark utviklet hoffteater. Christian V's teaterforbud fra 1738 til 1746 virket i Norge i praksis fram til 1802. Samtidig ble de private dramatiske selskapene etablert og fikk en sterk stilling. Disse besto av en lukket krets fra øvre samfunnsklasser som spilte forestillinger i sine private hjem. Medlemmene vekslet mellom å være skuespillere, «agerende dillettanter», og tilskuere. I tillegg var det omreisende trupper. I perioden fra 1800 til ca. 1939 ble det bygd private teaterlokaler for de dramatiske selskapene i de største byene. Dette var i stor grad ombygde lokaler, men også nybygg som i Bergen (1800), Drammen (1801) Oslo (1802), Kristiansand (1807), Trondheim (1807) og Halden (1820). Teatrene for de dramatiske selskapene ble innredet med utgangspunkt i at skuespillerne og publikum tilhørte samme selskap.

I tillegg ble det bygd offentlige teatre som Strømbergs Teater (1827) og Christiania Teater (1836) i Oslo og Børsteatret (1839) i Drammen. Mens lokalene for de dramatiske selskapene i de fleste tilfellene ble lokalisert utenfor sentrum, ble de offentlige teatrene lokalisert i sentrum for å tiltrekke seg publikum. De private teatrene i Norge for de dramtiske selskapene hadde likhetstrekk med hoffteatret i sin lukkethet. De første offentlige teatrene i Norge hadde de offentlige teatrene i Europa som forbilde. Rundt 1830 endrer de dramatiske selskapene seg til dannede selskaper, og teaterlokalene blir leid ut til profesjonelle omreisende trupper. Fra 1850 har de private selskapene karakter av eier- og driftsselskaper for teaterlokalene. Disse selskapenes teaterbygninger i Oslo, Bergen, Trondheim, Arendal og Halden ble bygd om og etter hvert tatt i bruk av offentlige teater. Ombyggingene skulle dekke endrede funksjoner fra overklasseforlystelse til folkeforlystelse, og omfattet blant annet tiltak for å skille inngang og faciliteter for skuespillere og publikum, og ombygging av salongene slik at man kunne skille mellom gode og mindre gode plasser med differensierte billettpriser. I noen av lokalene ble det montert trekk for scenetepper og belysning – først oljelamper og senere gasslys. Deler av disse lokalene finnes i dag i Trøndelag Teater i Trondheim og Centralteatret i Oslo.

I perioden fra 1870 til 1909 ble det oppført flere offentlige teaterhus etter mønster fra teaterhus på det europiske kontinentet. Teaterhusene ble utformet som representative, frittliggende monumentalbygg, og skillet mellom teatrets produksjonsrom og publikums opplevelsesrom ble tydelig. Denne påvirkningen er tydelig ved oppføringen av teaterhusene for Nationaltheatret i 1899 og Den Nationale Scene i 1909. Dette gjelder også for Drammen Teater fra 1870 og Teaterbygningen i Stavanger (nå Rogaland Teater) fra 1883. I tillegg til at dette er frittliggende bygninger, ofte med teaterplass, er hovedinngangene markert med flere portaler, søyler og kraftig gavl. Nationaltheatret har i tillegg kuppel over scenehuset (dagens hovedscene). Bak hovedinngangene ble det bygd vestibyle, foyer, korridorer og trappehus. De hesteskoformede salene (salongene) hadde flere etasjer og ble avsluttet med balkonger (losjer) og proscenium. Scenene ble bygd med snorloft og scenemaskineri. Bak scenene ble det bygd skuespillergarderober og verksteder. Disse teaterhusene brukes også i dag, men er mer eller mindre bygd om. Rogaland Teater er eksempel på et bygningskompleks som er bygd om og bygd ut i mange omganger: Tilbygg med toaletter i 1895, tilbygg med bakscene og skuespillergarderobe i 1900, ny sidefløy med verksteder i 1919, utvidelse av publikumsfoyer og flytting av hovedinngangen i 1951, ombygging av hovedsalen først i 1959 og så i 1974, nye skuespillergarderober og friluftsterrasse ved kafeen i 1972, tilbygg med intimscene og kontorlokaler i 1974, scenetårn i 1980, påbygg for nytt inngangsparti og tilbygg med blant annet verksteder i 2001 og ombygging av nabobygning til barne- og ungdomsteater i 2006.

Nationaltheatret har beholdt den ytre formen, men er både bygd om for å gi rom for nye scener og gjenoppbygd etter skader fra brannene i 1943 og 1980. Det scenetekniske utstyret er også fornyet. I 1930 ble den faste scenen erstattet med dreiescene. Ved gjenoppbyggingen etter den siste brannen ble blant annet følgende nytt scenetekniskt utstyr installert: hev- og senkbare lysbroer, elektronisk styrte teppetrekk, punktheiser og hydraulisk transportpodium. Over hovedscenen ble det montert elektroniske styrepulter for betjening av utstyret.

Teatersalongen i Den Nationale Scene fikk store skader da den i 1940 ble truffet av en bombe. Gjenoppbyggingen etter skaden var preget av modernisering. Etter dette er det gjennomført flere ombygginger, blant annet for å innpasse lydstudio og fjerning av losjene. I 2001 ble det gjennom-

ført et større ombyggingsprosjekt med blant annet tilbakeføring av teatersalongen til stilen før moderniseringen.

I samme periode som oppføringen av de monumentale teaterhusene ble det i mindre byer oppført selskaps- og forlystelseshus som ofte fikk navnet «Festiviteten». Flere av Festivitet-bygningene var monumentale. Husene kan ses på som en forløper for kulturhusene. De er brukt til blant annet formidling av scenekunst. Det mest vanlige er at salene i disse bygningene har flatt gulv og løse stoler, scenegulvet er hevet en meter over salen med små sidescener og uten scenemaskineri. Festiviteten i Skien fra 1891 benyttes i dag av Telemark og Vestfold Regionteater, og Festiviteten i Kristiansund fra 1914 benyttes av Operaen i Kristiansund.

I mellomkrigstiden fikk ideen om «teater for alle» eller folketeatret betydning for utformingen av salene/salongene med sterkt skrånende gulv i amfi. Dette gir en mindre differensiering mellom fine og mindre fine plasser. Scenerommet ble bygd bredere, var nærmere salen og var dreibart. Dette ga scenen mindre preg av å være et «titteskap». Folketeaterbygningen i Oslo fra 1935 er et eksempel på dette. I denne perioden ble det også bygd teaterhus primært for nyere dramatikk, f.eks. Det Nye Teater (nå Oslo Nye Teater). Sceneteknikken ble modernisert med heisbart scenegulv og motorisert lystrekk.

Etter andre verdenskrig ble det bygd biscener og tilleggsscener som er mer fleksible enn hovedscenene. Flyttbare publikumsamfi gjør det mulig å endre rommet for sal og scene og forholdet mellom disse funksjonene. Nationaltheatrets amfiscene og Den Nationale Scenes lille scene ble bygd på 1960-tallet, intimscenen i Rogaland Teater ble bygd på 1970-tallet, biscenen for Telemark og Vestfold Regionteater i Festiviteten og teaterloftet ved Trøndelag Teater ble bygd på 1980-tallet, og Nationaltheatrets malersal ble tatt i bruk som scene på 1990-tallet.

De nye teaterhusene ble bygd med flere scener, der biscenene hadde færre publikumsplasser enn hovedscenene. Dette gjelder Agder Teater med biscene (1977), Det Norske Teatret med scene 2 og prøvesal (1986), Trøndelag Teater med teaterkjeller og studioscene (1997), Hålogaland Teater og Nordland Teater med blackbox (2005). Noen teatre etablerte også mindre scener utenfor hovedbygningen.

Ved egen lov fra 1948 ble Riksteatret opprettet. Teatrets oppgave er blant annet å fremme arbeidet med å bygge tidsriktige teaterbygninger. Fra 1950 har staten gitt tilskudd til samfunnshus og kulturhus med scene og sal. Riksteatret har medvirket til at disse husene har funksjonelle lokaler for visning av Riksteatrets forestillinger og annen scenekunst. På 1970- og 80-tallet ble det opprettet flere teatre med lokaler i kulturhus: Hålogaland Teater med lokaler i kulturhuset i Tromsø fra 1984–2005, Teatret Vårt med lokaler i kulturhuset i Molde fra 1976, Telemark og Vestfold Regionteater med lokaler i Ibsenhuset i Skien fra 1976 fram til etableringen i Festiviten i 1985, Sogn og Fjordane Teater med lokaler i Førdehuset fra 1976, Hordaland Teater med lokaler i kulturhuset i Stend i Bergen, Beaivváš Sámi Teáhter fra 1981 med lokaler i kulturhuset i Kautokeino og Haugesund Teater fra 1986 med lokaler i kulturhuset Festiviteten.

Etter 1980 er det i tillegg bygd spesialiserte teaterhus med hovedscene, biscene, prøvesaler, verksteder og administrasjonslokaler i samme hus. I 1985 tok Det Norske Teatret i bruk de nye lokalene i Oslo. Det sceneteknikske utstyret i hovedscenen omfatter maskineri over og under scenen slik at bredden og dybden kan endres. I hovedsalen kan takhøyden endres ved å regulere himlingen. I tillegg ble det installert motorisert scenetrekk og moderne lyd- og lysutstyr. Med dette sceneteknikske utstyret gis det større rom for avansert sceneografi, noe som inngår som en viktig del av publikums opplevelse av kunsten. Det nye Trøndelag Teater, som ble bygd sammen med den gamle teaterbygningen og åpnet i 1997, er på samme måte blitt en spesialisert teaterbygning som kan tilpasses ulike uttrykksformer. Tradisjonelle teaterformer kan spilles på den gamle scenen, mens nye former passer bedre på en av de nye, fleksible scenene. Rommene gir også muligheter for samarbeid med andre scenekunstinstitusjoner som frie teatergrupper, ballett, dans og opera. De største verkstedene og montasjehallene ligger på samme plan som de nye scenene. Dette gjelder også for de nye verkstedene for Rogaland Teater som ble tatt i bruk i 2001, og for Hålogaland Teater som ble åpnet i 2005. I Hålogaland Teater er det installert blant annet følgende avansert sceneteknisk utstyr: Systemer for styring av lys, elektroakustisk anlegg for både tale og lydeffekter og scenemaskineri med blant annet 38 motoriserte trekk for løfting av dekorasjoner, lysutstyr og skuespillere opp i scenetårnet. I 2005 flyttet også Nordland Teater inn i moderne lokaler med tre scener. Den mest komplekse og teknisk avanserte scenekunstbygningen som er oppført i Norge, er Den Norske Opera & Balletts nybygg i Oslo som ble åpnet i april 2008. Bygningen på 38 500

kvadratmeter inneholder alle funksjonene for virksomheten: saler og andre publikumsarealer, scener, prøvesaler, verksteder og administrasjonslokaler. Huset har nærmere 1 000 bruksrom. I hovedscenen er det montert 16 heiser som kan endre scenegulvet slik at dette tilpasses til den enkelte produksjon. I det 35 meter høye scenetårnet er det montert 88 trekk for lys, kulisser m.v. Salene er utformet etter meget høye krav til akustikk. Hovedsalen er bygd for at lyden skal bære og spre seg til hele salen uten bruk av høytalere. Avansert datateknologi er integrert i styring og drift av løfteinnretninger, utstyr for horisontale forflytninger, og for lys og lyd. Både bygningen og det teatertekniske utstyret stiller høye krav til teknisk kompetanse for å ivareta både bruk og forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling.

I de siste 30 årene er det også foretatt tiltak for å gjenskape barokke teatersaler slik de var før de ble bygd om. Fredrikshald Teater fra 1838, som nå forvaltes av Halden historiske samlinger, er i perioden 1977 til 1982 restaurert og tilbakeført til opprinnelig form. Nationaltheatrets publikumsområder ble etter brannen i 1980 restaurert i samsvar med fredningen i 1983. Drammen Teater brant i 1993, men ble i 1997 gjenoppbygd tilnærmet lik den opprinnelige bygningen. Bygningen Drammen Teater brukes nå til formidling av forskjellige scenekunstneriske uttrykk uten å være knyttet til en særskilt institusjon. Den Nationale Scene ble fredet i 1993. I 2001 ble teatersalongen i hovedsalen delvis tilbakeført til opprinnelig form sammen med modernisering av teknisk utstyr og anlegg.

Fra 1980-tallet er det også bygd spillesteder i ombygde industrilokaler. Scener og saler er ofte fleksible rom av typen black box. Lokalene passer godt for kunstneriske uttykk som ikke er avhengig av store kulisser og dekorasjoner, og har derfor heller ikke store bak- og sidescener og avansert scenemaskineri. Scenerommene har oftes lyd- og lysanlegg. Lokalene brukes først og fremst av scenekunstnere utenfor institusjonsteatrene, som prosjektteater og frie sceniske grupper. I de største byene er flere tidligere industri- og verkstedlokaler transformert til lokaler for scenekunst. Black Box Teater i Oslo hadde fra 1986 lokaler i en ombygd maskinhall og har fra 2005 lokaler i en ombygd sjokoladefabrikk. Det Åpne Teater i Oslo har siden 1987 hatt lokaler i et ombygd sveiseverksted. I en tidligere sardinfabrikk i Bergen har USF Verftet blant annet lokaler for scenekunst. Tou Scene i Stavanger har lokaler i ombygde bryggerilokaler. Dansens Hus tok i februar 2008 i bruk lokaler for dans i en ombygd verkstedbygning.

9.5.1.3 Statlige føringer i brev om driftstilskudd fra 1990

Fram til 1990 var 10 pst. av statstilskuddet til scenekunstinstitusjonene øremerket til investeringer og vedlikehold. Dette gjaldt tilskuddene til Den Norske Opera, teatre i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger og regionteatrene. Fra 1990 fikk teatrene rammetilskudd. I budsjettproposisjonen for 1990 heter det:

«I samsvar med utgreiinga frå Teaterutvalet, NOU 1988: 1 Scenekunst, har regjeringa i langtidsprogrammet gjort framlegg om å innføre ei rammetilskottsordning for dei statsstøtta teatra og Den Norske Opera. Riksteatret er halde utanfor. Den nye ordninga blir enklare og meir oversiktleg enn den noverande, og gjer institusjonane meir uavhengige av offentleg styring i den daglege drifta. Men samtidig blir det lagt eit større ansvar på styra og leiinga for teatra, og den nye ordninga vil krevje streng økonomistyring og budsjettdisiplin.»

I tråd med budsjettproposisjonen for 1990 har det i de årlige tilskuddsbrevene fra departementet vært presisert at teatrene skal sikre at bygninger og utstyr blir vedlikeholdt, og at det blir avsatt tilstrekkelige midler til investeringer.

9.5.1.4 Statlige bidrag til nybygg og ombygginger i perioden 1980–2007

Staten har gitt tilskudd til oppføring av nye scenekunstbygg, og til ombygging og restaurering av eksisterende bygninger. Det største prosjektet på 1980-tallet var nybygget til Det Norske Teatret. Et annet kostnadskrevende prosjekt var istandsetting og ombygging av Nationaltheatret etter brannen i 1980. Dette arbeidet ble finansiert med tilskudd fra staten og Oslo kommune i tillegg til teatrets andel. Det ble også gitt tilskudd til istandsetting og innredning av biscene ved Den Nationale Scene. Staten deltok i finansiering av nye lokaler og ombygging av eksisterende teaterhus for følgende teatre: Lokaler for Hålogaland Teater i det nye kulturhuset i Tromsø; ombygging, utbedringer og scenetårn for Rogaland Teater; istandsetting av «Festiviteten» i Skien; og restaurering av den gamle teaterbygningen til Trøndelag Teater.

På 1990-tallet var det største prosjektet tilbygget til Trøndelag Teater. Dette ble finansiert med tilskudd fra Sør-Trøndelag fylkeskommune og

Trondheim kommune i tillegg til statstilskuddet. I tillegg ble det gitt investeringstilskudd til utskifting av sceneriggen ved Den Nationale Scene og til kjøp og ombygging av eksisternde bygning for Det Åpne Teater i Oslo.

Etter 2000 har staten sammen med Rogaland fylkeskommune og Stavanger kommune gitt tilskudd til tilbygg og ombygging av Rogaland Teater, og tilskudd til ombygging av en nabobygning til barne- og ungdomsteater. Det største tilskuddet over Kultur- og kirkedepartementets budsjett gikk til nytt teaterhus for Hålogaland Teater. Dette ble også finansiert med tilskudd fra Troms fylkeskommune og Tromsø kommune. Til Den Nationale Scene er det gitt tilskudd til ombygging av teatersalongen og utbedring av taket. Departementets økonomiske bidrag til Nordland Teaters nybygg var økt driftstilskudd til betjening av teatrets byggelån. Som kompensasjon for husleie til scenekunstinstitusjoner som har fått nye lokaler eller lokaler i ombygde hus, er driftstilskuddene økt. Dette gjelder Den Norske Opera & Ballett, Nationalteatret, Riksteatret og Dansens Hus.

Den Norske Opera & Balletts nybygg i Oslo er den desidert største enkeltsatsingen på scenekunstlokaler i Norge. Bygningen er finansiert med bevilgninger over Fornyings- og administrasjonsdepartementets budsjett.

Under de årlige bevilgningene til Norsk kulturfond blir det gitt tilskudd til utvikling av lokaler og anskaffelse av utstyr til sceniske grupper. Norsk kulturråd forvalter disse midlene, som bl.a. omfatter tilskudd til scenekunstlokaler, sceneteknisk utstyr og utvikling av spillesteder for scenekunsten.

9.5.1.5 Eiendomsforvaltningen

Med eiendomsforvaltning forstås her forvaltning av bygninger og sceneteknisk utstyr som fysiske objekter, og forvaltning av eiendomsretten. Forvaltningen av eiendomsretten omfatter plikter og rettigheter i samsvar med lover og inngåtte avtaler. Dette kan gjelde forholdet til andre brukere av bygningen, naboer og offentlige myndigheter. Ansvaret for eiendomsforvaltningen påhviler primært huseier, men leietakere vil som regel også ha et ansvar overfor huseier for innvendig vedlikehold og drift, samt et selvstendig ansvar for sikkerhet, renhold og energibruk.

De fysiske rammene for scenekunstinstitusjonene omfatter funksjonelle lokaler for produksjon og formidling av kunsten i tillegg til administrative lokaler. Rommet for publikums opplevelse av kunsten blir en del av kunstopplevelsen. En frittstående bygning eller en fasade vil være en del av institusjonens ytre identitet. Store scenekunstbygninger kan uttrykke varig, institusjonell organisering av virksomheten, mens midlertidige lokaler i ombygde industrilokaler kan forbindes med prosjektorganisert og ikke-institusjonell organisering av kunstformidlingen. Eldre teaterbygninger vil ikke bare være et fysisk uttrykk for teatrets historie, men vil som regel ha en vesentlig kulturhistorisk verdi i seg selv. Institusjonene har ansvar for og interesse av utviklingen av bygningen i samsvar med endrede behov for funksjonelle, estetiske og tekniske oppgraderinger.

Scenekunstinstitusjonenes lokaler skal også oppfylle krav i plan- og bygningsloven herunder krav til universell utforming, og krav til helse, arbeidsmiljø og sikkerhet, publikumsfunksjoner og god driftsøkonomi. Ved bygging av nye scenekunsthus, som Hålogaland Teater og det nye operahuset, og ombygging av eksisterende bygninger legges det til rette for at alle kan oppleve et mangfold av ulike scenekunstneriske uttrykk. Planlegging av lokaler for scenekunst krever dialog med brukerne. I operahusprosjektet har de funksjonshemmedes organisasjoner vært involvert i planleggingen.

I veilederen *Universell utforming av kulturbygninger,* utgitt av Kultur- og kirkedepartementet i 2007, er det vist eksempler på universell utforming av bygninger for scenekunst i samsvar med bestemmelsene i plan- og bygningsloven. Dette gjelder planløsninger og bruk av farger og kontraster, utforming av utearealer med parkeringsplasser og atkomst til bygning, hovedinngang, resepsjonsskranke, utforming av dører, trapper, ramper og heiser, skilting, akustikk og rullestolsplasser i publikumssalene, og utforming av toaletter og garderobe.

Eierskapet omfatter således både det økonomiske ansvaret for scenekunstlokalene, og huseiers ansvar etter lover som ivaretar hensyn til universell utforming, helse, arbeidsmiljø, kulturvern og alt som har med sikkerhet for brukere, besøkende og omgivelser. Forvaltningen omfatter løpende drift, tilsyn, vedlikehold, reparasjoner og utbedringer, utskifting og utvikling av bygningen med tekniske installasjoner og utstyr. Vedlikehold avgrenses mot løpende drift og tilsyn på den ene siden, og på den andre siden mot oppgradering eller utvikling. Godt renhold og løpende tilsyn vil kunne forlenge levetiden og dermed redusere kostnadene til utskiftninger. Når gamle, utidsmessige eller utslitte bygningsdeler og utstyr erstattes

med nytt, vil de nye komponentene gjerne ha andre og mer tidsmessige kvaliteter.

Scenekunstinstitusjoner som eier sine lokaler, må ivareta eierskapet og sikre at eiendomsforvaltningen blir ivaretatt. De fleste scenekunstinstitusjonene må dessuten ivareta ansvaret for vedlikehold og fornyelse av sceneteknisk utstyr. Dette er utstyr som kreves for drift av scenene, som over- og undermaskineri og motoriserte trekk, og lyd- og lysutstyr.

For å bevare verdien og funksjonaliteten i lokalene må tilstanden kartlegges og vedlikeholdet planlegges. På samme måte er det nødvendig med en plan for utskifting av det scenetekniske utstyret som kreves i forestillingene. Ansvaret for dette ligger hos eierne av lokalene og eierne av utstyret. Der scenekunstinstitusjonene også er eiere av lokaler og utstyr vil det være en del av institusjonsledelsens ansvar å prioritere tilstrekkelige ressurser til disse oppgavene i konkuranse med behov for midler til produksjon og formidling av scenekunst. Siden scenekunstlokalene og det scenetekniske utstyret er viktige rammer for produksjon og formidling av kunsten og for publikums opplevelser, vil scenekunsten være avhengig av at det gjennomføres planmessig vedlikehold og utskifting av teknisk utstyr. Institusjoner som framfører dramatikk som krever teknisk avansert scenografi, må i større grad enn andre institusjoner prioritere ressurser til fornyelse av slikt utstyr.

Planmessig vedlikehold på et faglig riktig nivå forlenger levetiden for bygninger og utstyr, og vil over tid føre til at forvaltningskostnadene blir lavere enn om midler til vedlikehold nedprioriteres. Å utsette vedlikehold for å prioritere kunstnerisk virksomhet har vist seg å være kortsiktig fordi det vil medføre større kostnader til reparasjoner og ekstraordinære investeringstiltak enn de innsparte vedlikeholdsutgiftene. De store vedlikeholds- og fornyelsesbehovene ved Det Norske Teatret, Nationaltheatret og Den Nationale Scene har de siste årene krevd, og vil de nærmeste årene kreve, at bygningsmessige og utstyrsmessige tiltak må prioriteres dersom en skal unngå problemer med driften.

Dette har enkelte teater fulgt opp, mens andre ikke har satt av tilstrekkelige budsjettmidler til framtidige investeringer og vedlikehold. Teatrene som ikke har satt av nok midler til dette, har ikke klart å løse det løpende behovet for vedlikehold av og investeringer i bygninger og sceneteknisk utstyr innenfor de årlige budsjettene. Det har derfor i enkelte tilfeller oppstått et etterslep i vedlikeholdet. For å unngå driftsstans som følge av disse akkumulerte udekkede behovene har departementet etter 2000 måttet bidra med ekstraordninære tilskudd til utbedring av lokaler og utskifting av sceneteknisk utstyr ved flere scenekunstinstitusjoner.

I framtiden bør det som en hovedregel ikke gis ekstraordinære investeringstilskudd til vedlikehold av bygninger og utskifting av sceneteknisk utstyr. De oppsamlede utbedringsbehovene ved en del teatre krever imidlertid en større innsats. Departementet har derfor i 2008 styrket driftstilskuddet til disse institusjonene, slik at de i større grad har mulighet til å finansiere nødvendige tiltak.

I løpet av de senere tiår har det blitt stadig mer krevende å ivareta eierskapet og eiendomsforvaltningen på en betryggende måte. Dette er en viktig årsak til at eierskap til bygninger og eiendomsforvaltning stadig har blitt mer sentralisert og profesjonalisert innen privat og offentlig virksomhet. Profesjonaliseringen har utvilsomt bidratt til bedre eiendomsforvaltning ut fra de ulike mål og kriterier som legges til grunn. Store deler av den offentlige eiendomsmassen har imidlertid blitt hengende etter. Mangelfullt vedlikehold har medført et økende behov for mer kostnadskrevende reparasjoner og utbedringer. Dette skjer til tross for en allmenn erkjennelse av at det på lengre sikt gir lavere kostnader og bedre bruksverdi å drive et systematisk, forebyggende vedlikehold, fremfor å spare på vedlikeholdet og dermed måtte imøtese høyere kostnader til reparasjoner og utbedring av følgeskader.

Særlig der brukeren av bygningene også er eiendomsforvalter har det vært en tendens til at de langsiktige eierinteressene som ligger til grunn for et godt, forebyggende vedlikehold, blir nedprioritert i forhold til de mer kortsiktige brukerinteressene knyttet til driften av virksomheten. Dette kommer også til uttrykk når det gjelder vedlikeholdet av enkelte teaterbygninger og bygninger for annen scenekunst. Bildet er imidlertid ikke entydig negativt, idet noen institusjoner har forvaltet sine bygninger, lokaler og utstyr på en meget tilfredsstillende måte.

Et vesentlig grunnlag for eiendomsforvaltningens oppgaver og utfordringer er de kvaliteter bygningene gis gjennom byggeprosessen. Tekniske løsninger og utførelsen av disse påvirkes i stor grad av byggherrens kompetanse til å tilrettelegge, organisere, styre og kontrollere de ulike delprosessene, som programmering, prosjektering og produksjon, på og utenfor byggeplassen. Byggherrens anskaffelsesprosesser krever også spesi-

alkompetanse for å gjennomføre formålseffektive, økonomisk gode innkjøp av varer, tjenester og entrepriser innenfor gjeldende lov og forskrifter. Miljøhensyn, helse, arbeidsmiljø og sikkerhet i byggeprosessen og oppfølging av lovhjemlede krav til prosesser og produkter stiller også store krav til byggherrens kompetanse og ressurser. Statsbygg har ivaretatt byggherrerollen for de fleste større byggeprosjektene siden 1980-årene hvor staten har bidratt med hovedtyngden av investeringsmidlene på dette området.

9.5.1.6 Statens kulturhistoriske eiendommer

Flere scenekunstbygninger er framstående eksempler på bygninger fra nasjonsbyggingen i andre halvdel av 1800-tallet og starten på 1900-tallet, og/eller de har stor arkitektonisk verdi.

Statens kulturhistoriske eiendommer er bygninger med uteområder som er eid av staten og som enten er fredet i henhold til kulturminneloven, er definert som statlig kulturminne (såkalt «listeført kulturminne»), regulert til bevaring etter plan og bygningsloven, inngår i en landsverneplan godkjent av Riksantikvaren eller vurdert av eiendomsforvalteren og/eller Riksantikvaren til å være en kulturhistorisk eiendom. Fornyings- og administrasjonsdepartementet har satt i gang et arbeid med å registrere og utarbeide landsverneplaner og forvaltningsplaner for statens kulturhistoriske eiendommer. Den overordnede målsettingen er at statens eiendommer skal forvaltes på en slik måte at de kulturhistoriske og arkitektoniske kvalitetene i bygningene blir tatt vare på og synliggjort. Landsverneplanene skal danne grunnlag for fredning av eiendommer i henhold til kulturminneloven, og de skal inneholde en oversikt over de eiendommene sektoren i samråd med Riksantikvaren ønsker å verne på annen måte. Det skal i tillegg lages forvaltningsplaner for hver av de kulturhistoriske bygningene, eller en plan for flere slike bygninger når de inngår i en naturlig enhet. Forvaltningsplanene skal gi en framstilling av organiseringen av eiendomsforvaltningen, og prosedyrer og rutiner for forvaltning, drift og vedlikehold av de aktuelle bygningene med uteområder. Planen skal dessuten gi en framstilling av forhold som må ivaretas ved gjennomføring av tiltak i forbindelse med rehabilitering og endring av bygninger. Forvaltningsplanen skal utarbeides i samsvar med antikvariske prinsipper. Den skal blant annet inneholde detaljert registrering og dokumentasjon av hver enkelt bygning, i tillegg til retningslinjer for nødvendig kontakt med rette kulturminnemyndighet. Oppfølgingen av arbeidet skal inngå som en del av styringsdialogen mellom departementet og institusjonene.

Ordningen omfatter i utgangspunktet statens egne eiendommer og eiendommer til statlige heleide selskaper og foretak. I tillegg har Regjeringen lagt til grunn at selskaper der staten er en vesentlig eier som forvalter egne kulturhistoriske eiendommer, bør følge de samme retningslinjene. På scenekunstområdet vil Nationaltheatret inngå i landsverneplanen for Kultur- og kirkedepartementets bygninger. Teatret har igangsatt arbeidet med forvaltningsplanen for bygningen som ble fredet i 1983. Det tas sikte på å legge fram landsverneplanen i løpet av juni 2008. I forbindelse med planen blir eiendommene til Den Nationale Scene, Trøndelag Teater og Rogaland Teater registrert i Fornyings- og administrasjonsdepartementets database for statens kulturhistoriske eiendommer. Disse teatrene vil også bli bedt om å utarbeide forvaltningsplaner for sine kulturhistoriske eiendommer. Kultur- og kirkedepartementet har bedt de aktuelle teatrene om å se dette arbeidet i lys av institusjonens samlede vedlikeholds- og investeringsutfordringer, og bedt om at årsrapportene inneholder særskilt redegjørelse for status for bygningsmessig vedlikehold og bruk av midler til formålet.

9.5.1.7 Statlig eierskap i scenekunstinstitusjoner

Som det framgår av kapittel 4, kapittel 5 og kapittel 6 i denne meldingen, er mange av scenekunstinstitusjonene som får faste driftsmidler fra Kultur- og kirkedepartementet organisert som aksjeselskap. Av tabell 9.7 framgår det at staten eier aksjer i flere scenekunstinstitusjoner.

I de øvrige scenekunstinstitusjonene har staten ingen eierandeler. Vedlikehold av bygninger er primært et ansvar for bygningens eier. Som aksjonær er staten indirekte eier der hvor aksjeselskapet eier bygningen. Aksjeselskapsformen kjennetegnes ved et prinsipielt skille mellom selskapets aksjonærer (eiere) og selskapsledelsen. Selskapet ledes av et styre og en daglig leder som har ansvaret for forvaltningen av selskapet, herunder vedlikehold av bygninger og utstyr, og for at det drives i samsvar med selskapets formål og innenfor rammen av lovgivningen, selskapets vedtekter og instrukser.

Staten har ikke bare innflytelse over institusjonene som eier, men også som finansieringskilde. Staten knytter vilkår til tilskuddene. I de årlige tilskuddsbrevene presiseres det at teatrene skal si-

Tabell 9.7 Statens eier-/aksjeandel i scenekunstinstitusjonene

Institusjon	Statlig aksjeandel	Eier institusjonen hovedbygning
Nationaltheatret AS	100 pst.	Ja
A/S Den Nationale Scene	66,67 pst.	Nei[1]
Rogaland Teater AS	66,67 pst.	Ja
Trøndelag Teater	66,67 pst.	Ja
Beaivváš Sámi Teáhter	40 pst.	Nei
Den Norske Opera & Ballett	100 pst.	Nei
Carte Blanche	70 pst.	Nei

[1] Den Nationale Scene leier bygningen, men har ansvar for forvaltning, drift og vedlikehold av denne.

kre at bygninger og utstyr blir vedlikeholdt, og at det blir avsatt tilstrekkelig midler til investeringer. I de senere år har departementet også krevd en særskilt redegjørelse for bygningsmessig vedlikehold og bruk av midler til formålet. Styrene må også redegjøre for om innsatsen på dette feltet har vært tilfredsstillende.

9.5.1.8 Om ansvaret for bygningsvedlikeholdet

Grovt sett kan scenekunstinstitusjonene gruppere i fem kategorier etter hvordan ansvaret for vedlikehold og utskifting av utstyr er organisert:

1. Institusjoner som eier bygninger og har ansvar for vedlikehold og utskifting av utstyr. I denne gruppen inngår Nationalteatret, Det Norske Teatret, Den Nationale Scene[4], Rogaland Teater, Trøndelag Teater og Nordland Teater.
2. Hålogaland Teater, som eier teaterhuset, har ansvaret for utstyret og overordnet ansvar for drift og vedlikehold av bygningen. Institusjonen har inngått avtale med ekstern forvalter om gjennomføringen av bygningsdriften og vedlikeholdet.
3. Institusjoner som ikke eier bygningen, men har driftsansvar (Agder Teater) .
4. Institusjoner som leier lokaler og har ansvar for indre vedlikehold av lokalene og for det scenetekniske utstyret. Dette gjelder Riksteatret, Den Norske Opera & Ballett, Telemark og Vestfold Regionteater, Teatret Vårt, Hordaland Teater og Carte Blanche.
5. Institusjoner som leier lokaler i kulturhus med sceneteknisk utstyr. Dette gjelder Sogn og Fjordane Teater og Haugesund Teater.

[4] Den Nationale Scene leier lokaler i hovedbygningen, men har ansvar for forvaltning, drift og vedlikehold av denne.

Flere av scenekunstinstitusjonene som eier lokalene for formidling av scenekunst (teaterhusene), leier i tillegg lager- og verkstedlokaler. Ansvaret for vedlikehold av disse lokalene er begrenset til det som framgår av leieavtalene.

9.5.1.9 Om tilstanden i eiendomsforvaltningen på scenekunstfeltet

Scenekunstbygningenes tilstand påvirkes av noen hovedfaktorer: Byggeprosessen ved oppføringen av bygningen, tilbygg og ombygging, påkjenninger gjennom bruk, skader og ytre påvirkning, og drift og vedlikehold. Tilstanden for Nationaltheatrets bygning er blant annet påvirket av at bygningen er fundamentert på tømmerflåter og at redusert grunnvannstand har ført til råteskader i flåtene. I tillegg har tunnelarbeider under teaterplassen ført til sprekker i murbygningen.

Vedlikeholdet tar sikte på å opprettholde kvaliteten i bygningen eller forsinke forringelsen av det scenetekniske utstyret. I dette inngår også utskifting av materialer, bygningsdeler og utstyr. Planmessig og riktig utført vedlikehold vil i tillegg til å forlenge levetiden for bygningen og utstyret, også bidra til å bevare de estetiske kvalitetene. Vedlikehold er derfor verdibevarende. Riktig utført vedlikehold og riktig prioritering av tiltak krever oversikt over tilstanden, teknisk kunnskap og gjennomføringskompetanse. Riktig utført vedlikehold gjøres planmessig. Behov for vedlikehold og utskiftinger vil følge periodiske sykler. Tak og utvendige overflater vil som regel måtte prioriteres foran innvendige flater. Reparasjoner, istandsettinger og andre tiltak for å stoppe skader regnes ikke som planmessig, forebyggende vedlikeholdstiltak. Når det planmessige, forbyggende vedlikeholdet blir forsømt, vil omfanget av skader øke. Dermed vil omfanget av reparasjoner og istandsettinger bli større, og de samlede kostnadene til

vedlikehold og reparasjoner blir større enn ved gjennomføring av planmessig vedlikehold. Å utsette vedlikehold for å spare penger er kortsiktig og fører til økte kostnader i det lange løp. Kostnader til reparasjoner og ekstraordinært vedlikehold blir først synlig på lengre sikt. Scenekunstinstitusjonene forholder seg til bygningene som eiere, forvaltere og brukere. Det er store forskjeller på hvordan eierforholdene og vedlikeholdsansvaret er organisert, og på hvordan institusjonene møter sine vedlikeholdsutfordringer. Det er viktig at institusjonene klargjør hva ansvaret for disse rollene innebærer av planlegging, prioritering, kompetanse og organisering. Et grunnleggende problem har vært at det forebyggende, langsiktige vedlikeholdet har lett for å tape prioritet i konkurranse med andre ønsker og behov.

Innen statsforvaltningen er regelen et organisatorisk skille mellom eier, forvalter og bruker av bygninger. Brukerne betaler husleie til de statlige eiendomsforvalterne som har ansvaret for å disponere disse midlene til blant annet verdibevarende vedlikehold. Den Norske Opera & Ballett vil gjennom husleie til Statsbygg legge til rette for at Statsbygg kan gjennomføre et planmessig, verdibevarende vedlikehold av det nye operahuset. Også scenekunstinstitusjoner som eier bygningen, for eksempel Hålogaland Teater, har avtale med Statsbygg som ekstern forvalter om ansvar for drift og vedlikehold av bygningen. Dette bidrar til å klargjøre oppgaver, ansvar og øvrige rammebetingelser for eiendomsforvaltningen, samtidig som eier får god tilgang til relevant faglig kompetanse.

Det er også mulig for scenekunstinstitusjoner å ivareta ansvaret som eier, forvalter og bruker i samme organisasjon. Institusjonene må i slike løsninger klargjøre hva dette innebærer, planlegge, avsette budsjettmidler og sikre seg teknisk kompetanse til gjennomføringen av forvaltningen. Trøndelag Teater og Rogaland Teater er eksempler på at ansvaret knyttet til rollene kan ivaretas på en god måte innenfor egen organisasjon.

Det har imidlertid også vist seg at scenekunstinstitusjoner som både eier, forvalter og bruker bygningen har prioritert ressurser til kunstnerisk aktivitet foran vedlikehold av bygningen og utskifting av sceneteknisk utstyr. Ved en del teatre var det på grunn av blant annet manglende planer, tidligere års utsettelser av vedlikehold og manglende avsetninger til fornyelse av sceneteknisk utstyr blitt et oppsamlet behov for slike investeringer. De seneste årene har flere av teatrene rapportert om behov for omfattende tiltak for å unngå driftsstans. Til tross for at dette skulle vært dekket innenfor rammen av de ordinære offentlige tilskuddene, har departementet fra 2000 gitt ekstraordinære investeringstilskudd og økt driftstilskuddene for Nationaltheatret, Det Norske Teatret og Den Nationale Scene, slik at de kan ta igjen noe av etterslepet av vedlikehold og fornyelser.

9.5.1.10 Institusjonenes avsetninger til vedlikehold og sceneteknisk utstyr

Departementet har innhentet opplysninger fra institusjonene om:

- utgifter til vedlikehold i perioden 1996–2006
- utgifter til utskifting av sceneteknisk utstyr i perioden 1996–2006
- avsetninger til vedlikehold og utstyr i perioden 1996–2006.

Hålogaland Teater leide lokaler i kulturhus til innflyttingen i nytt teaterhus i 2005. Teatret avsatte 474 000 kroner i 2006 til vedlikeholdsfond. Nordland Teater leide også lokaler fram til 2005, og har i 11-årsperioden brukt i gjennomsnitt 118 000 kroner per år til bygningsvedlikehold og 646 000 kroner til utskifting av sceneteknisk utstyr. For de andre institusjonene som eier teaterhusene, og Den Nationale Scene vises det til tabell 9.8 for gjennomsnittlige utgifter og avsetninger per år i perioden 1996–2006 brukt til vedlikehold og sceneteknisk utstyr:

For de institusjoner som ikke har ansvar for vedlikehold av selve bygningene, men ansvar for indre vedlikehold og utskifting av sceneteknisk utstyr, vises det til tabell 9.9 for gjennomsnittlige regnskapsførte utgifter i perioden 1996–2006:

Carte Blanche har ikke rapportert særskilt om utgifter til sceneteknisk utstyr, men opplyser at investeringene foretas i henhold til prioritert investeringsplan.

Siden Hedmark Teater, Haugesund Teater og Sogn og Fjordane Teater ikke har ansvar for vedlikehold og sceneteknisk utstyr, har disse ikke utgifter til dette.

9.5.1.11 Status i arbeidet

For å gi en god oversikt over behovet for vedlikehold og utskifting av sceneteknisk utstyr må tilstanden kartlegges. På grunnlag av denne kartleggingen må det utarbeides en forvaltningsplan med vedlikeholdsplan, det må avsettes økonomiske og tekniske ressurser, og det må gjennomføres vedlikehold og utskifting av utstyr i samsvar med

Tabell 9.8 Institusjonenes gjennomsnittlige utgifter og avsetninger per år i perioden 1996–2006 til vedlikehold og sceneteknisk utstyr der institusjonen eier eller har ansvar for hovedbygningen (alle tall i 1000 kroner):

Institusjon	Vedlikehold av bygning[1]	Utskifting av scene-teknisk utstyr	Utgifter til vedlikehold og utstyr i pst. av off. drifts-tilskudd	Avsetning til framtidig vedlikehold og utskifting av utstyr	Merknad
Det Norske Teatret	1 517	3 854	5,6 pst.	1 288	
Nationaltheatret	2 377	2 316	5,7 pst.		
Den Nationale Scene	1 839	1 708	5,3 pst.		
Trøndelag Teater	1 876	981	10,4 pst.	8 pst. av budsjettet	Gjelder 1997–2006
Rogaland Teater	1 593	609	10,3 pst.	1 813	

[1] I tillegg kommer lønn til egne ansatte som utfører vedlikehold.

planen. For kulturhistoriske bygninger kreves det i tillegg antikvarisk kompetanse for å sikre at vedlikeholdet blir riktig utført.

Nationaltheatret utarbeidet i 2007 en foreløpig rapport som beskriver et samlet byggeteknisk oppgraderings- og vedlikeholdsbehov på 52 mill. kroner. Som følge av et eget prosjekt om forvaltning av statens kulturhistoriske eiendommer, jf. kaptittel 9.5.1.6, skal Nationaltheatret utarbeide en forvaltningsplan for hovedbygningen. I tillegg til den foreløpige planen vil teatret utarbeide en antikvarisk tilstandsanalyse som vil kunne foreligge i løpet av våren 2008. Nationaltheatret har plan for utskifting av sceneteknisk utstyr, og har tatt opp lån slik at teatret kan starte med utskiftingen av utstyr på hovedscenen for å unngå driftsstans her.

Det akkumulerte etterslepet av vedlikehold og utskifting av utstyr var betydelig da Det Norske Teatret la fram problemene for departementet. Gjennom prioriteringer innenfor eget budsjett og ekstraordinære tilskudd fra departementet har teatret de siste årene gjennomført store vedlikeholdstiltak og utskiftinger av sceneteknisk utstyr. Teatret har plan for vedlikehold av bygningen og utskifting av utstyr. Teatret har anslått kostnadene til investeringer, vedlikehold og utskiftinger av utstyr fram til 2015 til nærmere 80 mill. kroner.

Den Nationale Scene har de siste årene hatt store utgifter til utbedring av taket på teaterbygningen. Det har også planer om utskifting av dreieskiven fra 1932. Dette har teatret anslått til 10 mill. kroner. Vedlikeholdet og reparasjonene er ressurskrevende. Teatret vurderer å skille ut eiendomsforvaltningen og inngå avtale med ekstern forvalter.

Styret for Trøndelag Teater har vedtatt at det hvert år skal avsettes 8 pst. til investeringer og vedlikehold. Et eksternt firma har analysert bygningenes tilstand. Teatret opplyser at samtlige anmerkninger i analysen i løpet av de siste årene er blitt utbedret, og at teaterhuset derfor er i god stand. Teatret har lagt vekt på å rekruttere bemanning med relevant kompetanse for de tekniske avdelingene, slik at det er i stand til å gjennomføre mest mulig av vedlikeholdet selv. Følgende sceneteknisk utstyr er skiftet ut eller oppgradert:

Tabell 9.9 Institusjonenes gjennomsnittlige utgifter per år i periode 1996–2006 til indre vedlikehold og sceneteknisk utstyr der institusjonen ikke har ansvar for vedlikehold av bygningene (alle tall i 1000 kroner):

Institusjon	Indre vedlikehold av lokalene[1]	Utskifting av sceneteknisk utstyr
Den Norske Opera & Ballett	1 361	2 367
Riksteatret	1 133	1 270
Teater Ibsen	155	235
Teatret Vårt	23	147
Hordaland Teater	100	75
Carte Blanche	167	
Agder Teater	84	153

[1] I tillegg kommer lønn til egne ansatte som utfører vedlikehold.

lydmiksere i to av teatersalene, høytalersystemer, lydavviklingssystemene på alle scener, bevegelige lyskastere på alle scener, bremsemotstandene i sceneriggen på hovedscenen og maskinparken i alle avdelinger. For de neste 15 årene er det skissert et behov på 24,4 mill. kroner til oppgradering og utskifting av sceneteknisk utstyr.

Rogaland Teater har siden 1990 opparbeidet en solid egenkapital og et betydelig vedlikeholdsfond. Årlig etterstreber teatret å benytte 10 pst. av bevilgede tilskudd til investeringer og vedlikehold slik at teatret kan ivareta utstyr og eiendommer på en forsvarlig måte. Det utarbeides investerings- og vedlikeholdsplaner med et treårig perspektiv. Disse behandles i styret hvert år. Etterslepet på vedlikehold har sammenheng med knapphet på tid og personell til å utføre arbeidet. Teatret har styrket drifts- og vedlikeholdsavdelingen med blant annet egen sjef for drift, helse, miljø og sikkerhet. Rogaland Teater har planer om å bruke databasert planleggingsverktøy for drift og vedlikehold av bygningen og utstyret.

Nordland Teater har utarbeidet fireårsplan for utskifting av utstyr, og varsler at planen for vedlikehold av det nye teaterhuset vil bli ferdig i 2008. Teatret har forvaltningsansvaret for teaterbygningen, men har inngått avtaler med eksterne firma om blant annet renhold, vaktmestertjeneste, elektriske tjenester og brannvern.

Hålogaland Teater har inngått avtale med Statsbygg Nord om drift og vedlikehold av teatrets nye hus. Statsbygg har ansvaret for drift av tekniske anlegg og utstyr og utomhusarealer. Teatret har ansvaret for driften av sceneteknisk utstyr, men Statsbygg rapporterer til teatret om service- og vedlikeholdsintervaller for bygningens faste tekniske anlegg inkludert fastmontert teatermaskineri og lysdimmere. Statsbygg skal sørge for vedlikeholdet av eiendommen og utomhusanlegget og forestå utskifting av tekniske anlegg og bygningsdeler. Hålogaland Teater betaler til Statsbygg lønn for ett årsverk, utgifter til kontorhold, og dekker kostnader til kjøp av varer og tjenester. Statsbygg utarbeider i samråd med Hålogaland Teater årlige planer og budsjetter for vedlikeholdet. Det er avtalt rapporteringsrutiner og faste møter hvor status og planer for vedlikeholdet gjennomgås. Teatret har rapportert at det har plan for utskifting av utstyr.

Det nye operahuset eies av Statsbygg. Den Norske Opera & Ballett er leietaker og betaler årlig et beløp som dekker forvaltning, drift og vedlikehold av eiendommen. Det er avtalt at partene skal samarbeide om løsninger som kan bidra til å sikre kostnadseffektiv drift og verdibevarende vedlikehold av bygningen. Det skal gjennomføres faste møter hvor Statsbygg og Operaen gjennomgår status og planer for drift og vedlikehold. Hvert år skal partene gjennomgå regnskapet for drift og vedlikehold, og sette opp budsjett for kommende år. Driftskostnadene skal dekke driftstjenester og gjøres opp etter regnskap. Vedlikeholdskostnadene er avtalt på forhånd og skal sikre at det avsettes tilstrekkelige midler til verdibevarende vedlikehold, slik at bygningens funksjoner og estetiske verdi opprettholdes. Den Norske Opera & Ballett skal ha ansvaret for interne driftsutgifter som varme, strøm, vakthold/sikring og renhold. Statsbygg skal ha ansvaret for driften av faste tekniske anlegg og utomhusarealer, men kostnadene dekkes av Operaen. Statsbygg skal dokumentere hvordan vedlikeholdsmidlene disponeres, og vedlikeholdsnivået skal stå i forhold til den samlede godtgjørelsen som Operaen betaler for dette i løpet av leieperioden på 60 år. Den Norske Opera & Ballett har ansvaret for vedlikehold og fornyelse av sceneteknisk utstyr og andre spesialinnretninger og brukerutstyr.

Dansens Hus leier lokaler av Vulkan Eiendom AS. Dansens Hus har ansvaret for indre vedlikehold av lokalene. Vulkan Eiendom har ansvaret for utvendig bygningsmessig vedlikehold og utskifting av tekniske innretninger som heiser, ventilasjonsanlegg, branntekniske anlegg og fyringsanlegg. Vulkan Eiendom har gjennomføringsansvaret for driften av bygningen med tekniske anlegg, vann, kloakk, renovasjon og utomhusanlegg, mens Dansens Hus dekker kostnadene til dette. Dansens Hus har ansvaret for energi, vakthold/sikring og renhold. Dansens Hus har videre ansvaret for drift, vedlikehold og fornyelse av sceneteknisk utstyr, spesialinnretninger og annet utstyr som institusjonen har installert. En gang i året skal Vulkan Eiendom og Dansens Hus befare lokalene med sikte på å avdekke behov for vedlikehold. Leieperioden er på 20 år, og Dansens Hus har rett til å forlenge leietiden med ytterligere 10 pluss 10 år.

Riksteatret har ettårs- og femårsplaner for utskifting av sceneteknisk utstyr. Riksteatret har valgt å begrense kjøp til enkeltproduksjoner slik at det kan frigis midler til investeringer som kan brukes på flest mulig produksjoner, og til utstyr som effektiviserer den tekniske produksjonen.

Carte Blanche har plan for vedlikehold av bygningen og utskifting av sceneteknisk utstyr, og investerer i samsvar med planen.

9.5.2 Departementets vurdering

God eiendomsforvaltning krever god systematikk, med langsiktige mål, strategier og planer for bygningsmassen. Det er særlig viktig å ha eiendomsforvaltningens langsiktige karakter for øye når det gjelder organisering av eiendomsforvaltningen og fastlegging av de økonomiske rammebetingelsene.

9.5.2.1 Mål og strategi for eiendommen og for eiendomsforvaltningen

Grunnlaget bør være langsiktige mål og strategier i forhold til eiendommens utvikling, vedlikehold og drift. Strategiarbeid for utvikling av bygningen, endringer, utvidelser osv, må integreres i arbeidet med strategier for utviklingen av den kunstneriske virksomheten. Vedtatte utviklingsplaner vil gi viktige premisser for langsiktige planer for drift og vedlikehold. Mål og strategier bør dessuten utarbeides på grunnlag av tilstandsanalyse og bygningsmessig dokumentasjon.

I tillegg til å realisere mål og strategier for eiendommen vil eiendomsforvaltningen måtte omfatte ivaretakelse av andre interesser og ansvar i forhold til lovverket, ansatte, publikum, naboer, offentlige instanser og andre. Organisering og ledelse, økonomiforvaltning, kompetanseutvikling og andre administrative funksjoner bør inngå i en overordnet strategi for eiendomsforvaltningen. Institusjonens mål og strategier for eiendommen og for eiendomsforvaltningen bør inngå i styringsdialogen mellom departementet og institusjonen.

9.5.2.2 Organisering av eiendomsforvaltningen

Eierne har det overordnede ansvaret for eiendomsforvaltningen. Scenekunstinstitusjoner som eier bygninger, forholder seg til disse både som eiere, forvaltere og brukere. Institusjoner som leier, har enten et begrenset eller ikke noe ansvar for forvaltningen av bygningen. Unntaket er Den Nationale Scene som har forvaltningsansvar uten å ha formelt eieransvar. Eiendomsforvaltningen må organiseres slik at ansvaret for mål, strategier, planer, budsjettering og gjennomføring av tiltak er avklart. Ansvaret til de enhetene som ivaretar henholdsvis eierskapet, forvaltningen og bruken, må være avklart. Det er særlig viktig å tilstrebe at ansvarlige ledd for vedlikeholdet ikke har mulighet til omprioritering av ressurser fra langsiktig forebyggende vedlikehold til andre oppgaver. En slik organisatorisk avklaring vil kunne hindre at de langsiktige hensynene taper i konkurranse med kortsiktige behov.

9.5.2.3 Planmessig vedlikehold

Et godt og verdibevarende vedlikehold er uttrykk for et optimalt vedlikehold i et langsiktig økonomisk perspektiv. Vedlikeholds- og fornyelsesplaner må utarbeides på grunnlag av periodisk kartlegging og vurdering av tilstanden i bygningsmassen og av det sceneteknikske utstyret. Tilstanden bør være dokumentert. Planen bør inneholde mål, prioriteringer og hvilke rammer denne delen av eiendomsforvaltningen skal styres etter. For lokaler som har verneverdi, bør institusjonene etter kontakt med vernemyndighetene ha retningslinjer for vedlikehold og renhold slik at dette gjøres på en måte som opprettholder verneverdien. Rapportene fra scenekunstinstitusjoner som har hatt planer for vedlikehold og fornyelse/utskifting, viser at tilstanden er langt bedre enn for institusjoner som ikke har hatt slike planer. Institusjonene som eier egne bygninger og/eller sceneteknisk utstyr skal derfor utarbeide planer for vedlikehold og utskifting. Kultur- og kirkedepartementet skal ha oppdatert oversikt over dette arbeidet. Departementet legger derfor opp til at de årlige rapportene fra scenekunstinstitusjonene skal inneholde opplysninger om status i utarbeiding av flerårige vedlikeholds- og forvaltningsplaner, og status i gjennomføringen i forhold til planene og budsjettene.

9.5.2.4 Teknisk og antikvarisk kompetanse

Ved plassering av ansvaret for vedlikeholdet er det viktig å sikre at kompetansen er adekvat. Vedlikeholdet og driften av lokalene og utstyret krever teknisk kunnskap og kompetanse for at dette blir ivaretatt på riktig måte. Feil kvalitet på maling og murpuss og feil utført vedlikehold har ført til råteskader, nedbryting av materialer og andre bygningsskader. Scenekunstinstitusjonene må i forbindelse med planarbeidet vurdere hvilken bygnings- og driftskompetanse som bør være en del av institusjonenes organisasjon, og hvilken kompetanse som kan skaffes eksternt. Trøndelag Teater har lagt vekt på å rekruttere bemanning med relevant kompetanse for de tekniske avdelingene, slik at teatret er i stand til å gjennomføre mest mulig av vedlikeholdet selv. Hålogaland Teater har valgt å inngå avtale med ekstern forvalter, og dermed begrense behovet for egen bygningsteknisk kompetanse. Institusjoner som eier beva-

ringsverdige bygninger må ha tilgang til antikvarisk kompetanse.

9.5.2.5 Organisering av vedlikeholdsansvaret

I og med at ansvaret for, organiseringen av, og håndteringen av vedlikeholdet av scenekunstbygningene og vedlikeholdet og fornyelsen av det sceneteknikske utstyret er så forskjellig innen scenekunstområdet, vil det være vanskelig å gi entydige føringer om hvordan dette kan organiseres. Rapportene fra institusjonene som eier bygningene, viser at det ikke er noen entydig sammenheng mellom organisering av vedlikeholdsansvaret og oppsamlingen av vedlikeholdsbehov. Rapportene fra Trøndelag Teater og Rogaland Teater viser at en med god planlegging, kompetanseoppbygging og budsjettering kan ivareta vedlikeholdet og fornyelsen innenfor scenekunstinstitusjonens organisasjon.

Nationaltheatret, Det Norske Teatret og Den Nationale Scene bør på bakgrunn av erfaringer med etterslep i vedlikehold og fornyelse av bygninger og teknisk utstyr vurdere organiseringen av vedlikeholdet og fornyelsen.

En avtale etter samme prinsipper som Hålogaland Teaters avtale med Statsbygg Nord, jf. kapittel 9.5.1.11, bør vurderes for scenekunstinstitusjoner som har overordnet forvaltningsansvar for bygninger, men mangler nødvendig kompetanse og kapasitet til å ivareta dette.

For scenekunsthus som scenekunstinstitusjonene leier, vil leieavtalene regulere ansvaret for vedlikehold og utskifting av sceneteknisk utstyr. Avtalene bør fastlegge fordelingen av ansvaret, og oppfølgingen av dette. Se omtalen jf. kapittel 9.5.1.11 av Den Norske Opera & Balletts avtale med Statsbygg og avtalen mellom Dansens Hus og Vulkan Eiendom.

9.5.2.6 Økonomiske virkemidler

Gjennomføring av godt, planmessig og verdibevarende vedlikehold og fornyelse vil, uavhengig av organiseringen, kreve at scenekunstinstitusjonene avsetter tilstrekkelige budsjettmidler til dette. I tillegg til budsjettering av utgifter til dette i de årlige driftsbudsjettene er det nødvendig å avsette midler slik at man har økonomiske virkemidler til å møte framtidige periodiske behov for vedlikehold og fornyelse. Avsetningene[5] må være tilstrekkelige til å kunne dekke kostnadene til utskiftninger og andre vedlikeholdstiltak som skjer regelmessig med flerårige intervaller.

Scenekunstinstitusjonenes årlige interne budsjetter må besluttes i samsvar med de langsiktige planene. Selv om statusbeskrivelsen over viser at eiendomsforvaltningen i enkelte institusjoner har vært nedprioritert, vil departementet fastholde at det overordnede ansvaret for prioriteringen av dette fortsatt skal ligge hos styrene. Det er således ikke aktuelt for departementet å øremerke midler til vedlikehold, fornyelse og andre investeringer innenfor de årlige driftstilskudd. Prinsippet om rammebudsjettering innen scenekunstområdet vil bli videreført. Dette innebærer at både årlige utgifter til vedlikehold og fornyelse og årlige avsetninger til framtidige behov må finansieres innenfor rammen av de ordinære offentlige driftstilskudd.

Inntil problemene med alvorlig vedlikeholdsetterslep er overvunnet, vil det kunne være aktuelt for institusjonene å ta opp lån for å finansiere tiltakene. Betjening av slike lån må da skje innenfor institusjonenes ordinære budsjetter.

9.5.2.7 Rapportering og eksternt tilsyn

Kultur- og kirkedepartementet vil stille krav om at ansvaret for eiendomsforvaltningen med drift og vedlikehold av egne og leide bygninger og lokaler er organisert på en måte som gir et klart og entydig ansvar, legger til rette for langsiktighet og sikrer tilgang på relevant fagkompetanse. I forbindelse med styringsdialogen mellom Kultur- og kirkedepartementet og scenekunstinstitusjonene vil departementet få årlige rapporter om tilstanden og planer for bygningsvedlikeholdet og utskifting av utstyr. Institusjonene har ansvaret for at departementet mottar oppdatert oversikt fra denne delen av scenekunstområdet. I tillegg forutsetter Kultur- og kirkedepartementet at eierne av scenekunstbygningene sørger for eksternt tilsyn med disse eiendommene minst hvert fjerde år. Slike tilsyn skal resultere i rapporter om tilstand, planer, gjennomførte tiltak, kompetanse og organisering av eiendomsforvaltningen. Rapport fra slike tilsyn skal sammen med teatrets plan for oppfølgingen forelegges Kultur- og kirkedepartementet.

9.5.2.8 Tiltak

– For scenekunstinstitusjoner som har overordnet forvaltningsansvar for bygninger, bør det vurderes forvaltningsavtaler med for eksempel

[5] Riksteatret er statsinstitusjon og har følgelig ikke mulighet til å avsette midler ut over budsjettåret slik alle de andre scenekunstinstitusjonene har mulighet til.

Statsbygg. Dette må det tas stilling til i det enkelte tilfelle.
- Innskjerping av årlig rapportering om:
  - planer for vedlikehold av bygninger og vedlikehold/utskifting av teknisk utstyr
  - utgifter til gjennomført vedlikehold og utskiftinger/avsetning til framtidig vedlikehold og utskiftinger
  - eventuelle nye avtaler om organisering av vedlikeholdet.
- Krav om at institusjonene gjennomfører eksternt tilsyn hvert fjerde år, med rapporter om tilstand, planer, gjennomførte tiltak, kompetanse og organisering av utstyrs- og eiendomsforvaltningen. Rapport fra slike tilsyn med teatrets plan for oppfølgingen skal forelegges Kultur- og kirkedepartementet.
- Inntil problemene med alvorlig vedlikeholdsetterslep er overvunnet, er det aktuelt for institusjonene å ta opp lån for å finansiere tiltakene. Til gjengjeld må det kreves at institusjonene inngår avtale med ekstern forvalter, jf. første strekpunkt.

9.6 Samisk scenekunst

9.6.1 Innledning

Statens ansvar for samisk kulturpolitikk ivaretas ved å legge til rette for at Sametinget kan føre en selvstendig kulturpolitikk, og ved at samisk kultur inngår som en del av den nasjonale kulturpolitikken. Statens ansvar for samisk kultur inngår i statens overordnede kulturpolitiske ansvar. Regjeringen vil bedre Sametingets muligheter til å drive en aktiv kulturpolitikk og bedre rammebetingelsene for samiske kunstnere og kulturutøvere. Samisk kultur er også en viktig del av kulturløftet.

I tråd med utviklingen i Sametingets myndighet opprettet Kultur- og kirkedepartementet i 2002 en ny budsjettpost, 320 Allmenne kulturformål, post 53 Samiske kulturformål. Bevilgningene til en rekke samiske kulturtiltak, herunder Beaivváš Sámi Teáhter, ble lagt til denne posten. Sametinget har de siste årene fått en generell økning i bevilgningen over Kultur- og kirkedepartementets budsjett. Regjeringen ønsker i minst mulig grad å legge føringer på eller øremerke disse bevilgningene. Det vises for øvrig til St. meld nr. 28 (2007–2008) Samepolitikken, som også omhandler samisk scenekunst.

Det er Sametingets ansvar å prioritere mellom behovene på det samiske kulturfeltet innenfor de midler som stilles til disposisjon. Det er Sametinget som fordeler midler til de samiske teatrene fra midlene som er avsatt under kap. 320 Allmenne kulturformål, post 53 Samiske kulturformål.

9.6.2 Beaivváš Sámi Teáhter

Beaivváš Sámi Teáhter ble etablert i 1981 som fri gruppe og har tilhold i Kautokeino. Fra budsjettåret 2002 ble det forvaltningsmessige ansvaret for Beaivváš Sámi Teáhter overført til Sametinget. Staten ved Kultur- og kirkedepartementet eier fortsatt 40 pst. av aksjene i teatret. De øvrige aksjene er fordelt på Kautokeino kommune med 40 pst. og Samenes Landsforbund og Norske Samers Riksforbund med 10 pst. hver. Sametinget har fastsatt et tilskudd for 2006 på 13,3 mill. kroner til Beaivvás Sámi Teáhter. For 2007 utgjorde tilskuddet 13,7 mill. kroner, mens tilskuddet for 2008 utgjør 14,6 mill. kroner.

Beaivváš Sámi Teáhter skal fremme teatervirksomhet på samisk språk og på den måten formidle samisk kultur. Teatret skal dekke de samiske områdene i Norge, men arbeider også til en viss grad i de samiske områdene i nabolandene. En særskilt utfordring for Beaivváš Sámi Teáhter er at det ikke finnes noen sterk teatertradisjon i det samiske området. Beaivváš Sámi Teáhters teatertradisjon bygger særlig på samisk språk, samisk fortellertradisjon og joikens ulike former.

Beaivváš Sámi Teáhter fikk fra 1987 støtte over Kultur- og kirkedepartementets budsjett. Teatret skal fremme teatervirksomhet på samisk språk og på den måten formidle samisk kultur, og turnere i de samiske områdene i Norge, Sverige, Finland og i noen grad også i Russland.

Teatret arbeider for å styrke samisk kunst, kultur og identitet og legger vekt på både det visuelle og det musikalske utrykket i sine forestillinger.

Teatret pekte i 2005 på tre tiltak for å styrke teatrets stilling: nytt teaterbygg, rekruttering og utdanning av samisktalende skuespillere og økte budsjettrammer. Kultur- og kirkedepartementet er orientert om planene om nytt teaterbygg, og har meddelt teatret at et eventuelt tilskudd fra departementet forutsetter at Sametinget prioriterer planene.

9.6.3 Sydsamisk Teater – Åarjelhsaemien Teatere

Sydsamisk Teater/Åarjelhsaemien Teatere ble stiftet i 1985 av samer fra Norge og Sverige. Teatret er et scenekunsttilbud til den sørsamiske befolkningen og innehar en viktig funksjon når det

gjelder styrking av sørsamisk språk og identitet. Teatret har sete på Mo i Rana og i Tärnaby. Sydsamisk teater er et prosjektteater, men har fra 2006 fått permanent driftstilskudd fra Sametinget. Sydsamisk teater har samarbeidet med blant annet Nordland Teater og Hedmark Teater.

For både 2006 og 2007 utgjorde tilskuddet til Sydsamisk Teater 0,6 mill. kroner. For 2008 utgjør tilskuddet til Sydsamisk Teater 1,3 mill. kroner.

9.6.4 Sametinget

Sametingsrådet har i sin melding om samisk kunst fra 2005 uttrykt at Sametinget vil:

- at Beaivváš Sámi Teáhter sikres et forsvarlig økonomisk fundament for virksomheten som samisk nasjonalteater, slik at de er i stand til å betjene hele det samiske bosettingsområdet
- arbeide for et eget teaterbygg til Beaivváš Sámi Teáhter
- arbeide for å øke antallet samiske teaterproduksjoner og utvikle samiske dramatikere
- arbeide for at det rekrutteres nye samiske skuespillere og teaterarbeidere
- at samisk amatørteatervirksomhet som særlig er rettet mot barn og unge, prioriteres
- sikre Åarjelhsaemien Teatere/Sydsamisk teater permanent drift.

9.6.5 Tilskudd fra Norsk kulturfond til samisk scenekunst

Norsk kulturfond forvalter en rekke tilskuddsordninger for prosjektbasert kunst utenfor de faste institusjonene. Søknader til Norsk kulturråd om tilskudd til samisk prosjektbasert scenekunst skal vurderes i henhold til de alminnelige kriterier som gjelder for tilskudd fra Norsk kulturfond. Innkomne søknader fra de samiske scenekunstmiljøene vurderes ut fra de samme kunstfaglige kriteriene som de øvrige søknadene.

9.6.6 Departementets vurdering

Som nevnt ovenfor ble det offentliges finansielle og forvaltningsmessige ansvar for driften av Beaivváš Sámi Teáhter overført til Sametinget fra budsjettåret 2002. Staten ved Kultur- og kirkedepartementet står fortsatt som eier av 40 pst. av aksjene i teatret. De øvrige aksjene er delt på Kautokeino kommune med 40 pst. og Samenes Landsforbund og Norske Samers Riksforbund med 10 pst. hver. Det er imidlertid Sametinget som har ansvar for å oppneve de statlige styremedlemmene til styret for Beaivváš Sámi Teáhter.

For å oppnå forenkling og redusert byråkrati bør forvaltningen av aksjene i teatret samordnes med tildeling og forvaltning av det statlig finansierte tilskuddet. Det er derfor naturlig at Sametinget som tildeler og forvalter statstilskuddet til Beaivváš Sámi Teáhter også forvalter aksjene i teatret. Kultur- og kirkedepartementet vil derfor foreslå å overføre departementets aksjepost i Beaivváš Sámi Teáhter til Sametinget vederlagsfritt.

For at Beaivváš Sámi Teáhter, som viktig del av det samlede teatertilbudet i Norge, skal kunne bli sett i sammenheng med de øvrige teaterinstitusjonene, vil Kultur- og kirkedepartementet foreslå at teatrets resultater blir presentert for Stortinget i de årlige budsjettproposisjoner på samme måte som de øvrige faste institusjonene.

Det er Sametingets ansvar å prioritere mellom behovene på det samiske kulturfeltet innenfor de midler som stilles til disposisjon. Departementet vil likevel understreke Beaivváš Sámi Teáhters og Sydsamisk Teater/Åarjelhsaemien Teateres betydning for samisk språk, kultur og identitet, og at det er av vesentlig betydning at teatrene har gode rammebetingelser for driften.

Departementet støtter utviklingen av et Dramatikkens Hus for bl.a. å styrke utviklingen av samisk dramatikk, jf. kapittel 9.3.2.7. Det er viktig for den samiske scenekunsten å ha manuskripter på samisk tilpasset et samisk teater og et samisk publikum. Et Dramatikkens Hus vil også være et tilbud til dramatikere som skriver på samisk og vil dermed også bety en styrking av samisk scenekunst.

Departementet gjennomfører halvårlige kontaktmøter med Sametinget hvor blant annet budsjettspørsmål blir drøftet. Det vil være anledning for Sametinget å ta opp spørsmål knyttet til samisk scenekunst i denne sammenheng.

9.6.6.1 Tiltak

- Departementet gjennomfører halvårlige kontaktmøter med Sametinget, og spørsmål vedrørende samisk scenekunst kan tas opp i disse møtene. Med bakgrunn i statens overordnede ansvar for samisk kultur, vil departementet legge til rette for at samisk scenekunst kan videreutvikles.
- Utviklingen av et Dramatikkens Hus kapittel 9.3.2.7, vil også komme samisk scenekunst til gode.

- Departementet vil presentere Beaivváš Sámi Teáhters resultater sammen med rapportering fra de øvrige teatrene i de årlige budsjettproposisjonene slik at Beaivváš Sámi Teáhter blir sett i sammenheng med resultater fra de øvrige teaterinstitusjonene med fast årlig støtte. Departementet vil invitere til at også samisk scenekunst skal kunne omfattes av den systematiske kvalitative vurderingen som innfattes for de øvrige institusjonene.
- For å samordne ansvaret for og oppfølging av Beaivváš Sámi Teáhter, vil departementet foreslå at aksjene i teatret overføres til Sametinget vederlagsfritt.

9.7 Styrket produksjon og formidling av teater utenfor institusjonene

Flere norske frie grupper har oppnådd internasjonal anerkjennelse, og det er etter hvert mange eksempler på interessant kunstnerisk samarbeid mellom frigrupper og institusjoner. Tilbudet fra frie scenekunstgrupper utgjør hoveddelen av scenekunsttilbudet i regi av Den kulturelle skolesekken.

Rekrutteringen til scenekunsten er økende, og arbeid i frie grupper er både et alternativ til og viktig supplement til engasjement eller fast ansettelse ved institusjonene. Det er en viktig oppgave å legge til rette for at forestillingene som produseres av frie grupper, når ut til et bredt og mangfoldig publikum.

Den frie scenekunsten er i stadig utvikling og det er viktig at tilskuddsordninger gir rom for at nye initiativ og ideer kan bli fanget opp og at hele sjangerbredden blir ivaretatt.

Den budsjettmessig viktigste ordningen for tilskudd til scenekunstprosjekter, *tilskuddsordningen for fri scenekunst,* ble i 2006 delt i en ordning for dans og en ordning for teater/annen scenekunst med hver sin budsjettmessige avsetning. De to ordningene er regulert av samme forskrift, Tilskuddsordningen for teater/annen scenekunst, som i 2008 har en avsetning på 23,1 mill. kroner og som er vesentlig styrket de senere årene. Målgruppen for tilskudd er frie grupper innen teater/annen scenekunst, profesjonelle scenekunstnere, produksjonsmiljøer, produsenter og profesjonelle teaterenheter innen teater, performans og opera utenfor de offentlig støttede institusjonene.

Det er stor søkning til ordningen fra et scenekunstfelt i stadig utvikling og utfordringene er flere: forholdet mellom rekruttering og langsiktighet ved tildeling av tilskudd, internasjonalisering, å sikre kunstnerisk og kulturelt mangfold, å profesjonalisere produsentleddet, å øke antall visninger per produksjon og å skaffe det frie feltet et bredere og mer nyansert publikum.

Tilskuddsordningen for teater/annen scenekunst er primært en produksjonsordning. Det innebærer at midlene ikke brukes til visninger eller turnering. Løsningene på disse utfordringene kan finnes ved å utvikle den aktuelle ordningen i et samspill med utvikling av ordningene for basisfinansiering og for gjestespill som også har det frie feltet som målgruppe.

Tilskuddsordningen til basisfinansiering for etablerte frie scenekunstgrupper ble startet i 2007, og det er to kompanier som har fått tilsagn om tilskudd for en fireårs periode fra ordningen. For 2008 er avsetningen 6,3 mill. kroner. Det er imidlertid flere grupper som i dag får tilskudd via ordningen for fri scenekunst, som har behov for en langsiktighet i tildelingene av midler for å styrke den kunstneriske kvaliteten på produksjonen. Departementet vil bidra til at flere grupper kan komme inn på ordningen for basisfinansiering gjennom økte budsjettmessige avsetninger. Vurderingen av hvilke grupper som skal inn på ordningen vil bli foretatt av Norsk kuturråd. Det vil også medføre at det blir frigjort midler til nye grupper under støtteordningene for fri scenekunst, dans og teater/annen scenekunst.

Gjestespill og turneer

Det er et mål å legge til rette for at forestillinger produsert utenfor institusjonene kan tilbys et bredt og mangfoldig publikum, og at flere steder og publikumsgrupper i Norge kan få et scenekunsttilbud. Antall aktuelle scener for scenekunst produsert i det frie feltet er få og uten unntak knyttet opp til de større byene. Aktørene som produserer teater og dans, må kunne tilby flere visninger av sine forestillinger enn hva tilfellet er i dag og det bør derfor legges bedre til rette for å turnere forestillinger. Med økte midler til produksjon øker også behovet for midler til å vise forestillinger nasjonalt og internasjonalt. Det er ønskelig at gjestespillordningen utvides til å gjelde turneer, og det er nødvendig å styrke avsetningen som for 2008 er 3,6 mill. kroner. Teaterfestivalene er en viktig arena for frie grupper og for publikum. Departementet vil vurdere å styrke festivalene.

Tilskudd til presentasjon av norsk scenekunst i utlandet gis også over Utenriksdepartementets budsjett som reisestøtte og støtte til kulturutveks-

ling med land i sør. For 2008 utgjør reisestøtteavsetningen 1,7 mill. kroner. Kultur- og kirkedepartementet vil ta initiativ til å samordne de ulike ordningene med sikte på styrking.

Styrking av produsentleddet

Som nevnt ovenfor er det ønskelig å sikre flere visninger av de forestillingene som blir produsert. Det er derfor ønskelig å kunne tilføre disse prosessene mer kompetanse gjennom å styrke produsentleddet. En produsents oppgave er å utvikle et nettverk og selge inn forestillingen til festivaler og arrangører nasjonalt og internasjonalt, samt å administrere driften av kunstprosessene. I dagens situasjon må flere kunstnere nedprioritere utgifter til produsent og administrasjon til fordel for utgifter forbundet med kunstprosessen. Det er også ønskelig å sette i gang kompetansehevende tiltak.

Det er også ønskelig å styrke samarbeid og nettverk, formidlings- og distribusjonsmåter mellom visningsarenaer basert på allerede eksisterende nettverk, scener og teatre. Turnésamarbeidet har resultert i bedre tilbud og bedre synlighet for nyskapende scenekunst. For å styrke formidlingen av samtidsorientert scenekunst, er det behov for å styrke driftsgrunnlaget for det enkelte teater i det eksisterende Nettverket. Departementet vil ta initiativ til å få vurdert hvorledes formidlings- og distribusjonsmåter for fri scenekunst kan bli økt. Dette må sees i sammenheng med utvikling av nettverk for formidling av samtidsdans, jf. kapittel 11.6. Det tas også sikte på å gi de eksisterende programmerende teatrene i Nettverket for Scenekunst økte driftsrammer for å styrke deres virksomhet med formidling av samtidsorientert scenekunst. Statstilskuddet til Nettverket for scenekunst vil etter ønske fra intitusjonene i nettverket, Black Box Teater, BIT Teatergarasjen og Teaterhuset Avant Garden, bli fordelt på de tre teatrene. Det er viktig at samarbeidet om formidling av nyskapende gjestespill blir videreført og utviklet.

Grenland Friteater har på bakgrunn av mange års drift og godt renommé fast driftstilskudd. Teatret driver også Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival.

Historiske spill har et stort innslag av frivillighet, skaper lokalt engasjement og identitet og har et visst næringspotensial. Departementet vil vurdere å endre tilskuddsordningen slik at den bedre rettes inn mot sektorens behov.

Amatørteater er også en viktig del av norsk teater. Norsk teaterråd driver blant annet manusbanken Dramas som er en viktig ressurs for amatørteatergrupper. Departementet tar sikte på å styrke denne virksomheten.

9.7.1 Tiltak

- Forskriften for tilskuddsordningen for fri scenekunst/dans endres slik at det gjennom ordningen også kan gis tilskudd til visninger av den ferdige produksjonen. For at antall grupper som nyter godt av ordningen ikke skal bli redusert, må avsetningene til fri scenekunst, dans, teater/annen scenekunst økes.
- Det tas sikte på å styrke tilskuddsordningen for basisfinansiering av frie scenekunstgrupper.
- Departementet vil bidra til å styrke og profesjonalisere produsentleddet for frie scenekunstgrupper innen teater/annen scenekunst.
- Departementet vil bidra til å legge forholdene bedre til rette for formidling av nyskapende scenekunst gjennom å styrke teatre som inngår i formidlingsnettverk.
- Tilskuddet til Nettverket for scenekunst fordeles på de tre medlemsinstitusjonene.
- Tilskuddsordningen for gjestespill styrkes og utvides til å omfatte turneer.
- De statlige tilskuddsordningene til gjestespill og turneer både i utlandet og i Norge samordnes.
- Tilskuddsordningen for historiske spill endres og rettes inn mot sektorens behov.
- Departementet tar sikte på å styrke virksomheten ved Norsk teaterråd.
- Bidra til at kulturpolitikken ivaretar hele sjangerbredden innenfor teater/annen fri scenekunst.

Figur 10.1 La Traviata, Den Norske Opera & Ballett

10 Styrket produksjon og formidling av opera

10.1 Innledning

Tabell 10.1 viser fylkesvis fordeling av alle operaforestillinger fra Den Norske Opera & Ballett og de faste region- og distriktsoperatiltakene, samt andre faste tiltak som viste opera i 2006. De institusjoner og tiltak som er omfattet av tabellen framgår av oppsettet for det enkelte fylke under kapittel 3. Tabellen inkluderer også opplysninger om aktivitet og publikum generert gjennom den kulturelle skolesekken.

Det er en klar sammenheng mellom det fylkesvise operatilbudet og lokaliseringen av operaene. I ni av landets fylker er det ikke eget operatilbud: Finnmark, Rogaland, Aust-Agder, Telemark, Vestfold, Buskerud, Oppland, Akershus og Østfold. I disse fylkene ble det i 2006 vist 22 operaforestillinger for et samlet publikum på 12 691. Av dette stod Den Norske Opera & Ballett for 10 forestillinger og 8 629 publikummere. Det legges derfor opp til en betydelig satsing på operatiltak over hele landet for å styrke tilbudet.

I fylkene med operatiltak ble det i 2006 vist 285 operaforestillinger for et samlet publikum på 137 601. Av dette stod Den Norske Opera & Ballett for nær en tredjedel av forestillingene med 91 forestillinger og halvparten av publikum med 69 432 publikummere.

Tabell 10.1 Fylkesvis fordeling av operaforestillinger og publikum fordelt på Den Norske Opera & Ballett, region- og distriktsoperaene og andre faste institusjoner som viste opera i 2006.[1]

	Den Norske Opera & Ballett		Region- og distriktsoperaer		Andre faste tiltak		Befolkning
	Forestillinger	Publikum	Forestillinger	Publikum	Forestillinger	Publikum	
Finnmark	1	183	0	0	0	0	72 665
Troms	2	1 160	17	1 774	0	0	154 136
Nordland	2	1 151	4	536	0	0	235 436
Nord-Trøndelag	0	0	17	6 900	0	0	129 069
Sør-Trøndelag	0	0	11	3 129	0	0	278 836
Møre og Romsdal	0	0	32	6 725	0	0	245 385
Sogn og Fjordane	0	0	8	3 750	0	0	106 194
Hordaland	0	0	51	33 308	9	1 351	456 711
Rogaland	0	0	0	0	2	84	404 566
Vest-Agder	4	2 282	19	4 826	0	0	163 702
Aust-Agder	2	1 308	6	3 772	0	0	104 759
Telemark	0	0	0	0	0	0	166 170
Vestfold	0	0	0	0	0	0	223 804
Buskerud	0	0	0	0	0	0	247 655
Oppland	4	1 638	0	0	0	0	183 037
Hedmark	0	0	6	2 397	6	1 583	188 692
Akershus	0	0	0	0	4	206	509 177
Oslo	83	64 839	0	0	14	1 890	548 617
Østfold	3	5 500	0	0	0	0	262 523
Hele landet	101	78 061	171	67 117	35	5 114	4 681 134

[1] Tabellen er eksklusive aktivitets- og publikumstall for utenlandsturneer.

I Oslo ble det vist 97 forestillinger for et samlet publikum på 66 729, av dette utgjorde forestillinger ved Den Norske Opera & Ballett henholdsvis 83 og 64 839. I Hordaland ble det i 2006 spilt 60 forestillinger for et samlet publikum på 34 659.

I tre fylker, Telemark, Vestfold og Buskerud ble det ikke registrert noe operatilbud fra noen av de faste operatiltakene i 2006. I Finnmark, Oppland og Østfold stod Den Norske Opera & Ballett for det operatilbudet som ble gitt fra de faste operatiltakene i 2006. I Rogaland ble de 2 operaforestillingene vist i regi av Haugesund Teater, mens de 4 forestillingene i Akershus ble vist av Akershus Teater.

Den operaaktivitet som ellers er registrert under «andre faste tiltak», har skjedd i regi av etablerte institusjoner som Den Nationale Scene, Nationaltheatret, Hedmark Teater, Black Box Teater og Det Norske Blåseensemblet.

På landsbasis utgjør forestillinger vist gjennom den kulturelle skolesekken ca. 1/3 av alle viste scenekunstforestillinger, og publikum utgjør om lag 27 pst. Kun en marginal andel av forestillingene i Den kulturelle skolesekken er operaforestillinger. Blant annet viste Den Norske Opera & Ballett 4 forestillinger av «*Izzat*» for 5 000 publikummere.

10.2 Den Norske Opera & Ballett

Med åpningen av nytt operahus i Bjørvika i Oslo 12. april 2008 har staten lagt til rette for produksjon og fremføring av opera, ballett og konserter på høyt kunstnerisk nivå.

Statsbygg har vært ansvarlig for utbyggingen i et nært samarbeid med Den Norske Opera & Ballett. Arkitekt er Snøhetta AS. Det er lagt ned et meget betydelig arbeid i å kvalitetssikre byggets funksjoner som arena for produksjon og framvisning av opera, ballett og konserter. Den arkitektoniske utformingen av bygget har fått en svært positiv mottakelse. Mye tyder også på at Norge har fått et av verdens beste og mest funksjonelle operabygg.

Kostnadene for prosjektet nytt operahus er på 4 356 mill. kroner og styringsrammen 4 156 mill. kroner, jf. St.prp. nr 53 (2007-2008) *Om endringar i statsbudsjettet 2008 – Nytt operahus*.

Det overordnete målet for et nytt operahus er:

- Et nytt operahus skal tilrettelegges for produksjon og formidling av opera og ballett på et høyt internasjonalt nivå til et bredt publikum i generasjoner framover.
- Huset skal framstå som et viktig monumentalbygg, som både markerer Norge som kulturnasjon og Den Norske Operas betydning i nasjonens kultur- og samfunnsliv.

Det er mange forventninger fra ulike hold til resultatet av den store satsingen som realiseringen av det nye operabygget innebærer, ikke minst fra ulike kunstnergrupper. Den Norske Opera & Ballett har det fulle ansvar for å programmere og utvikle et kunstnerisk program for det nye huset, og for turné innenfor forutsetningene for statstilskuddet, jf. kapittel 2, og de rammer som økonomi og kunstneriske og andre ressurser gir.

I nytt hus legger Operaen opp til en fordobling av antall forestillinger og besøkende. Den Norske Opera & Ballett vil i tillegg til standardrepertoaret også tilby både nyere verk og mindre kjente verk innenfor opera og ballett. Det nye huset med tre scener vil gi mulighet for et langt bredere repertoar enn tidligere. Opera og ballett skal være likestilte kunstarter. Den Norske Opera & Ballett legger opp til at egne produksjoner og coproduksjoner med nordiske og internasjonale medprodusenter skal utgjøre hovedtyngden av repertoaret, og at den resterende delen skal bestå av norske og internasjonale gjestespill. Det legges også opp til å styrke turnévirksomheten i Norge med produksjoner av opera og ballett i egen regi eller i samarbeid med andre. Operaen skal også være et nasjonalt ressurs- og kompetansesenter ved å bistå med kompetanse og utstyr til produksjonsmiljøene i Norge.

10.3 Region- og distriktsopera

Da Stortinget i juni 1999 vedtok å bygge nytt operahus i Bjørvika, ble også følgende vedtak gjort: «Det utvikles en modell for opera- og ballettformidling i Norge innen ferdigstillelsen av det nye operahuset.» Stortinget uttrykte både en ambisjon om å styrke Den Norske Opera i hovedstaden, og om å fremme kunstformene opera og dans landet rundt. På denne bakgrunn utarbeidet departementet i 2002 en nasjonal plan for produksjon og formidling av opera og ballett herunder en plan for styrking av region- og distriktsoperavirksomheten.

Det gis for 2008 statstilskudd til 9 region- og distriktsoperavirksomheter over Kultur- og kirkedepartementets budsjett. Totalt er det for 2008 avsatt 32,6 mill. kroner.

Spennvidden er stor fra Operaen i Kristiansund, som har en omfattende virksomhet med utgangs-

punkt i 80 års tradisjoner, til små tiltak som på prosjektbasis bare har én produksjon i året. Felles for de fleste virksomhetene er likevel at de mobiliserer mange mennesker i lokalsamfunnet til frivillig innsats. Slik sett har region- og distriktsoperaene i tillegg til kunstnerisk verdi også stor allmennkulturell vekt og viktige ringvirkninger.

Med regionopera menes operavirksomhet som tar sikte på å være profesjonell i alle ledd, eventuelt med unntak av operakor. Distriktsopera har et større innslag av amatører/frivillige.

Statstilskudd til nye virksomheter må komme som resultat av en lokal/regional satsing som har vist seg kunstnerisk og økonomisk levedyktig. For at modellen med regionopera skal kunne fungere godt, må eksisterende kunstinstitusjoner med tilskudd over departementets budsjett medvirke til satsingen. Dette gjelder særlig institusjoner på musikk- og teaterfeltet. Det er således nødvendig at orkestrene og teatrene blir trukket med i et forpliktende samarbeid om et regionalt operatilbud så langt det er mulig.

Det fremste eksemplet på et omfattende samarbeid mellom eksisterende institusjoner er Den Nye Opera i Bergen som er stiftet av Bergen Filharmoniske Orkester, Den Nationale Scene, Festspillene i Bergen og Grieghallen. Den Nye Opera er en profesjonelt basert virksomhet og produksjonene gjennomføres i stor grad i et samarbeid med Bergen Filharmoniske Orkester, Festspillene i Bergen og Grieghallen. Repertoaret spenner fra klassikere til samtidsopera og prosjekter med barn som målgruppe. For at Den Nye Opera skal kunne videreføre og utvikle denne omfattende aktiviteten på høyt kunstnerisk nivå, er det behov for økte budsjettmessige rammer, og departementet vil prioritere dette i forbindelse med de kommende statsbudsjett.

Opera Nord i Tromsø er reorganisert, og Hålogaland Teater og Tromsø Symfoniorkester er trukket sterkt inn i ledelse og drift av operavirksomheten. Departementet har merket seg dette tiltaket som svært positivt.

Trondheim kommune og Sør-Trøndelag fylkeskommune har utredet det framtidige forholdet mellom Musikkteatret i Trondheim og Trondheim Symfoniorkester. Utredningen beskriver to alternative forslag vedrørende tilknytningsmodell. Forslagene har vært til høring i berørte miljøer. Beslutning antas å foreligge i løpet av juni 2008. Departementet vil følge med i arbeidet i Trondheim med en ny modell for operavirksomheten.

Agder Teater og Kristiansand Symfoniorkester er medstiftere av Opera Sør. De tre virksomhetene blir hovedleietakere i det nye teater- og konserthuset som er under bygging i Kristiansand. Opera Sør rapporterer at en er kommet langt i å utvikle reelle og velfungerende samarbeidsforhold med teatret og symfoniorkesteret som bidrar sterkt til operaproduksjoner ved siden av sine egenproduksjoner.

I Østfold har fylkeskommunen og Halden kommune tatt initiativ til Opera Østfold basert på lokale institusjoner, andre profesjonelle aktører og engasjere amatører. Departementet vil vurdere status som distriktsopera for Opera Østfold.

I tillegg til at det er ønskelig at institusjonene går aktivt inn i et samarbeid med region- og distriktsoperavirksomhetene, er det også ønskelig at operavirksomhetene samarbeider om oppsetninger og undersøker mulighetene for og prøver ut gjenbruk av utstyr.

Fra 2008 har departementet satt som forutsetning for statstilskudd at regionene yter minst 30 pst. av det samlede offentlige driftstilskuddet.

10.3.1 Spillesteder for opera

Operahuset i Bjørvika i Oslo er Norges storstue for operavirksomheten og er nærmere omtalt ovenfor.

Region- og distriktsoperaene spiller i all hovedsak sine forestillinger i de lokale kulturhusene, men setter også opp forestillinger i kirker og andre lokaler. Der operaene samarbeider med institusjonsteatrene er også teatrets scene et alminnelig brukt spillested. Forestillinger i friluft som på Steinvikholm slott i Nord-Trøndelag og Fredriksten festning i Halden gir en særskilt ramme om forestillingene.

Det er søkt om midler til nye eller til utbedring av eksisterende lokaler for følgende operavirksomheter med tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet:

- Nytt kulturhus i Nordfjordeid vil gi lokaler for Opera Nordfjord. Bygget omfatter også skoleformål. Byggingen av kulturdelen ble igangsatt høsten 2007. Lokalene er planlagt ferdige våren 2009. Kulturdelen av prosjektet er budsjettert til 50 mill. kroner. Kultur og kirkedepartementet har gitt tilsagn om 17 mill. kroner i tilskudd fra overskuddet av statlige spill.
- Byggeprosjektet Kilden, teater- og konserthus for Sørlandet vil gi nye lokaler for blant andre Opera Sør. Byggingen av huset skal etter planen starte høsten 2008. Planlagt ferdigstillelse er høsten 2011. Kostnadsrammen er 1 350 mill. kroner i prisnivå januar 2008. Kultur- og kirke-

departementet har gitt tilsagn om 408 mill. kroner i tilskudd til prosjektet.
– Kristiansund kommune arbeider med planer for å bedre arbeidsforholdene for Operaen i Kristiansund.

10.4 Høy kvalitet gjennom utvikling og fornyelse

I kapittel 16.2 foreslår departementet å forenkle den årlige rapportering av kvantitative data og rette større oppmerksomhet mot systematisk kvalitativ evaluering med noen års mellomrom av oppnådde kunstneriske resultater.

Det er alminnelig enighet om at et hovedmål for de kunstneriske satsingene er å oppnå høy kvalitet. Hva kvalitet og ikke minst hva høy kvalitet er, er imidlertid vanskeligere å definere.

Den enkelte institusjon/virksomhet må selv ta stilling til hvordan virksomhetens kvalitet skal sikres, utvikles og fornyes. Kunstnerisk repertoar er et kjerneelement i kvalitetsutviklingen, og er også et viktig element når det gjelder å rekruttere nye publikumsgrupper. Det er en viktig utfordring for operavirksomheten i Norge å balansere mellom det velkjente og et samtidsrepertoar, herunder å legge til rette for at nye verk blir utviklet. Systematiske evalueringer vil også bli et verktøy for kvalitetsutvikling. Det er viktig at evalueringene legges opp slik at det gir læring og vekst for dem som er direkte berørt av evalueringen, men evalueringene må også legges opp slik at erfaringene kommer andre operavirksomheter til gode.

Den Norske Opera & Ballett får i nybygget med tre scener muligheter for å presentere et langt bredere repertoar enn tidligere, og planlegger ved siden av standardrepertoaret også å tilby både nyere verk og mindre kjente verk både innenfor opera og ballett.

Innenfor region- og distriktsopera har prosjektet AdOpera! som har mottatt tilskudd fra Norsk kulturråd, hatt som formål å videreutvikle kompetanse innenfor utvikling og produksjon av operaverk gjennom ulike former for samarbeid mellom relevante produksjonsmiljøer. Den Nye Opera har en sentral rolle i AdOpera! og har inngått samarbeidsavtaler med relevante produksjonsmiljøer som selv ønsker å bygge opp kompetanse innenfor utvikling og produksjon av nye operaverk. Prosjektet som nå er evaluert, har omfattet bredt sammensatte produksjonsmiljøer i fem fylker:

Nordland (Musikkteateret i Bodø og Bodø Sinfonietta i samarbeid med Bodø Kulturhus og Nordland Musikkfestuke), Agder (Opera Sør, Kristiansand Symfoniorkester og Agder Teater), Rogaland (Sandnes Kulturhus og Stavanger Symfoniorkester samarbeider med ulike produsenter), Østfold (Østfold Teater og Norsk Blåseensemble), Oslo (Cikada/Ny Musikk, Oslo Sinfonietta og Ultimafestivalen og et samarbeid med Den Norske Opera) og Hordaland (Opera Vest).

Evalueringen av AdOpera! som ble fremlagt i september 2007, er foretatt av Telemarksforsking-Bø på oppdrag av Norsk kulturråd. Den konkluderer blant annet med at AdOpera! spiller en betydningsfull rolle i arbeidet for å fremme moderne opera, repertoarutvikling og kunstnerisk fornyelse og at AdOpera!s nettverksmodell kan fungere som et innsiktsgivende referansepunkt for utprøving av lignende modeller i andre sammenhenger, både hva gjelder fordeler og ulemper.

10.5 Barn og unge

Den Norske Opera & Ballett har et årlig tilbud av opera rettet mot barn og unge.

Den Norske Opera & Ballett viste i hvert av årene 2004, 2005 og 2006 to operaproduksjoner med barn og unge som målgruppe.

Region- og distriktsoperavirksomhetene produserer og viser også opera med barn og unge som målgruppe. Det blir også rapportert om samproduksjoner med den kulturelle skolesekken, og det er flere eksempler på samarbeidsprosjekter med skoleverket der elever fra videregående skole bidrar til oppsetningene blant annet som sangere

Tabell 10.2 Antall forestillinger og publikum på operaforestillinger rettet mot barn og unge ved Den Norske Opera & Ballett for perioden 2004–2006.

	2004		2005		2006	
Institusjon	Forestillinger	Publikum	Forestillinger	Publikum	Forestillinger	Publikum
Den Norske Opera & Ballett[1]	44	27 083	44	26 734	51	39 508

[1] Aktivitets- og publikumstallene for Den Norske Opera & Ballett som er rettet mot barn og unge, gjelder både opera og ballett.

Kilde: Norsk teater- og orkesterforening

og musikere. Operaen i Kristiansund arrangerer årlig Barnas Festuker og driver gjennom hele året musikkteaterundervisning for barn og unge, ungdomskor og barnekor i samarbeid med Kulturskolen. Operaen i Kristiansund driver også undervisning i dans og ballett. Steinvikholm musikkteater driver operaskole for 25 elever på 11–15 år, og seniorakademi for 6 unge på 16–17. I 2007 produserte Opera Sør figurteateroperaen Lirendreieren som et AdOpera!-prosjekt i samarbeid med Den Nye Opera.

10.6 Departementets vurdering

Med det nye operabygget i Oslo har vi helt nye muligheter for opera i Norge. Departementet har bidratt finansielt til å sikre driftsgrunnlaget for Den Norske Opera & Ballett og tar sikte på å styrke tilskuddet ytterligere. Samtidig er det viktig at operatilbudet når ut til hele landet, og departementet vil styrke region- og distriktsoperavirksomhetene. Disse tiltakene er imidlertid fortsatt få. Departementet vil derfor være en samarbeidspartner for initiativ som kan gi region- og distriktsopera en sterkere basis. I tillegg vil departementet legge til rette for at Den Norske Opera & Ballett tar et ansvar for operavirksomhet over hele landet. Det er også viktig at lokale operatiltak samarbeider og støtter hverandre.

Det er departementets oppfatning at Den Norske Opera & Ballett nå har gode forutsetninger for å kunne oppfylle målene om fordobling av forestillinger og antall besøkende. Departementet legger også til grunn at Den Norske Opera & Ballett vil være seg sitt ansvar bevisst om å bidra til at norske komponister og koreografer får anledning til å utvikle og føre opp nye verk innenfor institusjonen.

Erfaringer så langt viser at nybygget oppfyller de meget strenge krav som er satt for å kunne produsere og framføre opera, ballett og konserter på høyt, internasjonalt kunstnerisk nivå. Bygningen framstår i seg selv som en attraksjon og har vakt stor oppmerksomhet i mediene og blant publikum. Driftstilskuddet til Den Norske Opera & Ballett er de siste årene trappet opp betydelig for å sette organisasjonen i stand til å ta i bruk det nye huset på en god måte. Statstilskuddet for 2008 er 346 mill. kroner, og er altså økt med 110 mill. kroner fra 239 mill. kroner for 2005. Departementet tar sikte på videre styrking av tilskuddet til Den Norske Opera & Ballett i henhold til omforent opptrappingsplan.

Når det gjelder norske komponister og librettister, tar Den Norske Opera & Ballett sikte på at deres arbeid vies særskilt oppmerksomhet gjennom et forpliktende utviklingsarbeid, finansiert med øremerkede midler. Forutsetningen skal være at de prosjektene som inviteres med, også forventes å bli oppført. Dette opplegget vil innebære en intensivering og skjerping av det arbeidet som til nå har vært gjennomført innenfor rammene av det såkalte Operatoriet.

Den Norske Opera & Ballett skal også bidra til å styrke operaformidlingen utover landet gjennom opera- og ballettproduksjoner i egen regi eller i samarbeid med andre. Departementet viser også til at det er viktig å ta vare på og videreføre erfaringer og kompetanse som er skapt gjennom prosjektet AdOpera! Departementet er også kjent med at flere av region- og distriktsoperavirksomhetene har behov for budsjettmessig styrking for å kunne gi et bedre kunstnerisk tilbud til publikum, herunder større repertoarmessig variasjon. Departementet tar sikte på særlig å styrke Den Nye Opera, mindre operavirksomheter og operavirksomheter som satser på nyskapende virksomhet.

Departementet vil sette i gang et særskilt arbeid med sikte på å styrke scenekunsttilbudet i Hedmark, Oppland, Akershus, Østfold og Buskerud, jf. kapittel 9.2.

10.6.1 Tiltak

- Tilskuddet til Den Norske Opera & Ballett vil bli økt, og bidra til et løft for opera- og dansekunsten i Norge.
- Den Norske Opera & Ballett skal bidra til at norske komponister og koreografer får anledning til å utvikle og oppføre verk innenfor institusjonen.
- Den Norske Opera & Ballett skal bidra til å styrke formidlingen av opera og ballett i hele landet.
- Det tas sikte på budsjettmessig styrking av region- og distriktsoperavirksomhetene.
- Samarbeid med andre offentlig finansierte virksomheter vil bli vektlagt.
- Andre relevante institusjoner med offentlig tilskudd skal støtte opp om utviklingen av operaproduksjoner.
- Erfaringer og kompetanse fra prosjektet AdOpera! skal ivaretas og videreføres.
- Departementet vil vurdere status som distriktsopera for Opera Østfold.
- Bidra til at kulturpolitikken ivaretar hele sjangerbredden innenfor opera.

Figur 11.1 4 x 4 balletter av Paul Lightfoot & Sol León, Nasjonalballetten

11 Styrket produksjon og formidling av dans

11.1 Innledning

Dans i Norge er en kunstform med få faste institusjoner. Samtidig er det stor rekruttering av dansere og interessen blant publikum øker sterkt særlig blant unge. Det legges derfor opp til en betydelig satsing på dans over hele landet.

Under kapittel 3 er det redegjort for produksjoner og visninger av dans og for publikum for hele landet under ett og for de ulike fylkene i 2006. Tabell 11.1 viser hvordan de 202 oppsetningene som er registrert i materialet fra Norsk teater- og orkesterforening, og Danse- og teatersentrum er fordelt mellom institusjoner og frie grupper. For 2006 ble det rapportert om 1 327 forestillinger og et publikumsbesøk på 173 000. Dette inkluderer aktiviteten ved Nasjonalballetten og Carte Blanche som utgjorde 136 forestillinger og om lag 67 000 publikummere.

Arbeidet med folkedansen skjer både i og utenfor institusjonene. De frivillige organisasjonene er svært viktige for å ta vare på og videreføre den norske folkedansen. Riksscenen for folkemusikk, joik og folkedans som er under oppbygging i Oslo, vil bli en viktig arena også for folkedans.

I tillegg til disse opplysningene fra Norsk teater- og orkesterforening og Danse- og teatersentrum, som omfatter statistiske opplysninger om aktivitet m.m. som medlemmene i de to organisasjonene har generert, har departementet mottatt supplerende statistiske opplysninger om norske produserende kompanier, produksjoner og forestillinger fra Danseinformasjonen for årene 1997, 2002 og 2007. Disse opplysningene framgår i tabell 11.2.

Tabell 11.1 Aktivitet og publikum fordelt mellom institusjoner og frie grupper.

	Produksjoner	Forestillinger	Publikum
Institusjoner	148	543	98 770
Grupper	54	784	74 230
Totalt	202	1 327	173 000

Kilde: Norske teater- og orkesterforening.

Tabellene 11.1 og 11.2 er ikke direkte sammenlignbare ettersom det rapporteres for ulike år. Dessuten kan det være dansekompanier som ikke rapporterer til både Danseinformasjonen og Danse- og teatersentrum. Det kan være noe overlappende rapportering til Danseinformasjonen og Danse- og teatersentrum. Tabell 11.2 viser at aktiviteten er større enn det som framgår av tabell 11.1. På grunn av måten det rapporteres på, kommer imidlertid aktivitetstallene i tabell 11.2 ikke fullt ut i tillegg til aktivitetstallene i tabell 11.1. Det er en viktig oppgave å sørge for at informasjonsgrunnlaget om norsk dans i Norge og utlandet (produksjoner, forestillinger, turneer og publikum) blir best mulig. Departementet vil ta initiativ for å sikre dette.

Det er likevel klart at det er høy aktivitet i dansefeltet. Endringen fra 1997 til 2007 er meget stor. Antallet produksjoner er økt med 174 pst., antallet kompanier med 176 pst. og antallet forestillinger med 120 pst. Norske dansekompaniers forestillinger i utlandet er økt med 812 pst. Det foreligger ikke oversikter som viser det totale antallet publikum på danseforestillinger som er produsert av frie grupper.

På bakgrunn av registrerte data fra Norsk teater- og orkesterforening/Danse- og teatersentrum er det satt opp en fylkesvis tabell over spredningen av danseforestillinger landet rundt jf. tabell 11.3. Tabellen viser fylkesvis fordeling av danseforestillinger fra Nasjonalballetten, Carte Blanche og andre faste tiltak som viste dans i 2006. De institusjoner og tiltak som er omfattet framgår av oppsettet for det enkelte fylke under kapittel 3. Tabellen inkluderer også opplysninger om aktivitet

Tabell 11.2 Opplysninger om antall produksjoner, kompanier og forestillinger i 1997, 2002 og 2007 fra Danseinformasjonen.

	1997	2002	2007
Produksjoner	62	107	170
Kompanier	30	54	83
Forestillinger totalt	503	763	1107
Forestillinger i utlandet	26	103	237

Kilde: Danseinformasjonen

Tabell 11.3 Fylkesvis fordeling av danseforestillinger og publikum fordelt på Nasjonalballetten, Carte Blanche og andre faste institusjoner som viste dans i 2006.[1]

	Den Norske Opera & Ballett		Carte Blanche		Andre faste tiltak		Befolkning
	Fore-stillinger	Publikum	Fore-stillinger	Publikum	Fore-stillinger	Publikum	
Finnmark	1	183	0	0	2	259	72 665
Troms	1	285	2	548	12	1 137	154 136
Nordland	1	197	0	0	3	665	235 436
Nord-Trøndelag	0	0	0	0	0	0	129 069
Sør-Trøndelag	0	0	1	549	32	882	278 836
Møre og Romsdal	0	0	2	272	22	3 376	245 385
Sogn og Fjordane	0	0	1	284	23	1 746	106 194
Hordaland	0	0	37	6 116	86	9 619	456 711
Rogaland	2	539	2	683	10	924	404 566
Vest-Agder	1	281	2	705	14	926	163 702
Aust-Agder	1	300	1	265	1	70	104 759
Telemark	0	0	1	250	2	142	166 170
Vestfold	1	275	1	440	2	74	223 804
Buskerud	0	0	1	183	7	913	247 655
Oppland	3	1 750	0	0	7	442	183 037
Hedmark	0	0	0	0	18	5 927	188 692
Akershus	7	1 826	2	570	9	621	509 177
Oslo	59	47 545	5	2 804	183	9 674	548 617
Østfold	1	230	0	0	0	0	262 523
Hele landet	78	53 411	58	13 669	433	37 397	4 681 134

[1] Tabellen er eksklusive aktivitets- og publikumstall for utenlandsturneer.

og publikum generert gjennom Den kulturelle skolesekken.

Som for operafeltet viser tabellen en sammenheng mellom det fylkesvise dansetilbudet og hvor dansekompaniene er lokalisert. I følge tabell 11.3 er det ett fylke som ikke har registrert danseaktivitet i 2006, nemlig Nord-Trøndelag. I ytterligere ti fylker, Finnmark, Troms, Nordland, Sør-Trøndelag, Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark, Vestfold, Buskerud og Østfold, viser tabell 11.3 relativt beskjeden aktivitet og publikumsbesøk. I disse fylkene ble det til sammen vist 91 forestillinger for et samlet publikum på 9 051. Av dette stod Carte Blanche for ni forestillinger og 2 940 publikummere, og Nasjonalballetten for syv forestillinger og 1 751 publikummere.

I de øvrige fylkene ble det i 2006 vist 478 danseforestillinger for et samlet publikum på 94 718. Av dette stod Nasjonalballetten for 71 forestillinger og 51 660 publikummere og Carte Blanche for 49 forestillinger og 10 729 publikummere.

I Oslo ble det vist 247 forestillinger for et samlet publikum på 60 023. I Hordaland ble det i 2006 spilt 123 forestillinger for et samlet publikum på 15 735.

Mye av den danseaktivitet som er registrert under «andre faste tiltak» har skjedd i regi av etablerte institusjoner som bl.a. Riksteatret, Det Norske Teatret, Agder Teater, Hålogaland Teater, Sogn og Fjordane Teater, Hedmark Teater og Bit Teatergarasjen. Også aktiviteten ved Dansens Hus i Oslo er registrert her.

På landsbasis utgjør forestillinger vist gjennom Den kulturelle skolesekken ca. 1/3 av alle viste scenekunstforestillinger, og publikum utgjør om lag 27 pst. Bare en mindre andel av forestillingene i Den kulturelle skolesekken er danseforestillinger. Bl.a. viste Carte Blanche 3 forestillinger av «Lille Einsteins juleønske» og Nasjonalballetten 16 forestillinger av «*Nasjonalballetten danser*».

Danseinformasjonen har også utarbeidet fylkesvis aktivitetsoversikt, jf. tabell 11.4. Danseinformasjonens statistikk for årene 1997, 2002 og

Tabell 11.4 Fylkesvis fordeling av antallet danseforestillinger i 1997, 2002 og 2007 fra Danseinformasjonen.

	1997	2002	2007	Befolkning
Finnmark	9	4	7	72 665
Troms	2	6	14	154 136
Nordland	4	16	19	235 436
Nord-Trøndelag	4	6	5	129 069
Sør-Trøndelag	86	20	41	278 836
Møre og Romsdal	4	8	15	245 385
Sogn og Fjordane	5	5	9	106 194
Hordaland	82	105	86	456 711
Rogaland	1	40	31	404 566
Vest-Agder	1	11	5	163 702
Aust-Agder	4	1	4	104 759
Telemark	3	5	10	166 170
Vestfold	8	9	32	223 804
Buskerud	4	10	23	247 655
Oppland	3	6	8	183 037
Hedmark	10	2	5	188 692
Akershus	13	3	55	509 177
Oslo	230	403	496	548 617
Østfold	5	0	5	262 523
Hele landet	478	660	870	4 681 134
Utlandet	26	103	237	
Totalt	503	763	1 107	

2007 viser et noe annet bilde enn det som framgår i tabell 11.3 med fylkesvis dansestatistikk for 2006 utarbeidet av Norsk teater- og orkesterforening/ Danse- og teatersentrum. Det er et lavt tilbud av danseforestillinger i mange av fylkene, men det framgår likevel av Danseinformasjonens opplysninger for 2007 et noe større forestillingstilbud i nesten alle fylker sammenlignet med de tallene som Norsk teater- og orkesterforening og Danse- og teatersentrum har innhentet for 2006. Tallene fra Danseinformasjonen inneholder ikke visninger på skolene.

Norske Dansekunstnere som organiserer dansere, koreografer og dansepedagoger, har utarbeidet en rapport om status og tiltak for dansefeltet: - *ta dans på ordet! Finansiering og utvikling av dansekunst i Norge*, (Torkel Rønhold Bråthen, 2007). Rapporten setter dansekunsten inn i en kulturpolitisk sammenheng og beskriver dansekunstfeltets institusjoner, frie grupper og organisasjoner. Videre blir finansieringen av dansekunsten beskrevet når det gjelder statlige tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet, Utenriksdepartementet og Norsk kulturfond samt annen finansiering som for eksempel Den kulturelle skolesekken. I rapportens siste del drøftes konsekvenser av situasjonen for dansekunsten og forslag til tiltak blir presentert. Rapporten peker blant annet på utfordringer når det gjelder økende press på støtteordningene, særskilte utfordringer som for eksempel arbeidspress, motivasjonssvikt, lav produktivitet, forringelse av kunstnerisk kvalitet og tap av kunstnerisk kapasitet og utvikling for koreografen og den utøvende danser.

Departementet vil sette i gang et særskilt arbeid med sikte på å styrke scenekunsttilbudet i Hedmark, Oppland, Akershus, Østfold og Buskerud, jf. kapittel 9.2.

11.1.1 Dansekunst i institusjonene

Profesjonell dansekunst produseres og vises i Norge gjennom en kjerne av institusjoner. Nasjonalballetten som er likestilt med operavirksomheten innenfor Den Norske Opera & Ballett står – bortsett fra et og annet utenlandsk gjestespill – i

hovedsak alene som formidler av klassisk ballett i Norge. Nasjonalballettens repertoar spenner imidlertid vidt og omfatter også samtidsdans. I det nye operahusets åpningssesong har Nasjonalballetten fått stor og meget positiv oppmerksomhet for oppføringer med høy kunstnerisk kvalitet.

Siden 1989 har kompaniet Carte Blanche hatt tilhold i Bergen. Carte Blanche har utviklet seg til et betydelig samtidskompani som jevnlig viser nye produksjoner med norske og utenlandske koreografer. Carte Blanche har i de senere årene turnert over store deler av landet med betydelig publikumsoppslutning.

Dansens Hus, som våren 2008 har tatt i bruk egne og spesielt tilrettelagte lokaler, skal være en gjestespillscene for det fremste av norsk og internasjonal samtidsdans. Dansens Hus har som ambisjon å bli den viktigste arenaen for samtidens dansekunst i Norge og planlegger norske urpremierer og gjestespill kombinert med utenlandske turnéforestillinger.

Riksteatret viser dans på 6–8 faste spillesteder over hele landet. Riksteatrets danseforestillinger er ofte produsert i samarbeid med frie grupper eller er formidling av frie gruppers produksjoner.

Riksteatrets og Carte Blanche' danseturneer vises i andre teaterhus og i kulturhus.

Nordnorsk landsdelscene for dans inngår i den nordnorske kulturavtalen, som er en avtale mellom Nordland, Troms og Finnmark fylkeskommuner om finansiering av en rekke kulturinstitusjoner i Nord-Norge. Om landsdelsscenen står det blant annet: «Nordnorsk landsdelscene for dans skal:

- produsere ny norsk scenisk dans og ballett og turnere i Nord-Norge som prioritert område
- bidra til utvikling av dans og ballett som kunstform i Nord-Norge, også i samarbeid med andre kunstformer
- være et regionalt kompetanse- og nettverkssenter for dans og ballett i Nord-Norge
- ha internasjonal orientering med Barentsregionen som prioritert område».

Nordnorsk landsdelsscene for dans som er en stiftelse, har avtale om kjøp av tjenester med Stellaris DansTeater som blant annet innebærer utnytting av felles ressurser.

De nordnorske fylkeskommunene er i ferd med å reforhandle den nordnorske kulturavtalen. Nordnorsk landsdelsscene for dans ble etablert som en prøveordning i 2003.

Over Kultur- og kirkedepartementets budsjett ytes årlig tilskudd til dans i Nord-Norge gjennom Stellaris DansTeater som har opparbeidet viktig kompetanse. Departementet vil vurdere hvordan dette tilskuddet skal videreføres i lys av de nordnorske fylkeskommunenes vedtak om utvikling av dans i regionen. Det er en forutsetning for statstilskudd at tilskuddsmottaker er organisert som eget rettssubjekt og at tilskuddet går uavkortet til formålet.

I de senere år er det i det norske folkedansmiljøet utviklet og vist flere sceniske produksjoner med folkedans som utgangspunkt. Det har blitt tatt initiativer som har hatt som mål å undersøke folkedansens muligheter som et scenisk danseformspråk. I tillegg har det gjennom de siste årene vært gjort en rekke enkeltprosjekter med ulike former for scenisk folkedans eller «folkedansteater». Blant annet har Sogn- og Fjordane Teater i samarbeid med Førde Internasjonale Folkemusikkfestival utviklet flere produksjoner som omfatter scenisk folkedans, og Rikskonsertene produserte i 2005 en «folkemusikkopera»-versjon av Mozarts Tryllefløyten i samarbeid med svenske Riksteatern og Västanå Teater.

I Oslo er Riksscenen – scene for nasjonal og internasjonal folkemusikk, joik og folkedans under oppbygging. Riksscenen har som formål å være en nasjonal møteplass for aktører innenfor sektoren og publikum. Den skal være en profesjonell scene og produksjonssted og en brobygger mellom aktører og formidlere i Norge og tilsvarende miljøer utenlands. Den muntlig traderte eller stedegne norske folkemusikken og folkedansen, sammen med joik og tradisjonell folkemusikk og folkedans med utenlandsk opphav, skal utgjøre kjernerepertoaret i Riksscenens virksomhet, men det skal også være plass til eksperimenterende prosjekter og populariserte former, og scenen i Oslo skal også være en sosial samlingsplass for utøvere og publikum.

11.2 Produksjon og formidling av dans utenfor institusjonene

11.2.1 Innledning

Den frie dansekunsten har mange aktører. Det går fram av innledningen at 83 kompanier produserte 170 produksjoner og viste 1 107 forestillinger totalt, hvorav 237 i utlandet. Rekrutteringen er økende, og arbeid i frie grupper er både et alternativ til og viktig supplement til engasjement eller fast ansettelse ved institusjonene. Det er en viktig oppgave å legge til rette for at forestillingene som produseres av frie grupper, når ut til et bredt og mangfoldig pu-

blikum. Den frie dansens historie er i stor grad udokumentert, og Danseinformasjonen og Dansens Hus starter i 2008 et treårig prosjekt for å samle inn og dokumentere norsk dansehistorie utenom institusjonene fra 1960 til 1994.

Selv om det i 2006 ble vist danseforestillinger i alle fylker med unntak av Nord-Trøndelag fylke, er hovedaktiviteten for dansefeltet knyttet til institusjonene i Oslo og Bergen. Departementet vil vurdere hvorledes dansen stilling kan styrkes utover landet. I Sverige er det opprettet stillinger for dansekonsulenter på länsnivå. Erfaringene med dette er gode og har styrket dansekunstens stilling og anseelse og departementet vil vurdere forsøk med lignende ordninger i Norge.

Den budsjettmessig viktigste ordningen for tilskudd til scenekunstprosjekter, *tilskuddsordningen for fri scenekunst,* er fra 2006 delt i en ordning for dans og en ordning for teater/annen scenekunst med hver sin budsjettmessige avsetning. De to ordningene er regulert av samme forskrift. Avsetningen til tilskuddsordningen for dans er vokst fra 16 mill. kroner for 2006 til 18,3 mill. kroner for 2008. Ordningen har som mål å stimulere og styrke utvikling og produksjon av dans. Det legges særlig vekt på å fremme bredde og mangfold. Profesjonelle koreografer og dansere, produksjonsmiljøer, produsenter og profesjonelle enheter innen dans som initierer prosjekter med profesjonelle utøvere, kan søke. Det gis prosjekttilskudd til enkeltproduksjoner eller flere produksjoner for en tidsavgrenset periode, maksimalt over fire år. Prosjekter må være kunstnerisk begrunnet.

Ordningene er utsatt for sterkt press fra et scenekunstfelt i stadig utvikling og utfordringene er flere; forholdet mellom rekruttering og langsiktighet ved tildeling av tilskudd, internasjonalisering, å sikre kunstnerisk og kulturelt mangfold, å profesjonalisere produsentleddet, å øke antall visninger per produksjon og å skaffe det frie feltet et bredere og mer nyansert publikum.

Tilskuddsordningen for dans er på samme måte som tilskuddsordningen for teater/annen scenekunst primært en produksjonsordning. Det innebærer at midlene ikke skal brukes til visninger eller turnering.

Tilskuddsordningen til basisfinansiering for etablerte frie scenekunstgrupper ble startet i 2007 og det er to kompanier: Jo Strømgren kompani og Verdensteatret som har fått tilsagn om tilskudd for en fireårs periode fra ordningen. For 2008 er avsetningen 6,3 mill. kroner.

Gjestespill og turneer

Det er et mål å legge til rette for at forestillinger produsert utenfor institusjonene kan tilbys et bredt og mangfoldig publikum, og at flere steder og publikumsgrupper i Norge kan få et scenekunsttilbud. Antall aktuelle scener for scenekunst produsert i det frie feltet er få og uten unntak knyttet opp til de større byene. Aktørene som produserer dans, må på samme måte som produsenter av utenominstitusjonelt teater kunne tilby flere visninger av sine forestillinger enn hva tilfellet er i dag, og det bør derfor legges bedre til rette for å turnere forestillinger. Med økte midler til produksjon øker også behovet for midler til å vise forestillinger nasjonalt og internasjonalt. Det er ønskelig at gjestespillordningen utvides til å gjelde turneer, og det er nødvendig å styrke avsetningen som for 2008 er 3,6 mill. kroner.

Tilskudd til presentasjon av norsk scenekunst i utlandet gis også over Utenriksdepartementets budsjett som reisestøtte og støtte til kulturutveksling med land i sør. For 2008 utgjør reisestøtteavsetningen 1,7 mill. kroner. Kultur- og kirkedepartementet vil ta initiativ til å samordne de ulike ordningene og styrke presentasjon av norsk scenekunst i utlandet.

Styrking av produsentleddet

Som nevnt ovenfor er det ønskelig å sikre flere visninger av de forestillingene som blir produsert. En produsents oppgave er å utvikle et nettverk og selge inn forestillingen til festivaler og arrangører nasjonalt og internasjonalt, samt å administrere driften av kunstprosessene. Dette vil også frigjøre ressurser for koreografene som gis bedre muligheter til å konsentrere seg om den kunstneriske prosessen. Det er derfor viktig å styrke kompetansen i produsentleddet.

11.3 Høy kvalitet gjennom utvikling og fornyelse

Det er alminnelig enighet om at et hovedmål for de kunstneriske satsingene er å oppnå høy kvalitet. Hva kvalitet og ikke minst hva høy kvalitet er, er imidlertid vanskeligere å definere. Profesjonell kvalitet har mange dimensjoner, og fornyelse og uvikling og ivaretakelse av tradisjoner er to viktige dimensjoner. Kunstnerisk repertoar er et kjerneelement i kvalitetsutviklingen, og et viktig element når det gjelder å rekruttere nye publikums-

grupper. Den enkelte institusjon eller gruppe må definere hvordan virksomhetens kvalitet skal sikres, utvikles og fornyes.

I kapittel 16 Styring og regelverk foreslår departementet å forenkle den årlige rapporteringen av kvantitative data fra institusjonene, og rette større oppmerksomhet mot systematisk kvalitativ evaluering med noen års mellomrom av oppnådde kunstneriske resultater. Systematiske evalueringer vil også bli et verktøy for kvalitetsutvikling. Utgangspunktet for evalueringene vil være departementets mål for tilskuddet, jf. forslag til nye mål i kap 2.3. Det er viktig at evalueringene legges opp slik at det gir læring og vekst for dem som er direkte berørt av evalueringen, men evalueringene må også legges opp slik at erfaringene kommer andre dansevirksomheter til gode.

Når det gjelder frie grupper, bygger tildelingssystemet for prosjekttilskudd på en forhåndsvurdering av kvalitet basert på tidligere prestasjoner og den foreliggende søknaden.

For dans som universelt språk er invitasjoner til gjestespill i utlandet også en indikator på kvalitet. Statistikken fra Danseinformasjonen viser at norsk dans er etterspurt i utlandet og at norske dansekompaniers gjestespill i utlandet økte med over 800 pst. fra 1997 til 2007 og med 130 pst. siden 2002.

11.4 Barn og unge

Tallene i tabell 11.4 inkluderer forestillinger og publikum generert gjennom Den kulturelle skolesekken. Den Norske Opera & Ballett viste hvert år i årene 2004 – 2006 tre ballettproduksjoner beregnet på barn og unge. Det ble vist mellom 182 og 206 forestillinger årlig for et totalt publikum som varierte mellom om lag 139 000 og 157 000. Som det går fram av tabell 11.4, ble det i de samme år vist mellom 44 og 51 forestillinger med opera og ballett for barn og unge for et publikum som varierte mellom om lag 27 000 og 39 000. I 2006, som var det beste året med hensyn til aktivitet for barn og unge og publikum på slike forestillinger utgjorde forestillinger for barn og unge 26 pst. av alle forestillinger og publikum utgjorde 28 pst. av totalt publikum.

Carte Blanche viste i perioden mellom 69 og 83 forestillinger årlig og publikum varierte mellom om lag 17 000 og 20 000. Forestillinger for barn og unge utgjorde i 2006 14 pst. av alle forestillinger og publikum utgjorde 5 pst. av det totale publikum.

Nærmere halvparten av forestillingene Dansens Hus viste i 2006 var beregnet på barn/unge. I 2005 og 2006 viste Dansens Hus henholdsvis 63 og 71 forestillinger for voksne og i tillegg henholdsvis 23 og 67 beregnet på barn/unge. Tallene særlig for 2006, viser en stor satsing på de aller yngste. Flere av disse forestillingene ble spilt utenfor Oslo.

Norsk scenekunstbruk har siden starten i 1994 arbeidet med å øke antall danseproduksjoner på turné for barn og unge. Flere av dansekompaniene produserer kunstneriske prosjekter som er ment for turné i skoler, kulturhus og lignende. Spennet i uttrykket går fra klassisk ballett til samtidsdans, men tyngden av de forestillinger som i dag presenteres i Scenekunstbruket/Den kulturelle skolesekken, ligger på samtidsdansen med en retning også mot performance.

Det formidles også noe til de aller yngste, fra 0–5 år. Her er dans overrepresentert av scenekunstuttrykkene. Glitterbird – art for the very young, er et treårig europeisk kunstproduksjons- og formidlingsprosjekt for barn mellom 0 og 3 år. Prosjektet har fått støtte fra EUs kulturprogram Culture 2000. Glitterbird bygger på erfaringene fra det treårige nasjonale prosjektet Klangfugl –

Tabell 11.5 Antall publikum på danseforestillinger rettet mot barn og unge, og antall forestillinger rettet mot barn og unge for perioden 2004-2006.

	2004		2005		2006	
Institusjon	Forestillinger	Publikum	Forestillinger	Publikum	Forestillinger	Publikum
Den Norske Opera & Ballett[1]	44	27 083	44	26 734	51	39 508
Carte Blanche	19	2 567	27	1 443	10	1 080
Dansens Hus	-	-	23	1 606	67	3 564
Sum	63	29 650	94	29 783	128	44 152

[1] Aktivitets- og publikumstallene for Den Norske Opera & Ballett som er rettet mot barn og unge, skiller ikke mellom opera og ballett.

Kilde: Norsk teater- og orkesterforening

kunst for de minste, som ble initiert av Norsk kulturråd og gjennomført fra 2000 til 2002. Det er utviklet syv danseproduksjoner gjennom prosjektet. Produksjonene har skapt stor interesse, både nasjonalt og internasjonalt, og flere av dem er vist et betydelig antall ganger.

Prosjekt Isadora (2006-2008) er et 3-årig dansekunstnerisk utviklingsarbeid for barn og unge fra 4–16 år og profesjonelle utøvere initiert av Rom for Dans i Oslo og støttet av Norsk kulturråd. Barn og unge utvikler små koreografier sammen med voksne utøvere og alt materiale blir til slutt arrangert og sidestilt på scenen i profesjonelle forestillinger.

11.5 Visningssteder for dans

Hovedscenene for dans i Norge er i Den Norske Opera & Balletts bygg, i Dansens Hus og i Carte Blanche' visningslokaler i Bergen som i de senere årene har vært lagt til Teatergarasjen. Utover dette er det andre teaterhus og kulturhusene som er de viktigste visningsstedene for dans i Norge. Folkedans får en arena i Riksscenens lokaler i Oslo.

Godt egnede øvingslokaler er en viktig forutsetning for å utvikle danseteknisk kompetanse og dans av høy kvalitet. I operabygget i Bjørvika har Nasjonalballetten fem ballettsaler. I Dansens Hus og i Carte Blanche' egne lokaler i Bergen er det dessuten egne prøvelokaler. I Oslo har frie dansegrupper mulighet til å leie øvingslokaler i Scenehuset som administreres av Danseinformasjonen med tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet.

Gratis Daglig Trening tilbyr muligheter for gratis daglig trening, danseteknisk og faglig utvikling for profesjonelle dansekunstnere i Oslo, Bergen, Stavanger, Trondheim og i Nord-Norge med tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet, kommuner og fylkeskommuner. Gode øvingsmuligheter er en forutsetning for at frilansere kan opprettholde og utvikle sin kompetanse. Departementet vil styrke Gratis Daglig Trening.

11.6 Departementets vurdering

2008 er et merkeår for profesjonell dans i Norge. Med åpningen av det nye bygget for Den Norske Opera & Ballett og egne, særskilt tilrettelagte lokaler for Dansens Hus, er det lagt et nytt grunnlag for profesjonell dans i Norge. Departementet har forventninger om at denne satsingen sammen med den styrkingen av tilskuddsordningen for dans som har skjedd i de senere år og som alt i alt gir dansekunstnerne sterkt forbedrede vilkår, også skal resultere i et fornyet, mangfoldig og variert tilbud til publikum.

Likevel er det fortsatt ønskelig å styrke dansekunsten både innenfor institusjonene og i frie danseensembler. Det er lagt en omforent opptrappingsplan for tilskuddet til Den Norske Opera & Ballett som også vil komme Nasjonalballetten til gode. Departementet vil også styrke tilskuddet til Carte Blanche for å styrke den publikumsrettede virksomheten.

Ved finansielt å legge til rette for at Dansens Hus fra 2008 kan drive virksomheten i egne lokaler for produksjon og visninger, har departementet lagt til rette for et betydelig løft for samtidsdansen, kunstnerisk og publikumsmessig. Dansens Hus har utviklet en strategi for publikumsrekruttering som innebærer at publikumsbesøket innen 2012 skal økes til 25 000 per år, som innebærer en dekningsgrad på 73 pst. av tilgjengelig kapasitet i Dansens Hus.

Departementet støtter det ønske Dansens Hus har om å utvikle en nasjonal plan for dans. Det er viktig at et bredt miljø innenfor teater- og dans blir trukket med i dette arbeidet. Dansefestivaler er viktige arenaer for formidling av dans, og Riksteatret som regelmessig turnerer danseoppsetninger, bidrar sterkt til å styrke interesse for og oppslutning om dansen. Det er ønskelig å styrke dansemiljøene rundt i landet gjennom flere tiltak. Lokalt er flere sterke miljøer i utvikling. Departementet vil vurdere forsøkstiltak lokalt for å stimulere slike miljøer ytterligere. Et referansepunkt er den svenske ordningen med dansekonsulenter på fylkesnivå. Innenfor samtidsdansen er det mange eksempler på vellykket kunstnerisk samarbeid mellom frie grupper og institusjonene Den Norske Opera & Ballett og Carte Blanche.

Det bør legges bedre til rette for å turnere forestillinger. Med økte midler til produksjon øker også behovet for midler til å vise forestillinger nasjonalt og internasjonalt. Det er ønskelig at gjestespillordningen under Norsk kulturråd blir utvidet til å gjelde turneer, og det er nødvendig å styrke avsetningen som for 2008 er 3,6 mill. kroner. Løsningene på disse utfordringene kan finnes ved å utvikle den aktuelle ordningen i et samspill med utvikling av ordningene for basisfinansiering og for gjestespill som også har det frie feltet som målgruppe. Det er dessuten behov for å styrke ordningen for utvikling av koreografi.

Det er imidlertid flere grupper som i dag får tilskudd via ordningen for dans, som har behov for en langsiktighet i tildelingene av midler for å styrke den kunstneriske kvaliteten på produksjonen. Departementet vil derfor bidra til at flere grupper kan komme inn på ordningen for basisfinansiering gjennom økte budsjettmessige avsetninger. Det vil også medføre at det blir frigjort midler til nye grupper under støtteordningene for fri scenekunst, dans og teater/annen scenekunst.

Tilskudd til presentasjon av norsk scenekunst i utlandet gis også over Utenriksdepartementets budsjett som reisestøtte og støtte til kulturutveksling med land i sør. For 2008 utgjør reisestøtteavsetningen 1,7 mill. kroner. Kultur- og kirkedepartementet vil ta initiativ til å samordne de ulike ordningene.

I Oslo er Riksscenen – scene for nasjonal og internasjonal folkemusikk, joik og folkedans under oppbygging. Departementet legger til grunn at Riksscenen vil få en viktig rolle for å ta vare på og videreføre norske folkedanstradisjoner og vil bli viktig for utviklingen av norsk folkedans også som scenisk uttrykk.

11.6.1 Tiltak

Departementet vil styrke norsk dansekunst gjennom å

- Endre forskriften for fri scenekunst dans for å åpne for tilskudd til visninger av den ferdige produksjonen. Budsjettrammene for ordningen må økes for å opprettholde omfanget av produksjoner.
- Styrke tilskuddsordningen for basisfinansiering av frie scenekunstgrupper.
- Etablere ordninger for profesjonalisering av produsentleddet.
- Styrke formidling av dans gjennom formidlingsnettverk.
- Tilskudd til gjestespill styrkes og kan inkludere turneer.
- Ulike statlige ordninger for formidling av norsk scenekunst i utlandet samordnes og styrkes.
- Styrke dansemiljøene rundt i landet gjennom pilotprosjekt med utgangspunkt i sterke lokale dansemiljøer Tiltaket forutsetter regional/lokal medfinansiering.
- Bidra til utviklingen av riksscenen for folkemusikk og folkedans og styrke folkedansen.
- Styrke dans i Nord-Norge.
- Styrke dansefestivaler.
- Styrke Gratis Daglig Trening
- Bidra til å utvikle flere spillesteder for dans gjennom kompetansebygging og nettverk.
- Styrke Carte Blanche
- Støtte Riksteatrets arbeid for å inkludere dans i sine turneer.
- Bidra til at kulturpolitikken ivaretar hele sjangerbredden innenfor dans.

Del IV
Spesielle tema

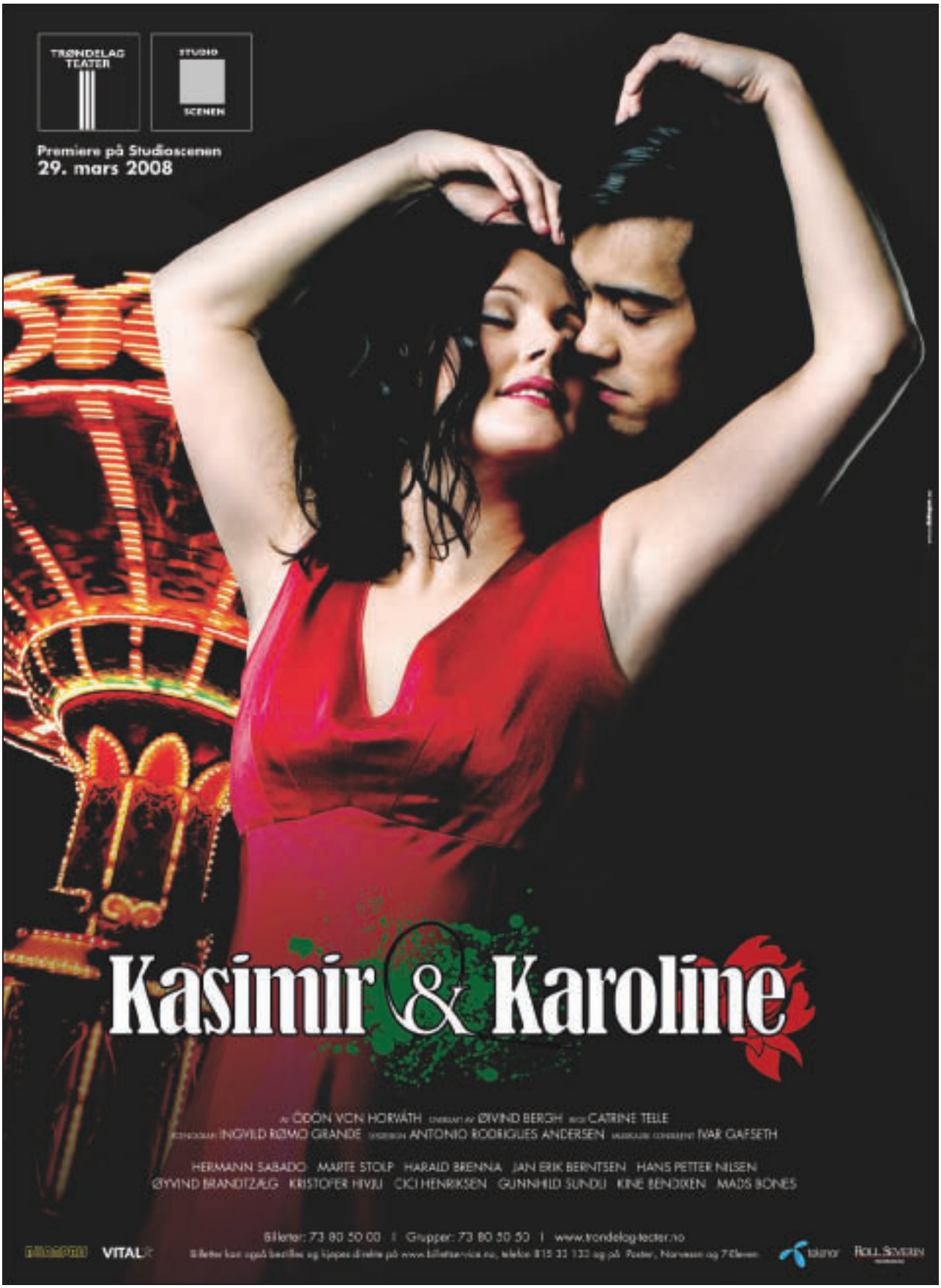

Figur 12.1 Kasimir og Karoline, Trøndelag Teater.

Design: Dialogue Reklamebyra

Foto: Urban Jörén

12 Kulturelt mangfold

12.1 Innledning

2008 er et markeringsår for kulturelt mangfold, jf. St. meld. nr. 17 (2005-2006) *2008 som markeringsår for kulturelt mangfold*. Mangfoldssatsingen er også en viktig del av kulturløftet. Målet med Mangfoldsåret 2008 er:

> «At aktiviteter og prosesser gjennom det året skal bidra til å øke innbyggernes muligheter til å delta i og oppleve det mangfold av kulturuttrykk som dagens norske samfunn faktisk kan frambringe. Videre skal året brukes til å utvikle arenaer og tiltak som stimulerer kulturaktørene med bakgrunn i henholdsvis majoritets- og minoritetskulturer til å utvikle samhandlings- og samarbeidsmønstre. Institusjoner og organisasjoner som mottar offentlig støtte til kulturaktiviteter, skal i større grad enn i dag avspeile det kulturelle mangfoldet som finnes i dagens Norge. Et mer langsiktig mål er å øke innbyggernes kunnskap om og respekt for kulturelt mangfold som en nødvendig og positiv dimensjon ved det norske samfunnet. Slik sett skal 2008 markere starten på en utvikling der stimulering av kulturelt mangfold blir et markant og gjennomgående trekk ved norsk kulturpolitikk.»

Mangfoldsåret har, sammen med UNESCOs og andre internasjonale foras arbeid med kulturell diversitet, kommet i stand både som følge av økt migrasjon og som følge av økt oppmerksomhet om urbefolkningsgrupper og nasjonale minoriteter.

Regjeringens arbeid med og satsing på kulturelt mangfold legger til grunn UNESCOs forståelse av begrepet, jf. St.prp. nr. 76 (2005-2006) *Om samtykke til ratifikasjon av UNESCOs konvensjon av 20. oktober 2005 om å verne og fremme et mangfold av kulturuttrykk* og Innst. S. nr. 73 (2006-2007) *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om samtykke til ratifikasjon av UNESCOs konvensjon av 20. oktober 2005 om å verne og fremme et mangfold av kulturuttrykk*. I UNESCOs konvensjon står det:

> «Kulturelt mangfold» viser til de mange forskjellige måtene gruppers og samfunns kulturer kommer til uttrykk på. Disse uttrykksformene overleveres internt i grupper og samfunn, og mellom disse. Kulturelt mangfold viser seg ikke bare i de forskjellige måtene menneskehetens kulturarv kommer til uttrykk på, berikes og overleveres i kraft av forskjellige kulturuttrykk, men også – uansett hvilke midler og teknologier som brukes – i forskjellige former for kunstnerisk skaperkraft, produksjon, formidling, utbredelse og bruk av kulturuttrykk.

Videre står det i St. prp. nr. 76 (2005-2006):

> «Konvensjonen bygger på den grunnleggende oppfatningen at et kulturelt mangfold som får utfolde seg i et klima med demokrati, toleranse, sosial rettferdighet og gjensidig respekt mellom folk og kulturer, er en absolutt nødvendighet for fred og sikkerhet på lokalt, nasjonalt og internasjonalt plan. Det er viktig at tiltak som stimulerer de aktive kulturuttrykk også er basert på denne sammenhengen. På den måten kan kulturpolitikken bidra til at fremtidens mangfoldige kulturuttrykk både nasjonalt og internasjonalt springer ut av et konstruktivt og fredelig samspill mellom de ulike kulturelle uttrykk vi har i dag.»

I markeringsåret, Mangfoldsåret 2008, har regjeringen valgt å konsentrere seg om det etniske mangfoldet, om samspillet mellom nasjonale minoriteter, innvandrerkulturer og resten befolkningen.

Samtlige faste mottakere under Kultur- og kirkedepartementet ble orientert om planene for Mangfoldsåret i tilskuddsbrevet fra departementet for 2007, og ble i samme brev bedt om å utforme planer for 2008 «der det legges stor vekt på å bidra til å oppfylle intensjonene med Mangfoldsåret».

Selv om det ikke finnes systematisk kunnskap om hvordan og i hvilken grad kunstinstitusjonene i Norge arbeider for å fremme kulturelt mangfold finnes det likevel en del kunnskap gjennom evalueringer av ulike forsøksprosjekt som bl.a. Mosaikk og Open Scene. Videre har også Nordic Black Theatres opplæringsprosjekt Nordic Black Express blitt evaluert. Som en oppfølging av departementets planer om et mangfoldsår gjennom-

førte dessuten Norsk teater- og orkesterforening i 2006/2007 en kartlegging blant sine medlemmer om hvordan kulturelt mangfold ivaretas når det gjelder produksjon, publikumsarbeid og internt arbeid i organisasjonen, som blir gjengitt jf. kapittel 12.1.2.

12.1.1 Mosaikk og Open Scene[1]

Mosaikk ble opprettet i 1998 etter initiativ fra Kulturdepartementet og har hatt som mål å fremme og integrere fler- og tverrkulturelle uttrykk i kunst og kultur, samt å bedre minoriteters muligheter for deltakelse i kunstlivet og kulturell utfoldelse på egne premisser. Norsk kulturråd fikk ansvar for programmet. I 2002 ble Mosaikk evaluert og deretter lagt ned som et særskilt satsingsområde. Evalueringen av programmet munnet ut i to rapporter som begge stiller spørsmål knyttet til programmets legitimitet i den norske offentligheten, institusjonell treghet, programmets ulike målsettinger og hvordan en kan fremme flerkulturelle uttrykk.

I Bergljot Baklien og Unni Kroghs rapport *Evaluering av Mosaikk – et program under Norsk kulturråd* vies det lokale aspektet i Mosaikkprogrammet spesiell oppmerksomhet, og man kom blant annet til at satsingen har vært viktig for å endre holdninger til og å synliggjøre kunstnere med minoritetsbakgrunn i Norge.[2]

I Ann-Brit Grans rapport *Mosaikk – når forskjell forener* ble programmets politikk, retorikk og estetiske dimensjon analysert.[3] Gran diskuterte Mosaikk i spenningsfeltet mellom kunstneriske kvalitetsvurderinger og kulturpolitiske målsettinger. Hun pekte blant annet på at kunstinstitusjonene kjennetegnes av en sterk eksklusjonslogikk og at det fremdeles er behov for langsiktige integreringsprosjekter. Gran tok til orde for en pragmatisk mangfoldighet i hele kunstsystemet for å kunne fremme flerkulturelle uttrykk, og foreslo blant annet at det burde satses videre på eksisterende tiltak som springer ut av minoritetsmiljøene selv og på å styrke nettverksarbeid. Hun pekte også på behovet for langsiktighet i arbeidet med å fremme kulturelt mangfold.

Etter initiativ fra Kulturdepartementet ble signalprosjektet Open Scene opprettet i 1997 som et forsøksprosjekt innenfor rammen av Mosaikkprogrammet. Gjennom signalprosjektet skulle Det Norske Teatret bli en forsøksarena for en prosess som kunne bidra til å åpne institusjonene i kulturlivet for et større mangfold, og å integrere en flerkulturell dimensjon i institusjonenes ordinære virksomhet.

I 2002 ble Open scene evaluert.[4] Odd Are Berkaaks evalueringsrapport *Fri for fremmede* pekte på at Open Scene er et eksempel på hvordan en tenkemåte som legger vekt på kulturelt uttrykksmangfold, kan komme i konflikt med en klassisk vestlig kunstforståelse. Det scenekunstfaglige arbeidet ble langt på vei styrt ut fra estetiske kriterier i den vestlige kanon, og prosjektet evnet ikke å utvikle forståelse for et bredere sett av estetiske vurderingskriterier. Berkaak fant at oppfatningen av *profesjonalitet* er den største hindringen for at alle etniske grupper kan delta på lik linje innen scenekunsten. Å heve det faglige nivået hos skuespillere med minoritetsbakgrunn er avgjørende for en reell deltakelse. Berkaak foreslo også at det burde opprettes en kvoteringsordning ved Statens teaterhøgskole.

Evalueringene av Mosaikk og Open Scene pekte på at det fortsatt er langt igjen før man har oppnådd målsettingen om inkludering og likestilling på kunstfeltet, og at det er vanskelig å få til reell inkorporasjon av kunstnere med minoritetsbakgrunn i kunstinstitusjonene. Noen av de viktigste barrierene var ulik forståelse av profesjonalitet og kvalitet. Premissene for samhandling lå i høy grad hos institusjonene som opererte med en kvalitets- og profesjonalitetsforståelse forankret i den vestlige kunstdiskursen. Kunstnere med minoritetsbakgrunn som representerer uttrykk som er vanskelig forenlig med rådende forståelser av kvalitet og profesjonalitet, ville lett bli ekskludert eller tvunget til å tilpasse seg. Gjensidig tilpasning på likestilte premisser ville være vanskelig.

Ved utgangen av 2001 valgte Norsk kulturråd å avvikle Mosaikk som eget program og gjøre arbeidet med kulturelt mangfold til en del av rådets ordinære virksomhet. Omleggingen bygget på en forståelse av at for å oppnå reell likestilling i kulturlivet, må arbeidet med å fremme kulturelt mangfold være en naturlig og integrert del av virksomheten i kunst- og kulturinstitusjoner.

---

[1] Teksten er utarbeidet med utgangspunkt i innspill fra Norsk kulturråd og Norsk teater- og orkesterforenings notat av 19. april 2007: Kulturelt mangfold i NTO-medlemmenes virksomhet.

[2] Bergljot Baklien og Unni Krogh: Evaluering av Mosaikk – et program under Norsk kulturråd. Rapport nr. 29, Norsk kulturråd, 2002.

[3] Ann-Brit Gran: Mosaikk – når forskjell forener. Evaluering av programmet for kunst og det flerkulturelle samfunn. Rapport 28, Norsk kulturråd, 2002.

[4] Odd Are Berkaak: Fri for fremmede. Arbeidsnotat 46, Norsk kulturråd, 2002

Fra 2002 ble Mosaikk-avsetningen fordelt på fagområdene, og hvert fagutvalg utarbeidet en strategi for hvordan kulturelt mangfold kunne fremmes. Valg av strategi skulle være tilpasset det enkelte fagområdes spesielle utfordringer. Evalueringsinnsatsen har blitt rettet mot aktuelle enkeltsatsninger som evalueringen av Nordic Black Express og Nordic Black Teater.

Kulturrådet har opplyst at det i 2008 vil bli satt i gang et større kunnskapsprosjekt med oppmerksomhet mot kunstnere med minoritetsbakgrunn som også vil omfatte scenekunstnere. I 2007 utgjorde den samlede avsetningen til prosjekter innen kulturelt mangfold 20,6 mill. kroner, og det ble gitt tilskudd til 164 prosjekter. For 2006 og 2005 ble det avsatt hhv. 14,5 mill. kroner til 152 prosjekter og 20,6 mill. kroner til 153 prosjekter.

12.1.2 Kulturelt mangfold i institusjonene

Norsk teater- og orkesterforening gjennomførte i 2006/2007 en kartlegging blant sine medlemmer om hvordan kulturelt mangfold ivaretas når det gjelder produksjon, publikumsarbeid og internt arbeid i organisasjonen.[5] Nedenfor gjengis noen av de funn som foreningen gjorde gjennom kartleggingen.[6]

Foreningen gjennomførte kartleggingen ved å be medlemmene rapportere om aktiviteter om, av, i samarbeid med og for minoriteter. Foreningen mottok svar fra mer enn halvparten av scenekunstinstitusjonene herunder de fleste nasjonale institusjonene og region-/ landsdelsinstitusjonene.

Det er vanskelig å si noe generelt om teaterinstitusjonenes håndtering av kulturelt mangfold på bakgrunn av undersøkelsen. Det synes å være relativt store variasjoner mellom institusjonene og tolkningen av mangfoldsbegrepet varierer. Innstillingen til kulturelt mangfold og forståelsen av problemstillinger og utfordringer synes også å variere. Det er få institusjoner som eksplisitt har tatt med kulturelt mangfold i overordnede mål og strategiplaner. Ett positivt unntak her er Riksteatret.

De fleste institusjonene gir uttrykk for et ønske om å bidra aktivt til å fremme kulturelt mangfold og erkjenner samtidig at utfordringene er store, selv om både bevisstheten om problemstillingene og graden av konkrete aktiviteter varierer.

Norsk teater- og orkesterforening opplyser at det også er variasjoner i måten å forholde seg til kulturelt mangfold på. Nordland Teater og Hedmark Teater samarbeider for eksempel med Åarjelhsaemien Teatere (Syd-Samisk Teater) med utgangspunkt i lokalsamfunnets befolkningssammensetning. Andre igjen fremhever betydningen av å være et teater som er relevant i en globalisert tid, og at grunnlaget for arbeid med kulturelt mangfold ikke er å speile den lokale befolkningssammensetningen, men snarere fremme toleranse og nysgjerrighet i en globalisert medievirkelighet.

Foreningen peker ellers på at det ut fra tilbakemeldingene synes å være en forskjell mellom teater og dans, og skriver at dansen har få eller ingen begrensninger i forhold til etnisitet, språk eller tematikk, og at dansefeltet er en pådriver når det gjelder såkalt «blind-casting», dvs. at scenekunstnere settes inn i roller uavhengig av etnisitet.

Norsk teater- og orkesterforening viser til at de aller fleste institusjonene kan vise til produksjoner som på den ene eller andre måten er samtidsrelevante, og forholder seg tematisk til globalisering og kulturelt mangfold. Imidlertid ser det ut som om produksjoner der profesjonelle kunstnere med minoritetsbakgrunn er medvirkende er få og ekstraordinære og settes sjelden opp på institusjonenes hovedscene. Heller ikke produksjoner i samarbeid med ulike minoritetsmiljøer synes å være særlig utstrakt.

De fleste av produksjonene hvor utøvere med minoritetsbakgrunn har vært medvirkende eller som har funnet sted i samarbeid med minoriteter, har vært rettet mot barn og unge, hatt barn og unge (også med minoritetsbakgrunn) med som utøvere og/eller funnet sted i samarbeid med amatørteatermiljø, med mindre produksjonene har vært del av bestemte forsøks- eller utviklingsprosjekter.

En del institusjoner synes å ha et ganske bevisst publikumsarbeid som også sikter mot å nå nye publikumsgrupper og som innbefatter samarbeid og kontakt med ulike minoritetsmiljø.

Når det gjelder internt arbeid i egen organisasjon er det få som i dag har en aktiv politikk for å rekruttere medarbeidere med minoritetsbakgrunn. Flere anerkjenner likevel betydningen av å rekruttere medarbeidere med minoritetsbakgrunn, og sier de vil prioritere dette arbeidet framover.

Nedenfor redegjøres det for kartleggingen i noe større detalj.

---

[5] Norsk teater- og orkesterforening: Kulturelt mangfold i NTO-medlemmenes virksomhet. Notat av 19. april 2007.

[6] Kartleggingen omfattet også orkestrene men her gjengis kun tilbakemeldinger fra scenekunstinstitusjonene.

12.1.2.1 Begrepet kulturelt mangfold

Norsk teater- og orkesterforening skriver at flere av medlemmenes innspill innledes med en tolkning av begrepet «kulturelt mangfold» og hvordan begrepet kan forstås i forhold til «estetisk mangfold» og «etnisk mangfold». Noen institusjoner legger til grunn en vid forståelse av begrepet; at det omfatter mangfold i tenking, ideer og holdninger osv, mens andre legger en mer snever forståelse til grunn: at det som etterspørres er mer spesifikt knyttet til etnisitet og kulturelt opphav. Teater Manu forstår kulturelt mangfold ut fra sin funksjon som et tegnspråkteater og legger ikke vekt på den etniske dimensjonen, men på tegnspråkkulturen i Norge.

Norsk teater- og orkesterforening legger til grunn at begrepet må kunne forstås ulikt i forhold til de ulike institusjonenes funksjoner og profiler, men at det likevel kan være hensiktsmessig å finne en balanse mellom et vidt og smalt begrep. En for vid forståelse kan utvanne begrepet og føre til at vanskelige problemstillinger knyttet særlig til etnisk forskjellighet unngås eller tapes av syne. En snever forståelse avgrenset til etnisk mangfold kan på den andre siden virke stigmatiserende. Foreningen peker på at det er en utfordring å utvikle strategier for å inkludere etniske minoriteter i kulturlivet og samtidig unngå å fokusere etnisk opprinnelse, fordi mange kunstnere med minoritetsbakgrunn først og fremst ønsker å være profesjonelle kunstnere uavhengig av etnisk opphav.

12.1.2.2 Produksjon

De aller fleste scenekunstinstitusjonene som har svart på Norsk teater- og orkesterforenings henvendelse, opplyser om kulturelt mangfold i produksjoner og gjestespill som handler om kulturelt mangfold. Profesjonelle aktører med minoritetsbakgrunn eller aktører med utenlandsk bakgrunn har i noen grad vært medvirkende i gjestespill, og i noen egenproduksjoner. Det kommer imidlertid ikke fram av kartleggingen hvorvidt disse produksjonene eller gjestespillene gjennomføres på en slik måte at det kulturelle mangfoldet i lokalmiljøet/Norge involveres eller fremmes.

Enkelte institusjoner har deltatt i prøveprosjekter med det formål å fremme kulturelt mangfold som Det Norske Teatret i *Open Scene* (se over) og Nationaltheatret i det nordiske utviklingsprosjektet *Con:FUSIONS*[7].

Tilbakemeldingene viser at mange av denne typen produksjoner har vært rettet mot barn og unge, hatt barn og unge – også med minoritetsbakgrunn – med som utøvere og/eller funnet sted i samarbeid med amatørteatermiljø. Flere av scenekunstinstitusjonene har samarbeidet med skoler, og noen viser også til samarbeid med eller deltakelse fra andre relevante miljø. For eksempel har Det Norske Teatret brukt utøvere fra Det flerkulturelle senteret X-ray og samarbeidet med Nordic Black Theatre innenfor rammen av Amatørteaterfestivalen. Det Norske Teatret har også hovedansvar for ungdomsteaterprosjektet Den Unge Scenen[8] som har et spesielt fokus rettet mot kulturelt mangfold, og som aktivt rekrutterer dramatikere og forfattere med minoritetsbakgrunn til prosjektet. Rogaland Teater er fast samarbeidspartner for Det Norske Teatret i dette prosjektet som også involverer flere andre teatre rundt om i landet.

De programmerende teatrene, Black Box Teater, BIT Teatergarasjen, Teaterhuset Avantgarden samt Dansens Hus, opplyser at kunstnere med minoritetsbakgrunn er relativt godt representert både som kunstnerisk ansvarlige for produksjoner og som utøvere. Men dette gjelder særlig i den internasjonale delen av disse scenenes program.

Det Åpne Teater, som har som formål å utvikle og fremføre ny norsk dramatikk, har de siste årene vært arrangør av og vert for flere arrangementer med flerkulturell profil. Det Åpne Teater har både hatt forestillinger om kulturelt mangfold rettet først og fremst mot barn og unge, og forestillinger der kunstnere med minoritetsbakgrunn medvirker som utøvere. Brageteatret og Akershus Teater retter også sin virksomhet særlig mot barn og unge og har planlagte tiltak og prosjekter for å fremme kulturelt mangfold og integrering rettet særlig mot denne målgruppen.

12.1.2.3 Publikumsarbeid

Ingen av institusjonene har gjennomført systematiske publikumsundersøkelser, men noen av dem sier likevel noe om publikumssammensetningen. Det er for eksempel observert en høy andel publikummere med minoritetsbakgrunn ved forestil-

---

[7] con:FUSIONS er et fellesnordisk scenekunstprosjekt som skal bygge bro mellom den etablerte teaterverden og profesjonelle scenekunstnere med innvandrerbakgrunn. Prosjektet innebærer et samarbeid mellom de nasjonale teatrene i Skandinavia: Det Kongelige Teater i Danmark, Dramaten i Sverige og Nationaltheatret.

[8] Det vises til nærmere omtale av DUS – Den Unge Scenen i kapittel 4.2.19.2 og kapittel 9.3.2.3 Scenekunst for barn og unge.

linger som har handlet om kulturelt mangfold, og hvor utøvere med minoritetsbakgrunn har medvirket i produksjonen som på musikkteaterforestillingen *Izzat – En kjærlighetsopera* ved Den Norske Opera & Ballett. Denne forestillingen handlet om å leve i et flerkulturelt samfunn, og involverte ungdomsskoleelever fra seks skoler i Oslo. Oslo Nye Teater anslår at om lag 10 pst. av publikum på forestillingen *Bollywood Ibsen – Fruen fra det indiske hav*, hvor alle skuespillerne hadde til dels asiatisk bakgrunn, kom fra de norsk-indiske og norsk-pakistanske miljøene.

Som en del av publikumsarbeidet viser mange av institusjonene til samarbeid med skoler, delvis gjennom Den kulturelle skolesekken, og noen viser også til samarbeid med andre miljøer/organisasjoner som for eksempel voksenopplæringssentre, asylmottak, innvandrerorganisasjoner og sentre for minoritetsspråklige.

12.1.2.4 Organisasjon og rekruttering

Institusjonene er svært ulike når det gjelder størrelse og sammensetning i organisasjonen. Enkelte institusjoner, som Den Norske Opera & Ballett og dansekompaniet Carte Blanche, har en høy andel kunstneriske medarbeidere fra utlandet i sin organisasjon. Dette er stillinger som utlyses internasjonalt.

En del av de mindre institusjonene peker på at de har et lite og stabilt personale som gjør det vanskelig å ha en aktiv rekrutteringsstrategi.

Få av teatrene viser til erfaringer med fast ansatte med minoritetsbakgrunn, men flere innser betydningen av å rekruttere medarbeidere med minoritetsbakgrunn og hevder at de vil prioritere dette fremover.

12.1.3 Organisering av Mangfoldsåret 2008

Kultur- og kirkedepartementet har opprettet et sekretariat som skal være pådriver, rådgiver og koordinator for Mangfoldsåret. Sekretariatet arbeider med strategiske tiltak for å sikre langsiktige positive effekter av Mangfoldsåret. Sekretariatet samarbeider med flere departementer, herunder Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Kommunal og regionaldepartementet og Utenriksdepartementet for å oppnå intensjonene for Mangfoldsåret.

Det er etablert et landsdekkende nettverk av fylkeskontakter som har ansvar for den regionale koordineringen. Mange av fylkeskontaktene er ansatt i sine respektive fylkeskommuner og har etablert regionale prosjektgrupper.

Sekretariatet samarbeider med en rådgivende referansegruppe med 13 medlemmer fra forskning, kunst og kultur i det flerkulturelle Norge.

Sekretariatet for Mangfoldsåret har et budsjett på 3,8 millioner kroner i 2008 og initierer et utvalg strategiske prosjekter for langsiktige, positive effekter. I St.prp. nr 1 (2007-2008) for Kultur- og kirkedepartementet står det blant annet:

> «2008 er utpekt som markeringsår for kulturelt mangfold i Norge og målet er at kulturlivet fra 2008 og framover i større grad enn tidligere skal gjenspeile kulturelt mangfold. Norsk kulturråd skal prioritere prosjektsøknader med mangfoldsdimensjon innenfor ordinære avsetninger, frister, behandlings- og vedtaksprosedyrer. Avsetningene til rom for kunst, barn og unge, billedkunst, musikk, scenekunst og dans under Norsk kulturfond er styrket med i alt 10 mill. kroner i anledning Mangfoldsåret.»

Institusjoner med tilskudd over statsbudsjettet er bedt om å gjennomføre tiltak for kulturelt mangfold innenfor egne budsjetter.

12.1.3.1 Prosjekter initiert av Sekretariatet for Mangfoldsåret

Utover prosjektet *Nye Scenetekster* har Sekretariatet for Mangfoldsåret iverksatt en rekke prosjekter som er mer eller mindre relevante for scenekunstfeltet, herunder et prosjekt i samarbeid med Høgskolen i Oslo for å øke rekruttering til utdanning i estetiske fag. Det er iverksatt et prosjekt rettet mot flerkulturelle kunstnere og kulturarbeidere for kvalifisering og rekruttering til styrearbeid i kultur- og kunstinstitusjoner. I tillegg har Kultur- og kirkedepartementet bestilt en undersøkelse av innvandreres kultur- og medievaner.

12.2 Departementets vurdering

Norge er et flerkulturelt samfunn, og det er et mål å utvikle et velfungerende flerkulturelt samfunn hvor kulturuttrykk møtes og utvikles, og nye kulturuttrykk skapes. Regjeringen har i Soria Moria-erklæringen slått fast at den vil synliggjøre det flerkulturelle perspektivet på alle felter i kulturlivet, og bidra til å skape bedre møteplasser mellom majoritets- og minoritetskulturer. Det må derfor stimuleres og legges til rette for at minoritetskulturer kan delta i kulturlivet på lik linje som majori-

tetssamfunnet. Det er også behov for å bevisstgjøre og iverksette tiltak for å fremme kulturelt mangfold for å sikre at kunstnere med minoritetsbakgrunn får utviklet sitt hele og fulle potensial.

I sin kartlegging av kulturelt mangfold peker Norsk teater- og orkesterforening bl.a. på at kunstnere med minoritetsbakgrunn først og fremst ønsker å være profesjonelle kunstnere uavhengig av etnisk opphav, og ikke ønsker å gjøres til representanter for en etnisk gruppe og tar avstand fra å bli omtalt som «minoritetskunstner» eller «kunstner med minoritetsbakgrunn». Odd Are Berkaak konkluderte i sin rapport om Open Scene at oppfatningen av *profesjonalitet* er den største hindringen for at alle etniske grupper kan delta på lik linje innen scenekunsten.

På et seminar om scenekunst 15. februar 2008 pekte en av innlederne, Asta Busingye Lydersen, på behovet for rollemodeller.[9] Det er fortsatt en sjeldenhet å se en person med afrikansk, latinamerikansk eller asiatisk bakgrunn på scenen ved de store teaterinstitusjonene. Dette bidrar til at ungdommer med bakgrunn i minoritetskulturer føler at teatret er mindre relevant for dem.

Departementet mener at det framover er nødvendig å gjennomgå de mekanismer og strukturer som medfører at kulturlivet i Norge ikke gjenspeiler det kulturelle mangfoldet som finnes i Norge i dag.

Strategier for kulturelt mangfold i scenekunstinstitusjoner må fremme kulturelt mangfold i det daglige arbeidet i repertoarutforming, i publikumsarbeid, på scenen, i produksjon, i ledelse og administrasjon. Det er viktig å samarbeide med lokale, regionale og nasjonale aktører og organisasjoner med kompetanse på det flerkulturelle feltet for å nå målsettingen om å gjenspeile det kulturelle mangfoldet i det samfunnet der institusjonen holder til. For å lykkes er det avgjørende at partene i slike samarbeid fremstår som likeverdige, og at små aktører ikke tvinges inn i samarbeid på majoritetens og/eller institusjonens premisser.

I flere av tilbakemeldingene Norsk teater- og orkesterforening fikk fra institusjonene refereres det bl.a. til gjestespill og et internasjonalt arbeid som enkeltinstitusjoner er involvert i. Dette er positivt, men departementet vil understreke at mangfoldsarbeidet først og fremst har et fokus på det nære ved at det skal avspeile det kulturelle mangfoldet som finnes i dagens Norge. Erfaringen viser at estetisk mangfold åpner for etnisk mangfold. For å styrke publikumsarbeid og repertoarutvikling kan det imidlertid være hensiktsmessig å hente internasjonale kunstnere med anerkjennelse i bestemte miljøer i samarbeid med lokale flerkulturelle aktører.

Ved inngangen til Mangfoldsåret 2008 har departementet mottatt signaler om at flere institusjonsteatre arbeider med å inkorporere Mangfoldsårets intensjoner i sine strategiplaner. Nationaltheatret har eksempelvis vedtatt en langsiktig mangfoldsstrategi. Etter initiativ fra Sekretariatet for Mangfoldsåret er det satt i gang et manusutviklingsprosjektet for uetablerte dramatikere med flerkulturell bakgrunn, *Nye scenetekster*. Prosjektets hovedformål er å identifisere og rekruttere nye dramatikertalenter fra det flerkulturelle Norge. Prosjektet skjer i samarbeid med Nationaltheatret, Det Norske Teatret, Riksteatret, Oslo Nye Teater, NRK Radioteatret, Det Åpne Teater, Norsk Dramatikkfestival og Nordic Black Theatre og ble utlyst som konkurranse i juni 2007. Vinnere vil tilbys oppfølging av en dramaturg ved Oslo-teatrene for videreutvikling av sceneteksten, blant annet med tanke på en presentasjon under Riksteatrets planlagte mangfoldsfestival i november 2008.

Departementet vil likevel understreke behovet for at de faste institusjonene, tar de utfordringer som Norge er stilt overfor når det gjelder integrering av etniske minoriteter, jf. formålet med Mangfoldsåret 2008. I denne forbindelse må institusjonenes repertoar i større grad enn i dag oppleves som relevant for minoritetsbefolkningen. Videre må kvalifisering og rekruttering av skuespillere med minoritetsbakgrunn gjennom institusjonene styrkes, og institusjonene må arbeide for at publikum får en sammensetning som i større grad enn i dag gjenspeiler den totale befolkningens sammensetning, jf. avsnittet om publikumsarbeid.

Institusjonene bør – hver for seg eller sammen – utvikle strategier for og rekruttere og eventuelt bidra til å kvalifisere skuespillere og annet kunstnerisk personale med minoritetsbakgrunn – innenfor de rammer for faste og midlertidige tilsettinger som tariffavtalene tillater.

Departementet vil på sin side bidra til at personer med minoritetsbakgrunn blir oppnevnt til institusjonenes styrer.

Departementet har som intensjon å bidra til å sikre og utvikle Nordic Black Theatre og Nordic Black Express' styrke og potensial. Dette teatret viser et mangfold i valg av veier for å utvikle, forsterke og synliggjøre den transkulturelle scenekunsten, og i dette mangfoldet ligger teatrets styrke og potensial. I den videre utviklingen for å rea-

[9] Seminaret ble arrangert av Kultur- og kirkedepartementet som et ledd i arbeidet med scenekunstmeldingen.

lisere dette potensialet kan det være nødvendig å se nærmere på teatrets organisering, økonomi og hvordan det plasserer seg som en del av det totale scenekunstfeltet. Departementet vil initiere en prosess for å vurdere hvordan dette kan oppnås i samarbeid med blant andre teatret selv og Riksteatret.

12.2.1 Tiltak

- Sette mål om at de faste institusjonene utvikler strategier og planer for å rekruttere og kvalifisere skuespillere og annet kunstnerisk personale med minoritetsbakgrunn.
- Sette mål om at institusjonene utvikler strategier for publikumsarbeid som inkluderer minoritetsbefolkningen.
- Styrking av Nordic Black Theatre og Nordic Black Express. Departementet vil initiere en prosess for å få en nærmere vurdering av teatrets drift og se denne i sammenheng med Riksteatret.
- Departementet vil bidra til at det blir oppnevnt personer med minoritetsbakgrunn til styrer og andre verv i institusjonene.
- Departementet vil be institusjonene rapportere om sine aktiviteter i Mangfoldsåret.

Figur 13.1 «Mugg» av Marit Tusvik

Foto: Vidar Helle

13 Likestilling

13.1 Innledning

Norge er regnet som et av verdens fremste land når det gjelder likestilling mellom kjønnene. Likevel finnes det fremdeles en rekke utfordringer i likestillingsarbeidet, og nye problemstillinger dukker stadig opp. I dette kapitlet redegjøres det for sentrale bestemmelser i lov om likestilling mellom kjønnene og for likestillingssituasjonen innenfor de norske scenekunstinstitusjonene.

Likestillingspolitikk er innarbeidet på mange områder, men noen områder henger fortsatt etter. Norsk teater- og orkesterforening har etter initiativ fra departementet påtatt seg ansvaret for å drive et forsøksprogram for å rekruttere kvinner til ledende stillinger innenfor film, scene og musikk i samarbeid med interesseorganisasjonene.

På bakgrunn av situasjonen i Norge og med referanse til erfaringer fra Sverige, fremmes forslag til tiltak for å styrke likestillingssituasjonen innenfor norske scenekunstinstitusjoner.

Andre sider av likestillingsspørsmål som muligheten til å få interessante roller uavhengig av alder er et viktig tema, men blir ikke nærmere berørt her.

13.2 Likestillingsloven

Lov om likestilling mellom kjønnene (likestillingsloven) skal fremme likestilling mellom kjønnene og tar særlig sikte på å bedre kvinnens stilling. Lovens § 1 sier om lovens formål: «Kvinner og menn skal gis like muligheter til utdanning, arbeid og kulturell og faglig utvikling.» I hht. § 2 i loven gjelder den på alle områder, med unntak av indre forhold i trossamfunn.

Lovens § 1a sier noe om plikten til å arbeide for likestilling: «Offentlige myndigheter skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling mellom kjønnene på alle samfunnsområder.» Videre sies det: «Arbeidsgiver skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling mellom kjønnene innenfor sin virksomhet.» Lovens § 1a tredje ledd stiller også krav til en redegjørelse for den faktiske tilstanden i virksomheten: «Virksomheter som i lov er pålagt å utarbeide årsberetning, skal i årsberetningen redegjøre for den faktiske tilstanden når det gjelder likestilling i virksomheten. Det skal også redegjøres for tiltak som er iverksatt og tiltak som planlegges iverksatt for å fremme likestilling og for å forhindre forskjellsbehandling i strid med denne loven.»

Loven stiller også krav til representasjon av begge kjønn når offentlige organ oppnevner eller velger utvalg, styrer, råd, nemnder, jf. § 21:

» (…)

1. Har utvalget to eller tre medlemmer, skal begge kjønn være representert.
2. Har utvalget fire eller fem medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst to.
3. Har utvalget seks til åtte medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst tre.
4. Har utvalget ni medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst fire, og har utvalget flere medlemmer, skal hvert kjønn være representert med minst 40 prosent.
5. Reglene i nr. 1 til 4 gjelder tilsvarende ved valg av varamedlemmer.

(…).»

13.3 Kjønnsfordeling

13.3.1 Innledning

Avsnittet omhandler fordelingen av kvinner og menn i styreverv og administrative og kunstneriske stillinger ved de faste institusjonene: Riksteatret, de fire nasjonale institusjonene og region-/landsdelsinstitusjonene.

Staten oppnevner alle medlemmene til styret for statsinstitusjonen Riksteatret utenom de ansattes representanter.

De øvrige faste scenekunstinstitusjonene er organisert som aksjeselskap, med unntak av Hedmark Teater som er en stiftelse. Til disse institusjonene har staten oppnevnt flertallet av styremedlemmene inkludert styreleder. Dette prinsip-

pet er gjennomført uavhengig av om staten er stifter av eller eier aksjer i virksomheten. Prinsippet er begrunnet i og satt som forutsetning for det faste driftstilskuddet fra staten. Det er gjort et unntak for Det Norske Teatret, jf. St. prp. nr. 1 (1995-1996) der det bl.a. heter: «Her er dei private interessene så store og den ideologiske bindinga til stiftarane så sterk at departementet har nøgd seg med å krevje tre av sju styrerepresentantar. Det er heller ikkje stilt krav om styreleiar.» Fra generalforsamlingene ved scenekunstinstitusjonene i 2008 oppnevner staten tre representanter inkludert styreleder og ett varamedlem, jf. kapittel 16.1.

Ved årsskiftet 2007/2008 hadde Kultur- og kirkedepartementet oppnevnt styreleder og styremedlemmer i 17 scenekunstinstitusjoner. Fra og med 2008 skal departementet også oppnevne representanter til styrene i Dansens Hus, Nord-Trøndelag Teater og Peer Gynt-stemnet.

Fordelingen mellom kvinner og menn i de 17 institusjonene ved årsskiftet 2007/2008 framgår av tabellen nedenfor:

13.3.1.1 Styreverv

Staten oppnevner 75 av totalt 129 medlemmer til institusjonene som er listet opp i tabell 13.1. Av de 75 statlig oppnevnte medlemmene er 37 eller 49 pst. kvinner. Av de i alt 17 styrelederne er 8 eller 47 pst. kvinner. Oppnevningene som det er redegjort for i tabellen nedenfor, er gjennomført i perioden 2004 – 20. april 2008. Departementet vil arbeide for at andelen kvinnelige styreledere blir liggende på om lag 50 pst. Det vises for øvrig til kap. 16 for omtale av endring i den statlige styrerepresentasjonen i funksjonsdelingsinstitusjonene.

De regionale tilskuddspartene oppnevner fra ett og opptil fire styremedlemmer for region-/landsdelsteatrene. I tillegg har styrene representanter for de ansatte.

Når det gjelder kjønnsfordelingen for de aktuelle styrene sett under ett, dvs. om også de medlemmer som staten ikke oppnevner er regnet med, innehar menn 59 pst. og kvinner 41 pst. av vervene.

Tabell 13.1 Oversikt over kjønnsfordelingen av styremedlemmer per 20. april 2008

Institusjon	Antall medlemmer inkl. styreleder. Statlig oppnevnte i parantes	Antall kvinnelige medlemmer. Statlig oppnevnte i parantes	Antall mannlige medlemmer. Statlig oppnevnte i parantes	Kvinnelig styreleder
Riksteatret	7 (5)	4 (3)	3 (2)	X
Den Nationale Scene	7 (5)	3 (3)	4 (2)	
Den Norske Opera	7 (4)	2 (2)	5 (2)	X
Det Norske Teatret	7 (3)	2 (1)	5 (2)	
Nationaltheatret	7 (5)	4 (3)	3 (2)	
Agder Teater	7 (4)	4 (2)	3 (2)	X
Carte Blanche	7 (4)	3 (2)	4 (2)	
Haugesund Teater	5 (3)	2 (1)	3 (2)	
Hedmark Teater	5 (3)	3 (2)	2 (1)	X
Hordaland Teater	7 (4)	4 (2)	3 (2)	
Hålogaland Teater	7 (4)	3 (2)	4 (2)	X[1]
Nordland Teater	9 (5)	4 (2)	5 (3)	X
Rogaland Teater	9 (5)	4 (3)	5 (2)	X
Sogn og Fjordane Teater	7 (4)	3 (2)	4 (2)	
Teater Ibsen	13 (7)	3 (3)	10 (4)	
Teatret Vårt	7 (4)	2 (2)	5 (2)	X
Trøndelag Teater	11 (6)	3 (2)	8 (4)	
Antall totalt	129 (75)	53 (37)	76 (38)	8 kvinner
Prosentandel		41 (49)	59 (51)	47 pst.

1 Ved Hålogaland Teater, som skal ha generalforsamling i juni måned, har departementet ved brev av 22. mai d.å. utpekt en kvinne som styreleder.

13.3.1.2 Administrative stillinger

Beskrivelsen nedenfor er basert på institusjonenes årsrapporter og budsjettsøknader som er sendt inn til departementet.

De faste scenekunstinstitusjonene sysselsatte et antall ansatte tilsvarende 1 771 årsverk i 2007 og kvinneandelen var 49 pst. Det var 59 pst. kvinnelige administrative ledere i institusjonene i 2007. Andelen kvinnelige teatersjefer/operasjefer/ballettsjefer var 24 pst. i 2007. De kunstneriske lederstillingene i institusjonene er åremålsstillinger. Tilsettingsperioden er oftest fire år med mulighet for forlengelse. Med den relativt høye omløpshastighet dette skaper og fordi det er snakk om et lite antall stillinger, vil kjønnsfordelingen kunne variere betydelig fra ett år til et annet. Blant kunstnerisk personale var det 46 pst. kvinner i 2007, mens for administrativt og teknisk personale var kvinneandelen 51 pst.

13.3.1.3 Kunstneriske oppgaver

Det foreligger ikke systematiske opplysninger om fordelingen mellom kvinner og menn av viktige kunstneriske oppgaver ved scenekunstinstitusjonene. Norsk teater- og orkesterforening har med utgangspunkt i årsmeldinger for 2004 og 2005 undersøkt hvor mange kvinner som hadde ansvar for kunstneriske oppgaver ved de faste teaterinstitusjonene i disse to årene. En lang rekke funksjoner fra dramaturg, regi, scenografi, kostymedesign og rolletolking, lys- og lyddesign, maske, musikk, koreografi, dukker, rekvisitter og videoproduksjoner, dramatikere, manusbearbeidere og oversettere er inkludert i undersøkelsen.

Ved ett og samme teater vil fordelingen av kunstneriske oppgaver variere sterkt fra det ene året til det andre. Teatersjefene blir tilsatt på åremål, og fordelingen av kunstneriske oppgaver som rollebesetning, scenografi og koreografi m.m. blir bestemt fra produksjon til produksjon. Undersøkelsen av oppgavefordelingen i 2004 og 2005 gir derfor ikke grunnlag for å trekke klare konklusjoner om fordelingen av oppgaver mellom kvinner og menn i sin alminnelighet. Tallene fra undersøkelsen bekrefter nettopp dette, jf. tabell 13.2.

Tabell 13.2 viser at prosentandelen kunstneriske oppgaver utført av kvinner varierer sterkt både fra et år til et annet og mellom teatrene. Kvinner er ikke i noen av årene i flertall med hensyn til kunstneriske oppgaver. Ved Riksteatret var kvinneandelen 50 pst. i 2005.

Tabell 13.2 Andel kunstneriske oppgaver i pst. utført av kvinnelige tilsatte ved de faste teatrene i oppsettinger i 2004 og 2005

Institusjon	2004	2005	Gjennomsnitt
Agder Teater	36,5	23,9	30,2
Den Nationale Scene	37,5	43,3	40,4
Det Norske Teatret	37,9	36,4	37,2
Haugesund Teater	42,8	27	34,9
Hedmark Teater	40	38	39
Hordaland Teater	44,1	24,2	34,2
Hålogaland Teater	39,3	41,4	40,4
Nationaltheatret	45,5	41,1	43,3
Nordland Teater	25,9	25	25,5
Riksteatret	40,6	50	45,3
Rogaland Teater	30,4	33	31,7
Sogn og Fjordane Teater	37,5	43,7	40,6
Teater Ibsen	40	24,1	32,1
Teatret Vårt	35,5	20,3	27,9
Trøndelag Teater	42,8	33,3	38,1
Gjennomsnitt	38,4	33,6	36

Kilde: Norsk teater- og orkesterforening på grunnlag av institusjonenes årsmeldinger.

Norsk teater- og orkesterforening har også undersøkt fordelingen mellom kvinner og menn innenfor ulike typer oppgaver og oppgir at den laveste andelen kvinner er blant lyddesignere, der bare ett teater i 2004 og 2005 hadde kvinnelig lyddesigner. Også musikkansvarlige er i hovedsak menn. Til gjengjeld er det en markant overvekt av kvinner blant maskører, dukkemakere og koreografer.

Departementet har også innhentet opplysninger om kjønnsfordelingen mht. kunstneriske oppgaver ved de 42 hovedsceneoppsetningene i 2007 ved Riksteatret, Nationaltheatret, Det Norske Teatret, Den Nationale Scene, Trøndelag Teater og Rogaland Teater.

Tabell 13.3 viser således kjønnsfordelingen mht. oppgaver av kunstnerisk karakter ved de mest «prestisjefylte» scenene i Norge. Det er det en klar overvekt av menn i alle kategorier.

Tabell 13.4 viser at det ved årsskiftet 2007/2008 var fire kvinner av i alt 18 teater-, opera- eller ballettsjefer ved de faste scenekunstinstitusjonene. Teatersjefstillingen ved Teater Ibsen var ikke besatt. Som nevnt ovenfor tilsettes de kunstneris-

Tabell 13.3 Kjønnsfordeling mht kunstneriske oppgaver ved 42 hovedsceneoppsetninger i 2007 ved Riksteatret, Nationaltheatret, Det Norske Teatret, Den Nationale Scene, Trøndelag Teater og Rogaland Teater

	Kvinne	Mann
Sceneinstruktør	14	28
Dramatiker	11	29
Scenograf	19	25
Hovedroller	35	40
Andre ledende roller	69	86

ke lederne på åremål og situasjonen vil variere fra et år til et annet. Av administrative ledere ved institusjonene var et flertall på 10 av i alt 17 kvinner.

13.3.2 Mentor-/rekrutteringsprogram

Som et ledd i å bedre likestillingen mellom kjønnene innen noen kulturområder, har departementet tatt initiativ til et forsøk med et program for å bidra til at flere kvinner rekrutteres til stillinger som øverste leder for institusjoner innenfor områdene scenekunst, musikk, film og tv og gitt tilsagn om 1,5 mill. kroner fordelt på årene 2008 og 2009.

Programmet er utarbeidet av Norsk teater- og orkesterforening i samarbeid med Norsk skuespillerforbund, Norske Dansekunstnere, Musikernes Fellesorganisasjon, Norsk Sceneinstruktørforening, Norske Filmregissører, Norsk Filmforbund, Norske film- og tv-produsenters forening. Arbeidsforskingsinstituttet er engasjert for å utføre programmet. Utgangspunktet er et svensk forsøksprogram som ble gjennomført i 2005/2006.

Lederutviklingsprogrammet hadde 120 søkere fra alle tre felt scenekunst, film/tv og musikk, og 22 ble plukket for til intervju/telefoninervju. De intervjuede kommer fra alle landsdeler. På grunn av det høye antallet meget godt kvalifiserte søknader vil antallet deltakere bli økt fra 12 som opprinnelig planlagt til 17.

Målsettingen med lederutviklingsprogrammet er tosidig; programmet skal på den ene siden gi kompetanse og trygghet i eget lederskap, og det skal gi mot og lyst til å lede kunstorganisasjoner i nye retninger.

Programmet er planlagt med tre overgripende deler:

Tabell 13.4 Teater-, opera- og ballettsjefer og administrativ leder ved de faste scenekunstinstitusjonene fordelt på kjønn pr. 31.12.2007.

	Teater-, opera- og/eller ballettsjef		Administrativ leder	
Institusjon	mann	kvinne	mann	kvinne
Agder Teater	1		1	
Carte Blanche	1			1
Den Nationale Scene	1			1
Den Norske Opera	2		1	
Det Norske Teatret	1			1
Haugesund Teater		1		1
Hedmark Teater		1		1
Hordaland Teater	1		1	
Hålogaland Teater	1			1
Nationaltheatret	1		1	
Nordland Teater	1		1	
Nord-Trøndelag Teater	1			
Riksteatret		1		1
Rogaland Teater		1		1
Sogn og Fjordane Teater	1			1
Teater Ibsen				1
Teatret Vårt	1		1	
Trøndelag Teater	1		1	
Sum	14	4	7	10

1. lederskap i et organisasjonsperspektiv (mål- og strategiutvikling, økonomistyring, budsjettarbeid, personalarbeid, forhandlingskunnskap, likestilling, mangfold m.m.),
2. bransjen og institusjonens rolle i et samfunnsperspektiv (kulturpolitikk, forholdet mellom eiere og organisasjon, media, publikum, samarbeidspartnere m.m.) og
3. en individuell tilpasset del basert på mentorskap (personlig lederskap).

I utgangspunktet er kurset lagt opp som 10 helgesamlinger i løpet av tidsrommet september 2008 til september 2009. Hver samling vil bli evaluert i den hensikt å dokumentere dem, men også for å tilpasse samlingene til deltakernes ønsker. Det vil også bli gjennomført en sluttevaluering basert på intervju med deltakerne enkeltvis. Programmet skal etterlate en rapport og et kompendium med noen viktige nøkkelartikler.

13.4 Departementets vurdering

Likestilling mellom kvinner og menn, like muligheter til å oppnå ulike posisjoner og arbeidsoppgaver er et viktig mål innenfor scenekunsten.

I kapitlet er det redegjort for fordelingen av arbeidsoppgaver, kunstnerisk og administrativt og for fordelingen av styreposisjoner. Kapitlet viser at det fortsatt er et stykke igjen før de mest ettertraktede posisjonene innenfor teatret er likt fordelt mellom kvinner og menn. I Makt- og demokratiutredningen ble forholdet mellom kjønn og makt drøftet. I sluttrapporten til utredningen slo forskergruppen fast at: «Likestilling fremstår i dag som en diffus verdi som «alle» er for og som det er politisk ukorrekt å være i mot.» Undersøkelser som lå til grunn for utredningen viste imidlertid forskjell i hvorvidt kvinner og menn trodde diskriminering på grunnlag av kjønn finner sted. Mens om lag halvparten av kvinnene trodde at kvinner diskrimineres «ofte» eller «svært ofte», var det bare litt over en firedel av mennene som trodde det samme. Kun 15 prosent av menn under 30 år trodde diskriminering er et utbredt problem. Mange menn mente det var kvinnenes egen skyld at de ikke var bedre representert som ledere i privat sektor og skyldte på manglende interesse. En annen forklaringsmodell var at kvinnenes omsorgsoppgaver begrenset deres innsats på jobben. Det er ingen grunn til å tro annet enn at de strukturene og fenomenene som ble beskrevet i maktutredningen også finnes i kultursektoren. Strukturelle hindringer som skaper kjønnsurettferdighet finner vi på de fleste områder i det norske samfunnet – også i kulturlivet.

Departementet har satt likestilling på dagsorden ved blant annet å ta initiativ til programmet som skal bidra til å rekruttere kvinner til ledende stillinger innenfor scenekunst, film, musikk og tv. Det er interessant, men ikke overraskende, at antallet søknader om å få være med på tiltaket er meget stor.

Scenekunstinstitusjonene må ta likestillingsutfordringene på alvor og sørge for at kvinner får samme muligheter som menn til å utvikle talenter og ferdigheter gjennom utfordrende oppgaver. Dette er ikke bare et spørsmål om rettferdighet, men også om kunstnerisk utvikling og resultater og om tilbudet til publikum. Departementet vil følge dette opp som en del av styringsdialogen med institusjonene blant annet gjennom den årlige rapporteringen.

13.4.1 Tiltak

Departementet vil:

- kreve som en forutsetning for statstilskuddet at institusjonene utarbeider strategier for å sikre at kvinner og menn får like muligheter til kunstfaglige, tekniske og administrative posisjoner
- bidra finansielt til forsøksprogrammet for rekruttering av kvinner til ledende stillinger innen scenekunst, musikk, film, og TV
- sørge for lik fordeling av verv, herunder lederverv for kvinner og menn.

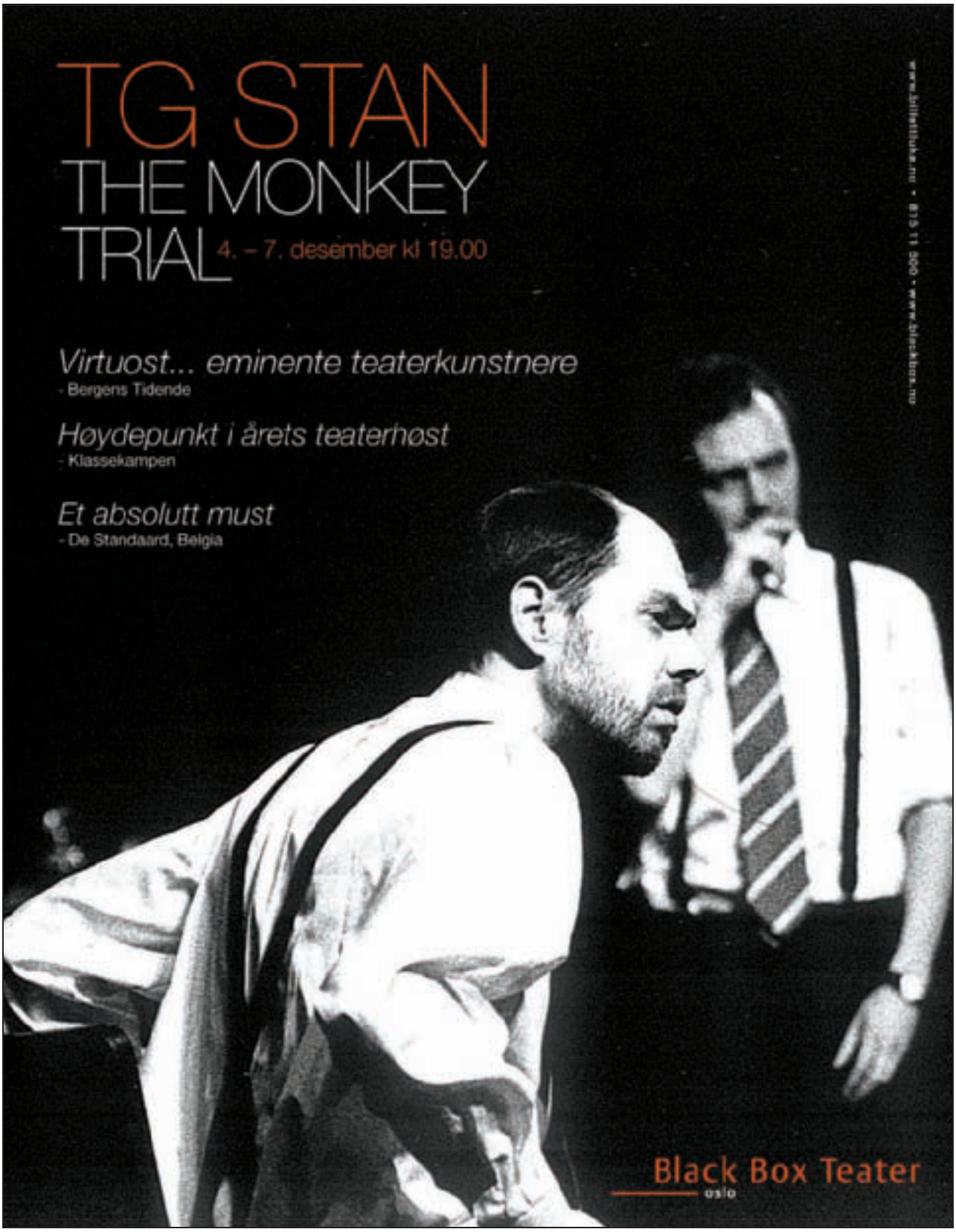

Figur 14.1 «The Monkey Trial» med tg STAN, Black Box Teater.

Foto: Bernaded Dexters

14 Transmisjoner og formidling gjennom ny teknologi

14.1 Innledning

Kultur- og kirkedepartementet legger vekt på at institusjonenes kunstneriske virksomhet når et størst mulig publikum. Et av hovedmålene for avsetningen under kap. 324 Scenekunstformål er å gjøre scenekunst av høy kunstnerisk kvalitet tilgjengelig for flest mulig.

Departementet har satt som forutsetning for det årlige driftstilskuddet til de nasjonale scenekunstinstitusjonene at de medvirker til at oppsetninger kan transmitteres for visning på fjernsyn. Denne forutsetningen gjelder i dag ikke for region-/landsdelsinstitusjonene eller øvrige scenekunstinstitusjoner. Årlig produseres det en rekke oppsetninger av høy kvalitet ved scenekunstinstitusjonene landet over. Flere av dem kan egne seg for visning i fjernsyn. Departementet mener at forutsetningen som gjelder for de nasjonale institusjonene også bør omfatte region-/landsdelsinstitusjonene.

14.1.1 Bakgrunn

Med *transmisjoner* menes overføringer direkte eller i opptak for radio eller fjernsyn. Spørsmålet om transmisjon er ikke av ny dato. I St.prp. nr. 1 (1999-2000) skrev Kulturdepartementet om transmisjon av scenekunst gjennom etermedier:

> «Scenekunst er det kulturområdet som mottar høyest tilskudd over Kulturdepartementets budsjett (…). (….) Selv om publikumsoppslutningen om scenekunstforestillinger ikke er liten, burde det høye budsjettvolumet tilsi at tilbudet kom langt flere til gode. På grunn av de lange avstandene i Norge, er forestillinger ved våre scenekunstinstitusjoner vanskelig tilgjengelige for mange mennesker. Det er derfor nødvendig at det oppnås høyere antall og større regularitet i transmisjoner og adapsjoner av forestillinger over de riksdekkende fjernsynskanalene.
>
> Kulturdepartementet forutsetter at scenekunstinstitusjonene, som i meget stor grad er finansiert gjennom offentlige tilskudd, medvirker fullt ut for bl.a. å realisere departementets målsetting om å øke antallet transmisjoner og adapsjoner. Som lisensfinansiert allmennkringkaster påhviler det NRK et særlig ansvar for å bringe transmisjoner og adapsjoner av opera-, ballett- og teaterforestillinger ut til hele befolkningen.»

I et notat utarbeidet av Norsk teater- og orkesterforening, Den Norske Opera & Ballett og NRK i 2000 om transmisjoner fra scenekunstinstitusjonene, ble det fra NRKs side redegjort for flere prinsipielle, praktiske, kunstneriske og økonomiske hensyn.[1] I følge Norsk teater- og orkesterforening har betraktningene i dette notatet fortsatt gyldighet.

I notatet påpeker NRK for det første at en forestilling aktuell for transmisjon må falle innenfor NRKs allmennkringkasteroppdrag, og den må holde høy kunstnerisk kvalitet. Forestillingen må anses som en særskilt «begivenhet», enten ved at det er et folkekjært stykke som beviselig appellerer til et bredere publikum, eller ha en særskilt høy kvalitet. Forestillingen må dessuten være egnet for fjernsynsoverføring.

For det andre er NRK avhengig av at ikke teatret som produsent, teatersjefen som kunstnerisk ansvarlig og instruktøren eller dramatikeren opplever at forestillingens kunstneriske uttrykk blir så redusert eller endret ved fjernsynsframvisning at de ikke går god for forestillingen.

For det tredje påpeker NRK at det påløper betydelige produksjonskostnader ved transmisjoner. NRK må dekke eventuelle ekstrakostnader eller tapte inntekter som scenekunstinstitusjonen påføres ved redusert publikumskapasitet under produksjonen/opptak. En adapsjon av en forestilling, det vil si en forestilling som tilrettelegges spesielt for opptak, innebærer betydelig økte kostnader. Det er en utfordring at innkjøp av utenlandske dramaproduksjoner er vesentlig rimeligere og ofte er av god kvalitet. NRK opplyser at flere av transmisjonene dessuten har relativt lav seeroppslutning, dvs. mellom 100 000 og 250 000 tv-seere.

---

[1] Transmisjoner fra Den Norske Opera og norske teaterscener, notat av 8. september 2000 utarbeidet av Norsk teater- og orkesterforening, Den Norske Opera og NRK.

For det fjerde må det forhandles med alle rettighetshavere til forestillingen. Til tross for at NRK har kollektivavtaler med flere kunstner- og opphavsrettighetsorganisasjoner, som også inneholder bestemmelser om transmisjonstariffer, viser slike forhandlinger seg ofte både tids- og ressurskrevende. I praksis skal det kun én rettighetshaver til for å blokkere en transmisjon, noe NRK ved flere anledninger har opplevd.

14.1.2 Transmisjonsavtale mellom NRK og Den Norske Opera & Ballett

I 2004 inngikk NRK og Den Norske Opera & Ballett en avtale om transmisjoner av Den Norske Opera & Balletts forestillinger. Avtalen gjaldt for to år fra 1. januar 2005 og gav NRK rett til å gjøre opptak og produsere to helaftens produksjoner for fjernsyn og seks for radio pr. kalenderår. Det ble bevilget en økning i Den Norske Opera & Balletts rammetilskudd for 2005 på 300 000 kroner til dekning av økte personalkostnader i forbindelse med transmisjonene.

For 2005 og 2006 rapporterer Den Norske Opera & Ballett om at TV-delen av avtalen har vært fullt utnyttet. For 2005 ble fire forestillinger/konserter tatt opp og sendt av NRK Radio mens tilsvarende tall for 2006 var tre forestillinger/konserter. For 2005 rapporterer NRK om 100 000 radiolyttere og 116 000 TV-seere mens tallene for 2006 var henholdsvis 118 000 radiolyttere og 287 000 tv-seere.

Avtalen mellom Den Norske Opera & Ballett og NRK om transmisjoner innebærer et fast årlig honorar fra NRK til Den Norske Opera & Ballett på 550 000 kroner. I tillegg kommer dekning av Den Norske Opera & Balletts utgifter til utenforståendes rettigheter på inntil 300 000 kroner og 50 pst. av de samme rettigheter ut over 300 000 kroner. Avtalen innebærer at Den Norske Opera & Ballett forhandler og tar alle utgiftene knyttet til rettighetshaverne. Avtalen ble forlenget til våren 2009 etter at den første toårige avtale mellom Den Norske Opera & Ballett og NRK løp ut.

For de øvrige scenekunstinstitusjonene må transmisjon avtales fra gang til gang. Disse institusjonene får ikke honorar for sin produksjon fra NRK slik som Den Norske Opera & Ballett får. På den annen side er det NRK som inngår direkte avtaler med skuespillere og oppsettingens rettighetshavere og dekker kostnadene dette medfører. NRK dekker normalt også institusjonenes overtidskostnader og tap av billettinntekter på grunn av kameraplassering.

14.1.3 Transmisjon av scenekunst i perioden 2003-2006

Av statistikken som Norsk teater- og orkesterforening utarbeider på oppdrag fra Kultur- og kirkedepartementet, og som omfatter Riksteatret og funksjonsdelingsinstitusjonene, innhentes det årlig også opplysninger om transmisjoner. For perioden 2003-2006 opplyser Norsk teater- og orkesterforening at 14 oppsetninger er vist i fjernsyn eller tatt opp for visning i fjernsyn. Noen av disse oppsetningene er vist flere ganger og flere er sendt i flere deler. Oppsetningene fordeler seg med fire fra Den Norske Opera & Ballett, seks fra Nationaltheatret og en fra henholdsvis Riksteatret, Det Norske Teatret, Teater Ibsen og Trøndelag Teater. Teater Ibsens produksjon ble tatt opp i Kina av et kinesisk tv-selskap og er kun vist i Kina. Trøndelag Teaters produksjon er ennå ikke vist i fjernsyn.

I samme periode som Riksteatret og funksjonsdelingsinstitusjonene rapporterer om 14 oppsetninger for transmisjon, utgjør det samlede antallet oppsetninger 1 556, noe som innebærer at en ytterst marginal andel av oppsetningene blir gjort tilgjengelig for fjernsynsseere.

14.2 Departementets vurdering

En sentral utfordring for å få til flere transmisjoner er kunstnernes opphavsrett som kan utløse krav om store økonomiske vederlag. Den enkleste løsningen på denne utfordringen er at scenekunstinstitusjonene som produsent av oppsetningen gjør avtaler som sikrer rett til kunstnergruppenes opphavsrett, jf. den avtalen som er etablert mellom NRK og Den Norske Opera & Ballett og som er omtalt nedenfor. Dette vil bidra til å gjøre det både enklere og rimeligere for tv-selskapene og scenekunstinstitusjonene å inngå avtale om transmisjon, og derigjennom øke sannsynligheten for flere transmisjoner.

I dag har kunstnernes opphavsrett en mer teoretisk verdi fordi scenekunstinstitusjonene og NRK likevel ikke har økonomi til å utløse rettighetene i det omfang som kunne føre til flere transmisjoner. Å få kunstnergruppene til gi fra seg opphavsretten er et forhandlingsspørsmål og noe som antagelig vil kreve en viss økonomisk kompensasjon.

Spørsmålet om kunstnergruppenes opphavsrett blir stadig mer aktualisert på grunn av digitale teknikker som gir store muligheter for å utvikle

nye formidlingstiltak i framtiden, muligheter som vil bli vanskelig å utnytte dersom spørsmålet om opphavsretten ikke finner en løsning.

14.2.1 Formidling gjennom ny teknologi

Digitalisering og det pågående skifte fra analog til digital teknologi gjør at stadig flere kan formidle og distribuere forestillinger for direkte visning på en relativt rimelig måte. Digital distribusjon kan skje via satellitt, kabel, bakkenett og bredbånd.

I 2006 startet Metropolitan Opera i New York å sende noen av sine operaforestillinger direkte til 30 digitalkinoer i USA. I dag er antall produksjoner som sendes på denne måten økt til åtte per år, og antall digitalkinoer som viser forestillingene, er økt til 230 hvorav flere kinoer er i andre land, herunder Verdensteatret kino i Tromsø. Verdensteatret har også vist forestillinger sendt direkte fra Dramaten i Stockholm. Distribusjonen skjer over satellitt. I Oslo planlegger Gimle kino å overføre forestillinger fra Metropolitan Opera.

I Norge pågår det for tiden forsøk og utprøving av digital kinodrift over hele landet. Som eksemplet med Metropolitan Opera viser, vil digitaliserte kinosaler kunne bli fylt med langt mer enn bare film i framtiden.

Opplevelsen av scenekunst vil selvsagt være forskjellig om man sitter som publikum i salen sammenlignet med om man sitter i en kinosal eller laster ned en direktesendt forestilling over internett. Det er ønskelig at så mange som mulig får oppleve «levende» scenekunst der de bor, men samtidig gir den nye teknologien et mulig kulturtilbud for hele den norske befolkningen som for bare kort tid siden var utenkelig.

Det er viktig at norske scenekunstinstitusjoner forholder seg åpne til de nye formidlingsteknologiene og vurderer muligheten av å ta disse i bruk for å nå bredere ut. Departementet vil imidlertid understreke at de nye formidlingsteknologiene ikke kan erstatte den fysiske opplevelsen av scenekunst, og at disse derfor må komme i tillegg til det øvrige formidlingsarbeidet.

14.2.2 NRK-plakaten

NRK-plakaten er nylig behandlet av Stortinget, jf. St.meld. nr. 6 (2007-2008) og Innst. S. nr. 169 (2007-2008). Plakaten vil gi grunnlag for at NRK transmitterer mer fra norske teatre. I punkt 3 i plakaten heter det at «*NRK skal styrke norsk språk, identitet og kultur*» og av underpunktene framgår det bl.a. at:

- NRKs tilbud skal i hovedsak bestå av norskspråklig innhold. Begge de offisielle målformer skal benyttes. Minst 25 pst. av innholdet skal være på nynorsk.
- NRK plikter å formidle innhold som enten er produsert i, eller som tar det innholdmessig utgangspunkt i distriktene
- NRK skal formidle norsk kultur og en bred variasjon av norske kulturuttrykk fra mange ulike kunstnere, uavhengige miljøer og offentlige kulturinstitusjoner
- NRK skal formidle og produsere norsk musikk og drama.

Under punkt 4 «*NRK skal etterstrebe høy kvalitet, mangfold og nyskaping*» står det bl.a. at:

- NRK skal tilby nyheter, aktualiteter og kulturstoff for både smale og brede grupper.

NRK-plakaten legger til rette for opptak og transmisjon av flere norske scenekunstforestillinger enn i dag. Transmisjonsavtaler lik Den Norske Opera & Balletts pilotprosjekt vil trolig kunne være aktuell for de aller største teatrene. Imidlertid må scenekunstinstitusjonene i framtiden være åpne for ulike samarbeidsmodeller med NRK. Andre TV-kanaler er også viktige. Departementet vil i enkelttilfeller vurdere å støtte eventuelle inngåtte transmisjonsavtaler og samarbeidsmodeller.

14.2.3 Tiltak:

- Med bakgrunn i NRK-plakaten legger departementet til grunn at det bør utarbeides avtaler mellom NRK og statsstøttede teatre om transmisjon av oppsetninger, jf. pilotprosjekt mellom NRK og Den Norske Opera & Ballett.
- Scenekunstinstitusjonene bør vurdere de mulighetene ny teknologi gir for formidling for å sikre at scenekunsttilbudet når nye publikumsgrupper.
- Forutsetningen om at de nasjonale scenekunstinstitusjonene skal medvirke til at oppsetninger kan transmitteres for visning på fjernsyn, gjøres også gjeldende for regional-/landsdelsinstitusjonene.
- Departementet vil i enkelttilfeller vurdere å støtte avtaler om opphavsrettigheter som sikrer transmisjonsavtaler.

Figur 15.1 Mann uten hensikt, Rogaland Teater.

Design: Tor Søreide

15 Utdanning, etterutdanning og rekruttering

15.1 Innledning

Utdanning av profesjonelle scenekunstnere gis i hovedsak på universitets- og høgskolenivå og fagskolenivå. I tillegg er det utdanningstilbud i videregående opplæring, folkehøgskoler, kulturskoler, og ikke minst ved ulike private institusjoner, som danseinstituttene. Disse er viktige for rekruttering til de høyere utdanningsinstitusjonene. De utdanner i en del tilfeller selv profesjonelle kunstnere og de kan ha tilbud som kan fungere som etterutdanning for disse. Mange scenekunstnere utdannes også i utlandet. Kunstutdanning er internasjonal, slik at mange velger å ta utdanning ute, samtidig som mange fra utlandet utdannes ved norske institusjoner.

Utdanning på universitets- og høgskolenivå, høyere utdanning, gis ved statlige eller private institusjoner som har fått godkjenning som universitet eller høgskole[1]. Lavere grads utdanning er på 3 år[2] og fører fram til bachelorgrad, mens høyere grads utdanning, som er en videreføring, er på 2 år og fører fram til mastergrad. Vurderingene som ligger til grunn for alle faglige godkjenninger innenfor høyere utdanning, gjøres av NOKUT, Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen. NOKUT kan også gjennomgå kvaliteten ved eksisterende studier og gi påbud om forbedringer som forutsetning for videre godkjenning. Studier ved statlige institusjoner er normalt gratis, mens private kan ta studieavgifter.

Opptaksgrunnlaget er den samme som for annen høyere utdanning, men i tillegg har disse utdanningene opptaksprøver. Noen har også en ny prøve for å fortsette fra et år til det neste. Studiene i klassisk ballett danner et unntak, idet det her gis mulighet for opptak allerede fra 16-årsalder på grunnlag av grunnskole, opptaksprøve og meget gode danseferdigheter.

Høyere utdanning innenfor scenekunst gis i dag ved tre statlige institusjoner:

- Kunsthøgskolen i Oslo, som har studier i opera, dans, skuespillerfag, regi, scenografi og koreografi
- Høgskolen i Østfold, som har studier i skuespill og scenografi
- Høgskolen i Nord-Trøndelag, med studium i teaterproduksjon og skuespillerfag,

og ved én privat:

- Den norske balletthøgskole, med studium i dans og pedagogikk.

Dessuten får mange norske studenter høyere utdanning innenfor scenekunst i utlandet.

Stipendprogram for kunstnerisk utviklingsarbeid er et tverrinstitusjonelt opplegg på nivå med doktorgrad. Det inkluderer også scenekunst.

Fagskoleutdanning er yrkesrettet utdanning som bygger på videregående opplæring, har en varighet på ½ – 2 år og har fått spesiell godkjenning av NOKUT. For tiden er det to scenekunstinstitusjoner med studium godkjent som fagskoleutdanning.

Utdanning ved andre institusjoner: Mange private institusjoner gir tilbud for utøvende scenekunstnere som formelt ligger på videregående opplærings nivå, eller tilbud som forutsetter videregående opplæring (men uten godkjenning som fagskole). Flerårige utdanninger gis ved Senter for samtidsdans, NISS (Nordisk Institutt for Scene og Studio) og Bårdar danseinstitutt.

Videregående opplæring, folkehøgskoler, kulturskoler: Tilbudet i videregående opplæring, kulturskoler og folkehøgskoler er viktig for rekruttering til de mer profesjonsorienterte scenekunstutdanningene, og fungerer for noen som avsluttet formell utdanning på feltet.

I tillegg til disse tilbudene for rekruttering og utdanning av utøvende scenekunstnere finnes det mange beslektede utdanninger. Innenfor høyere utdanning gjelder det for eksempel filmstudier, dans- og dramastudier i tilknytning til lærerutdanningene og studier i drama og teater og i dansekunst ved NTNU. Det gjelder også faglærerutdan-

[1] Institusjoner kan få en generell godkjenning, akkreditering som universitet eller høgskole. De har da selv adgang til, innenfor sitt budsjett, bl.a. å opprette de studier de ønsker på bachelornivå. Enkeltutdanninger ved andre institusjoner kan også bli godkjent som høyere utdanning.

[2] Noen få utøvende kunstutdanninger har 4-årig bachelorstudium.

ningene i dans og drama ved universitetene i Agder og Stavanger og ved Høgskolen i Bodø og studiet ved Den norske eurytmihøgskole. Også ved private institusjoner på lavere nivå har en beslektede utdanninger, som utdanning for film og TV og for ulike scenefunksjoner. Selv om disse ikke har utøvelse på scenen som hovedfelt, fungerer de i noen tilfeller som springbrett for utøvende scenekunstnere og de bærer oppe fagmiljøer som kan være viktige for feltet.

I det følgende beskrives de mest sentrale utdanningene for utøvende scenekunstnere nærmere.

15.1.1 Høyere utdanning i scenekunst i Norge

Kunsthøgskolen i Oslo (KHiO) har en rekke studier innenfor fakultet for scenekunst. For tiden gis det 3-årige bachelorstudier i jazzdans, klassisk ballett, moderne dans og samtidsdans, skuespillerfag, scenografi og regi. Det gis også 2-årige masterstudier i opera og koreografi. I tillegg er det et årsstudium i opera på lavere grads nivå.

Operautdanningen er spesiell. Den var tidligere en 3-årig lavere grads utdanning, men siden den bygger på andre studier i høyere utdanning (minst 2 års musikkstudium), ble den fra 2005 videreutviklet til et studium med et årskurs på bachelornivå etterfulgt av et 2-årig masterstudium.

Opptakskapasiteten på hvert av bachelorstudiene er rundt 8–10 per år. Et unntak gjelder scenografi og regi, der det er opptak hvert 3. – 5. år, og der det kan tas opp 3–4 studenter de årene det er opptak. Masterstudiene har en opptakskapasitet på ca. 4 per år. Det samme gjelder årsstudiet i opera. Masterstudiet i koreografi har ikke opptak hvert år.

Søkningen ligger langt over opptakskapasiteten. Særlig gjelder dette skuespillerfag, der det i 2007 var 472 søkere til 8–10 plasser og hvor det noen få år tidligere var over 800 søkere, slik at det altså bare er plasser for 1–2 pst. av søkermassen. Også for de andre utdanningene er det en betydelig oversøkning. Til tross for det har man de siste årene ikke fylt opptakskapasiteten for klassisk ballett pga. kvalitetsvurdering.

For alle disse studiene, inkludert regi og scenografi, er det betydelig overvekt av kvinnelige søkere, med bare drøyt 10 pst. mannlige søkere for studiene i dans og scenografi og ca. 1/3 for de andre. Ved opptaket jevnes dette noe ut, idet en tar opp like mange menn som kvinner til skuespillerfag, og grovt regnet 1/3 menn ved studiene i dans.

De aller fleste som er tatt opp, fullfører studiene.

Høgskolen i Østfold (HiØ) har 3-årige bachelorstudier i skuespill og i scenografi. Studiene gis ved Akademi for scenekunst, som er en avdeling ved HiØ.

Opptaket var i 2007 på 9 for studiet i skuespill og 7 for studiet i scenografi. Søkningen var betydelig større, med nesten 10 ganger så mange for skuespill og vel det dobbelte for scenografi.

Det har vært overvekt av kvinner både blant søkere og ved opptak. I 2006 ble det likevel tatt opp like mange menn som kvinner ved studiet i skuespill.

Høgskolen i Nord-Trøndelag (HINT) har et 3-årig bachelorstudium i Teaterproduksjon og skuespillerfag, foreløpig som en prøveordning. Studiet er en utvidelse fra 2006 av et tidligere 2-årig studium i Teaterensemblevirksomhet.

Opptakskapasiteten er for tiden 20 per år. Søkningen har vært over 4 ganger større. Det har vært overvekt av kvinner både blant søkere og ved opptak.

Den Norske Balletthøgskole gir utdanning som henvender seg både mot utøvere på scene, pedagoger og personer innen annen danserelatert virksomhet. Høgskolen har et 3-årig bachelorstudium i dans og pedagogikk med pedagogisk spesialisering i dans og undervisning, dans og bevegelsesveiledning og dans, kunst og kulturformidling. Innenfor dansetekniske områder undervises det i klassisk ballett alle år, og det er spesialisering i jazzdans eller moderne samtidsdans de to siste årene. Studieavgiften er 47 000 kr per år. Høgskolen er for tiden i dialog med NOKUT om godkjenningen av bachelorstudiet.

Opptaket har de siste årene ligget på 30–40 per år. Søkningen har vært 3–4 ganger høyere. Fullføringsgraden er høy.

Det er en markert overvekt av kvinner. Blant søkerne har andelen menn de seneste årene vært av størrelsesorden 5 pst., og blant de opptatte til dels lavere.

Stipendprogram for kunstnerisk utviklingsarbeid er et nasjonalt program som omfatter de fleste institusjoner i Norge som gir høyere utdanning i kunstfag, og som koordineres av Kunsthøgskolen i Bergen. Stipendprogrammet er en parallell til forskerutdanninger organisert som doktorgradsprogrammer, men til forskjell fra disse står kunstutøvelsen i sentrum for stipendiatenes prosjekter, og det omtales derfor her. Stipendprogrammet ble opprettet i 2003 og er et av de første innen dette feltet i Europa.

Stipendene er treårige og stipendiatene velges ut etter søknad av den nasjonale styringsgruppen. Stipendprogrammet er åpent for kandidater som har avsluttet den høyeste kunstutdanningen innen sitt fagfelt. Stipendiatene deltar i felles opplæringsvirksomhet og får spesiell veiledning til sine prosjekter. Det er en rekke krav for å få godkjent gjennomført stipendarbeid, blant annet en vurdering av en spesielt oppnevnt bedømmelseskomité, som i tillegg til muntlig gjennomgang også vurderer kunstnerisk fremføring.

For tiden er 30 stipendiater registrert innenfor programmet. Innenfor scenekunst har det til nå vært 4 prosjekter, inkludert koreografi og regi. Flere prosjekter har dessuten en markert tverrfaglig karakter.

Ved Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet (NTNU) tilbys i samarbeid med Rff-sentret bachelorprogram og masterprogram i dansevitenskap. Gjennom bachelorprogrammet lærer studentene å lese og skrive dans, å instruere, formidle og dokumentere dans. Kjernen i programmet er en oversikt over den norske tradisjonsdansen, og dansen blir satt inn i de historiske, sosiale og kulturelle sammenhengene den var og er del av. Nordisk masterprogram i dansevitenskap er et samarbeid der NTNU, Københavns Universitet, Stockholms Universitet og Universitetet i Tampere samarbeider om undervisningen. Programmet egner seg for studenter som har dansebakgrunn og relevant teoretisk basis og som ønsker å utvikle dette videre. Studenter innenfor beslektede disipliner som musikk, teatervitenskap eller idrett/bevegelseslære, kan selv om de ikke har spesialisert dansebakgrunn utvide emnefelt eller perspektiver med en spesialisering på dans. Det tilbys også videreutdanningsplass i norsk folkelig dans og innføring i norsk folkedans.

Ole Bull Akademiet gir undervisning i norsk folkemusikk og folkedans til studenter på høgskole- og universitetsnivå. Undervisningen er tilrettelagt gjennom kortere kurs, og det blir gitt innføring i vokal folkemusikk, ulike folkemusikkinstrumenter, rytme-, form- og stilanalyser av slåttemusikken. Definisjonsspørsmål og problem som knytter seg til bruk av folkemusikken og dansen blir tatt opp, og studentene vil gjennom kurset lære noen folkedanser og tradisjonell folkesang.

15.1.2 Høyere utdanning i scenekunst i utlandet

Med den utpregede internasjonale karakter fagene (særlig dans og opera) og fagmiljøene har, er det naturlig at mange studerer i andre land.

Den eneste oversikt som finnes over norske scenekunststudenter innenfor høyere utdanning i utlandet, er Lånekassens oversikt. Lånekassen gir lån og stipend til studenter ved utenlandske institusjoner som er vurdert å gi utdanning på linje med norsk høyere utdanning og med tilsvarende opptakskrav. Statistikken fanger derfor ikke opp eventuelle utenlandsstudenter som ikke benytter seg av Lånekassen, og omfatter bare studenter som er tatt opp, ikke søkere. Dessuten er scenekunstutdanninger ved registrering bare gruppert i to kategorier: Dans/opera og Teater, samtidig som det finnes egne kategorier for Kunstfag og Musikk som kan tenkes å inkludere enkelte scenekunstrelaterte utdanninger. Likevel må det antas at Lånekassens statistikk for kategoriene Dans/opera og Teater gir et brukbart inntrykk av situasjonen for norske studenter som velger å ta scenekunstutdanning i utlandet.

I studieåret 2006/2007 mottok 67 studenter støtte fra Lånekassen til hele gradsstudier i utlandet innenfor kategorien Dans/opera og 118 innenfor kategorien Teater. Nesten 90 pst. innenfor begge kategorier var studenter som tar 2-, 3- eller 4-årige bachelorstudier, mens resten tar 1- eller 2-årige masterstudier. Ut fra oversikter over antall studenter på studier av ulik lengde finner en at opptaket i gjennomsnitt er av størrelsesorden 25 per år for Dans/opera og 45 for Teater. Ser en utviklingen over tid, er det nå en viss nedgang i utenlandsstudenter i scenekunst.

Innenfor kategorien Dans/opera er det nå rundt 20 pst. menn, mens det for kategorien Teater er nær 40 pst. menn. Dette er en høyere andel menn enn for bare få år siden.

Storbritannia har i mange år vært det overlegent mest populære landet for utenlandsstudenter innen Dans/opera, men det er også en del studenter som tar utdanningen i Sverige, Danmark og USA. Selv om det er problematisk å splitte kategorien Dans/opera, antyder grunnlagsmaterialet at norske studenter som spesielt tar operautdanning i utlandet, likevel i særlig grad søker slik utdanning ved Operaakademiet i København[3] og til dels

[3] Utdanningen ved Operaakademiet er 3-årig. Her tas i gjennomsnitt opp 2-3 norske studenter per år, altså nær like mange som ved den norske operautdanningen.

i Sverige. Materialet antyder også at blant studenter i dans er klassisk ballett i klart mindretall.

Også for teaterstudenter har Storbritannia vært et attraktivt land, selv om Danmark siste år har overtatt lederposisjonen. Den utenlandske enkeltinstitusjonen som har overlegent flest norske studenter i scenekunst, er forøvrig GITIS Scandinavia[4] i Danmark.

15.1.3 Fagskoleutdanning

Titan teaterskole er godkjent som fagskole. Utdanningen er 2-årig og opptakskravene er omtrent som for høyere utdanning. Siste år ble det tatt opp 8 studenter, mens nær 10 ganger så mange søkte. Det er betydelig overvekt kvinner. De aller fleste som tas opp, fullfører. Skolepenger er på 73 000 kroner per år.

SFS, Skolen for samtidsdans, er godkjent som fagskole og gir 2-årig utdanning basert på musikk, dans og drama i videregående opplæring. Det tas opp et kull på 23–25 elever hvert annet år. Skolen tilbyr fra 2008 også 1-årig videreutdanning med et begrenset antall studieplasser. Skolepenger er på 55 000 kroner per år.

15.1.4 Utdanning ved andre institusjoner

Også de mange andre private institusjonene med varierende fordypning, størrelse og godkjenning som gir scenekunstutdanning på videregående opplæringsnivå eller høyere, spiller en viktig rolle for profesjonell scenekunst. Samlet gir de utdanning til mange utøvere, særlig innenfor dans, og fungerer som rekrutteringsarena og etterutdanningsmiljøer. Mange er danseskoler/institutter som også har lengre, systematiske utdanninger. NOKUT behandler for tiden søknad om godkjenning av fagskoletilbud fra noen av disse. Begrenser en seg til flerårige utdanninger, har en:

NISS, Nordisk institutt for Scene og Studio, som blant mange scenekunstorienterte utdanninger gir skuespillerutdanning. Utdanningen er 2-årig, med mulighet for et tredje prosjektår, og bygger på grunnkurs i videregående opplæring. Det tas hvert år opp ca. 30 elever. 12 kan fortsette til det tredje året. Det er god kjønnsbalanse. Skolepenger er på 35 000 kroner per år.

Bårdar Danseinstitutt, som blant mange tilbud også gir flerårig profesjonell utdanning rettet mot danse- og musikkteatret. De fleste som blir tatt opp, har avsluttet videregående opplæring. Det er treårig danselinje der det tas opp 20 – 30 elever hvert år, og 2-årig musikkteaterlinje med opptak på 20 – 30 elever hvert år, selv om færre gjennomfører alle årene pga. opptaksprøver ved overgang fra et år til det neste. Det er overvekt kvinner blant de opptatte, og i særlig grad på danselinjen. Søkningen er god. Skolepenger er på vel 33 000 kroner per år.

På folkedanslinja ved Manger folkehøgskule blir det gitt undervisning i den norske folkedansen: bygdedanser, runddanser, turdanser, sangdanser og sangleker. Skolen arbeider også med sammenhengen dans/musikk og scenisk folkedans.

Rådet for folkemusikk og folkedans driver prosjektet Bygda dansar med tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet. Gjennom en periode på tre år får en stor gruppe ungdommer i ett fylke undervisning i dans med lokal tradisjonsdans som grunnlag og kjerne. Undervisningen skjer i fritiden, men har som mål å føre ungdommene opp mot et profesjonelt nivå innenfor sin sjanger og å utvikle gruppen til et ensemble. Det er også et mål at 2-5 av talentene som ensemblet utvikler skal kunne etablere seg som tradisjonsdansere på frilansbasis og kunne formidle den lokale tradisjonsdansen både som dansere og pedagoger. Prosjektet er gjennomført i Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal og er nå i gang i Oppland.

15.1.5 Oppsummering for profesjonell utdanning av scenekunstnere

Norske studenter får høyere utdanning og utdanning på fagskolenivå og liknende innenfor ulike typer dans, koreografi, opera, teater, scenografi og regi både i Norge og i utlandet. De tallmessig dominerende utdanningene dans og teater har opptak hvert år, mens de andre ikke nødvendigvis har det. Jevner en ut opptak for slike studier over år, gir tallene som er diskutert foran dette bildet[5]:

[4] GITIS Scandinavia er den skandinaviske avdelingen av det russiske akademi for teaterkunst i Moskva. Utdanningen, som er 4-årig, gis på engelsk i Århus, og studentene får vitnemål fra Moskva. Her tas det opp i gjennomsnitt rundt 10 norske studenter per år.

[5] Tallene må nødvendigvis bli temmelig omtrentlige. Noen utdanninger som ikke har opptak hvert år, har heller ikke noen helt fast syklus. Videre sikter noen utdanninger dels mot utøvende scenekunstnere og dels mot annen virksomhet. Det er gjort anslag for å korrigere for dette. Dessuten fortsetter noen studenter til utdanning på et høyere nivå slik at de telles flere ganger når en summerer tall for alle utdanninger. Det er ikke mulig å korrigere for dette, men det må antas at det ikke endrer selve totalbildet.

Opptak: Det tas hvert år opp rundt 170 studenter totalt i høyere utdanning med ca. 70 for dans, 80 for skuespillerfag og rundt 20 for andre scenekunstrelaterte fag. Av de 70 i dans tas rundt 25 opp i utlandet, mens ca. 45 av de 80 i skuespillerfag tas opp i utlandet. Innenfor høyere utdanning utdannes alt i alt ca. 40 pst. av utøvende scenekunstnere i utlandet. Her må en likevel være oppmerksom på at det ved norske institusjoner også tas opp en del utenlandske studenter innenfor de angitte opptakstallene, samtidig som Lånekassens statistikk ikke nødvendigvis fanger opp alle norske studenter i utlandet. Det er derfor relativt sett noen flere norske studenter som studerer i utlandet sammenliknet med i Norge, enn disse tallene viser.

I tillegg til de ca. 170 i høyere utdanning tas det i Norge opp rundt 75 elever hvert år på andre flerårige utdanninger, med ca. 30 for dans, i underkant av 20 for teater og 25 for musikkteater. Disse utdanningene utgjør derfor et viktig tillegg til høyere utdanning på feltet.

Gjennomføring: Generelt er det god fullføringsgrad innenfor scenekunstfagene, slik at opptakstallene foran også gir et godt bilde av produksjonen av ferdige kandidater.

Søkning: Det er for de fleste norske institusjonene en betydelig oversøkning i forhold til antall studieplasser. Særlig gjelder dette skuespillerstudiet ved KHiO, der det har vært 50–100 søkere for hver studieplass. Vi har ikke informasjon om søkningen til utenlandske institusjoner.

Kjønnsfordeling: Det er en klar overvekt av kvinner blant dem som tas opp. Dette gjelder i enda større grad søkerne. Særlig gjelder det studier i dans.

15.1.6 Rekrutteringsutdanninger

Videregående opplæring: I de nye læreplanene for videregående opplæring er utdanningsprogrammet for musikk, dans og drama ett av tre studieforberedende utdanningsprogram. Utdanningsprogrammet gir generell studiekompetanse og mulighet for videre studier ved høyskoler og universiteter. Tilbud finnes i alle fylker.

Opplæringstilbudet innen musikk, dans og drama favner over et bredt spekter av elever med svært ulike tilnærminger, ambisjons- og ferdighetsnivåer. Utdanningsprogrammet skal bidra til å gi elevene et realistisk bilde av hvilke krav som stilles til en profesjonell utdanning som scenekunstner. Undervisningen søker å utvikle et tilstrekkelig høyt nivå som tilfredsstiller kravene i opptaksprøvene for høyere scenekunstutdanning, for dem som ønsker å fortsette.

Ungdomstrinnet: Fra høsten 2008 tilbyr Oslo kommune i samarbeid med Den Norske Opera & Balletts Ballettskole kurs i klassisk ballett på ungdomstrinnet. Tilbudet er tilpasset talenter innen klassisk ballett fra hele landet og starter på 8. trinn.

Kulturskoler: De kommunale kulturskolene er hjemlet i opplæringsloven, som gir kommunene plikt til å tilby et musikk- og kulturskoletilbud enten alene eller i samarbeid med andre, men hva tilbudet skal inneholde, er ikke lovfestet. Statlig tilskudd til kulturskolene er innlemmet i rammetilskuddet til kommunene, som også fastsetter egenbetaling.

Kulturskolens kjernevirksomhet omfatter undervisning av barn og unge i kunstfag. Variasjonen i tilbudene er stor og omfatter foruten musikkopplæring, undervisning i dans, drama, teater, billedkunst, litteratur, kulturminnevern og husflidsteknikker m.m. Skolene er eid og drevet av kommunene, som selv bestemmer både omfang og innhold.

Musikkundervisning dominerer, men i dag har rundt 60 pst. av kulturskolene tilbud i flere fag enn musikk. Om lag 15 pst. av undervisningsressursene brukes på andre kunst- og kulturuttrykk enn musikk. Omfanget av musikktilbud har gått noe ned mens det tilsvarende har økt for andre kunstuttrykk. I skoleåret 2006–2007 hadde kulturskolene på landsbasis til sammen nær 105 000 elever, hvorav 87 000 var i grunnskolealder. Dette er rundt 14 pst. av alle grunnskoleelevene, en andel som har vært omtrent uendret de siste fem år.[6]

Folkehøgskoler: Det er rundt 80 folkehøyskoler i Norge, med totalt vel 7 000 årselever. Et særtrekk ved folkehøyskolene er at de legger stor vekt på folkeopplysning og allmenndanning, og at de er eksamensfrie. Det er pedagogisk frihet ved folkehøgskolene, og internat er en integrert del av de såkalte langkursene (16,5 – 33 uker).

Folkehøyskolene arrangerer ulike typer kurs og en rekke folkehøgskoler har kurs innen drama/teater/scenekunst/revy. En av de mest kjente folkehøgskolene som har tilbud innen scenekunst, er Romerike folkehøgskole, som har linjer innen kostyme og teatersminke, lydteknikk, musikk og teater og scenografi.

---

[6] GSI 2006 – Tall fra Grunnskolens Informasjonssystem på Internett

15.1.7 Videre- og etterutdanning

Som på de fleste andre felt er det heller ikke for profesjonelle scenekunstnere noe fasttømret system for videreutdanning. Grunnutdanning gis på ulike nivåer, og det er mulig å søke opptak på et høyere nivå der det finnes slike tilbud. For mange vil trolig utdanning i utlandet fungere som en viktig videreutdanningsarena.

Etterutdanning – oppdatering og vedlikehold av kunnskap og ferdigheter – gis i mange ulike sammenhenger, selv om denne merkelappen ofte ikke er satt på tilbudene. Det gjelder for eksempel kurs ved danseskoler/institutter og korte kurs og workshops ved ulike institusjoner ved besøk av kjente pedagoger fra utlandet. Profesjonsforeningene Norsk skuespillerforbund og Norske dansekunstnere står bak stiftelsene Norsk skuespillersenter og Gratis daglig trening, som gir en stor mengde treningstilbud for scenekunstnere, og dessuten arrangerer seminarer og lignende om aktuelle temaer. På samme måte kan det gis seminarer og kurs som kan fungere som etterutdanning, ved de høyere utdanningsinstitusjonene. Ved Kunsthøgskolen i Oslo er det i denne sammenheng under oppbygging mer systematisk etterutdanning bl.a. som kveldskurs og som lengre sommerkurs. Slike tilbud gis ofte i et samarbeid med organisasjoner og arbeidslivet.

15.1.8 Kandidatundersøkelser

Det finnes ikke noen systematisk oversikt over sysselsetting for kandidatene som utdannes i scenekunst. NIFU STEP[7] gjennomfører annethvert år studier av sysselsetting for nyutdannede akademikere et halvt år etter endt utdanning. I 2005 studerte man sysselsetting for personer med mastergradsutdanning bl.a. i musikk/dans/drama. Denne, nokså avgrensede, gruppen scenekunstnere hadde relativt høy sysselsetting – og i relevant virksomhet – sammenliknet med andre akademikergrupper.

For hoveddelen av dem som utdannes i scenekunst, finnes det likevel ingen statistikk. Ved flere av utdanningsinstitusjonene rapporteres det som et inntrykk at kandidatene stort sett får relevant arbeid. Profesjonsforeningene Norsk skuespillerforbund og Norske dansekunstnere har til sammen rundt 1 600 medlemmer. Om en går ut fra at dette tallet gir en antydning om hvor mange aktive utøvende kunstnere det kan være på feltet, kan sysselsettingen generelt likevel ikke være spesielt høy, når vi utdanner ca. 170 nye scenekunstnere hvert år i høyere utdanning og ca. 75 på lavere nivå.

15.2 Departementets vurdering

Utdanningsfeltet er dynamisk. Institusjoner som er godkjent som høyere utdanningsinstitusjoner, har anledning til selv å opprette de studier på bachelornivå de ønsker ut fra registrerte behov og økonomiske og faglige ressurser. Kunsthøgskolen i Bergen har lenge vurdert å starte utdanning i scenekunst, uten å ha funnet økonomisk rom for det. Kunsthøgskolen i Oslo arbeider med å utvide sitt tilbud av masterstudier. Også private institusjoner på lavere nivå har på lignende måte mulighet for å tilpasse sine tilbud til tilstrømning og behov.

Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet har mottatt en felles henvendelse fra Kunsthøgskolen i Oslo, Norges musikkhøgskole og Den Norske Opera & Ballett om ny operautdanning og repetitørutdanning. De to høgskolene ønsker i samarbeid å skape en mer kompakt og helhetlig operautdanning med mulighet for en ettårig praktikantordning ved Den Norske Opera & Ballett. I tillegg ser man et stort behov for å etablere en ny type utdanning i Norge, en masterutdanning for repetitører, med mulighet for spesialisering som sangrepetitør eller danserepetitør. Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet vil vurdere disse søknadene i forbindelse med de årlige statsbudsjett.

Spørsmål knyttet til utdanning, etterutdanning og rekruttering vil i første rekke være forhold som berører skuespillere, dansere og andre kunstneriske yrkesgrupper på scenekunstområdet. Utdanning og rekruttering har derfor nær sammenheng med kunstnerpolitikken.

Over Kultur- og kirkedepartementets budsjett gis årlig støtte til Norsk Skuespillersenter. Dette er et viktig tiltak. Slike tiltak vil bli vurdert også for andre deler av scenekunstfeltet.

Kunstnerundersøkelsen som gjennomføres av Telemarksforsking-Bø på oppdrag av Kultur- og kirkedepartementet, vil være et viktig grunnlag for en nærmere vurdering av utfordringer og behov for tiltak på utdanning, etterutdanning og rekruttering. Resultatene av kunstnerundersøkelsen skal foreligge juni 2008 og vil gi en kartlegging av kunstnergruppenes arbeids- og inntekts-

[7] Norsk institutt for studier av forskning og utdanning – Senter for innovasjonsforskning.

forhold, der forhold knyttet til utdanning inngår som en viktig del av datainnsamlingen. Departementet vil derfor komme tilbake til spørsmål om utdanning, etterutdanning og rekruttering i forbindelse med oppfølgingen av kunstnerundersøkelsen i kunstnerpolitisk sammenheng.

15.2.1 Tiltak

- Departementet vil komme tilbake til spørsmål om utdanning, etterutdanning og rekruttering i forbindelse med oppfølging av kunstnerundersøkelsen.
- Søknaden om ny operautdanning og repetitørutdanning vil bli vurdert i budsjettsammenheng.
- Støtte kompetanseutviklingstiltak for scenekunstfeltet som for eksempel Norsk Skuespillersenter.

Figur 16.1 Romeo og Julie in rap! Nordic Black Theatre

16 Styring og regelverk

16.1 Statlig styrerepresentasjon

I dag oppnevner staten v/Kultur- og kirkedepartementet et flertall av styremedlemmene til styrene i de nasjonale institusjonene og i region-/landsdelsinstitusjonene inkludert styreleder.[1] Ordningen med statlig styreflertall i institusjoner er en følge av St.meld. nr. 61 (1991-92) *Kultur i tiden*, og stortingsbehandlingen av denne, jf. Innst. S. nr. 115 (1992-93). Som følge av at staten tok et større ansvar for finansieringen av teater- og orkestervirksomheten, skulle staten også oppnevne et flertall av styremedlemmene i teatrene og orkestrene.

Alle scenekunstinstitusjonene som er omfattet av kravet om statlig styreflertall, er organisert som aksjeselskap utenom Hedmark Teater som er en stiftelse. Kravet omfattet også de aksjeselskapene der staten ikke var eier, dvs. de fleste region-/landsdelsinstitusjonene. Det statlige styreflertallet i disse institusjonene har svekket den regionale og lokale innflytelsen.

Innføringen av statlig styreflertall i region-/landsdelsinstitusjoner aktualiserte spørsmålet om å sikre funksjonsdyktige styrer. I noen tilfeller har kravet om statlig styreflertall ført til relativt store styrer. Det er vanskelig å få et styre med for mange medlemmer til å fungere godt. Fram til generalforsamlingene 2008 oppnevnte staten v/Kultur- og kirkedepartementet 53 styremedlemmer og 31 varamedlemmer til styrene i de 12 region-/landsdelsinstitusjonene, jf. tabell 16.1 nedenfor.

Spørsmålet om statens oppnevning av styremedlemmer i region-/landsdelsinstitusjoner og knutepunkt er behandlet i dokumenter til Stortinget ved flere senere anledninger.

I St.prp. nr. 1 (2004-2005) heter det følgende om statlig styrerepresentasjon:

> «Fra midten av 1990-tallet har staten oppnevnt flertallet av styremedlemmene i region-/landsdelsinstitusjonene på musikk- og scenekunst-

[1] Staten oppnevner verken styreflertall eller styreleder i Det Norske Teatret bl.a. på grunn av det store innslaget av private eiere og den ideologiske tilknytningen til stifterne av teatret, jf St.prp. nr 1 (1995-1996). Departementet oppnevner tre av sju styremedlemmer.

Tabell 16.1 Statlig styrerepresentasjon i region-/landsdelsinstitusjonene

Institusjoner	Statlig eierskap	Selskapstype	Total antall styre- og varamedlemmer	Antall statlige styre- og varamedlemmer
Agder Teater	-	AS	7/5	4/2
Carte Blanche	70 pst.	AS	7/4	4/2
Haugesund Teater	-	AS	5/6	3/3
Hedmark Teater	-	Stiftelse	5/5	3/3
Hordaland Teater	-	AS	7/6	4/3
Hålogaland Teater	-	AS	7/5	4/2
Nordland Teater	-	AS	9/7	5/3
Rogaland Teater[1]	66,7 pst.	AS	9/9	5/3
Sogn og Fjordane Teater	-	AS	7/5	4/2
Teater Ibsen	-	AS	13/9	7/3
Teatret Vårt	-	AS	7/5	4/2
Trøndelag Teater	66,7 pst.	AS	11/8	6/3
Sum			94/74	53/31

[1] Rogaland Teater har også en bedriftsforsamling der staten v/Kultur- og kirkedepartementet oppnevner fire medlemmer med fire varamedlemmer.

> området. Dette har i mange tilfeller ført til relativt store styrer. Fra flere hold er derfor spørsmålet reist om å redusere antallet styremedlemmer for å effektivisere styrearbeidet. Departementet legger til grunn at det statlige styringsbehovet først og fremst ivaretas gjennom det årlige tilskuddsbrevet med mål- og resultatkrav og den løpende styringsdialogen med institusjonene. Andel statlig oppnevnte styremedlemmer bør derfor kunne praktiseres med en viss fleksibilitet og tilpasses situasjonen ved den enkelte institusjon.»

I St. meld. nr. 12 (2006-2007) *Regionale fortrinn – regional framtid* blir det foreslått at regionene fra 2010 skal ha et større ansvar for å oppnevne styreleder og styremedlemmer til region-/landsdelsinstitusjoner og knutepunkt fra 2010. Stortingets drøfting av St.meld. nr. 12 (2006-2007) ga støtte til forslaget om å gi regionene større innvirkning på de lokale og regionale kulturinstitusjonene gjennom økt styrerepresentasjon og oppnevning av styreleder, jf. Innst. S. nr. 166 (2006-2007). Dette er nærmere omtalt i St. meld nr. 10 (2007-2008) *Knutepunkt*, og det heter her at:

> «Hovedregelen skal være at det nye regionale forvaltningsnivået skal ha ansvar for å oppnevne styreleder og eventuelt noen eller alle styremedlemmene, men at regjeringen i særskilte tilfeller kan fravike denne regelen. I hvert enkelt tilfelle må en gjennomgå og ta stilling til endelig fordeling.»

16.1.1 Departementets vurdering

Departementet ser på oppnevning av styremedlemmer som et bidrag til å sikre at institusjonene får gode styrer som kan se til at forvaltingen av virksomheten følger lover og regler, og at institusjonene lever opp til de forutsetningene som staten har satt for tilskuddet. Statens styring med institusjonene skjer likevel først og fremst gjennom forutsetningene for statstilskuddet. Departementet vil likevel understreke viktigheten av at det oppnevnes kompetente styrer slik at styret som kollegium har bred kompetanse, både når det gjelder virksomhetenes faglige oppgaver og de økonomiske og administrative oppgavene.

Med referanse til St.meld. nr. 12 (2006-2007) *Regionale fortrinn – regional framtid,* og Stortingets behandling av meldingen, jf. Innst. S. nr. 166 (2006-2007), foreslår departementet at regionene skal ha større ansvar for oppnevning av styreledere og styremedlemmer til region-/landsdelsinstitusjonene og knutepunktinstitusjonene fra 2010. Hovedregelen er at det regionale forvaltingsnivået skal ha ansvar for å oppnevne styreleder og eventuelt noen av eller alle de offentlig oppnevnte styremedlemmene, men at regjeringen i særskilte tilfeller kan fravike denne regelen. I hvert enkelt tilfelle må en gjennomgå og ta stilling til nøyaktig fordeling. På scenekunstområdet innebærer dette at en går bort fra praksisen med statlig styreflertall i region-/landsdelsinstitusjonene og oppnevning av styreleder i knutepunktinstitusjonene.

Ettersom det skal gjennomføres valg i mange av region-/landsdelsinstitusjonene innen utgangen av juni 2008 har departementet, i påvente av konklusjoner med hensyn til gjennomføringen av St.meld. nr. 12 (2006-2007) *Regionale fortrinn – regional framtid,* allerede nå gjort endringer i statens styrerepresentasjon. Departementet går bort fra kravet om statlig styreflertall og vil begrense oppnevningen av styremedlemmer til maksimalt tre inkludert styreleder og ett varamedlem. Denne endringen gir en gradvis overgang til en framtidig modell der den statlige styrerepresentasjonen reduseres ytterligere.

Staten foreslår i dag også et visst antall medlemmer og varamedlemmer til bedriftsforsamlingene ved Nationaltheatret og Rogaland Teater. I følge aksjeloven er utgangpunktet at bedrifter med over 200 ansatte skal ha bedriftsforsamling, men det kan også bestemmes i vedtektene at selskaper som ikke oppfyller dette vilkåret skal ha bedriftsforsamling, slik som ved Rogaland Teater. Departementet vil se nærmere på mulighetene for å endre vedtektene ved disse institusjonene slik at staten ikke lenger foreslår valg av medlemmer til bedriftsforsamlingene.

Fra 2008 har Nord-Trøndelag Teater fått status som region-/landsdelsinstitusjon og Peer Gyntstemnet fått status som knutepunktinstitusjon. Knutepunktinstitusjonene har ikke vært omfattet av kravet om statlig styreflertall, men det har vært en forutsetning om at staten skulle oppnevne styreleder og et styremedlem med vararepresentanter.

St.meld. nr. 10 (2007-2008) *Knutepunkt*, punkt 5.3 er oppnevning av styre og valg av organisasjonsform for knutepunktene omtalt:

> «Det er i dag ein føresetnad for det statlege tilskotet til knutepunkta at staten får oppnemne styreleiar og eitt styremedlem med vararepresentantar.
>
> Departementet vil understreke det viktige ved at knutepunkta har kompetente og velfungerande styre. Det er vanskeleg å få eit styre med for mange medlemer til å fungere godt.

Offentlege styresmakter bør leggje seg dette på sinnet og medverke til at styra blir funksjonsdyktige.

Departementet ser ikkje oppnemning av styremedlem som ein styringsreiskap, men som eit bidrag til å sikre at knutepunkta får kompetente styre som kan sjå til at forvaltinga av verksemda følgjer lover og reglar og at knutepunkta lever opp til dei føresetnadene som staten har sett for tilskotet.

Med referanse til St.meld. nr. 12 (2006-2007) Regionale fortrinn – regional framtid, og Stortinget si handsaming av meldinga, jf. Innst. S. nr. 166 (2006-2007), gjer departementet framlegg om at regionane skal ha større ansvar for oppnemning av styreleiarar og stymemedlemer til region-/landsdelsinstitusjonar og knutepunkt frå 2010. Hovudregelen skal vere at det nye regionale forvaltingsnivået har ansvar for å nemne opp styreleiar og eventuelt nokre av eller alle styremedlemene, men at regjeringa i særskilde høve kan vike frå denne regelen. I kvart enkelt tilfelle må ein gjennomgå og ta stilling til nøyaktig fordeling.

Medan ein ventar på at dette blir gjennomført, vil departementet gå inn for at staten nemner opp eitt styremedlem med varamedlem til styre for knutepunkta.

Staten vil konsentrere si styring av knutepunkta gjennom føresetnadene for statstilskotet til desse verksemdene. Departementet vil like vel understreke det viktige i at det ved styreoppnemning blir lagt stor vekt på å oppnemne kompetente styre slik at styret som kollegium har brei kompetanse, både når det gjeld verksemda sine faglege oppgåver og dei økonomiske og administrative oppgåvene.

Dagens knutepunkt er i hovudsak organiserte som stiftingar. Denne organisasjonsforma har ein funne tenleg som rettsleg ramme for samarbeidsprosjekt innanfor kulturforvaltinga.

Departementet legg til grunn at stifting framleis skal vere den vanlege organisasjonsforma for eit knutepunkt. Ein vil like vel ikkje sjå bort frå at andre organisasjonsformer kan bli vurderte i særskilde tilfelle.

Det er under alle omstende ein føresetnad at verksemda er organisert slik at det er mogleg å kontrollere at tilskotet blir brukt i samsvar med formålet.»

16.1.2 Tiltak:

- Fra 2010 overføres som hovedregel statens ansvar for å oppnevne flere offentlige styremedlemmer inkludert styreleder i region-/landsdelsinstitusjonene til det regionale forvaltningsnivået. I særskilte tilfeller kan departementet fravike dette. Departementet vil gjennomgå og ta stilling til den endelige fordelingen.
- Departementet understreker at det fortsatt må legges stor vekt på å oppnevne kompetente styrer som kan følge opp at forutsetningene for statstilskuddet til institusjonene blir oppfylt.
- Departementet går bort fra kravet om statlig styreflertall fra 2008 og begrenser oppnevningen til tre styremedlemmer inkludert styreleder og ett varamedlem.
- Departementet vil se nærmere på mulighetene for å endre vedtektene ved Nationaltheatret og Rogaland Teater slik at staten ikke lenger foreslår valg av medlemmer til bedriftsforsamlingene.

16.2 Styringssystemet

Departementet til at det er besluttet å innføre evaluering av kvalitativ måloppnåelse for knutepunktinstitusjonene, jf. St. meld. nr. 10 (2007-2008) *Knutepunkt* og Innst. S. nr. 168 (2007-2008). Slike evalueringer bør også foretas for musikk- og scenekunstinstitusjonene på en systematisk måte og med noen års mellomrom for den enkelte institusjons vedkommende. Med innføring av systematisk kvalitativ evaluering av institusjonene kan kravene til årlig rapportering reduseres. Det er imidlertid ønskelig å sikre rapportering om status for institusjonenes arbeid med likestilling og mangfold. Departementet vil ta initiativ til et samarbeid med institusjonene om dette gjennom Norsk teater- og orkesterforening.

Parallelt er det ønskelig å utvikle rapporteringen om resultatet av tilskudd til fri scenekunst. Departementet vil i samarbeid med berørte organisasjoner og Norsk kulturråd vurdere målformuleringene for tilskudd til frie grupper innen dans og teater, og på denne bakgrunn også vurdere rapportering, innsamling og presentasjon av data med hensyn til bl.a. produksjoner og visninger, kunstnerisk fornyelse og publikumsoppslutning. Dette er også aktuelt for tilskudd til prosjekter m.m. innenfor andre utenominstitusjonelle kunstområder.

16.2.1 Tiltak:

- Det innføres evaluering av kvalitativ måloppnåelse, men med noen års mellomrom for scenekunst- og musikkinstitusjonene.
- Det tas initiativ til å gjennomgå dagens mål- og resultatmål med tanke på forenkling.

- Mål for og kriterier for likestilling og mangfold skal inngå i resultatrapporteringen
- Det tas initiativ til å utvikle rapportering, innsamling og presentasjon av data vedrørende fri scenekunst.

16.3 Fortolkning av arbeidsmiljøloven om midlertidige ansettelser

Den nye arbeidsmiljøloven (aml.) § 14-9 (5) (i kraft 01.01.2006) bestemmer:

> «For arbeidstaker som har vært sammenhengende midlertidig ansatt i mer enn fire år kommer reglene om oppsigelse av arbeidsforhold til anvendelse.»

Det har vært tvil om bestemmelsen om stillingsvern etter fire år med midlertidig ansettelse også skulle gjelde for midlertidige ansettelsesforhold i medhold av tariffavtale etter aml. § 14-9(3).

Slike tariffavtaler har i stor grad vært anvendt i teatersektoren og har hatt som siktemål å sørge for at en større andel av det stadig økende antall frilans skuespillere skal kunne benyttes ved institusjonsteatrene. Det er i dag bred enighet om at ordningen med åremålskontrakter har lagt til rette for en gjennomstrømming av nye skuespillere som har skapt grobunn for kunstnerisk utvikling i hele scenekunstfeltet.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har nå i en tolkingsuttalelse av 14. mars 2008 uttalt at aml. § 14-9 skal tolkes slik at bestemmelsens tredje ledd gir landsomfattende arbeidstakerorganisasjoner adgang til å inngå tariffavtale som fraviker § 14-9, herunder også retten til fast ansettelse etter fire år.

Dette innebærer at man fortsatt kan inngå tariffavtale om adgang til midlertidig ansettelse for arbeidsgrupper som skal utføre kunstnerisk arbeid, uten begrensning av fireårsregelen i § 14-9 (5).

16.4 Forholdet til EØS-avtalen

Det har vært reist spørsmål om offentlige tilskudd til scenekunstformål kan stride mot reglene i EØS-avtalen. EØS-avtalens artikkel 59 nr. 1 forutsetter at også offentlige foretak skal følge de alminnelige konkurranseregler i EØS-avtalen. Dette betyr at offentlige foretak i utgangspunktet er underlagt forbud mot statsstøtte eller avtaler som kan hindre, innskrenke eller vri konkurransen. Alle scenekunstinstitusjoner som mottar årlig statstilskudd er *foretak* i henhold til EØS-avtalen.

Artikkel 59 nr. 2 inneholder unntaksbestemmelser som gjelder foretak med oppgaver av allmenn økonomisk betydning, og som bare skal være undergitt konkurransereglene dersom disse reglene ikke hindrer dem i å utføre de oppgavene de er tillagt. Med tjenester av allmenn økonomisk betydning forstås tjenester som er avtalebaserte/forretningsmessige, men hvor det offentlige har en plikt eller et ønske om å tilby tjenestene på andre vilkår enn det markedet selv vil kunne produsere. Ønsket om å tilby høykvalitetsteater i hele landet vil være et eksempel på tjenester som markedet ikke selv vil kunne tilby som et stabilt og permanent tilbud. I tillegg til statsstøtten har scenekunstinstitusjoner med fast årlig statstilskudd også andre inntekter. Selv om andre inntekter kan variere noe fra år til år, utgjør slike inntekter likevel en mindre del av de totale inntektene for de fleste.

Departementet legger til grunn at dagens scenekunsttilbud ikke vil kunne opprettholdes uten den statstøtte som ytes, og at statsstøtten til de norske scenekunstinstitusjonene ikke er i strid med EØS-avtalen artikkel 59.

Etter EØS-avtalen artikkel 61 (1) er det forbudt å gi støtte av offentlige midler «som vrir eller truer med å vri konkurransen ved å begunstige enkelte foretak eller produksjon av enkelte varer». Som støtte anses ytelser av enhver art som innebærer økonomisk fordel for mottakeren. Forbudet mot statsstøtte gjelder kun støtte som begunstiger foretak eller bransjer på en måte som vrir konkurransen på bekostning av andre konkurrerende enheter eller bransjer. Forbudet kommer kun til anvendelse når konkurransevridningen har en grenseoverskridende effekt i forhold til et annet EØS-land. De 14 teatrene mottar statsstøtte. Statsstøtten må imidlertid også vri eller true med å vri konkurransen for å være forbudt etter artikkel 61.

EF-domstolen har lagt til grunn i sin praksis at tilskudd til virksomheter som utfører tjenester som er av allmenn økonomisk betydning, ikke kan anses som statsstøtte dersom:

a) virksomheten faktisk er pålagt å oppfylle forpliktelsene til å utføre sin offentlige funksjon,
b) kriteriene for tildelingen er fastlagt på objektiv og gjennomsiktig måte,
c) kompensasjonen ikke overstiger det som er nødvendig for helt eller delvis å dekke utgiftene til oppfyllelse av den offentlige tjenesten,

d) tilskuddet er basert på en analyse av de kostnader en gjennomsnittsvirksomhet trenger for å tilby den aktuelle tjenesten.

Departementet anser at den støtte som gis til scenekunstformål ikke omfattes av forbudet mot statstøtte i artikkel 61. Det er en forutsetning for forbudet i EØS-avtalen artikkel 61 at støtten påvirker samhandelen mellom landene i EØS-området. Dette er ikke tilfellet for statsstøtten til scenekunstinstitusjoner i Norge.

Scenekunstpolitikken er et sentralt element i norsk kulturpolitikk. Det offentlige tilskuddet er en helt nødvendig forutsetning for at dette mangfoldige tilbudet skal kunne bli opprettholdt.

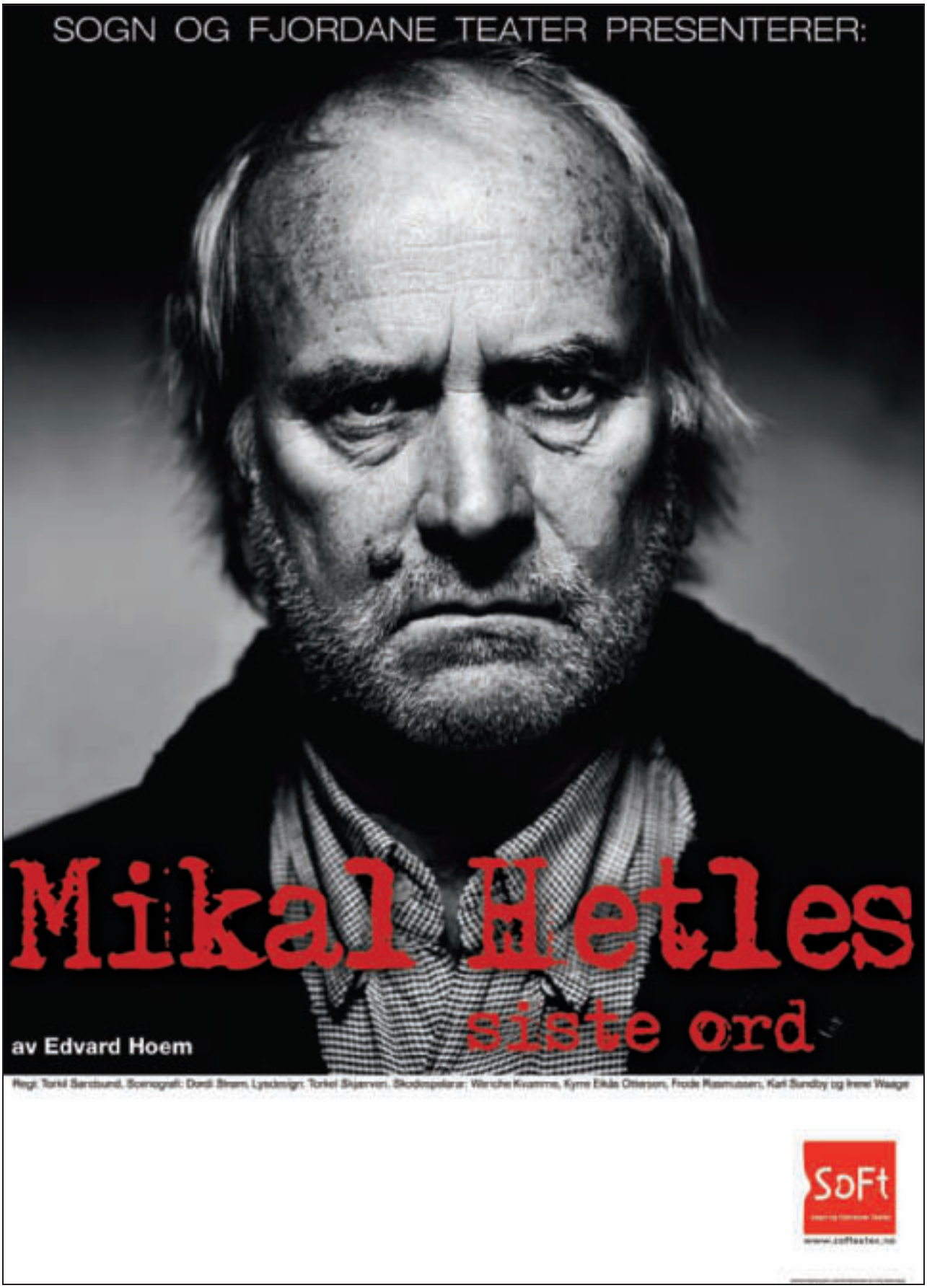

Figur 17.1 «Mikal Hetles siste ord», Sogn og Fjordane Teater

Foto: Jo Michael

17 Økonomiske og administrative konsekvenser

I samsvar med de mål, strategier, tiltak og prioriteringer som denne meldingen har gjort rede for, vil oppfølgingen skje i de ordinære budsjettproposisjonene i tråd med vanlig praksis, det vil si at omfanget og innfasingen av nye midler skal skje som ledd i den årlige budsjettbehandlingen og innenfor de gjeldende budsjettrammene.

Kultur- og kirkedepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Kultur- og kirkedepartementet av 20. juni 2008 om Bak kulissene, blir sendt Stortinget.

Offentlige etater kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Post- og distribussjon
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefaks: 22 24 27 86

Abonnement, løssalg og pris fåes ved henvendelse til::
Akademika AS
Avdeling for offentlige publikasjoner
Postboks 84 Blindern
0314 OSLO
E-post: offpubl@akademika.no
Telefon: 22 18 81 00
Telefaks: 22 18 81 01
Grønt nummer: 800 80 960

Publikasjonen finnes på internett:
www.regjeringen.no

Forsidebildet:
Mariken Lauvstad og Yvonne Wiche Levinsen i den fysiske teaterforestillingen TRANSIT, en Teater Polkadot produksjon.
Fotograf: Steinar Westgaard.

Trykk: 07 Gruppen AS – 06/2008